

שערי יצחק

ערוך ומעובד

מתוך השיעור השבועי

של מרן הגאון

הרב יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

שנמסר מדי מוצאי שבת קודש

בבית המדרש פעולת צדיק

שע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

חדשים טבת - אדר

ה'תש"ע ב'שכ"א

יו"ל ע"י
מוסדות יד מהרי"ץ
בני ברק
ישיר - 050/4140741
yad@maharitz.co.il
© כל הזכויות שמורות

עיצוב ועימוד
e-studio
052-7654161
e-mail: eshapir@017.net.il

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח

פסקי מהרי"ץ ר"ת, שולחן עולת יצחק ב"ת, ועוד

בני ברק

לק"י יום ב' לסדר ואלה תולדות יצחק כ"ד מרחשון ה'תשע"א ב'שכ"ב

פתח דבר

ימלא פי תהילתך כל היום תפארתך, תהילת ה' ידבר פי שהחייני וקיימני והגיעני לזמן הזה לראות פירות בעמלי גם בשיעורים שהנני זוכה משולחן גבוה להגיד במוצש"ק תמידים כסדרן בשנים האחרונות בפני עשרות חברים מקשיבים, בבית מדרשנו פעו"צ שע"י מוסדות יד מהרי"ץ פעיה"ק ב"ב ת"ו מיסודו של ידידי הנדיב הנכבד ר' ברק בן זכריה צברי הי"ו ומצוי"ץ, בהלכה ובאגדה, מוסר ומסורת, מנהגים והנהגות, אמונה קדושה וצניעות בעיון ובפלפול, שקלא וטריא שאלות ותשובות בהיקף העיניינים ומקורותיהם בש"ס ובפוסקים, המתחילים לצאת כעת לאור עולם ומתפרסמים מלבד בבחינת תושבע"פ (דיסקים וקלטות) גם בבחינת תושב"כ, והדברים שמחים ומאירים כנתינתן מסיני. ישוטטו בהם רבים ותרבה הדעת, ונזכה לחזות בנועם ה', ותשוב עטרת מסורת אבותינו נע"ג לישנה בעגלא ובזמן קריב אכ"ר.

עברתי שוב על השיעורים כמסת הפנאי להגיהם ולזקקם, להעמיד את הדברים על דיוקם פה ושם לכל אשר ימצא שם בדק, ולהוסיף קצת נופך וצינוי מקורות באיזה"ו מקומ".

ישנם דברים שתיקנתי כאן ושיניתי קצת ממה שאמרתי בשיעורים, באופן שכשיש הבדל בין הנשמע לבין הנכתב, מסתמא העיקר הוא מה שכתוב פה.

מחזיקנא טיבואת לכל העוסקים במלאכת הקודש באמונה, ובראשם עורך השיעורים הללו בטוטו"ד כיד ה' הטובה עליו ידידי הנעלה כש"ת הרב שילה יגאלי נר"ו, הזוכים ומזכים במסירות נפש את הרבים, זכות התורה תגן עליהם ועליכם ועלינו אלף המג"ן, וימלא הי"ת כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה.

כעתירת הצב"י יצחק בכמהר"ן רצאבי יצ"ו

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת מורינו ורבינו עט"ר
הגאון הצדיק רבי שלמה בה"ר שוכר יגאלי זצוק"ל
מרא דאתרא בראשון לציון
וראש כולל תורה מציון
אשר מנעוריו הקים עולה של תורה
הנהיג עדתו הק' בראשון לציון
כיובל שנים באהבה ובמסירות נפש,
מראשי הפעילים להרמת קרנה של יהדות תימן בארה"ק,
העמיד תלמידים הרבה ורבים השיב מעון,
הזדכך ביסורים קשים ומרים וקבלם באהבה,

עלה בסערה השמימה
ביום ש"ק י"א אלול התשס"ז

זכותו תגן עלינו ועל כל תלמידיו
להמשיך בדרכו להרמת קרנה של תורה
תנצב"ה

כ"ד מרחשון ה'תשע"א ב'שכ"ב

אקדמות מלין

בחמלת ה' עלינו ורוב חסדו, זכינו בדורנו שהפציע כשחר אורו ואור תורתו של מורינו ורבינו עטרת ראשנו מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א, שבמשך שנים רבות יגע בעמל רב לשבת על המדוכה כמעט בכל נושא הלכתי, להעמידו ולבררו על פי מסורת ומנהגי אבותינו, וזיכהו השי"ת בהוצאת יצירת מופת שלא נראתה מעולם בקרב עדתינו, ספרי שלחן ערוך המקוצר ח' חלקים, בהם נמצאים כל ההלכות והמנהגים בכל חלקי השי"ע, דבר דבור על אופנו והערות בצידו, וכן ביתר ספריו העיוניים והמעמיקים עד לביורם המוחלט. בזכותו, גדל וגודל דור של יודעי הלכה ומנהג, ורבים הם החוזרים לנהוג כמסורת אבותינו ק"ק תימן יע"א ומחזירים עטרה ליושנה.

דא עקא, שבספר קיצור הלכות לא ניתן לפרט ולהרחיב את היריעה בכל הלכה ובכל מנהג, אפילו אם נמצאים הם בכתבי חכמי תימן הדנים בהם, וגם לא ניתן להעלות בכתב נושאים רבים מפאת רגישותם, ולא כל הנאמר יכול להיכתב.

גם בזאת זיכנו השי"ת, ומדי מוצאי שבת קודש מתאספים חברים מקשיבים, לשמיעת שיעורו השבועי של מרן שליט"א, בהם הוא מרחיב מעמיק ומפלפל בנושאים שונים ובפרט בענייני הלכה מסורת ומנהג בעיון רב, שיעורים הגורמים לאושר בלב שומעיהם, וכמש"כ גאון עוזינו ותפארתנו מהרי"ץ זי"ע בעץ חיים ח"א עמ' קמ"ג, אשרי מי שעמלו בתורה וכו', דהשמיענו דיותר מאושר האדם שעמלו בעיון יותר ממי שעמלו במעשה, כי שלימות העיון עדיף. וז"ש ועליו אמר שלמה בחכמתו, פי' שנטה יותר אחר העיון.

גם מרן שליט"א התייחס לכך בשיעור מוצש"ק במדבר ה'תש"ע ואמר, אני חושב שמי שבאמת רוצה להבין, צריך לשמוע את השיעור לפחות עוד פעם. כשאני קורא את השיעור אחרי שמדפיסים אותו בכתב אני נהנה, והדברים עוד יותר מתחזקים. אם אני כך, ק"ו אחרים. אם ישמעו עוד פעם או יקראו, ודאי ירגישו כל מיני דברים, חידושים שנכנסו בין הדברים. הפוך בה והפוך בה.

בדברים אלו עודדנו מרן שליט"א ושינסנו מתנינו להתחיל בהקלדת השיעורים לצורך הוצאתם לאור בכתב, ומגישים אנו בפני שוחרי התורה ולומדיה מהדורא ראשונה של שיעורים עיוניים אלו, בעריכה ובתוספות מיוחדות כלהלן:

הוספת מיקום המקורות במקומם. הדגשת לשון המקורות והעתקה מלשונם. עריכת סגנון השיעור שיתאים לקריאה באופן שוטף. מפתח נושאים בהתחלה ובגוף השיעור. הפניות לשיעורים אחרים בהם דובר על אותו נושא. ומעל הכל, שיעורים אלו היו לנגד עיניו של מרן שליט"א, אשר עבר עליהם ואישרם להדפסה ואף טרח להוסיף אי אלו הארות ומקורות, ושינויים בנוסח הדפסת הדברים בכדי שיובנו כהלכה.

במהדורא ראשונה זו יוצאים שיעורים של שלשה חדשים ובצורת חוברת. אנו תקווה כי נוכל להשלים את המלאכה בהקדם, ולהגיש בפניכם את הספר **שערי יצחק** בכריכה קשה, בו יהיו כל השיעורים השבועיים של שנת ה'תש"ע.

יחד עם זאת, אנו מבקשים מהמעיינים בשיעורים אלו, כי באם תימצא להם איזו הערה או הארה, הוספת מקורות וחידודי דברים, שיפורים ותיקונים בגוף הדברים וסגנונם או טעויות בהדפסתם, נשמח לקבל זאת לידינו, על מנת שנוכל להביאם לעיון בפני מרן שליט"א ואולי להוסיפם במהדורת הספר.

פונים אנו בקריאת קודש למוקירי התורה ותומכיה, ליטול חלק ושותפות בהוצאת ספר שערי יצחק, מאחר ורבים ההוצאות הכספיות עד להוצאת דבר מושלם מתחת ידינו, הן בהקלדה ועריכה, והן בהגהה והדפסה, ואין הבור מתמלא מחוליייתו.

בנוסף, אנו נותנים אפשרות קודם הדפסת הספר, להקדשת השיעור לעילוי נשמת או לרפואה והצלחה, וכשיודפס הספר יופיע בראש כל שיעור שמות התורמים או הנפטרים ששיעור זה נתרם לעילוי נשמתם.

נושאים אנו תפילה ותחינה לפני שוכן מרומים, בהודאה על העבר ובבקשה לעתיד, שיוסיף ויתן כח למרן הגאון שליט"א שיוכל להמשיך ולהנהיג עדתנו בעוז ובגאון, להשקות צמאים ממימיו בבריאות גופא ונהורא מעליא מתוך ישוב והרחבת הדעת בשלווה ובטח, עד ביאת גואל צדק בב"א.

ביקרא דאוריתא

שילה בלאמו"ר שלמה זצ"ל יגאלי

ברכת ברוכים תהיו

לידידינו ומכובדינו הנעלים
משתתפי השיעור השבועי
ותלמידי מרן שליט"א
הראשונים שהרימו תרומתם בעין יפה
להקמת מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
בנשיאותו והכוונתו של מרן שליט"א
ושבעזרתם יוצאת חוברת זו לאור

יפתח להם המקב"ה שערי פרנסה וכלכלה
ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים
וימלא כל משאלות ליבם
לטובה, אכי"ר

תוכן העניינים

פתח דבר	ג
אקדמות מלין	ה
השיעור השבועי - וישב, חנוכה	יג
סוד נס חנוכה - מסירות נפש	יד
קירוי ההלל - חשיבותו, מספר ההללויה, ומה הדין בפיסק לא נכון, הוסיף או גרע	טו
ר' יעקב ספיר מחבר אבן ספיר - עדותו בעניין קירוי ההלל בתימן והערות עליו.	
מכתב להגרי"ש אלישיב שליט"א (בקיצור. הרחבה במוצ"ש מקץ התש"ע).	
טעות פוסקים ספרדים בהוראת הלכה לתימנים, והתייחסות מרן שליט"א לספר "ילקוט יוסף"	יח
חיוב הנשים בקריאת ההלל בחנוכה, ובגדר חיוב תפילה ודין לימוד תורה לנשים	יט
שאלה: איך נבנה ביהמ"ק במקום שעבדו ע"ז? (תשובה במוצ"ש מקץ התש"ע)	כב
ההבדל בין שאמי לבלדי, הטעית הר"י צובירי בענין זה, והתייחסות מרן שליט"א לספר אורח לצדיק	כג
הניקור התימני, קטניות בפסח - כפיית מנהגי וחומרות עדות אחרות על ק"ק תימן, בעבר	כד
גדר כוחלת ושיבושי עדות אחרות בהבנתה עד כדי טעויות בהלכה	כז
השיעור השבועי - מקץ, מוצאי חנוכה	כט
מוצאי חנוכה - עיקר וסיום ימי הדין	כט
פירוש נפלא במעשה יהודה ותמר	ל
התייחסות הרב ל"קול קורא" מאת רבני הקהילה וחיזוק בעניינים אלו	לב
תירוץ לשאלה איך נבנה בית המקדש במקום שעבדו ע"ז	לב
ביאור בעניין גולגלתו של ארונה	לג
בירור הלכתי לגבי הלחוח ושיעורו. דחיית הגדרת ספר ברכת ה'	לד
בירור הלכתי לגבי הסופגניות אם יש בהן דין בישולי גויים, ולימוד זכות על המיקלים	לו
מכתב להגרי"ש אלישיב בענייני מנהג ומסורת ק"ק תימן	לח
הפוסל ס"ת תימנים לקריאת זכור לספרדים יגרום לפסילת ס"ת ספרדים לכל השנה לתימנים	לט
בירור הנוסח ועל כולם ה' אלד'ינו אנו מודים לך - על מה קאי?	מ
התרחקות מהפוליטיקה והשקר, ומעשה מהאי"ל שטיינמן שליט"א	מב
השיעור השבועי - ויגש	מג
התורה היא אש - תרתי משמע	מג
תענית עשירי בטבת - לקט דינים והלכות למעשה לדידן	מד
השלמת הבירור במעשה דיוסף בן סימאי וראיה לפירוש המהרש"א	נ
חז"ל ידעו בזמנם שיהיו מטוסים - ואולי כבר היו אף בזמנם	נב
אדם שמחמיר על עצמו - משמים מודדין לו כפליים ועושים לו נסים	נג

חסרון הצער על חרבן בית המקדש נובע מחסרון הרגשה מה היה לנונה
תיקון לסיבות שגרמו לחרבן בית המקדש ממהרי"ץ זי"ענה

השיעור השבועי - ויחי.....

ביאור במעשה דדוד המלך שמת בשבת - לא פסיק פומיה מגירסאנז
כח ההתמדה מביא לגדלות בתורהנח
האם הנוסע באוירון מברך הגומל - וההכרעה בזהנט
האם הולכי דרכים מברכים הגומל - והמנהג בזהסא
האם היתה רכבת בזמן חז"ל?סה
איפור אסור משום צניעות. לא כמו שחילק בספר עוז והדר לבושה - מחוסר ידיעהסז
כסותך - כסוסך, האם זה אמיתי או ליצנות?סט
גירסת למשומדים - הגירסא הנכונה גם בעדות אחרות בעברסט

השיעור השבועי - שמות.....

ביאור המושג חבלי משיח.....עא
תעניות שובבי"ם, פדיה בצדקה או בלימוד תורה. חיוב נשים בד' צומות, ודין מניקה תוך כ"ד חדשעב
עניין נחלשו הגופים וכח הדמיוןעה
ישיבה ולעבור כנגד המתפלל, ופסיעת עושה שלום בתוך ד"א למתפלל, והדין בלצורך גדולעו
גדר איסור קריאה בשם אביו, והדין גבי עליה לספר תורה לומר שם אביו בלא תואר כבודעט
חשיבות לימוד וקריאת הזוה"ק בדורנופא
דעת הרב שליט"א בנוגע למפרשי ספר הזוהר ולספר הסולםפב

השיעור השבועי - וארא.....

יבוא כל בשר להשתחוות - ביאור המושג כל בשרפה
ההבדל בין ברכת אשר יצר לברכת רפאנו והנפק"מ בזהפו
יצא באמצע פסוקי דזמרא להתפנות,
מתי יברך אשר יצר. ובתוך כמה זמן יכול לברך ברכת אשר יצרפז
לא בירך אשר יצר ברכות השחר או ברכות התורה קודם התפילה, האם יכול לברך אחריהפח
דילגו ברכה בשבע ברכות של החופה ועדין לא עשו יחוד, מה הדין?
והאם גם בברכת יוצר האדם הדין כן.....פח
בירך זוקף כפופים קודם מתיר אסורים האם מברך. סימן ממז"ר, ואמירת כינוי ממזר היוםצ
איסור השתתפות באירועים המעורבים בהם נשים וגברים יחדצא
ויוצא אליהם את שמעון - רשב"י. את - לרבות רבי עקיבא, גדולתו והיחס שביניהםצה
ארבעה נכנסו לפרדס, אחר - קיצץ בנטיעותצו

השיעור השבועי - באצט

תירוצים לשאלה מדוע נקרא רבי שמעון בר יוחאי ולא בן יוחאי.....צט.....
שובו בנים שובבים חוץ מאחר, הרי אין דבר העומד בפני תשובה.....קב.....
תעניות שובבי"ם בזמננו, ותיקונים נוספים לכפרה.....קו.....
האם ת"ח רשאי או צריך להתענות תעניות שובבי"ם.....קח.....
האם ראוי שרב יכתוב לתלמידו - לכבוד תלמידי.....קט.....
דעת מרן שליט"א על ספר חמדת ימים.....קי.....

השיעור השבועי - בשלח.....קטו

חי"ת שעל בטן החגב - סימן ידוע מחז"ל לכשרותו ולא כמי שטען שזו המצאה של תימנים.....קטו.....
מסורת יהדות תימן תואמת בהרבה דברים למסורת עדות אחרות, אלא שנשתכחו מהם.....קיז.....
עונש כרת והגדרתו, וכיצד יתכן שחייבי כרתות אינם נכרתים.....קיט.....
המשך הבירור לגבי ג' פסיעות בתוך ד"א של חבריו, ומנהג ק"ק תימן בזה.....קכג.....

השיעור השבועי - יתרו.....קכט

חיזוק בעניין חובת ההפרדה במקום התאספות נשים וגברים.....קכט.....
איסור נישוק קרובים וקרובות, ולחיצת יד.....קלא.....
נישוק אמה לבן ואב לבת, נכדים ונכדות, המנהג וההלכה בזה.....קלב.....
השלמה בענין ג' פסיעות אי הוי כעובר כנגד המתפלל.....קלד.....
השלמה בענין חיוב עונש כרת.....קלו.....
מדוע התינוק בוכה מיד ביציאתו לאויר העולם, ומהו השקע שבשפה העליונה.....קלח.....
השלמה ותשובה בביאור המושג "חתימת זקן".....קלט.....

השיעור השבועי - משפטים.....קמא

על אף שכל קריאתנו לפי חלק הדקדוק,
מדוע בשני שוואים בסוף מלה לא קוראים כדעת מהרי"ץ מאריה דאתרין זיע"א.....קמא.....
מנהגים בענייני פורים המובאים בעץ חיים למהרי"ץ,
ומדוע יש רבים שלא נוהגים כמותם, ומה הכלל בכגון זה.....קמב.....
מיהו מהרי"ץ, גדלותו, בקיאותו ועמקותו, ומעמיד מנהגי אבותינו.....קמה.....
באיזה מקום לא משנים מנהג בעקבות דברי מהרי"ץ,
ובאיזה מקום מקבלים מנהג מהרי"ץ אפילו שאינו קדמון.....קמז.....
לא להיות כחמור נושא ספרים, ויסוד ולקח מדברי הרמב"ן בהקדמת ספר המצות.....קנא.....
מי ראוי ויכול לשנות או לבטל או להנהיג מנהג אחר מהמקובל.....קנד.....
ספרי תורה של תימנים מדוייקים אפילו יותר מספרו של בן אשר, וההסבר בזה.....קנו.....

השיעור השבועי - תרומה..... קנט

מיחייב איניש לבסומי בפוריא - מה המקור לדין זה, ועד כמה חייב לשתות..... קנט
משנכנס אדר מרבין בשמחה - במה הדבר מתבטא,
ומדוע רבינו הרמב"ם ומרן השו"ע השמיטו דין זה..... קסא
האם אפשר לחלק שיקראו את המגילה כמה שלוחי ציבור, ומה לגבי הברכות..... קסד
שכונות המרוחקות מהעיר העתיקה בירושלם, כדוגמא שכונת רמות, מתי יעשו פורים..... קסה
תירוץ לשאלה איך רואים שיש סימן מתחת לחוטמו של תינוק עוד בחדשי ההריון -
היפך המדרש שמלאך סוטר..... קסט

השיעור השבועי - כי תשא, פרה..... קעג

בביאור גדר מחמצת וחיוב כרת עליה..... קעג
יש להימנע מאכילת עוגיות יין בפסח..... קעד
מקור בזוה"ק למה שהנשים אומרות, שמי שאינה זהירה במצות לא תשלים שנתה..... קעו
אשה בשתיית יין הבדלה - ע"פ הדין וע"פ הסוד, ונפק"מ לדינא..... קעז
המשך ביאור עניין המלאך שסוטר את התינוק על פיו..... קעז
ארבע פרשיות מה טעם בקריאתן אם אינן למעשה כיום..... קפ
שכחו לקרוא פרשת פרה, האם יש לה תשלומין לשבת אחרת. גרסתינו ברמב"ם ונפק"מ בזה..... קפא
רבי בנימין הלוי בעל חמדת ימים בתוכחות מוסר לד' פרשיות..... קפה
מדוע אצלנו לא נהגו שנישואי הילדים יהיו לפי הסדר,
ותוכחת מבעל חמ"י לבנים המאחרים להינשא..... קפו

השיעור השבועי - ויקהל פקודי, החדש..... קפז

היא שעמדה - מי היא? פשט ורמז..... קפז
שבכל דור עומדים עלינו לכלותינו, גם היום..... קפח
ברכת האילנות - פרטי דינים בהלכה..... קפט
בירור בנוגע לסיפור על התינוק שנולד יודע הכל..... קצב
חשיבות ההקפדה על כשרות המאכלים בפסח..... קצד
דין חוזר וניעור בפסח ובספק ספיקא.
והאם ניתן לסמוך על ההכשרים האשכנזים והספרדים בפסח..... קצז

השיעור השבועי – וישב, חנוכה

מפתח נושאים:

- ◆ סוד נס חנוכה – מסירות נפש
- ◆ קירוי ההלל – חשיבותו, מספר ההללויה, ומה הדין בפסק לא נכון, הוסיף או גרע
- ◆ ר' יעקב ספיר מחבר אבן ספיר – עדותו בעניין קירוי ההלל בתימן והערות עליו
- ◆ מכתב להגרי"ש אלישיב שליט"א (בקיצור. הרחבה במוצ"ש מקץ התש"ע)
- ◆ טעות פוסקים ספרדים בהוראת הלכה לתימנים, והתייחסות מרן שליט"א לספר ילקוט יוסף
- ◆ חיוב הנשים בקריאת ההלל בחנוכה, ובגדר חיוב תפילה ודין לימוד תורה לנשים
- ◆ שאלה: איך נבנה ביהמ"ק במקום שעבדו ע"ז? (תשובה במוצ"ש מקץ התש"ע)
- ◆ ההבדל בין שאמי לבלדי, הטעית הר"י צובירי בענין זה, והתייחסות מרן שליט"א לספר אורח לצדיק
- ◆ הניקור התימני, קטניות בפסח – כפיית מנהגי וחומרות עדות אחרות על ק"ק תימן, בעבר
- ◆ גדר כוחלת ושיבושי עדות אחרות בהבנתה עד כדי טעויות בהלכה

הנס. וזה כמו לגבי ארבעה כוסות שתיקנו בליל הסדר, כמו שאומרת הגמ' במסכת פסחים ק"ח ע"ב, ובמסכת מגילה דף ד' ע"א גבי נשים שחייבות במקרא מגילה, רק שנחלקו הראשונים איך לפרש את הכוונה היו באותו הנס, האם הכוונה שהיו בהצלה או בשעבוד. במצרים בוודאי שגם הנשים היו משתעבדות, כמו שאמרו חז"ל שנתנו מלאכת האנשים לנשים ומלאכת הנשים לאנשים, אבל גם ההצלה נעשתה ע"י הנשים, כמו שאמרו בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים. א"כ גם בחנוכה, או שהיו הגזירות גם על הנשים, או שעל ידי אשה נעשה הנס שזהו מעשה יהודית המפורסם, וממילא אע"פ שזה מצוות עשה שהזמן גרמא, נשים קשורות לזה.

בע"ה נברר כמה עניינים בנושא חיוב קירוי ההלל כמו שאנחנו נוהגים, וכמה שאלות חדשות שלא ראיתי דנים בהם. לדוגמא, הרי צריכים לומר בקריאת ההלל מאה עשרים ושלוש פעמים הללויה, מה הדין

נפתח בגמרא המפורסמת במסכת שבת כא ע"ב, מאי חנוכה? דתנו רבנן בעשרים וחמישה בכסלו יומי דחנוכה וכו' שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בני חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמנה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה.

נס חנוכה, חוץ ממה שאנו מדליקים נרות חנוכה כדי לפרסם את הנס, ייחדו אותו גם להלל והודאה. הלל היינו שגומרים את ההלל, והודאה שאומרים על הנסים, וזה מה שמיוחד בימים האלה. והגמרא אומרת אח"כ בדף כג ע"א, אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס. ופירש"י שני דברים א. משום שהיתה גזירה על הנשים שכל כלה תיבעל לטפסר תחילה, ב. שעל ידי אשה נעשה

באחרונים שהנס נעשה לבני חשמונאי, בזכות שמסרו את נפשם. הרי אנו אומרים בעל הנסים, מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, זאת אומרת מלחמה כזאת מול צבא אדיר של למעלה מעשרה מליון חיילים יוונים, לכאורה זה שיגעון להילחם מול צבא אדיר כזה. מי שיראה בספר מאי חנוכה או מי שיש לו את הספר שמן למאור ובספרים אחרים, מי יעז להילחם נגד יוון שכבשה כ"כ הרבה ארצות. ומי שהצליח למגר אותם הם דווקא ישראל. הרי היוונים שלטו על הרבה ארצות באזור, הם באו מאירופה וכבשו ארצות עד עבר הנהר נהר פרת, והיחידים שהצליחו עליהם היו עם ישראל ומאז הם נפלו, מאז ועד היום אין שם זכר למלכות יוון. כל מה שמספרים על יוון, זה היה היה בתקופה ההיא, אבל מאז שעם ישראל נילחם איתם במסירות נפש וניצח אותם, הם ירדו.

בשביל להבין, נראה דוגמא ממסכת שבת דף קכא ע"א, תנו רבנן מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי בשיחין, ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבות, מפני שאפטורפוס של מלך היה. ולא הניחן מפני כבוד השבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו וכו' וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכן, שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה. יוסף בן סימאי, אינני יודע אם הוא היה עם הארץ בכל אופן תלמיד חכם הוא לא היה (עיי' מהרש"א), והוא לא ידע שישנה משנה מפורשת, גוי שבא לכבות דליקה בשבת, לא קראת לו ולא אמרת לו לכבות, אם יכבה מעצמו שיכבה, ובכל אופן כשהוא ראה שבאו גויים לכבות, אמר להם תניחו, מפני כבוד השבת. עשה לו הקב"ה נס וירדו גשמים וכיבו את הדליקה.

אם החזן טעה, דילג אחד, דילג שתיים דילג חמש, או הוסיף אחד וכו'. הרי אפשר לעשות את הפיסוק בצורה אחרת, כגון "חננו ה' וצדיק ואלדינו מרחם" אם הפסיק הש"צ "חננו ה' וצדיק" וענו הקהל הללויה, והמשיך "ואלדינו מרחם" ענו הללויה, והרי צריך להיות מאה עשרים ושלוש פעמים והוא עשה מאה עשרים וארבע. בע"ה נגיע לזה בהמשך.

כמו כן שאלו על ענין הלחוח, מתי ברכתו בורא מיני מזונות ומתי המוציא. דהיינו, כמה תהא דקותו כדי שהברכה תהיה במ"מ גם בקביעות סעודה. כמו כן שאלו מהיכן לקחנו את שיעור העובי לפי מ"מ, ורצו לברר זאת. רצו גם לברר מה הדין בעובי שבין 2-3 מ"מ לעובי 7-8 מ"מ, דהיינו אם זה באמצע. (הבירור בשיעור מוצש"ק מקץ התש"ע)

גם מה שדובר בשיעור שעבר על ענין הסופגניות, למרות שזה לא המנהג שלנו במקור, אבל מאחר והיום זה כבר התקבל, דיברנו על הברכה שלהם וכו', אבל יש שאלה חמורה לגבי בישולי גויים, כי הרבה סופגניות שמוכרים היום בשוק נעשות ע"י גויים. אין המדובר על הלישה והעריכה שבזה אין נפק"מ מאחר ואין בזה דין אפיה ובישול של גויים, אלא מדובר על זה שהם אלו שמשליכים את הבצקים לתוך השמן, האם זה נחשב בישולי גויים? האשכנזים מכשירים את זה לפי שיטתם, אבל לדין זה לא יעזור. אלו שאלות שצריך לברר אותן. (הבירור בשיעור מוצש"ק מקץ התש"ע)

סוד נס חנוכה – מסירות נפש

אבל קודם לכן נקדים ענין הקשור ליסוד נס חנוכה, והמוסר השכל בשבילנו. כתוב

לא היה כך. הירושלמי אומר מיד קשר עליו הענן, דהיינו שבכלל לא היה ענן. א"כ זה היה נס גדול! אחרי שאמר הניחו לגבאי שיגבה את חובו, לאחר שקיבל עליו דין שמים והצדיק עליו את הדין, על ידי שאדם מקבל עליו את הדין, נעשה לו נס. כמו שידוע מה שמספרים על רבינו האר"י שבא לפניו פעם איזה אדם רשע שהאר"י גילה לו את כל המסתרים והעוונות שלו, ואחרי שראה שהאר"י יודע את כל העבירות שעשה, אמר, עכשיו אני רוצה לקבל עלי תשובה שלימה, מה העונש שלי? אמר לו האר"י, העונש הוא שריפה. אמר, טוב מה הבעיה, כמה עולה עצים וכו'. אמר לו האר"י, שריפה הכוונה שמכניסים לפה עופרת רותחת, והוא אמר אני מקבל עלי. נשכב ופתח את הפה סגר את העיניים ואמר לו נו תזרוק, קיבל עליו את הדין, ואז האר"י שם לו דברי מתיקה בפה. אמר לו, מה? אני רוצה כפרה, היה מוכן ממש למות. אמר לו האר"י כיון שקיבלת על עצמך תשובה והיית מוכן להיענש, וסר עונך וחטאתך תכופר. א"כ גם פה, כיון שיוסף בן סימאי קיבל עליו את הדין, עשה לו הקב"ה נס. וזה בעצם מה שקרה עם החשמונאים שמסרו את נפשם אפילו שלא היה שום סיכוי שיצליחו, לכן עזר להם הקב"ה. וקבעו על זה הלל והודאה להקב"ה.

קירוי ההלל – חשיבותו, מספר ההללויה, ומה הדין בפיסק לא נכון, הוסיף או גרע

ידוע, שהרמב"ם כתב את הלכות קריאת ההלל דווקא בהלכות חנוכה, למרות שיכל להקדים זאת קודם. הרי הלל שלם ואומרים בפסח ובשבועות ובסוכות. יש

לכאורה העניין קצת לא מובן, וכי הקב"ה עושה נסים לעמי ארצות או לאנשים העושים שלא כהלכה?

אולי צריכים ללמוד מכאן מוסר השכל לדברים אחרים, מה שנעשים לפעמים נסים שלא כדרך הטבע אין להגיע מזה למסקנות הלכתיות. הנס נעשה כי היה צדיק וירא שמים, והיו לו כוונות טובות.

אבל בירושלמי פה כתוב דבר נפלא נוסף. בירושלמי מובא את אותו מעשה כמו שבבבלי, רק שהירושלמי מוסיף שכשהם באו לכבות ולא הניח להם, **אמר להם הניחו לגבאי שיגבה את חובו**. דהיינו אמר להם אל תגעו, הגבאי בא כי יש לי חובות, יש לו עוונות, בא הקב"ה שהוא הגבאי לגבות את חובו. ומסיים הירושלמי, **מיד קשר עליו הענן וכיבה את האש**. לכאורה משמע מדברי הירושלמי שהשמים היו בהירים ופתאום נהיה ענן וירד גשם.

למה אני אומר זאת? כי לכאורה בספר בן יהוידע כאן, הוא שואל מה זה נפלה דליקה? וכי דליקה נופלת? ומתרץ, שבא ברק ועשה שריפה, כי בדורות הראשונים לא היו כמו שיש היום, מכשירים מיוחדים שמונעים את היזק הברק. בבן יהוידע עצמו כותב, שזה מקרוב איזה חכם עשה את המכשיר הזה, ועל ידי כך הבתים לא נשרפים. בערך לפני 300-200 שנה התחילו עם החכמה הזאת שמונעת את שריפת הבתים על ידי ברק, אבל בדורות הראשונים ברק יכל לפגוע בבית ולשרוף אותו. לכאורה לפי דבריו, אם היה ברק כנראה שהיו גם עננים, ואם כן יורד גשם, אז אפשר להבין שהגשם כיבה, זה לא נס גדול כל כך. אלא מאי, במציאות הרבה בתים נשרפו על ידי ברק והגשם לא עזר.

אולם נראה לענ"ד שלפי הירושלמי הדבר

אחר שמברך מתחיל הללויה וכל העם עונים הללויה וכו' נמצאו עונים בכל ההלל הללויה מאה עשרים ושלש פעמים סימן להם שנותיו של אהרון. הרמב"ם בפשטות הבין שזהו רק סימן. אבל צריך ביאור מדוע קבעו חכמים שיהיו דווקא מאה עשרים ושלש פעמים? מהרי"ץ בעץ חיים שם ובשו"ת פעולת צדיק ח"א סי' מ"ח עומד על השאלה הזאת למה דווקא מאה עשרים ושלש הללויה? לא יכלו לעשות סדר אחר? מי יותר חשוב, משה רבינו או אהרון? היה אפשר לעשות מאה עשרים כמנין שנותיו של משה. אולי יכלו לעשות מאה ועשר כמו יוסף הצדיק, אולי מאה ארבעים ושבע כמו יעקב אבינו. מהרי"ץ מסביר את הדברים מבחינה פנימית ואת הסוד שיש בעניין שזה לא לחינם, כך הוא אומר, ראוי לנו לחקור מה ראו על ככה לעשות רמז במספר הללויה למניין שנותיו של אהרון קדוש ה', ולא עשו רמז אחר לשנות אחד מהאבות או לשנות משה רבינו ע"ה. האמנם אביא רמז גדול וכו' מי שיראה בפנים ויבין, יהיה לו מזה חיזוק גדול.

לצערנו בדור שלנו נחלשו האנשים, קשה להם, אין להם זמן לעשות הלל בקירוי עוד כמה דקות, בעבר זה עוד היה חזק אבל בדור שלנו הדבר קצת נחלש. מי שיכול לעורר על זה, יקרא מה שמהרי"ץ אומר, ואולי יבין את חשיבות העניין. כמה חשוב העניין של עניית הללויה, זה לא סתם, זו תקנת חז"ל ולפי שיטת הרמב"ם זה מנהג שבו ראוי לילך. ולא לחינם עשו מאה עשרים ושלש פעמים, יש פה עניין מכוון. ובעצם זה רמז בפסוקים בתהילים, הללו אל בקדשו, חז"ל אומרים להלל את הקב"ה כנגד שנותיו של קדושו, שזה אהרון קדוש ה', ויש בזה עניינים פנימיים למה דווקא הוא נקרא קדוש ה', ומדוע הפסוק רומז

שמונה עשר פעמים בשנה שגומרים בהם את ההלל, פסח ביום הראשון, בחוה"מ לא גומרים כידוע. שבועות. שמונת ימי סוכות ושמונת ימי חנוכה. אבל הרמב"ם חיכה עד סוף חלק זמנים ושם כתב את העניינים של קריאת ההלל. ולכאורה צריך להבין מדוע.

מהרי"ץ בעץ חיים (שחרית דפסח) כבר רומז את השאלה הזאת. הרי ידוע שלרמב"ם יש סדר מופלא, הוא הולך כל דבר בצורה יסודית, מה דאורייתא ומה דרבנן, למשל הוא הקדים הלכות מגילה להלכות חנוכה על אף שחנוכה קודם בזמן, בשלחן ערוך זה הפוך כי השלחן ערוך הולך לפי סדר ימות השנה, לכן כתב קודם הלכות חנוכה שזה בכסלו, ואח"כ הלכות פורים שבאדר. אבל הרמב"ם לא כך, כיון שמגילה כתובה בתנ"ך וחנוכה מוזכר בש"ס, אזי הוא הולך לפי סדר החיובים. וכך בהרבה דברים, הוא לא הלך לפי סדר ימות השנה, לכן הש"ע נקרא בשם שלחן ערוך כפי שהוא מסודר, מתחיל מהבוקר עד הערב, אבל ברמב"ם לא זה הסדר, הרמב"ם לא מתחיל מה תעשה בבוקר, יתגבר כארי וכו' ושחרית וכו' לפי סדר היום, הרמב"ם מתחיל בקרית שמע שזה חיוב מן התורה, ואז הוא הולך לפי הסדר להבין את הדברים בצורה יסודית. אח"כ מי שרוצה להבין את הדברים להלכה למעשה, צריך לסנף ולקשר דברים מפה לשם עד שיוצא לו בדיוק מה שהוא צריך לעשות. בכל אופן הרמב"ם כתב בהלכות חנוכה את ענייני ההלל. והקשר מבואר מדברי מהרי"ץ, שבגלל שהחשמונאים היו כהנים מזרע אהרון הכהן, לכן חשוב להזכיר זאת כאן בהלכות חנוכה.

כתב הרמב"ם את סדר אמירת ההלל, מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים

ובעצם יש פה עוד בעיה. הרי מאודך ה' כי ענייתי ומטה אנחנו כופלים, והעניין הזה אינו לפי כל הדעות. הדבר מוזכר בגמרא בסוכה, וגם הרמב"ם כותב **יש מקומות שנהגו לכפול מאודך כי ענייתי וכו' מקום שנהגו לכפול כופלין מקום שנהגו שלא לכפול- אין כופלים.** יש מקומות שלא היו כופלים. את אנא ה' הושיעה נא, כולם כפלו. בכל אופן אלו שלא כפלו מאודך ומטה, המשיכו לענות הללויה עד הסוף, א"כ בוודאי שהיה צריך לעשות חלוקה אחרת בפסוקים הקודמים, או שבמקום מאה עשרים ושלוש הללויה יצא יותר, מאה ושמונים או מאה חמישים הללויה. מסתבר יותר שהם קיצרו בהללויה הראשונים, ועשו חלוקה אחרת כדי שיצא להם מאה עשרים ושלוש הללויה. א"כ יוצא, נכון שיש חלוקה מקובלת, אבל החלוקה הזאת היא לא לעיכובא, העיקר שייצא בסוף מאה עשרים ושלוש. מעתה, אם הש"צ קלקל, הוא יכול לתקן בהמשך והחלוקה תהיה בצורה אחרת כי אינה לעיכובא.

אבל יכול להיות הסבר אחר, יתכן שכולם חילקו כמו שאנחנו, ואלו שלא כפלו מאודך כי ענייתי, הוסיפו עוד הללויה על המאה עשרים ושלוש, וזה לא מזיק. דהיינו, הרי תמיד אפשר להוסיף על רמז, העיקר לא להפחית ממנו. לדוגמא, עושים שני נרות שבת, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, כמקובל בכל ישראל. מצד הדין מספיק להדליק נר אחד של שבת, גם בחנוכה אלא שיש הידור ומוסיפים נר אחד בכל לילה, גם בנר שבת מוסיפים ומדליקים שנים, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. אבל אם ירצו להדליק שלש נרות כנגד אברהם יצחק ויעקב, או ארבע כנגד ארבע אמהות או חמש וכו', אומר הרמ"א בסימן רס"ג שיכולים להוסיף. טעם הדבר הוא כי

עליו. ועוד בפסוק יראו את ה' קדושו בקריאת ההלל, יראת שמים כנגד שנותיו של קדושו שהוא אהרון, כך כתוב במדרש. ועד כדי כך שחכמי תימן כותבים שעניין אמירת הללויה מאה עשרים ושלוש פעמים היא תקנת דוד המלך, דהיינו לא שהחכמים בדורות שאחריו או חז"ל בזמן המשנה תיקנו שכך יהיה סדר קריאת ההלל, אלא דוד המלך בכבודו ובעצמו ייסד כך את קריאת ההלל. ככה הם כותבים. כנראה הם הבינו שאם זה נלמד מהפסוקים בתהילים, וחז"ל קיבלו בתורה שבע"פ שהרמז הוא כנגד שנותיו של אהרון, שמע מינה שדוד המלך תיקן כך, וממילא צריכים לקיים זאת, אא"כ בשעת הדוחק שאין ברירה. אבל מי שיכול להשתדל לפחות בשבתות, לפחות כמה ימים בחנוכה, זה חשוב מאוד.

אם הש"צ טעה, עשה פיסוק לא נכון ועל ידי זה יצא שהציבור ענה יותר הללויה, או שהוא דילג, לכאורה אם זה כנגד אהרון בוודאי שחשוב לתקן את הטעות, אבל מצד שני יש קצת שאלה בזה. בספר מרכבת המשנה, ספר מפורסם על הרמב"ם המוכר ללמדנים, ספר עמוק מאוד, לא היה לו מסורת איך מחלקים את ההלל למאה עשרים ושלוש פעמים, לכן הוא ניסה לבד לעשות חלוקה, ומי שישווה אותו למנהג שלנו יראה שלא קרב זה אל זה. החלוקה שאצלנו אינה מסברא, אלא חלוקה שמקובלת מדורי דורות. בתכאליל כתבי יד יש אפילו כאלה שסימנו אותיות א'-ב' ליד כל פיסוק, ספרו אותם אחד אחד, עד קכ"ג. וזו הקבלה והמסורת מדורות עולם איך סדר הקריאה של ההלל. אבל הוא ניסה לבד לעשות חלוקה, ויצא לו חלוקה אחרת, ומי שיראה, החלוקה שלו לא כל כך מסודרת כראוי, אבל זה מה שהוא הצליח בכוחותיו מעצמו.

כשאתה מוסיף, אתה לא מגרע את הרמז הקודם. דהיינו בכלל שלש - שתיים. זכור ושמור קיימת, ואם הוספת עוד משהו כדי שיהיה רמז נוסף, לא גרעת. ממילא יוצא שאם תעשה מאה וחמישים הללויה, לא קלקלת את הרמז של מאה עשרים ושלוש. העיקר שלא תפחית.

אותו הדבר אנחנו אומרים לגבי ברוך שאמר. הרי מובא בשם פרקי היכלות, שיש בברוך שאמר שמונים ושבע תיבות, כנגד הפסוק ראשו כתם פז, ובנוסח שלנו יש יותר, כמש"כ מהרי"ץ, כמדומני שהם מאה ושתיים תיבות. מה עם פ"ז? התשובה היא, במאה ושתיים נכלל גם פ"ז. כשאתה מוסיף לא קילקלת את הפ"ז, כי הפ"ז בכל מקרה קיים, העיקר אל תפחית.

ר' יעקב ספיר מחבר אבן ספיר –
עדות בעניין קירוי ההלל בתימן
והערות עליו. מכתב להגרי"ש אלישיב
שליט"א (בקיצור. הרחבה במוצ"ש
מקץ התש"ע). טעות פוסקים ספרדים
בהוראת הלכה לתימנים, והתייחסות
מרן שליט"א לספר "ילקוט יוסף".

ביקר בתימן חכם אחד שנולד בפולניה, ר' יעקב ספיר שמו, הוא ראה איך התימנים קוראים את ההלל, תשמעו מה כתב. הוא בא מירושלים והיה שד"ר בתימן כמה חדשים, והוא התפעל איך קראו בתימן את ההלל כמו שהיה בזמן הש"ס. בהתחלה הוא כותב, יש להם סדר הושענות פיוטים יפים מאוד קדמונים לא ראיתם בשום מחזור ספרד או אשכנז, והם להם בכתובים מאז, קריאתם בהלל מתוק לחיך ונעים לאוזן. החזן קורא בנעימה חצי פסוק והקהל מלחשים אחריו ועונים פה אחד קול אחד הללויה, וכן אחר כל חצי

פסוק בשפה ברורה ובנעימה קדושה, קטן וגדול מצלצל אזניים, ועונים... תשמעו, אני אקרא לכם מה שהוא אומר ואח"כ נעשה עליו הערות ועונים מאה וארבעים ושבע פעמים הללויה כנגד שנותיו של יעקב ואינם כופלים פסוקי אודך, אנא ה' הושיעה נא, ומנהג זה כבר נזכר בתלמוד מקום שנהגו לכפול כופלים מקום שלא נהגו לכפול אין כופלים וכו'. יש כאן שלש הערות, מש"כ 'הקהל מלחשים אחריו ועונים פה אחד הללויה', ראיתם דבר כזה שהקהל מלחשים יחד עם הש"ץ? אנחנו שומעים מהש"ץ ועונים הללויה. אמנם אני לא יכול לטעון עליו, יתכן שהוא ראה אנשים כאלה, והראיה שמהרי"ץ בשו"ת פעו"צ מתנגד לזה, כי מהרי"ץ כותב שלא לומר ביחד עם הש"ץ אלא רק לשמוע, יוצאים ידי חובה בשמיעה בלי אמירה, כי זה לא מדין שומע כעונה אלא על ידי שאומר הללויה נחשב כאילו אמר בעצמו. אבל כנראה הוא היה בבית כנסת שהקהל או חלק מהם נהג להגיד יחד עם הש"ץ בלחש מה שאנחנו לא נוהגים, ומהרי"ץ מתנגד ואומר לא לעשות כך. בכל אופן יכול להיות שהוא ראה. אבל האם יכול להיות שראה שעונים מאה ארבעים ושבע הללויה? יש בית כנסת כזה? אני חושב שלא נשמע מעולם. אותו דבר מה שהוא כותב שהם לא כופלים פסוקי אודך כי עניתני, מישהו פה שמע פעם דבר כזה? אף אחד. לא נשמע דבר כזה. מדוע אני אומר את זה? ספר אבן ספיר הוא ספר מצוין, אבל כשכתב את הספר, יש הרבה דברים שהוא לא דייק. הוא היה אדם חכם, ורואים שהבין הרבה דברים גם מבין השיטין, אבל יש דברים שהוא לא דייק, ובפרט שהוא היה בתימן רק כמה חדשים. אומר לכם עוד דבר. היתה לי איזו הפתעה.

שכשמדברים על מנהגים של תימנים, מי שלא מבין, מי שאין לו ידיעה יסודית, מי שלא נמצא בתוך העניינים, רואים שהוא מבלבל. פשוט. הוא יכול להגיד לך כך, אבל הוא לא יודע את הדברים בצורה ברורה. הספרדים כשמדברים על המנהגים שלנו, ובעצם הספר שלו בעצמו מוכיח על זה, רואים שכשהוא מדבר על מנהגי התימנים אינו יודע בין ימינו לשמאלו. מתי התימנים עושים כמו הרמב"ם ומתי עושים כמו השו"ע? הכל מבלבל מתחילה ועד סוף. זה בעצמו מוכיח שלפי האמת אינם יכולים להתערב. כמו שאנחנו לא נורה להם. כשספרדים פונים אלי בערב כיפור ושואלים אותי על כפרות, על מנהגים של כפרות אם כך ואם כך, אינני עונה להם. מאיפה אדע לענות? אותו הדבר מה שכתוב בספרי הפוסקים על חרם דרבינו גרשום. ידוע שאצל האשכנזים יש חרד"ג לא לשאת שתי נשים, אצל הספרדים וקל וחומר אצלנו אין את חרד"ג, וכתבו הפוסקים שספרדים לא יורו לאשכנזים בעניינים אלו, כי אינם מתמצאים ואינם יודעים את כל פרטי המנהגים בעניין הזה. לכן אני חושב שאין הכי נמי, הספרדים אשריהם ואשרי חלקם, התימנים אשריהם ואשרי חלקם, האשכנזים אשריהם ואשרי חלקם, כל שבט והמנהגים שלו, אבל שאף אחד לא יתערב לשני. כי כדי לדעת באמת, רק מי שנמצא בתוך העניינים יכול אכן לדעת את הדברים בצורה ברורה. בעזרת ה' עוד נחזור לזה.

חיוב הנשים בקריאת ההלל בחנוכה,

ובגדר חיוב תפילה ודין לימוד

תורה לנשים

כעת, נדבר לגבי חיוב הנשים בקריאת ההלל. אמרנו, שלגבי הדלקת נר חנוכה

לפני זמן לא רב בא אלי בחור אחד, הביא לי מכתב שכתב בחור שהיה בשיבת קול תורה בירושלים מלפני קרוב לארבעים שנה. אותו בחור שלח מכתב לרב אלישיב שליט"א, שאל אותו שאלות על מנהגים של תימנים. אחרי ארבעים שנה המכתב הגיע לשואל, והוא רואה שאין תשובה. הוא שאל את הבן של הנכד של הרב אלישיב מדוע הרב אלישיב לא ענה תשובה על המכתב הזה? השיב לו, אתה יודע למה הוא לא ענה? הוא אמר, אני לא יכול לענות על מנהגים של תימנים, כי אני לא מבין בזה. לא מבין בזה, הוא לא עונה. (הרחבה בעניין המכתב במוצש"ק מקץ התש"ע)

אותו דבר לגבי אבן ספיר, כמה שהוא היה עם תימנים וכאילו הכיר אותם, בכל זאת רואים שכשהוא מביא את המנהגים שלהם הוא מתבלבל. במקום לכתוב שעונים מאה עשרים ושלוש פעמים הללויה הוא כתב משהו אחר. הוא מדמה כך.

עכשיו לעניינינו, מה שהאשכנזים מבינים, משום מה הספרדים לא מבינים. לצערנו. כתבתי פעם בעבר על העניין של ה"ילקוט יוסף". הספרדים משום מה החליטו שהם כן צריכים לפסוק הלכות לתימנים. בזמנו הערתי על זה, וכתבתי, שכל חכם יענה לעדה שלו. כל חכם צריך להורות רק לבני עדתו, ואין לחכם אחר להורות לבני עדה אחרת, וכל-שכן שלא יאמר ללכת רק אחרי הוראות מרן. והרב יוסף תמה על כך מה הטענה הזאת, כל חכם מורה הוראה לכל שואליו. ברוך ה', עכשיו יצא לאור הספר הזה "אורח לצדיק" שמפריך את כל הטענות שלהם. והוא עונה לו, במחילה מכת"ר אני לא מבין מה שהוא טוען. והוא מסביר מה שאנחנו כתבנו,

גם במצוות דרבנן, אבל ההלל איננו חיוב שמיוחד לחנוכה, כי כל זמן שנעשה בו נס, כל הימים טובים שנעשה בהם נסים לישראל, קבעו חז"ל לקרוא בהם את ההלל, לכן הם אמרו שגם בחנוכה חייבים. ממילא, מאחר וקריאת ההלל היא מצוה שאין הזמן גרמא, אם כן גם בחנוכה נשאר הדין הכללי של החיוב. כך הוא אומר.

הכלי חמדה אומר תירוץ אחר, דשאני נר חנוכה שהוא משום פרסומי ניסא. לפרסם את הנס, חייבו גם את הנשים. אבל דבר שלא מפרסם את הנס, לא חייבו.

אבל נלענ"ד בע"ה, שתי תירוצים יותר פשוטים אבל אולי יותר מהותיים.

התירוץ הפשוט, מפני שאם היו מחייבים שנשים יקראו הלל בחנוכה, הרי בחג סוכות הם פטורות, יוצא שאנו עושים את חנוכה אפילו יותר מסוכות. בסוכות שהוא מן התורה וקוראים את ההלל שמונה ימים נשים פטורות, ובחנוכה שהוא מדרבנן נשים יהיו חייבות? אתה מחשיב את ימי חנוכה יותר מסוכות. לכן חכמים לא יכלו לומר כן. התירוץ דומה לתירוצו של מועדים וזמנים רק מכיוון אחר.

אבל אפשר לומר תירוץ נוסף, יסודי יותר. ידוע שחז"ל חייבו את הנשים במקרא מגילה בפורים. כידוע בדורות שעברו, נשים לא ידעו לקרוא או לכתוב. עד הדור שלנו או קצת התחיל בדור שעבר שנשים התחילו לדעת קרוא וכתוב. ממילא בזמנם אי אפשר היה לחייב את הנשים בדבר שצריכים ללמוד אותו. כמו לדוגמא, בקריאת התורה, או אפילו להתפלל כסדר התפילה בנוסח הקבוע כמו שיש בסידור. האמהות שלנו בדורות שעברו לא התפללו בשום נוסח, הן התפללו ואמרו תפילות בנוסח שלהן מהלב כפי צחות לשונן,

הגמרא אומרת שנשים חייבות משום שאף הן היו באותו הנס. אולם בזכות שהרמב"ם כתב את עניני ההלל בהלכות חנוכה דוקא, כמו שהסברנו קודם את הטעם, זכינו ללמוד ממנו הלכה שאי אפשר היה לדעת אותה בלעדי כן.

הרמב"ם כותב, **אם היה המקרא את ההלל קטן או עבד או אשה, עונה אחריהם מה שהם אומרים מלה במלה בכל ההלל**. דין זה כתוב במשנה מסכת סוכה דף לח ע"א, אבל במשנה אפשר להבין שלא מדובר על חנוכה אלא על פסח שבועות וסוכות, ואכן לפי התוספות במקום מדובר על סוכות. ולכן תראו שיש פוסקים שאומרים שנשים חייבות לקרוא את ההלל בחנוכה, ולפי האשכנזים אפילו בברכה. אצל הספרדים בלי ברכה, אבל לדעתם יש מקום או צורך שנשים יקראו את ההלל בחנוכה, מהסיבה שאף הן היו באותו הנס. למעשה, אצלנו לא נהגו כך, הנשים אצלנו לא נהגו לקרוא את ההלל בחנוכה.

ולכאורה זאת אמנם שאלה. כיון שהנשים היו באותו הנס, א"כ כמו שחייבו את הנשים בהדלקת נר חנוכה, כמו כן לכאורה הן צריכות להיות חייבות גם בקריאת ההלל. מה ההבדל והחילוק ביניהם, מדוע בנ"ח נשים חייבות ובהלל דחנוכה נשים פטורות?

בעזרת ה' נגיד ארבעה תירוצים על הקושיא הזאת, שנים מהם כתובים בספרים.

בספר מועדים וזמנים מתרץ ואומר חילוק, שעניין חיוב אמירת ההלל אינו מיוחד לחנוכה, אבל הדלקת הנר מיוחדת לחנוכה. דהיינו, חז"ל תיקנו להדליק נר בחנוכה, ובפורים חייבו במקרא מגילה ובמשלוח מנות ומתנות לאביונים, ולכן גם נשים חייבות בזה, כי נשים חייבות

מתורצת קושיית הרמב"ן במסכת גיטין דף ל'. זהו. זה כל ההערה. כמו הגהה של רבי עקיבא איגר. ממש כך. ולא רק זה, היום כבר יש נשים שלומדות קבלה, וזה כבר מסוכן. הדבר כבר עובר את כל הגבולות. בכל אופן גם היום לצערנו יש כמה גדולי תורה האוחזים שבמוסדות התורניים של היום עוברים קצת את הגבולות, מלמדים אותן יותר מידי את העמקות של התורה. אם היו נשים מסוימות שחכמות באופן מיוחד, נשים מיוחדות שמסוגלות ללמוד ושאין מוציאות את דברי התורה לדברי הבאי, נתנו להן ללמוד, אבל הן יחידות. לכתחילה ללמד את הנשים תורה, לא מלמדים.

נחזור לענייננו. הלל זה תורה. בצאת ישראל ממצרים... מן המצר קראתי יי... לא לנו ה' לא לנו וגו', אלו הם דברי תורה. זה שונה ממקרא מגילה שחייבו גם את הנשים, כי הוא סיפור, סיפור יפה מאד על המן ואחשוורוש, ובפרט שאסתר במרכז, נשים שישמעו את הסיפור יבינו אותו. נר חנוכה גם כן, אישה מדליקה נר חנוכה, כמו שהיא מדליקה נר שבת שתדליק גם נר חנוכה. וכן משלוח מנות ומתנות לאביונים, יפה מאד, שתעשה. אבל הלל, זה כבר שייך ללימוד, ומאחר וחז"ל לא רצו שנשים תלמדה תורה לכן לא חייבו אותן. כמדומני שהתירוץ הזה הוא אמת.

לפי זה נבין, שאין מקום למה שדנו בכמה ספרים אם הנשים חייבות במאה ברכות בכל יום, או כל מיני דברים מעין זה.

אבל מצד שני לא טוב לבוא ולומר לנשים מזה אתן פטורות ואת זה אתן לא חייבות, אדרבה כדאי שיתפללו שלש תפילות ביום, כיון שבלאו הכי הם למדו, ואם יבוא הבעל ויאמר לאשתו את פטורה, היא

בסגנון של בקשה, כל אחת מה שהיא אומרת. אבל דבר שצריכים ללמוד, כמו ברכות שצריכים ללמוד מה לברך וכו' לא חייבו את הנשים, כי בשביל לדעת הלכות ברכות היא צריכה ללמוד. הנשים בדורות ההם לא למדו, לא בגלל שלא יכלו ללמוד כי היו עסוקות בענייני הפרנסה וכדומה, לא זו הסיבה. אלא הסיבה היא כמו שחז"ל אומרים, ישרפו דברי תורה ולא יימסרו לנשים. כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות. כיון שנשים דעתן קלה, ואם תלמד תורה היא עלולה לפרש את הדברים בצורה לא נכונה ותגיע למסקנות לא נכונות ולא מדויקות, ועלולה להגיע מזה ח"ו לכל מיני מכשולים, כמו שנאמר אני חכמה שכנתי ערמה, לפיכך חז"ל לא נתנו שהנשים ילמדו תורה.

מה שבדורות שלנו נשים לומדות תורה, זה פשוט הכרח מתוך המצב. בדור שעבר קבעו גדולי הדור, וגם אז היו רבים שהתנגדו אבל בסופו של דבר זה התקבל, החפץ חיים ועוד כמה גדולי ישראל בדור שעבר שראו את המצב, הגיעו למסקנא שאם חז"ל אמרו כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות, היום בזמנינו אם לא ילמדו אותן, זה לא יהיה כאילו תפלות אלא תפלות ממש. כיון שהעולם השתנה וגם בנות לומדות בבתי ספר, אם לא ילמדו אצל היהודים, ח"ו הרבה יתרחקו וילכו ללמוד במוסדות של גויים ורשעים, והמצב ילך ויתדרדר לאבדון. היום בדורנו המצב כבר הגיע לכך שהנשים כל כך מלומדות עד שכבר יש להם חידושים. אני מסופק אם להגיד לכם מה שראיתי, בחור ישיבה אחד מירושלים הראה לי הגהה של אימו על ירושלמי באיזו מסכת, לא תאמינו, הוא מראה לי שאימא שלו כתבה על הירושלמי, לפי דברי הירושלמי כאן

תזלזל ח"ו והדבר יוריד את היראת שמים שלה. האמהות שלנו היו צדיקות, מלאות ביראת שמים, כל דיבוריהן וחייהן היה שמע ישראל, קדושה ויראת השם יתברך היו באוויר, כל הזמן הן היו מתפללות, הכל היה ספוג אמונה, יראת ה' ואהבתו. אבל בדור שלנו, אם לא תגיד לה להתפלל ומה להגיד, לצערינו נעלם הדבר שלבד מעצמן יגידו דברים של יראת שמים ותפילה. מי שזוכר בדור שעבר, לא אליכם בפטירה, היו הנשים מקוננות, מחברות מלים מעצמן. היום לא נשמע דבר כזה כי הן לא יודעות. מה שהיה בזמן חז"ל, נשים מענות וכו', וכן הנביא ירמיהו שאומר קראו למקוננות ותבואנה וכו' ותשאנה עלינו נהי. מקוננות היו בדורות הראשונים עד הדור שעבר, הן מעצמן היו מנסחות קינות ואומרות, למרות שהם לא היו מלומדות. אבל בדורנו זה כבר לא קיים. היום הכל נהיה טכני, מלאכותי. היום הכל חייב להיות לפי הספר. על כן, לפי מציאות זמנינו לפחות שיחזיקו בזה.

שאלה: איך נבנה ביהמ"ק במקום

שעבדו ע"ז?

(תשובה במוצ"ש מקץ התש"ע)

אומר לכם איזו שאלה שהתעוררתי בה, עדיין אין לי תשובה, אולי בזכות הציבור נמצא את התשובה. אם לא היום אולי בשיעור הבא, תחשבו על זה ותדונו בדברים כדי שנמצא תשובה. נראה לי שזו קושיא מדאי חזקה, לכן צריך גם תירוץ חזק.

קראנו, מי שקרא היום מאי חנוכה בלימוד של נר יום שני, מובא שם הסיפור של יוחנן שהרג את ניקנור היווני, וכתוב שם שניקנור נטע פסל בבית המקדש וכו'.

והקריבו מדמו בעזרת הקודש. דהיינו, בבית המקדש הכניסו עבודה זרה. אני מתפלל כי יש משנה במסכת עבודה זרה דף מ"ה ע"א האומרת, כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודת כוכבים. ובירושלמי שם סוף הל"ה מובא, אין לך הר וגבעה בארץ ישראל שלא עבדו עליה הכנענים עבודה זרה. דהיינו, כמ"ש על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן. הגויים הכנענים, שבעה עממים שהיו פה בארץ, לא הניחו הר וגבעה שלא עבדו שם ע"ז. התוספות שם מביאים את קושיית הירושלמי, שהרי בית המקדש נבנה בהר המוריה, כמ"ש בהר ה' יראה, בית המקדש נבנה היכן שאברהם אבינו עקד את יצחק, אם כן לכאורה עבדו על הר המוריה ע"ז, א"כ איך נבנה עליו בית המקדש? הרי דוד המלך בנה מזבח בגורן ארונה היבوسی והקריב שם קרבנות, והוא גם תיכנן לבנות את בית המקדש ובזמנו נקבע שזהו המקום לה', ובנו שלמה המלך בנה שם את המקדש, איך נבנה בית הבחירה במקום שעבדו עליו הגויים ע"ז? מתרץ הירושלמי, שזה נבנה על פי נביא. בפשטות לפי פירוש פני משה במקום, נכון שעבדו שם ע"ז והמקום פסול, אבל נביא התיר את זה, דהיינו היה היתר מיוחד. על פי מפרשים אחרים נראה שאין הכוונה שנביא התיר את המקום האסור, אלא הנביא גילה להם שבדרך נס במקום הזה לא עבדו עבודה זרה. בכל ההרים עבדו, אבל פה במקום הזה הקב"ה סימא את עיניהם ולא עבדו שם ע"ז. אילולי הנביא היה צריך ללכת אחרי הרוב, מאחר ולא יודעים על המיעוט, אבל את זה הנביא גילה להם.

החיד"א בספר ראש דוד, כותב תירוץ אחר

ההבדל בין שאמי לבלדי, הטעית הר"י צובירי בענין זה, והתיחסות מרן שליט"א לספר אורח לצדיק

כיון שדיברנו על נושא קירוי ההלל, צריך לדעת שנושא זה איננו נוגע ל"שאמי" או "בלדי". יש היום אולי החושבים שבלדי אומרים הלל בקירוי ושאמי לא. מי שיודע, זה לא נכון. בטח יש פה אנשים שיכולים לאשר את זה, אבל אני לא מחפש אישורים, כי זה דבר שכבר ידוע ומפורסם. יש שאמי שאומרים הלל בקירוי כמו הבלדי. השאמי-צנעאני נהיה קיצוני והלך נגד זה, אבל בכפרים בתימן יש הרבה שאמי שאומרים הלל בקירוי, וגם כיום הרבה מצאצאיהם בא"י ממשיכים זאת.

לאמיתו של דבר צריך להסביר את העניין. בספר הזה "אורח לצדיק" מובא מכתבים של הרב יחיא אלשיך זכר צדיק לברכה, אשר ממש נוגעים במהות העניין, אבל אסביר קודם משהו.

השאמי והבלדי מדברים ומתווכחים כבר קרוב לשלש מאות שנה בערך, מאתיים שנה יותר נכון. עד לפני מאתיים שנה לא ידעו מה זה שאמי ובלדי, המושג התחיל לפני כמאתיים שנה. אבל עד הדור שלנו הויכוח היה נורמלי. הבלדי אמר אנחנו נוהגים לפי מנהג אבותינו מדורי דורות. השאמי אמרו, נכון שזה מנהגינו מדורי דורות, אבל אנחנו רוצים לעשות עפ"י האר"י, על פי השו"ע או על פי הסידורים של הספרדים. בדיוק כמו אצל החסידים. החסידים והליטאים לא מתווכחים מה התפללו לפני 400-300 שנה, כולם מודים שעד הבעל שם טוב כולם התפללו בנוסח אשכנז, אבל בעש"ט הנהיג כל מיני הנהגות על פי הקבלה והם הכניסו ולקחו דברים

על הקושיא של הירושלמי. הוא מביא בשם ר' אברהם רוזאניס, הרב הנז' מפרק לה, על פי מה שמצא במדרש כי בעת בריאת העולם על אבן השתיה שממנה הושתת העולם, כביכול התפלל שיכבשו רחמיו את כעסיו ויגלו רחמיו על מידותיו. כמובן שאיננו יכולים להבין את המדרש הזה כפשוטו, ויש דברים דומים לזה גם ביתר ספרי חז"ל, שבבריאת העולם על אבן השתיה שממנה הושתת העולם, התפלל הקב"ה יה"ר שיכבשו רחמי את כעסי וכו'. וממשיך החיד"א בשם אותו חכם, ואמרו בזוהר הקדוש (הוא לא ציין את המקום, אבל חיפשתי ומצאתי זאת בפרשת תזריע דף נ"א ע"א), דכל מקום שהשכינה שורה שוב אין רשות לסטרא אחרא לבוא שם. אם כן כתוב בזוהר שהיכן שיש שכינה, לא יכול להיות שם ס"מ. וממשיך החיד"א, והשתא כיון שעד שלא נברא העולם בורא עולם התפלל שם, אין מקום להיות שם סטרא אחרא. ממילא בזה הוא מתרץ את קושיית הירושלמי, שבאמת לא היה בהר המוריה סטרא אחרא, כי במקום הזה שרתה שכינה כי הקב"ה התפלל שם כבר בבריאת העולם, ממילא לא יכול להיות שתהיה שם סט"א. זה התירוץ שלו.

ואינני מבין. הרי מנשה העמיד צלם בהיכל בזמן בית ראשון, כתוב במשנה במסכת תענית שאפוסטמוס העמיד צלם בהיכל, גם במה שקראנו היום כתוב שניקנור הרשע נטע פסל בבית המקדש. אם כן היתה עבודה זרה בבית המקדש. איך זה מסתדר עם כך שבמקום ששרתה בו שכינה לא יכול להיות שיעבדו שם ע"ז? הדבר צריך עיון גדול.

(המשך ביאור השאלה והתשובה יבוארו בשיעור מוצש"ק מקץ התש"ע)

מהרי"ץ הרב שלנו בכל ענין. אלא מאי, בענייני נוסחאות ותפילות, הם רצו איזה עניינים, אולי סודות וקבלה ודברים כאלה, ועל זה היה הויכוח.

ברוך ה' שיצא עכשיו הספר הזה "אורח לצדיק" ומגלה את האמת, מי שירצה יעיין שם.

כל ההבדל בין שאמי לבלדי הוא רק בענייני תפילה ונוסח. אין הבדל בהלכות שחיטה בין שאמי לבלדי. הספר מקור חיים היה נפוץ אפילו באזור שרעב, ובכל המחוזות. ספרי מהרי"ץ התקבלו בכל מקום, והיו מקובלים על כולם.

הניקור התימני, קטניות בפסח – כפיית מנהגי וחומרות עדות אחרות על ק"ק תימן, בעבר

בענין הניקור גם לא היתה מחלוקת, ויש לי חידוש בנושא הזה, אבל אומר לכם משהו לפני כן. היום שנת תש"ע, מצאתי דבר נפלא. כבר בשנת תר"ע, לפני מאה שנה, היה ויכוח בירושלם על נושא הניקור של התימנים. הרי התימנים נמצאים בארץ משנת תרמ"ב, נתנו סימן, אמרתי אעלה בתמ"ר. אע"פ שאומרים שזה לא מדויק כי הם באו כבר בשנת תר"מ, אבל כנראה בגלל שהגימטריא הזאת מוצלחת, אעלה בתמ"ר, לכן הדבר ידוע כך. בין אם זה נכון או לא, או שיש סיבות אחרות שאינני יודע, בכל אופן זה סימן טוב, הכי הרבה טעות של שנתיים. כמו ונושנת"ם עם הכולל. א"כ בשנת תרמ"ב, כך לפחות נזכור, באו תימנים לארץ. אמנם לא ציבור גדול כמו לפני ששים שנה ב'על כנפי נשרים', אלא מעטים שבאו בימים ההם והתיישבו בעיקר בירושלם עיקר"ת וברחובות ובעוד כמה מקומות. באותה תקופה היה ויכוח,

לסידור מסידורי הספרדים. בסדר. ועל זה יש ויכוח, האם זה טוב? האם כדאי? האם מותר לשנות או לא? עד פה הויכוח הנורמלי.

בדור שלנו, קם מי שאתם מכירים, הרב יוסף בן יעקב (צובירי) והמציא פירוש אחר. הפך את הקערה על פיה. שכביכול השאמי הוא המקורי, והבלדי הוא ההפוך. פה, כבר אי אפשר היה לשתוק על הנושא הזה. לעוות את המציאות ולהציג את התמונה הפוכה? כל זמן שמתווכחים בצורה נורמלית, העובדות הן ברורות רק שיש שאלה האם כך עדיף או אחרת, זה שייך. אפשר לשמוע אחד את השני באהבה ואחוה שלום ורעות, וכל אחד יגיד מה שנראה לו.

זה בעצם מה שהרב יחיא אלשיך זצ"ל מביע במכתבים. בין היתר הוא כתב, ידוע לכם כי מימות הגאון מהרי"ץ עד ימינו, לא היה מי שההין והעזיז לקום להתנגד לדבריו של מהרי"ץ, אף על פי שהם מתפללים בנוסח אחר, וגם לפעמים נוהגים באיזה מנהג שונה. בימינו קם מי שהשפיל את מי שרצה להשפיל, והרים את מי שרצה להרים. צריכים לדעת, היום מנסים לעשות כאילו כביכול יש ויכוח בינינו לבין שאמי. זה לא נכון. אנחנו לא מתנגדים לשאמי. ההתנגדות שלנו היא רק לרב מסוים שהפך ושינה את מהות הדברים. דהיינו, ידוע שמהרי"ץ הוא אבי אביהם של מנהגי הבלדי, ואילו תלמידו מה"ר יוסף אלקארה היה שאמי. תלמידו המובהק היה שאמי. גם מחבר ספר שושנת המלך מה"ר שלום חבשוש, שהעלה את מסקנות מהרי"ץ להלכה בשו"ת פעו"צ, גם הוא היה שאמי. דהיינו אפילו תלמידי חכמים שהיו שאמי, קראו על מהרי"ץ שהוא מרא דאתרא,

כתב הגאון חיד"א בספר טוב עין, אנחנו בני ספרד לא נוהגים להימנע מקטניות, אבל באורז נהגו בירושלם רוב הת"ח ויר"ש לא לאכול אורז בפסח. כי היו שהעידו שביררו ואחרי שבישלו מצאו חיטה וכו'. אח"כ מביא כה"ח בשם ספר פקודת אלעזר (היה רב של קהילת המערבים בירושלם, שבא ממרוקו) עכשיו נוהגים גם הספרדים בירושלם לאסור הקטניות בפסח. כיום אולי יש בודדים מהספרדים שאוסרים את זה. אבל כף החיים שהיה הרב של הבבלים דהיינו העיראקים שבירושלם, בזמן שהרב יוסף אלשיך היה הרב של התימנים בירושלם, מאיר את הדרך וכותב, עתה בזמן הזה נתרבו האוכלוסין יותר ויותר ממה שהיו מקדם, קהילות מרובות, וכל אחד ואחד מחזיק במנהגו. הוא אומר, כל זה היה בעבר, אבל עכשיו שבאו ונתרבו האוכלוסין המצב השתנה. וממשיך, יש שהם אוכלים קטניות ויש שאינם אוכלים, ואין בזה משום לא תתגודדו, כיון שכל אחד קהילה בפני עצמה.

ברצוני לספר לכם משהו בנושא הניקור. היה בכפר סבא מארי שלום נגר צ"ל, והיה שם גם מנקר אשכנזי. זה היה בערך לפני שלשים שנה. המנקר האשכנזי ראה את המארי התימני איך שהוא מנקר, אמר לו, מה זה? איך גמרת לנקר תוך שעה? ענה לו, ומה אתה רוצה? להשחית את הכבש ולזרוק את הכל סתם? והראה לו, הנה זה אסור והוצאתי, והשאר מותר. טוב, התפתח ויכוח. בקיצור המארי התימני החליט ללמדו לקח. כי לקח טוב נתתי לכם. הוא הביא לו יד של כבש ואמר למנקר האשכנזי, תוציא פה את גיד הנשה, תראה לי היכן הגיד החיצוני, והיכן הפנימי? ובעצם הוא נתן לו את היד של הכבש... הלה מסתכל ואומר לו, הנה פה.

ובין היתר נכנס העניין של הניקור, וישבו ודנו על זה.

תראו, אולי נקדים דבר אחר בכדי שיובן. בספר שו"ת זכרונות אי"ש ענף חיים של מה"ר אברהם חיים אלנדאף, נקרא מה שהוא כותב ונראה אם מישהו יצליח להבין מה הוא אומר. בעניין אכילת קטניות בפסח בשנת תרע"ו. לכל אחינו בית ישראל אנשי קהילתנו, נודיע לכם שהמצב החמור הכריח אותנו לבקש היתר לאכילת מיני קטניות בחג הפסח. שמעתם? הם מחפשים היתר לאכילת קטניות, היפך המנהג המפורסם בשאר קהילות ישראל שבפניה"ק ירושלם. ולא רצינו לסמוך על דעתנו אנחנו ובית דינא דחתימי מטה, אלא הלכנו לשאול את הרבנים של שאר הקהילות אשכנזים וספרדים, והם הסכימו להתיר למי שאין לו מצה מספקת לכל ימי החג מותר לו לקנות מיני קטניות. רק כל אחד יעשה בביתו וכו', וכל שכן אנחנו קהילת התימנים שמנהגנו להתיר בתימן. ואין צריך התרה אחרי שהרבנים התירו וכו'. אתם מבינים מה קרה? הם נהגו איסור באכילת קטניות בפסח, וכשהיתה שנה קשה ולא היה מספיק מה לאכול, לא היה מספיק מצה, חיפשו היתר לקטניות באופן מיוחד. בירושלם בתקופה ההיא האשכנזים שלטו בעיקר, אבל היו שם גם ספרדים.

מה שמעניין, שכף החיים בהלכות פסח סימן תנ"ז כותב אותו דבר, אבל הוא מפענח זאת עד הסוף. הרי בעצם האשכנזים מחמירים באכילת קטניות בפסח מחשש לתערובת מיני דגן, לכן הם אסרו זאת. מרן כותב שקטניות מותר, וגם אורז מותר. הפרי חדש חושש, שלפעמים ימצאו חיטים בתוך הקטניות. בסוף כותב כף החיים כך,

התורה אומרת לעשות גדילים על ארבע רגליים של סוס? כסוסך... אתם שומעים? ותדעו לכם ששמה הוא אמר שתי פשט'לך להסביר את המהלך הזה.

(הרחבה וציטוט מהספר בשיעור מוצש"ק מקץ התש"ע)

לצערנו מרוב הגלויות שכחו והשתבשו בהרבה דברים בעוה"ר.

גם בנושא הניקור הם מחמירים בהרבה עניינים מתוך חוסר ידיעה. זה ברור. ועכשיו אקרא לפניכם מה שברוך ה' זכיתי לגלות דברים שכתבו הרבנים התימנים בשנת תר"ע. **אשכנזים מוכרים לגויים חתיכות בשר בתורת טרף והם לא יכולים לשרש אחריהם כי עדיין מעורב בהם חלב או חוטין, ויש חתיכות גדולות שהם מחמירים וכל הקהילות בירושלם אומרים שזה טרף. אבל התימנים הם מנקרים מומחים לפי מנהגנו ויודעים לנקרם.** חתומים על זה הצעיר שלום יוסף עראקי, שלום יוסף אלשיך, אברהם חיים אלנדאף ועוד, עשרים ואחד רבנים תימנים שמעידים שמנהגנו בתימן לא כמו האשכנזים שמחמירים וזורקים הכל. רק שהם אומרים כמו בקטניות, כיון שקהילות אחרות בירושלם מחמירים לכן יש להם בעיה עם זה. ממילא הכל קרה ונהיה מתוך שיבוש. עוד ארחיב בכל זה בס"ד ובל"נ בהזדמנות אחרת.

כיון שהזכרתי את ספר אבן ספיר שהיה אמיתי וכתב בצורה מאוד מכובדת על התימנים, נביא מה שכתב איך ששמע בתימן אומרים תחית המתים (בקמץ תחת החי"ת). **שמעתי שהם אומרים תחית המתים החי"ת קמוצה, חשבתי בראשונה שטעות היא בידם. אחרי שובי דרשתי, והנכון איתם.** ושם הוא מסביר שזה משורש

המארי אומר לו, אתה בטוח? מאיפה תוציא? ואיפה הקנוקנות וכו'... בקיצור אמר לו המארי, תגיד, אתה נורמלי? אתה מחשיב את עצמך מומחה? זה לא רגל, זה יד... אותו מנקר פשוט לא ידע, כי אין להם הבחנה... בדיוק כמו הקטניות. אתם יודעים, האשכנזים גם לא מברכים במוצ"ש על הבשמים עצי בשמים, עשבי בשמים, או מיני בשמים, אצלם הכל מיני בשמים מפני שאין בקיאות לרבים מהם להבחין בין המינים.

נספר לכם סיפור יותר ממחיש. אבל כאן אני לא אומר שמות ממש אלא כמעט. היה איזה קצב כאן בעירנו ובשכונתנו, זכרוננו לברכה. הבן שלו, שלמה יוסף, שלח אותו פעם אביו שילך למנקר מומחה ומפורסם פה בבני ברק כדי שינקר לו את הבשר. הלך הבן והביא למנקר את הבשר ולאחר זמן החזיר לאביו הקצב את הבשר מנוקר. הסתכל אביו ואמר לו בתמיהה, מה הוא עשה? מה זה? הוא ניקר את כל מה שלא צריך ומה שכן צריך לנקר הוא השאיר. את החלב הוא השאיר, וניקר את כל מה שלא היה צריך. זה מי שמחשיב את עצמו כיום למנקר הכי מומחה, אולם הקצב שעלה מתימן הבין וידע יותר ממנו.

(הרחבה בנושא זה במוצש"ק וירא התשע"א)

תשמעו עוד דבר, אתם מכירים את הפסוק, גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה. הגיע משהוא אשכנזי למסקנא שצריך לעשות לסוס ארבע ציציות. הבנתם למה? (האשכנזים קוראים כסוסך...) כעמי כעמך כסוסי כסוסך... תשמעו, אני קורא לכם מתוך ספר אמונת משה מקוזניץ פרשת כי תצא, בא משהו ושאל אותו, גדילים תעשה לך וכו' למה

במחכ"ת שאינו יודע להסביר בבירור מה זה כחול, הוא כותב כנראה כחול זה אבק ששמים בתוך העין. אפילו בשיעורי שבט הלוי משמע במחכ"ת שהוא לא מכיר ולא יודע בדיוק מה זה, וחושב שלא שמים כחול בתוך העין עצמה. ואם בארזים נפלה שלהבת וכו'. אצלם נאבדה המסורת, כמו שאמרנו לגבי הניקור. כחול שבתוך העין אינו חוצץ משתי סיבות, ראשית, הרטיבות של העין והלחלוח מוריד את החוזק שלו והוא נהיה קלוש. ויותר מזה כיון שהוא בתוך העין לא מקפידים על כך. אבל מחוץ לעין זה חוצץ, כי אין הדרך לעשות מחוץ לעין. א"כ זה מובן למי שבאמת יודע מה זה כוחלת, אבל הם לא מבינים ואפילו מציירים ומסבירים משניות שלא כדת ושלא כדין, והכל בגלל חוסר המסורת.

[המשך בירור נושא זה בשיעור מוצש"ק ויחי התש"ע]

וזהו בדיוק מה שקרה בנושא הניקור. ומי שיודע התימנים נוהגים כך בכל המקומות בשחיטות פרטיות. בזמנו בירושלם הם היו קהילה קטנה והיו כפופים כביכול לאשכנזים, לכן היו חייבים לעשות כמו שהם. אפילו קטניות היה אסור. אבל אחרי כן התימנים חזרו למנהגים שלהם, וקל וחומר אחרי העליה הגדולה של כולם בשנת ה'תש"ט שמאז כל מי ששוחט ומנקר באופן פרטי עשה את הניקור התימני ללא חשש. ובעזרת ה' יקויים בנו השיבה שופטינו כבראשונה ויועצנו כבתחילה, ויה"ר שגם הענין הזה יסתדר. ואותו הדבר לגבי כל דבר שבמסורת. לדוגמא, והיו כל ימי נח, מי שיעין במנחת שי יראה שבספרי אשכנז כתוב ויהיו. בעבר הרבה דברים האשכנזים וגם הספרדים עשו כמו התימנים, אבל במשך הדורות הם השתנו.

חיה בקמץ, ולא חיה בחירק, ומסביר שאם אתה אומר תחית המתים בחירק תחת החי"ת, פירושו שהמתים מחיים משהוא אחר, כמו שנאמר ונפשו לא חיה, אבל תחית המתים בקמץ זה שהם יחיו בעצמם. והוא אומר, אם כך התימנים צודקים, צריך לומר תחית המתים בקמץ תחת החי"ת. ותראו איך הוא הודה על האמת, אם היו רואים או שומעים שבתימן אומרים תחית המתים לא היו כותבים כן. הרבה שיבושים הורגלנו בהם, בפרט בלימוד התלמוד ובספרים שאינם מנוקדים, עד כי שבה בעינינו ליושר והמעקשים למישור, ואנו שומעים אותם אומרים משהו אחר בשפה ברורה, יראה לנו מכוערה.

גדר כוחלת ושיבושי עדות אחרות בהבנתה עד כדי טעויות בהלכה

ואומר לכם יותר מזה. לפעמים יש עי"ז טעויות הלכתיות. יש נשים היום שלצערנו עושות איפור בעיניים. זה בא להם ממה ששנינו במסכת שבת הכוחלת והפוקסת וכו', ומי שיראה במשניות פני שבת המצוירות של יוני גרנשטיין, אמרו לי ששם מצויר אשה שעושה צבע עם מברשת על העיניים. לזה הם קוראים כוחלת. הם פשוט לא יודעים. מי שיודע איך עושים את הכחול, יודע שעושים אותו בתוך העיניים ולא מעל העיניים. אבל כך הם מציירים את המשנה, ומפרשים שזה כחול על גבי העיניים מבחוץ, שאינו דרך צניעות כלל. הכחול שבעבר היו עושים אצלנו, היה בתוך העין. ממילא מתוך חוסר ידיעת הדברים והשיבוש במסורת, מגיעים גם לטעויות הלכתיות. הרי יש גמרא בנדה דף סז ע"א, כחול שבתוך העין אינו חוצץ, שמחוץ לעין חוצץ. ראיתי בספר בדי השלחן של הרב פייביש כהן

אין ספק שנאבדה להם המסורת, ומתוך חוסר ידיעה הם עושים הרבה דברים כמו שנעשה.

כיום אפי' בקרב בני קהילותינו, יש שנטו מן הדרך לחצוב להם בורות נשברים, ובסיעתא דשמיא נתפלל שתיפקחנה עיניהם, ויבינו שאנחנו מחזיקים את המסורת הנכונה בס"ת ובכל הדברים.

ובעצם בעניין הניקור אין מה להתווכח, כי מי שיודע כל מה שמדובר הוא רק על

הבדלי מנהגים, או על פוסקים מסוימים שמחמירים, אבל לא מדובר על חלבים דאורייתא, כי בזה ודאי שאין ויכוחים. ואם יש כאלו, זה כבר מובא לגבי חלב של בני ריינוס, ואכמ"ל, אבל דברים אחרים ופרטים נוספים הם שוליים, ובכלל חבל שהם עשו מזה מהומה ומחלוקת ח"ו, והאמת והשלום אהבו. ונקווה שהדברים יובנו על נכון ויתקיים בנו מקרא שכתוב נגילה ונשמחה בו. אכ"ר.

השיעור השבועי – מקץ, מוצאי חנוכה

מפתח נושאים:

- ◆ מוצאי חנוכה – עיקר וסיום ימי הדין
- ◆ פירוש נפלא במעשה יהודה ותמר
- ◆ התייחסות הרב ל"קול קורא" מאת רבני הקהילה וחזוק בעניינים אלו
- ◆ תירוץ לשאלה איך נבנה בית המקדש במקום שעבדו ע"ז
- ◆ ביאור בעניין גולגלתו של ארונה
- ◆ בירור הלכתי לגבי הלחוח ושיעורו. דחיית הגדרת ספר "ברכת ה"
- ◆ בירור הלכתי לגבי הסופגניות אם יש בהן דין בישולי גויים, ולימוד זכות על המיקלים
- ◆ מכתב מרן שליט"א להגרי"ש אלישיב בענייני מנהג ומסורת ק"ק תימן
- ◆ הפוסל ס"ת תימנים לקריאת זכור לספרדים יגרום לפסילת ס"ת ספרדים לכל השנה לתימנים
- ◆ בירור הנוסח ועל כולם ה' אלד'ינו אנו מודים לך – על מה קאי?
- ◆ התרחקות מהפוליטיקה והשקר, ומעשה מהאי"ל שטיינמן שליט"א

מוצאי חנוכה – עיקר וסיום ימי הדין

אנחנו במוצאי חנוכה. בסוף שמונת ימי חנוכה. דורשי רשומות אומרים שימי חנוכה הם ימים של חזרה בתשובה, דהיינו שממשיכים הימים הנוראים עד חנוכה. ומביאים רמז מהפסוק סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה. הזה כגדול חסדך וכאשר נשאתה – ר"ת חנוכה. דהיינו עניין התשובה, מה שמשה רבינו ביקש מהקב"ה סליחה ביוה"כ, הגמר היה בחנוכה.

בעזרת ה' השיעור הזה יהיה בעיקר מילואים לשיעור הקודם, בדברים שהתחלנו ולא הסברנו עד הסוף. השארנו שאלה באמצע, בעניין ביהמ"ק שהכניסו שם עבודה זרה. אינני יודע אם יש כבר למישהוא כאן תשובה או לא, אם יש שיגיד לנו. אם לא, בעזרתו יתברך אנחנו כבר מצאנו את התשובה, אבל הרי יכולות להיות עוד תשובות. שבעים פנים לתורה.

בכל אופן זאת הייתה שאלה קשה.

דיברנו על עניין הלחוח, שיעורו, מתי ברכתו בורא מיני מזונות ומתי המוציא. עניין השיעור כמה תהא דקותו שהברכה גם בקביעות סעודה תהיה במ"מ.

וכן השאלה בעניין הסופגניות, אם יש בהן איסור בישולי גויים. אולי אין לזה נפק"מ לעכשיו מוצאי חנוכה, אבל זו שאלה בכל ימות השנה לגבי בישולי גויים או פת עכו"ם. צריכים לדעת מה הדין בעניין הזה. ועוד אולי כמה דברים.

נפתח בדברי אגדה, פירוש נפלא ומצויין, הפלא ופלא, כמעט ברוח הקודש. הוספתי קצת נופך פה ושם על הרעיון הזה, ואמרתי את זה כבר לפני כמה ימים בכינוס בני הישיבות הע"י, אבל הפעם נאמר בקצת שינוי.

מביאים בכמה ספרים, בעיקר בספרי גדולי החסידים והצדיקים, אינני יודע מה המקור

זמן מושך, עשי"ת, ר"ה, יוה"כ, הושע"ר ועכשיו עד חנוכה. קעת אנחנו מושכים את זה עד מוצאי חנוכה, ויש כאלה שאמרו עד פורים, כנראה שיש איזה בחינות מסוימות שאם היה לנו עיניים לראות היינו רואים. הם אומרים שמאיר כמו יד בשמיים, יד שמאירה ופשוטה לקבל שבים. לצערנו אנחנו אין לנו עיניים לראות. אבל כפי הנראה יש לימים האלו עדיין קשר.

פירוש נפלא במעשה יהודה ותמר

הדבר זה רמוז בפסוק, ויהי כמשלש חדשים ויוגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך. מה זה כמשלש חדשים? לא שלשה חדשים ממש. מתשרי מרחשון עד כסליו, עד חנוכה שזה קרוב לג' חדשים. ויוגד ליהודה- יהודה רומז על שם ה', הגמ' בגיטין דנה אם התכוין לכתוב שם הויה וכתב יהודה, יש ביהודה את שם ה'. הדל"ת ביהודה רומז לדוד המלך שהוא מקושר עם הקב"ה, ולעתיד לבוא יגאלנו משיח בן דוד, כמו שכתוב וביקשו את ה' אלד"הם ואת דוד מלכם. דוד המלך שבא משבט יהודה מחובר להקב"ה לנצח נצחים, קשר בל יינתק. ויוגד ליהודה לאמור, דהיינו בא השטן ומקטרג לפני הקב"ה שרמוז בשם יהודה, ואומר זנתה תמר כלתך, עם ישראל נמשל לתמר שנאמר זאת קומתך דמתה לתמר, וכן נקראת כלה שנאמר באתי לגני אחותי כלה, כתוב במדרש שאחד עשרה פעמים עם ישראל נקרא כלה, והשטן מקטרג על עם ישראל שסטה מהדרך. וגם הנה הרה לזנונים – מפרש בעל ספר בת עין, שהוא המקור של פירוש זה, הכוונה שעם ישראל ח"ו נדבק ודבוק מרצונו בתאוות, והם מקושרים אליהם. ואפשר לומר שהכוונה גם שזה נעשה בפרהסיא, כמו הריון שהוא מוכר ונרגש. דהיינו לא רק בצינעה אנשים

שלהם, הם כותבים את זה בשם כתבי האר"י ובוודאי יש לזה מקור, רק שכנראה יש כתבים של האר"י שלא נתפרסמו או שנגנזו, ויש לדבר רמז בירושלמי מסכת שבת אבל אין לזה מקור מפורש. עכ"פ נאמנים עלינו האומרים בשמו, שעניין גמר ימי הדין של ר"ה יוה"כ והו"ר, העיקר והסוף בחנוכה. כך כותבים בשם האר"י. מי שמכיר למשל את הספר נטעי גבריאלי, הוא אוסף הרבה הלכות, וכך הוא כותב, ימי חנוכה הם ימי חיתום גמר הדין לטובה ועת רצון להיפקד בדבר ישועה ורחמים ובפרט בזאת חנוכה. זאת חנוכה היינו היום האחרון, מה שהיה לנו השבת. אמנם עכשיו אנחנו כבר במוצאי שבת, אבל אני קצת מסתפק, יכול להיות שעוד יש קצת הארה של שבת שממשיכה עד חצות, א"כ אולי יש נפק"מ גם לעכשיו. הם כותבים שזה סגולה לעורר פקידת עקרים ועקרות, וסגולה להשפעת פרנסה, אפשר שעד עכשיו במוצאי שבת יש עוד קשר. אמנם ביום כיפור, כשיצא כיפור נגמר היום א"כ שמא גם בחנוכה כשיצאה שבת נגמר חנוכה, אבל מצד שני מצאתי שיש כאלה שאומרים שזה נמשך עד פורים, ומאחר שמשכו זאת עד פורים, ק"ו למוצאי שבת הזאת. הם עצמם כותבים שהדברים גבוהים, וזו הנהגה עליונה. בכל אופן כדאי לנו עכשיו, אולי יש מי שעוד יתעורר. הוא כותב עוד בשם שער יששכר, מי שמכיר הוא בעל שו"ת מנחת אלעזר, היה גברא רבא, הכתיבה בראש השנה והחתימה ביום הכיפורים, וגמר דין בהושענא רבא. עם כל זה אף שיוצאין הפתקין אין להם כח להתקיים עד חנוכה, אולי יתקן האדם מה שעיוות. נמצא שקדושת החג הולך ונמשך עד חנוכה. יש קשר עד חנוכה, עדיין יש אפשרות, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו כמה

צדקה ממני - הקב"ה אומר עם ישראל צודקים, כי על כן לא נתתיה לשלה בני - לא נתתי ולא שלחתי להם את המשיח שנקרא שילה, שנאמר עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים, והוא נקרא בני שנאמר ה' אמר אלי בני אתה. ולא יסף עוד לדעתה - מלשון ויודע בם את אנשי סוכות, דהיינו לא יוסיף עוד לייסר אותם. אבל זה רק לפי פירוש האחד. הרי ידוע שעל הפסוק ולא יסף עוד לדעתה יש מחלוקת בפירוש, יש מסבירים ולא יסף היינו לא הוסיף, ויש מסבירים ולא פסק, דהיינו שמכאן והלאה המשיך איתה. לפי זה אם הכוונה לא יסף היינו לא פסק, א"כ הקב"ה לא הפסיק לאהוב אותנו. במלה ידע יש כמה פירושים, יש בגמרא מסכת ע"ז ד' ע"א על הפסוק רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, רש"י שם מסביר שידעתי זה אהבתי, כמו שכתוב ואדעך בשם, או כמו שכתוב יודע ה' דרך צדיקים, שהקב"ה אוהב. המלה ידיעה בהרבה מקומות היא לשון אהבה. ולא פסק עוד הקב"ה לאהוב אותנו, כי אם ח"ו הקב"ה היה מנתק איתנו את קשר האהבה שלו, היה גרוע.

מספרים, שרב אחד דרש באיזה מקום את העניין הזה שכתוב בספרים על חנוכה שהוא גמר תשובה, הוא רצה לעורר את הציבור לתקן מעשיהם. בא אליו אח"כ יהודי אחד, אמר לו, הרב, עכשיו בזכות הדרשה, מצאתי את התירוץ על הקושיא שהייתה לי הרבה זמן. אמר לו הרב, מה הקושיא? אמר לו, כתוב בפיוט ונתנה תוקף (הפיוט שאומרים האשכנזים בראש השנה) מי באש ומי במים, מי בחניקה ומי בסקילה, לא הבנתי עד עכשיו מה הקשר בין חנוכה (החסידיים מבטאים חנוכה כמו חניקה) לראש השנה? עכשיו הבנתי, כי חנוכה זה הסוף של ראש השנה... וד"ל.

עושים דברים בסתר, אלא גם ברשות הרבים. זה מה שמקטרג השטן בימים אלו של חנוכה. ויאמר יהודה הוציאוו ותשרף -אומר הקב"ה, עם ישראל חייב כליו ח"ו. מה אומרת תמר? מה אומרת כנסת ישראל? היא מוצאת, והיא שלחה אל חמיה לאמור לאיש אשר אלה לו אנכי הרה - לאיש זה הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה. אנחנו לא התרחקנו ח"ו מהקב"ה, אדרבה אנחנו דבוקים בהקב"ה, הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה.

שימו לב יש פה רמז גדול, רק נאמר לפני כן הקדמה. בספרי הפוסקים דנים האם אפשר להדליק נר חנוכה לא מתוך כלי. היום בד"כ מי שלא מעיין או לא שם לב, חושב שנה הכוונה לשעווה. למעשה בלשון חז"ל הכלי זה הנר. דנו כמה פוסקים האם בנ"ח הנר דהיינו הכלי, מעכב או לא. יש בזה נידון גדול. כף החיים מביא בשם חסד לאברהם זקינו של הרב חיד"א חמישה עשר דרגות של נר חנוכה. למי שיש יכולת בידו יעשה של זהב, אח"כ כסף, וכך הלאה והלאה. אבל לא לעשות בדברים שלא נחשבים כלי, כמו קליפות של בצלים, או לנקב תפוח אדמה ולעשותו נר, זה לא, כי אין לזה חשיבות של כלי. לגבי דברים של חד פעמי גם יש נידון. בכל אופן רצוי לעשות כלי. אם כן, החותמת זה השמן שמצאו בחותמו של כהן גדול, השמן שאנחנו מדליקים בחנוכה. והפתילים, אלו הפתילות. והמטה בגימטריא כלי (המלה המטה עם הכולל סה"כ 60), הרי השמן רומז לחכמה ושריפת הפתילות רומזת לשריפת יצר הרע. זה מה שאומרים עם ישראל להקב"ה, אנחנו לא התרחקנו ממך, אנחנו דבוקים בך. אלא מאי? שאור שבעיסה מעכב, יצר הרע מפריע לנו בהרבה דברים. אהה, ויכר יהודה ויאמר

בהם היום. העניין של שירי עגבים, כמה שדיברנו על זה, אבל עדיין המצב אינו פשוט. אולי צריך לכתוב בנפרד על הנושא הזה. שמירת משמרות הקדושה וסייגי הצניעות, גם דבר חשוב מאוד. דרך אגב, בספר שלחן ערוך המקוצר חלק קדושה, יש פירוט על כל העניינים של צניעות וכו', ונדמה שיש כאלה שחושבים שאנחנו מחמירים. תדעו, מה שכתוב שם, זו ההלכה! אין שם לא חומרות ולא קולות – רק הלכות. בשלחן ערוך המקוצר אנחנו לא כותבים חומרות. שלחן ערוך, פירושו הדרך הסלולה. מי שרוצה לדעת מהם חומרות – ואינני בטוח שזה חומרות – שמחתי ממש לקבל את זה ביום שישי חוברת בשם באתי לגני, נתתי למחבר הספר הסכמה, שם הוא כותב דברים חמורים מאד, ולפי דעתי זו אמת. אמת לאמיתה. הוא כותב פה מוסר והלכות, מי שיכול להפיץ את החוברת הזאת תע"ב. בכל אופן לצערנו היום הצניעות ירדה ממש עשר מעלות אחורנית, או לנו מי ירפא לנו. לכן גם בנושא הזה עוררנו. אני חושב שכדאי מאוד ללמוד את הנושאים האלה, לפחות מה שכתוב בשלחן ערוך המקוצר, אבל מי שיכול להחמיר יותר מכך ולנהוג כפי שכתוב פה, אשריו ואשרי חלקו.

תירוץ לשאלה איך נבנה בית המקדש במקום שעבדו ע"ז

נחזור לשאלה ששאלנו בשיעור הקודם, והתירוץ שמביא החיד"א בשם מה"ר אברהם רזאניס שתירץ על פי המדרש, שבבריאת העולם הקב"ה התפלל על אבן שתיה יה"ר שיכבשו רחמי את כעסי ויגלו רחמי על מידותי, והוא ממשיך על פי זה מה שכתוב בזוהר פרשת תזריע דף נא ע"ב

למה אני אומר זאת? כי לצערנו ההבדל בין הכ"ף לקו"ף נשכח היום. כמעט אף אחד לא מקיים אותו, חוץ מאיתנו ומעוד כמה עדות בודדות מהספרדים שמבטאים, אבל השאר לא.

התייחסות הרב ל"קול קורא" מאת רבני קהילה וחיזוק בעניינים אלו

בעלון פעולת צדיק פרסמנו קול קורא, ודרך אגב לצערנו הרבה אנשים היום מזלזלים, אנחנו בדור שהחוששים קצת קהו, לא מתייחסים. מי שרואה את הקול קורא, אני מבקש מכל מי שיכול שיתלה את זה, אולי ראוי אפילו לקרוא את זה לפני הציבור, כי לצערנו הם דברים שהציבור מזלזל בהם, בבחינת דש בעקביו. אם אפשר לתלות בלוח המודעות כמו שתלוי פה בבית המדרש על גבי הדלת. זה אחד מהדברים הראשונים שכתבנו, פשוט וברור שחלילה לזוז כמלוא נימא ממבטא לשון הקודש המקובל בידינו שהוא כנתינתו מסיני, ואין מדויק יותר ממנו בכל קהילות ישראל כיום, לא נחליפנו ולא נמיר אותו. לצערנו הדור החדש בשנים האחרונות, בפרט בקריאת התורה, ממש מרגישים חולשא גדולה. הציבור לא בקי בקריאה, קשה למצוא חזנים שבקיאם, אלו דברים שלא היו בעבר, ולפי המצב היום קשה כבר לדעת מה יהיה. אנחנו חוששים שבדור הבא אולי ישתנו דברים, ולכן הדבר הזה חשוב מאוד. תראו מה קרה מהשיבושים האלו של הכ"ף והקו"ף, הכף נהיה קוף, השורק נהיה חירק, בלבול גדול נהיה מכל זה, עד כדי כך שיצאו כל מיני טעויות מהדברים האלה.

יש פה בקול קורא עוד דברים חשובים מאד. גם דברים שלצערנו מזלזלים

תחת המזבח, איך זה יכול להיות? איפה הגולגולת של ארונה? הרי הוא מדבר עם ארונה, הוא עושה איתו מקח וממכר, איך גופתו נמצאת תחת המזבח? כתוב החיד"א פה, וגם בספר דבש לפי, שהכוונה על סבו של ארונה. ארונה הזה שדוד עושה איתו מקח וממכר וקונה ממנו את המקום, קראו לו ארונה על שם סבו, והגולגולת שהוא מצא היתה של סבו. ולא פסל המקום את קרבנותיהם של ישראל, מה הפירוש? הרי יש שם גולגולת, יש טומאה במקום המזבח, למה הקב"ה לא פסל? בגלל שבבריאת העולם הקב"ה התפלל שם, לכן לא יכול להיות שתגיע טומאה לשם, כך אומר החיד"א. גם פה קשה, מה הפירוש אין טומאה? הרי יש פה גולגולת? אלא, נכון שיש פה גולגולת, אבל הגולגולת זאת היא עצם שלא שורה עליה רוח טומאה. דהיינו, למרות שמצא דבר טמא במקום בית המקדש, ולעניינינו עבודה זרה, אבל לכל דבר של טומאה יש איתו רוח טומאה, ורוח הטומאה לא שורה פה. אפי' שאתה רואה את הטומאה עצמה, אבל אין פה רוח טומאה. לכן הקב"ה לא פסל את קרבנותיהם של ישראל. ממילא לפי זה מובן ומתורץ מה שהקשינו. אם החיד"א מתפייס מדבר כזה, נמצא שהחיד"א מבין שבכל דבר של טומאה, רוח הטומאה לא נתפסת במקום קדושה, אם כן אותו דבר צריכים לומר גם לגבי הצלם והעבודה זרה.

ביאור בעניין גולגולתו של ארונה

בעניין הגולגולת של ארונה, יש קצת דברים תמוהים. יש אומרים שהדברים מרפסין איגרי, יש אומרים שזה טעות, שלא יכול להיות דבר כזה. במסכת סנהדרין דף י"ב ע"א כתוב מעשה בחזקיהו מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה וביקש

שכל מקום ששרתה בו שכינה לא יכול סטרא אחרא להתקרב לשם. ולהבדיל הפוך, כאשר המקום טמא, השכינה לא באה לשם. לא שהשכינה אינה יכולה להיכנס, אלא שאינה רוצה להתקרב למקום טמא. לפי דבריו, זה התירוץ לקושיא, מה אתה שואל, איך נבנה בית הבחירה על מקום שהיתה עליו עבודה זרה? התירוץ שלא היתה שם עבודה זרה, לא יכול להיות שתהיה עבודה זרה במקום קדוש. על זה הקשינו, אם כן הפלא ופלא, איך נבין את מה שמנשה הרשע הכניס צלם בהיכל, ומה שאפוסטמוס הכניס צלם בהיכל, ובמגילת בני חשמונאי מה שקראנו על ניקנור שנטע פסל בבית המקדש ושחטו שם חזירים, איך זה מסתדר? הדבר נראה ממש פליאה עצומה.

בסיעתא דשמיא מצאתי דבר דומה לזה שכותב החיד"א בספר אחר. יש לו ספר שנקרא כסא דוד, שם הוא דן על דבר אחר בכלל, אבל לפי הדברים שלו שם יתורץ העניין הזה. הוא מביא שכתוב במדרש, על הפסוק אלך לי אל המור ואל גבעת הלבונה, הר המור זה ירושלים, שנאמר באתי לגני אחותי כלה, הר המור זה הר המוריה, על משכבי בלילות וכו', אחזתיו ולא ארפנו – תשמעו דבר נפלא – זה דוד כשתפס הגורן מיד ארונה היבوسی, ומצא גולגולתו של ארונה נתונה תחת אבני המזבח, ולא פסל המקום קרבנותיהם של ישראל. כתוב כאן במדרש דבר שנראה תמוה, אבל חז"ל אומרים ואנחנו רק צריכים להבין, כל מלה פה יש לה משקל. מה פירוש תפס? הרי הוא קנה אותו. אלא שכנראה רצו להסביר את המלה אחזתיו, כי הרי כתוב שארונה רצה לתת לדוד בחינם אבל הוא רצה רק לקנות בכסף, א"כ הפירוש אחזתיו שדוד אחז, תפס. ומצא גולגולתו של ארונה נתונה

מסכים למה שכתב החת"ס, הוא אומר שנהלה מהפירוש הזה, **נבהלתי על גאון שר התורה שיכתוב כדברים האלה.**

ובכלל בעצם יש כאן שאלה גדולה, הרי ארונה היה גוי, וגויים אינם מטמאים באהל, שנאמר אדם כי ימות באהל, אתם קרויים אדם ואין גויים קרויים אדם. הרמב"ם פוסק שגויים אינם מטמאים באהל. אלא מאי, יש כאלה מפרשים בסוף ספר שמואל, שארונה היה גר צדק. אבל גם אם הוא התגייר הרי סבו היה גוי, ואמרנו שמדובר על הגולגולת של סבו. אולי זה תלוי במחלוקת אם גוי מטמא באהל, אולי הירושלמי סובר שגוי כן מטמא באוהל. בכל אופן לעניינינו לפי זה מיושבת הקושיא שהקשינו בשיעור הקודם.

בירור הלכתי לגבי הלחוח ושיעורו. דחיית הגדרת ספר ברכת ה'

נדבר בעניין הלחוח ושיעורו. כתבנו בשלחן ערוך המקוצר, שאם הלחוח בשיעור של 2-3 מ"מ ברכתו במ"מ גם בקביעות סעודה, ואם הוא בשיעור של 7-8 מ"מ, בפרט באמצע, אזי ברכתו בקביעות סעודה המוציא לחם מן הארץ. שאלו מה יסוד הדברים. ההלכה הזאת יצאה לנו בצירוף כמה דברים. יש הלכה של טרוקנין וטריטא, מה שמובא בגמ' מסכת ברכות ונפסק גם בשו"ע. טרוקנין, דהיינו שנותנים בקדירה מים וקמח מעורבים, ברכת הטרוקנין בלי קביעות סעודה במ"מ, ואם קבע סעודה ברכתו המוציא. טריטא, אפילו בקביעות סעודה במ"מ. השווינו את דין הלחוח לטריטא, כי טריטא בלילתה רכה, שופכים את הבלילה הרכה לקדירה, כמו הלחוח. נקרא שמו לחוח כי זה לח מאוד. כל מלה שהיא

רחמים על עצמו, דהיינו שעובר את השנה כי ראה שהם טמאי מתים. רש"י מפרש שנטמאו כי עבדו ע"ז, אבל תוס' אומרים בשם הירושלמי בד"ה עיבר, שגולגלתו של ארונה מצא תחת אבני המזבח. במקום אחר כתוב בירושלמי שאת הגולגולת של ארונה מצאו בימי חגי. פלא עצום. במקום אחד כתוב שמצאו את הגולגולת בימי דוד, במקום אחר כתוב שבימי חזקיה, ובמקום אחר בימי חגי ומסבירים שבזה חגי בחן את הכהנים. הדבר תמוה מאוד.

יש פירוש מעניין מאוד שכותב החתם סופר בחלק יו"ד סי' ש"מ, שגולגלתו של ארונה לא הכוונה לעצם של גולגולת, אלא שהקברים של משפחת ארונה היו ליד בית המקדש במרחק מה, אבל היה חיבור תחת המחילות בקרקע, והיה עלול להגיע ולהתחבר לשיתין שתחת המזבח ולהעביר את טומאה. גולגלתו של ארונה, הכוונה גלגול המחילות של ארונה, עבר והגיע תחת המזבח. פלא, אבל כך הוא אומר. לפי זה הוא גם מתרץ את השאלה, שאצל דוד המלך לא שהיה גולגולת תחת המזבח אלא היה חיבור דרך הקרקע, ולכן בנו תחת המזבח כדי שיהיה דבר שימנע ויפסיק את ההעברה של הטומאה. אבל אח"כ בימי אחז שהיה רשע, אביו של חזקיה, הוא פרץ את זה. ולכן כל פעם היה צריך לסדר את זה. הגולגולת כל הזמן היה מתגלגלת.

ראשית, לא כל כך פשוט מה שהחת"ס אומר. כי בעל מנחת אלעזר בס' ע"ז טוען, הרי כתוב שבירושלם פינו את כל הקברים, א"כ לא יכול להיות שיהיה שם קבר. שנית, איך אפשר לומר גולגולת הכוונה גלגול, זה נשמע קצת תמוה. החיד"א הבין את הדברים כפשוטם, וגם המנחת אלעזר לא

בראשונים רואים שלא יכלו להכריע. מי שיראה הבאתי בשו"ת עולת יצחק ח"ב סי' רכ"ב שהמהר"ח אור זרוע, שהוא בנו של בעל האור זרוע הגדול רבי יצחק מוינא, גם הוא כתב שאינו מבין כמה יהיו דקים. אין הגדרה ברורה. גם הבגדי ישע כותב, אגן לא ידעין כמה הוא דקה מאוד. הראשונים והאחרונים כותבים שאינם יודעים מה הגדר של דק. לכן אנחנו לוקחים את הדבר הכי דק שזה 2-3 מ"מ.

דרך אגב, התחדש לי דבר מאוד מעניין. בספר ברכת ה', דן על ברכת הלחוח וגם מסתפק בזה, אפילו לגבי הבלניצ'ס, אבל הוא כותב הגדרה חדשה. הוא כותב, **חביתית בליניצ'ס ולחוח, ראוי לא לאכול כמות אלא בתוך הסעודה מתוך הספק.** המקור שלו, כיון שלדעת הרשב"א והמאירי אין על זה תואר פת, וכיון שהיא דקה ורכה ומתקפלת בקלות. כתוב פה הגדרה חדשה, מתקפלת בקלות. זה חילוק שלו. הוא כותב את זה בעוד מקום בשם הרשב"א והמאירי. עיינתי שם, ולמעשה מתברר כי זו הבנה שלו, דהיינו הם לא כותבים את זה בפירוש. הוא מבין שדק ורך, הגדרתו מתקפלת בקלות. לפי דבריו יוצא שלחוח שמתקפלת בקלות תהיה ברכתו מזוונות אפילו בקביעת סעודה. ומעתה לפי דבריו גם הפיתות שיש היום, כאלה שמתקפלות בקלות, תהא ברכתן מזוונות. זה תמוה ומוזר מאוד.

בכל אופן במחכ"ת אין אנחנו חוששים לדבריו, כי אין לזה מקור. ההגדרה של מתקפלת בקלות, זה המצאה. לפי ההגדרות שכתובות בגמ' ובפוסקים זה לא כך. לכן אנחנו נשארים בזה, שהלחוח המצוי שהוא בדרך כלל עבה, אם קובעים עליו סעודה ברכתו המוציא. אבל

כפולה, באה להוראת ריבוי, כמו חזוית, גלגל וכו', המלים הכפולות מעידות על כפילות רבה. לחוח פירושו לח שבלח. מרוב ריבוי המים בבצק, נעשית נקבים נקבים. יש כאלה שעושים את הלחוח על מחבת גדולה, או כמו שהגמרא מדברת שעושים אותה על משטח בלי לבזבז, והבצק מתפשט עד הקצוות ונהיה דק מאוד. הלחוח שלנו דומה לטריטא מצד אחד, כי יש בו תערובת של מים וקמח ובלילתו רכה והבצק מתפשט. מצד שני, הוא לא כ"כ דק כמו הטריטא. הטריטא אפילו בקביעות סעודה ברכתה מזוונות, כי זה לא נחשב לחם בגלל שזה יוצא מאד דק ולח, אבל הלחוח יש לו עובי, ובפרט באמצע שזה מתרכז ונהיה כמו פיתה ולחם. וגם שבחלק התחתון יש לו צורה של לחם, ורבינו יונה כותב במסכת ברכות שהסופגנין אין להם דין לחם כי אין להם צורת פת. בלחוח נכון שבחלקו העליון אין צורת פת, אבל בחלקו התחתון יש צורת פת. הרמב"ם כותב שרק דבר שצורתו משונה מצורת הפת אינו בגדר פת, כמו רבינו יונה. רק שאנחנו אומרים, שהלחוח מאחר והוא עבה קצת באמצע, אם תקבע עליו סעודה תהא ברכתו המוציא. אבל אם לא תקבע סעודה, ברכתו במ"מ. וכל זה כמובן בשיעור של עד עובי 7-8 מ"מ.

שאלו מאיפה לקחנו את השיעור של עובי המ"מ, רצו לברר זאת. ורצו גם לברר מה הדין בעובי שבנתיים, בין 2-3 מ"מ ל-7-8 מ"מ. על אף שלמעשה הסיבה שלא התייחסנו לזה כי אין דבר כזה במציאות, או שעושים דק או שעושים עבה, בכל אופן צריך לדעת מה יהיה הדין של מי שיעשה כך. למעשה, אנחנו מסתפקים האם להחשיב את זה כדק או כעבה. קשה להכריע בזה, ואין ראייה ברורה. כבר

חז"ל אלא יש גם עניין חמור של תערובת איסור, משא"כ בתימן לא היו חששות מצד תערובת איסור כלל. כף החיים כותב כבר בזמנו, שיש לחשוש גם לתערובת איסור. ביארתי בשלחן ערוך המקוצר חלק יו"ד סימן קל"ז סעי' ו', כיון שגזירת חז"ל היתה משום חתנות, לכן באופן שלא היה שייך להימנע בגלל המצב, צמצמו את האיסור. כגון, שיש הבדל בין פת של בעל הבית לפת של נחתום. הרמב"ם ומרן פוסקים, פת של נחתום דהיינו פת פלטר מותר, רק של בעל הבית אסור משום חתנות וקירבה. אבל הרמ"א כותב שגם פת של אנשים פרטיים מותר. וההיתר הזה אפילו אם אפשר לקנות ממאפיה של יהודים, מפני שפת זה אוכל נפש, אי אפשר לחיות בלא פת, לכן הקילו בפת יותר מבישולי גויים. בלי תבשיל אפשר לחיות, אבל אי אפשר לחיות בלי פת, לכן התירו בפת גויים. אם כן, מה שנהגו בתימן להקל הוא כדעת הרמ"א, שכתב שכן נוהגים. אבל כתבתי בפירוש בשלחן ערוך המקוצר, שזה דווקא בהיותם בתימן שהמצב היה דחוק, אבל בזמנינו אין שום היתר לזה. וגם שם, המדקדקים החמירו על עצמם לא לאכול פת של בעלי בתים. כל זה לגבי פת.

לגבי בישולי גויים, מרן מחמיר והרמ"א מיקל. הרמ"א מתיר מה שהתירו בפת, גם בבישול, דהיינו שהישראל מדליק את האש. מרן חולק ואומר שאין הבערת התנור מועלת אלא רק בפת, אבל בשאר תבשילין אין שגירת והדלקת התנור מועילה, אלא ההנחה דווקא. דהיינו שהישראל יתן את הקדרה במקום הראוי להתבשל בו.

ממילא יש לדון לגבי הסופגניה מה דינה כשגוי עושה אותה, האם דינה כבישול או כאפיה. אם ברכתה המוציא, דינה כפת

ההכרעה שעד 2-3 מ"מ ברכתו מזונות אפילו בקביעת סעודה. זו אינה הלכה למשה מסיני, אלא לפי ההחלטה ששיעורנו בעניותינו, לפי מה שכתבו הפוסקים בעניין דק מן הדק, שיעורנו שזה בערך 2-3 מ"מ מסברא, משיקול דעת. יותר מזה, עד 7-8 מ"מ אנחנו מסתפקים, קשה לנו להכריע בדבר הזה.

בירור הלכתי לגבי הסופגניות אם יש בהן דין בישולי גויים, ולימוד זכות על המיקלים

נדבר בנושא בישולי גויים, האם יש בסופגניות איסור בישולי גויים. כידוע, יש דין פת של גויים ויש דין בישולי גויים. חז"ל גזרו על פיתם ובישולם משום חתנות. פתם משום בתם. חז"ל חששו שיבואו לקרבה עם הגויים ולחתנות, ואחריתם מי ישורנו.

דרך אגב, על אף שהאשכנזים מקילים קצת בענייני בישולי גויים, יש מקומות בחוץ לארץ שיש שם בעיות של התבוללות, ויש מגדולי הדור שהורו להחמיר שם, ובפרט באמריקה ששם יש בעיה גדולה של התבוללות, ופסקו שינהגו לחומרא כדעת מרן, כדי שיהיה יותר ריחוק מהגויים. אולי יש תקווה.

כשמדברים על פת של גויים או בישול גויים, לא מדובר מצד בעיות כשרות. אבותינו בתימן, למשל, הקילו בפת של גויים. לא כולם, אבל המון העם, רוב הציבור. בתימן היה קשה להחמיר בזה, כי רבים היו הולכים לעבוד אצל גויים, ולפעמים היו נשאים שם כמה ימים ולא היה שייך להביא פת ולהשאיר ימים הרבה, לכן היו מקילים בזה. כמובן שהיום הכל השתנה, כי כשמדברים בזמנינו על פת גויים ובישול גויים זה לא רק על גזירת

במחלוקת. בשו"ע מובא שתי דעות, דעת רבינו שמשון ודעת רבינו תם. ר"ת סובר שברכת הסופגנין המוציא לחם מן הארץ. נפקא מינה גם לדברים אחרים, למשל לדין הפרשת חלה. הרי לגבי הכובאנה אנחנו פוסקים שכשהיא אפוייה בכלי סגור ברכתה בורא מיני מזונות גם בקביעות סעודה, וא"כ פטורה מהפרשת חלה. על אף שלמעשה אנחנו מפרישים חלה בלי ברכה כיון שבלילתה עבה והיא כמו עיסה רגילה, ויש דעות שאומרים שהולכים אחר שעת הגלגול, לכן מספק מפרישים בלי ברכה. אותו דין גם לגבי הסופגנין, מפרישים בלי ברכה. ולמעשה זו המחלוקת בין רבינו שמשון לר"ת. רבינו שמשון סובר, שכל דבר שבלילתו עבה אם בישלו אותו אין לברך עליו המוציא, וכך מביא השו"ע בדעה ראשונה. אבל יש חולקים, וזה רבינו תם, שסובר כיון שבלילתה עבה בשעת הגלגול, אפילו שעשו מזה אח"כ סופגנין מ"מ ברכתה המוציא. יוצא שלפי ר"ת דינה של סופגניה כמו פת, ממילא אין לה דין בישולי גויים, אלא דין פת גויים, ובפת גויים יש הרבה צדדי היתר.

אם כן, כאשר אנחנו מצרפים כמה ספיקות, ראשית שזה נעשה בבית ישראל, כי המאפיה היא של יהודים. דבר שני, אמרנו שיש מתירים אם זה עבד או שפחה, וכן הפועלים של בעל המאפיה שאין בזה דין בישולי גויים. דבר שלישי אמרנו שלדעת רבינו תם לסופגניה אין בכלל דין של בישול אלא של פת. אמנם אנחנו לא נוהגים כמו ר"ת, כי אנחנו נוהגים לברך על הסופגניה מזונות, בכל אופן יש פה צד לצרף לספק, כי הרי תמיד כשיש ספק אם לברך במ"מ או המוציא עדיף תמיד לברך מזונות, כי במזונות בדיעבד יוצא ידי חובה גם על דבר שברור שברכתו

ויש לה את כל דיני פת גויים. ואם ברכתה מזונות דינה כתבשיל, ויש לה דין בישולי גויים. ואותו הדבר בלחוח, תלוי מה הברכה. אם הברכה המוציא בקביעת סעודה אפילו שהוא אוכל מעט, יש לו דין פת גויים. ואם הוא דק שברכתו מזונות, יהיה לו דין של בישול גויים. וכן הסופגנין אם ברכתם מזונות אפילו בקביעות סעודה, נחשב כבישול, כמעשה קדירה. יוצא שאפילו אם הרמ"א היקל בבישול, אבל הרי אנחנו אזלינן בתר מרן ומחמירים. ממילא יש לנו היום בעיה גדולה עם הסופגניות, כי יש הרבה מאפיות שבהם גויים משליכים את הסופגניות לתוך השמן, ואכן יש מחמירים בזה, וטוב להחמיר.

מצד שני, צריך ללמד זכות על מה שהעולם מיקל בזה, ויש פה כמה צדדים להקל. הגם שהדבר לא כ"כ פשוט, אבל כוונתנו רק לתת טעם לאלו שנוהגים להקל.

דבר ראשון, בסעיף ד' כתב השו"ע, **יש מי שמתיר בשפחות שלנו ויש מי שאוסר ואפילו בדיעבד.** דהיינו, יש מחלוקת כשעבד או שפחה גויים עושים את הבישול בבית של יהודי, ויש דעה שמתירה. זה צד ספק אחד. ואפילו שמרן כותב בדעה השניה שיש מי שאוסר ואפילו בדיעבד, וקי"ל דיש ויש אזלינן בתר יש בתרא ואסור, אבל בתורת סניף אפשר לצרף את הדעה הראשונה לספק. כמו כן יש עוד נידון, האם כל האיסור נאמר דווקא בביתו של גוי, אבל כשגוי מבשל בבית היהודי, שיטת הרמב"ד שאין בזה בישולי גויים. אמנם זו כמעט דעה יחידאה, אבל יש סברא כזאת וגם אותה אפשר לצרף כסניף שני. ויש יותר מזה, שבעצם הרי כל הדין שאמרנו שסופגנין ברכתם מזונות אפילו בקביעות סעודה, הוא עצמו דבר השנוי

מהספיקות הם נגד דעת מרן, כי לדעת מרן בבית של ישראל אסור, וגם לגבי עבד או שפחה משמע גם כן שהוא אסור, אף שהדבר לא ברור ממש בדעתו.

ובהקשר לזה צריך לדעת כלל חשוב בפסקי ההלכות, מה שכתב מה"ר חיים פלאגי בשו"ת חוקי חיים, כל דבר שמרן לא כתב אותו בצורה מפורשת, שחור על גבי לבן להלכה בשלחן ערוך, לא קיבלנו בזה הוראות מרן. קבלת הוראות מרן, היא רק על דברים מפורשים. גם אם אתה יכול לדייק דיוקים, שפה כתב ככה, ולפי זה יוצא ככה, ולעשות חשבונות וכו', ומזה יוצא לך איזה פסק בדעת מרן, או שלפי מה שכתב בבית יוסף כך מובן אבל אפשר להתווכח ואפשר לומר לא כך, בזה לא אומרים שקיבלנו הוראות מרן. א"כ נלענ"ד שבעניינינו גם יש לומר כן.

לסיכום יוצא, מי שיכול להחמיר בסופגניות שלא לקחת משל גויים אשריו ואשרי חלקו, אבל אלו שמתירים יש להם על מה לסמוך.

מכתב להגרי"ש אלישיב בענייני מנהג ומסורת ק"ק תימן

עוד דבר שאמרנו בשיעור הקודם ולא סיימנו אותו, הבאתי איזה שאלות שבחור ישיבה שאל בזמנו את הרב אלישיב שליט"א על מנהגים של תימנים, רציתי להקריא לכם את השאלה. קיבלתי את זה ממש בזמן האחרון, מכתב ששלחו אליו והוא לא ענה, עליו. כתוב כך,

בס"ד, היום ששי לסדר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם התשל"ב. אל מעלת כבוד הרב הגאון יוסף שלום אלישיב שליט"א נרו יאיר, כאור בהיר. כנהר שלום. יואיל נא מעלת כבוד תורתו

המוציא. אותו דבר לגבי ברכת המזון, אם אדם אכל לחם גמור ואפילו כדי שביעה וחייב ברכת המזון מן התורה, אם בירך בטעות על המחיה יצא בדיעבד, כיון שמן התורה אין נוסח לברכת המזון, ולכן תמיד כשיש ספק או מחלוקת הפוסקים, עדיף לברך בורא מיני מזונות וברכה מעין שלש. לכן בסופגניות אנחנו נוהגים לברך מזונות אפילו בקביעות סעודה. ממילא על אף שאין אנחנו נוהגים כר"ת, אבל בתורת סניף לספק אפשר לקחת את דעתו בחשבון. ובוודאי שכשאנחנו דנים על בישולי גויים שזה איסור דרבנן, אנו יכולים לצרף את דעתו של ר"ת. ויותר מזה, אפילו לדעת רבינו שמשון שסובר שברכתו בורא מיני מזונות, הוא דיבר דווקא בלא קביעות סעודה, כי אם קבע סעודה יש סוברים שברכתה המוציא לחם מן הארץ. ואפילו שאין אנו נוהגים כך, אבל יש דעות כאלו. יוצא שיש בזה צד של פת, אפילו שאני לא שבע מזה. ועוד, שיש את דעת הפרי חדש שכותב שדבר שאינו נאכל בתורת עיקר הסעודה אלא בתורת קינוח סעודה, אין לו דין בישולי גויים. כי הרי חז"ל גזרו בישולי גויים רק בשתי תנאים, שיהיה דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי אבל דבר שנאכל כמות שהוא חי אין לו דין בישולי גויים, ותנאי שני שהדבר עולה על שלחן מלכים ושרים. א"כ לדעתו דוקא כשהדבר הוא עיקר הסעודה, ולא קינוח סעודה. ועוד, שלדעת הרמב"ם מותר, כל שאין הגוי עושה מנדבת לבו. ועוד, שמא לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה. וכבר האריכו האחרונים בכל האמור לעיל, ובספרי רבני זמנינו.

יוצא שיש לנו כמה וכמה ספיקות וסברות לצרף כדי להתיר את הסופגניות. ועל אף שכל זה לא כל כך פשוט, כי חלק

אם כן יוצא שכשאנחנו מדברים אודות ספרי תורה שלנו, שהם על פי הרמב"ם ועל פי ספרו של בן אשר, ובנו של הרמב"ם כותב מפורש שאם יש מחלוקת לא פוסלים, יש פה נידון איך להכריע. וזו שאלה חמורה.

והמשיך השואל ושאל, איך הדין בפרשת זכור, אשר רבים מהפוסקים סוברים שהיא מדאורייתא. וכן איך הדין בהיפך, במי משאר קהילות ישראל שבא לקרות בספר תורה שהוא כמנהג ק"ק תימן, שלפי דברי הר"א בן הרמב"ם הנו' יכול לבדוק ולקרות בו, אך בספר כף החיים או"ח סי' קמ"ג פסק שאסור עד שיתקן

מטעם השינויים שבספר תורה זה.

הפוסל ס"ת תימנים לקריאת זכור לספרדים יגרום לפסילת ס"ת ספרדים לכל השנה לתימנים

אני מפסיק לרגע ורוצה לומר לכם מה שנזכרתי, לפני כמה שנים בדרכי לכולל עצר לידי משהוא את רכבו ואמר לי, אתה יודע, שמעתי במוצאי שבת שיעור, והרב אמר בשיעור לא לקרוא בספר תורה של תימנים פרשת זכור (זה היה בליון לפני פורים), מאחר ויש שינויים בספרי תורה של התימנים, ופרשת זכור היא מדאורייתא, לכן הוא אמר שצריך לקרוא רק מספרי תורה של ספרדים או אשכנזים. אמרתי לו, תשמע, אם הם מפרסמים שהספרים שלנו פסולים בכדי לקרוא בהם פרשת זכור, אנחנו נפרסם שהספרים שלהם פסולים לכל השנה, לא רק לפרשת זכור. אבל אנחנו לא מדברים על לפסול, יש מחלוקת וישנם חילוקי דעות, אבל צריך לדעת שאדרבה, הספרי תורה שלנו הם הכי מדויקים. כבר אמרנו בשם המנחת שי שבספרי אשכנז כתוב

לפשוט לנו כמה הלכות עמומות שיש אצלנו, אשר חשיבותן גדולה למעשה, ואלה המשפטים: א'. בעניין ספרי תורה כמנהג ק"ק תימן יע"א שיש בהם שינויים בכמה מקומות ממסורת שאר קהילות ישראל, [מקום פרשה בפרשת צו, וחסרות ויתירות בכמה מקומות, וחד מינייהו ויהי ויהיו כל ימי נת. אשר כבר דן בשאלה זו בספר לשכת הסופר במקומו], והם מיוסדים על פי ספר תורה שכתב הרמב"ם, אשר בשו"ת פעולת צדיק למהרי"ץ ח"א סי' כ"ד פסק ספר תורה שנכתב כמנהג קהילות אחרות פסול לדין יעו"ש.

הרי אם יש ספר תורה שנכתב לא כפי המנהג שלנו, דהיינו שיש בו שינוי חסרות ויתרות לפי שיטתנו באחד עשרה השינויים, מהרי"ץ פוסק שהספר הזה פסול. דהיינו לא להוציא אותו. ואפילו אם הוצאת ובקריאה התגלה שיש שינוי, למשל בפרשה מקץ מה שקראנו, במלה פוטיפרע, אם כתוב בשתי תיבות במקום תיבה אחת, הרי אצלנו היא מלה אחת, שהרי בעצם זה ממלת פוטיפר רק הוסיפו לו את העי"ן בגלל שהוא נפרע, ובמסורת שלנו היא נכתבת תיבה אחת, וידוע הדין ששתי תיבות שנעשו כתיבה אחת או תיבה אחת שנחלקה לשתיים, פסול ומחזירים את הספר ומוציאים אחר. וממשיך הבחור השואל וכותב, אע"ג דהרמ"א באו"ח סי' קמ"ג כתב דאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות, ס"ל למהרי"ץ דאין זה עניין לספרים שלנו שהם מדויקים על פי ספר הרמב"ם, על פי ספר עזרא הסופר, כמו שכתב בעץ חיים דף ס"ה ע"א. אך לעומת זאת נמצא בשו"ת רבי אברהם בן הרמב"ם ירושלם ה'תוצ"ד סי' צ"א, שדבר התלוי במחלוקת המסורות בישראל, אין לפסול ספר אחד מהספרים.

שאיננו יכול לענות על דבר כזה, כי הוא לא מבין בענייני מסורת התימנים. גדולי ישראל האשכנזים מבינים שזה נושא שהם לא יכולים לענות עליו, אני לא מבין למה הספרדים חושבים שהם כן מבינים.

שאלה שניה ששאל אותו בחור את הרב אלישיב, גם היא באותו מכתב, מיום שישי סדר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם שנת תשל"ב, הרב אלישיב שמר את זה עד עכשיו, **האם רשאי אדם לשנות ממנהג אבותיו ונוסח תפילתם וגם ממבטאם, מחמת שעקר מקומו למקום ששם אין נוהגים כמנהג אבותיו וקשה לו להשאר במנהגו הקודם, וגם אין דעתו לחזור למקומו הראשון. ואיך הדין ביוצאי תימן שידוע שמבטאם הוא היותר מדויק כמו שהובאו הדברים בנושא זה בשו"ת ישיכיל עבדי למה"ר עובדיה הדאיה זצ"ל, וכן מנהגיהם הם היותר עתיקים, ונוסח תפילתם על פי הרמב"ם.**

המצפה לתשובת כת"ר ברוב כבוד ויקר. אתם יודעים מי חתום פה? **יצחק רצאבי. ישיבת קול תורה בית וגן ירושלים עיה"ק.** זה מכתב ששלחתי בזמנו בשנת תשל"ב ושכחתי ממנו בכלל כי הוא לא ענה על השאלות, לכן הדבר נשכח ממני, אבל לפני כמה חדשים מישהוא בא והביא לי את המכתב הזה שנשמר. בכל אופן, כיון שלא קיבלנו תשובות מוסמכות על השאלות הללו, ממילא היינו צריכים לברר לבד את התשובות לשאלות הנז'. ללבן הדק היטב את הנושאים האלה. וברוך ה' במשך השנים הכל בעזרת השם התברר, כידוע.

בירור הנוסח ועל כולם ה' אלד'ינו אנו מודים לך – על מה קאי?

נסיים בשאלה שרבים שואלים לגבי על הנסים מה שאנחנו אומרים בסוף, כשם

ויהיו כל ימי נח, ובעבר האשכנזים כתבו כמו שאנחנו, כך הייתה המסורת בעבר גם אצלם. לפני מאתיים חמישים שנה בערך הם שינו, וזה בגלל המנחת שי, כי הרי לא היה לו את ספרו של בן אשר. רק לפני כמה עשרות שנים מצאו את הספר של בן אשר, והתברר להם שהמסורת שלנו הכי נכונה. בן אשר הוא בעל המסורה הכי גדול שהיה בטבריה, מסורת של כמה וכמה דורות. כתוב בספרים, כל מקום שיש מחלוקת בין בן אשר לבן נפתלי, כאילו יצאה בת קול מהשמים ואמרה הלכה כבן אשר. מה שעשה הרמב"ם בחסרות ויתרות, זה מה שאנחנו העתקנו לספרי תורה שלנו, כי לאבותינו היה את ספר התורה של הרמב"ם. ולגבי פרשיות פתוחות וסתומות, כתב הרמ"א בשלחן ערוך שהעיקר לעשות כפי דעת הרמב"ם שהוא על פי בן אשר, ולכן לגבי הפרשיות כולם קיבלו את שיטת הרמב"ם. לו היה להם את החסרות ויתרות של הרמב"ם כמו שהיה אצלנו, גם הם היו הולכים לפי הרמב"ם גם בזה, אבל לא היה להם. במציאות היום הספרי תורה הכי מדויקים הם הספרים שלנו, כי הספר של בן אשר שהיה בחאלב ובזמן הרמב"ם היה במצרים התגלה, והוא מאשר את המסורת שלנו. לכן אני אומר, אם הם יגידו שהספרי תורה שלנו פסולים לפרשת זכור, אנחנו נפסול את הספרים שלהם לכל ימות השנה, כי במקורות שלהם כתוב למעשה כמו המסורת שלנו, אם כן עדיף שישתקו.

זאת הסיבה שהרב אלישיב לא ענה על השאלות הללו. שאלתי את מי שהביא לי את המכתב, למה הוא לא ענה? הוא סיפר לי שמצאו את זה בגנזים של הרב אלישיב, כנראה שיש לו שאלות ששמר מהעבר, והביאו לי את המכתב הזה בלי תשובה. אמרו לי, אכן הרב אלישיב אמר

ג' מובאית מחלוקת י"א וי"א. מה טעמם של האומרים שלא לומר, מפני שברכת הודאה היא על לשעבר, ואי אפשר לדבר על העתיד ולהודות עליו, וכך סובר הרא"ש. אנחנו נוהגים לומר את זה, וכפי שכתוב בנוסחאות שלנו וגם ברמב"ם, ואכן צריך להבין את זה, איך אפשר להודות על העתיד.

אלא משמעות הדברים כך. רש"י אומר על הפסוק מהולל אקרא ה' ומאויבי אוושע, היינו אני מהלל את שמך הקב"ה עכשיו, עוד לפני שאני נושע. דהיינו אם ח"ו נמצאים באיזו צרה או גזירה, וחלילה חוששים ופחדים, אנחנו עושים כפי שאתם יודעים וכפי שנהגו אבותינו ואנחנו אחריהם, לומר שירת הים בהיכל פתוח ובהתעוררות, אז ישיר משה וכו'. לכאורה, למה אנחנו שרים עכשיו, הלא כעת צריך לבקש רחמים, מדוע לשיר? התשובה, שאנחנו בטוחים בקב"ה שיעשה לנו נסים ונפלאות, לכן כבר מעכשיו אנחנו אומרים שירה. מהולל אקרא ה', ומאויבי אוושע. עוד לפני שאני נושע אני כבר מהלל, כי אני בטוח שתושיע אותי מהאויבים. זה הפירוש כשם שעשית עמהם נסים וגבורות כך עשה עמנו, אנחנו מבקשים, ואנחנו מודים לך כבר מעכשיו ואומרים ועל כולם ה' אלדינו אנו מודים לך. לכן זה קשור לברכת ההודאה.

יהי רצון שהקב"ה יעשה עמנו נסים ונפלאות, אבל צריך לדעת שהכל תלוי בנו. בעוה"ר אנחנו במצב חמור. מי שיודע, נבהלתי לראות את זה בחוברת הזו שאמרתי לכם קודם, פשוט לא ידעתי שהדברים חמורים עד כדי כך, הוא אומר שעם ישראל בסכנה שלא הייתה כדוגמתה מעולם, אנשי הבטחון מדברים בפה מלא

שעשית עמהם נסים וגבורות כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת, ועל כולם ה' אלדינו אנו מודים לך. רבים מסתבכים עם זה וחושבים שכאילו המלים ועל כולם וכו' שייכות לברכת המזון. ולצערי אפילו יש סידורים שהדפיסו את זה פעמיים, דהיינו ועל כולם ה' אלדינו אנו מודים לך שזה הסיום של על הנסים, ואח"כ שוב פעם כתבו ועל כולם ה' אלדינו אנו מודים לך ומברכים את שמך, כאילו שני עניינים. הרי בנוסח ברכת המזון, אנחנו אומרים ועל כולם אנו מודים לך וכו', וזה חוזר על ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה. כי בעצם יש כאן שאלה, מה הביאור במה שאנחנו אומרים, כשם שעשית עמהם נסים וגבורות כך עשה עמנו נסים וגבורות וכו' ועל כולם ה' אלוהינו אנו מודים לך, מה פירוש ועל כולם. מהר"ץ מסביר שזה חוזר על נסיך ונפלאותיך שבכל עת ועת וגם על "על הנסים". דהיינו זה לא קשור לסוף, אלא לרישא. מהר"ץ משליך את זה על מקודם, כמו סיום שחוזר על ההתחלה. כי היה קשה למהר"ץ, הרי לא יכול להיות שההודאה היא על הבקשה שאומרים לפני כן כשם שעשית עמהם כך עשה עמנו, כי ההודאה היא על מה שהקב"ה עשה, אבל לא על מה שעתיד שיעשה. לכן הוכרח מהר"ץ להסביר שהמלים ועל כולם וכו' הולכות על הרישא, על נסיך ועל נפלאותיך.

אבל נראה לענ"ד בס"ד, שאפשר להסביר גם בדרך אחרת. לא צריך לומר שזה דוקא על ההתחלה, אפשר לומר פירוש חדש נוסף. דהיינו, הרי מה שאומרים כשם שעשית עמהם נסים וגבורות כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת, ידוע שישנם פוסקים הסוברים שלא לומר זאת. בשו"ע סי' תרפ"ב סעיף

על מלחמה שמתקרבת, שיבואו כל צבאות ערב על עם ישראל רח"ל, והפעם מדובר בנשק כימי וגרעיני שיכול רח"ל להשמיד מדינה שלימה. אנחנו מבקשים מהקב"ה שיעשה עמנו נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו, אבל הכל תלוי בנו. הקב"ה רוצה שנטיב את דרכינו, ולצערנו לא שמים לב ולא מתייחסים. אם בעז"ה נתקן את מעשינו, הקב"ה יעשה את שלו. הוא רק מעורר אותנו ומחכה לנו.

התרחקות מהפוליטיקה והשקר, ומעשה מהאי"ל שטיינמן שליט"א

עוד דבר אחד ברצוני לומר לכם, היום לצערנו פסו אמונים מן הארץ, השקר והפוליטיקה שולטים, איום ונורא. ראיתי שכתוב פה על הרב שטיינמן שליט"א, שבאים אליו ילדים לקבל ברכה לבר מצוה, שואלים אותו איזו קבלה נקבל לכל החיים, והוא אומר להם, תקבלו על עצמכם לומר רק אמת. כולם יוצאים ממנו שמחים וטובי לב, חושבים לעצמם איזו קבלה פשוטה וקלה זאת, זה כל מה שהרב רוצה מאתנו.

התרומם ראש הישיבה ממקומו הגביה את קולו ואמר, הם לא יודעים שהיום אף אחד אינו אומר אמת! אף אחד לא אומר אמת. אתם חושבים שזה קל? אולי המלים 'אף אחד' שהוא אמר, הוא התכוון לומר שישנם עוד כמה אחוזים שדוברים אמת, אני חושב שישנם עדיין כמה שמדברים אמת, אבל הוא התכוון שהם בטלים בששים, יותר נכון בתשעים. עכ"פ כך הוא אמר, אף אחד היום לא מדבר אמת. היעב"ץ כותב שההגדרה של פוליטיקה היא, הנהגה מדינית שקרית. אבל לצערנו היום זה הרבה יותר גרוע מזה. מה שכתב היעב"ץ מדובר על אלו שהנהיגו את הפוליטיקה לפני שלש מאות שנה בערך, אצל מנהיגי המדינות, אבל היום זה כבר נכנס בציבור, ולצערנו כולם נהיו פוליטיקאים, רמאים ושקרנים, ממש רחמנא ליצלן איום ונורא. היום בעוה"ר כל אחד שאומר דברים צריך לבדוק בציציותיו, וזה חמור מאוד. אבל בכל זאת אני חושב שעוד לא פסו אמונים לגמרי מן הארץ. ומי שחותמו אמת, ינחנו בדרך האמת אכ"ר.

השיעור השבועי - ויגש

מפתח נושאים:

- ♦ התורה היא אש - תרתי משמע
- ♦ תענית עשירי בטבת - לקט דינים והלכות למעשה לדידן
- ♦ השלמת הברור במעשה דיוסף בן סימאי וראיה לפירוש המהרש"א
- ♦ חז"ל ידעו בזמנם שיהיו מטוסים - ואולי כבר היו אף בזמנם
- ♦ אדם שמחמיר על עצמו - משמים מודדין לו כפליים ועושים לו נסים
- ♦ חסרון הצער על חרבן בית המקדש נובע מחסרון הרגשה מה היה לנו
- ♦ תיקון לסיבות שגרמו לחרבן בית המקדש ממהרי"ץ זי"ע

הבין את המאמר, אבל זה לא מוכרח. לא נראה.

יש במדרש תנחומא פרשת וזאת הברכה, על הפסוק, מימינו אש דת למו, אמר רבי יוחנן כל מי שרוצה לעסוק בתורה, יהא בעיניו כאילו עומד בתוך האש. אם יש במקום אחר או בספרים אחרים לשון אחרת, אינני יודע. בכל אופן פה יש משמעות אחרת לגמרי. אני אומר זאת רק לדיוק הדברים, שאין מאמר כזה בדיוק כמו שהוא הביא. מה שכתוב לפנינו לכאורה לא מדובר דוקא על מי שדורש ברבים, אלא על כל אדם שרוצה לעסוק בתורה, שיבין שהתורה היא אש. אם אתה רוצה לעמול בתורה ולעסוק בה, אתה צריך לדעת שאתה הולך בתוך אש. זה מסוכן מצד אחד, אבל מצד שני בלי אש אין חיים, כך זה יתן לו חיזוק להתעודד בלימוד התורה. לכאורה זה הפירוש של הדברים. אפשר אולי לפרש באופנים אחרים.

ברוך ה', על השיעורים שאנחנו מוסרים כאן, אני מקבל במשך השבוע כל מיני שאלות. גם בשיעור עצמו וגם במשך

התורה היא אש - תרתי משמע

הפסוק אומר, כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי צום החמישי צום השביעי צום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו. בעזרת ה' נדבר מעניני דיומא, צום עשירי בטבת.

נקדים במה שהבאתי באחד השיעורים הקודמים, מאמר חז"ל בשם מדרש תנחומא, כל האומר דברי תורה ברבים יהיה בעיניו כאילו עומד בתוך האש. המאמר הזה יש לו משמעות עמוקה, וניתן להבין אותו בכמה אופנים. כל האומר דברי תורה ברבים, אדם שדורש ברבים דברי תורה, הלכות, יהיה בעיניו כאילו עומד בתוך האש. אפשר להבין זאת במשמעות של מידות, או במובן של דיוק הדברים הנאמרים, כי עלולים ח"ו לטעות.

את המאמר הזה כלשונו לא מצאתי. המלים כתובות בהקדמה של ספר ישמח ישראל בשם מדרש תנחומא. חיפשנו ולא מצאנו את המאמר הזה בדיוק בלשון הזאת. יש משהו שדומה לזה, אולי כך הוא

של חרבן ביהמ"ק. נבוכדנצאר מלך בבל סמך ידו על ירושלם ביום עשירי בטבת, כמו שכתוב בנביא. יש הרבה דינים שקשורים ליום הזה, כמו ביתר התעניות, ארבעת הצומות. אולי כדאי שנזכיר כמה פרטים, שבד"כ מעשיים.

נתחיל לפי הסדר, מה שנוגע היום לברכת הלבנה. האם אפשר לברך ברכת הלבנה במוצ"ש הזה, שהוא אור לג' בטבת, או עדיף לחכות עד מוצ"ש, או עד מוצאי עשירי בטבת דהיינו יום א'.

אכן מוזכר בספרים שיש מנהג כזה, לברך במוצאי עשירי בטבת. כך כותב מהריק"ש שהיה תלמיד של הרדב"ז במצרים. גם אצלנו שמעתי שיש כאלו שכך נוהגים, הבאתי זאת בשע"ה הלכות ברכת הלבנה. אבל בדרך כלל לא נהגו אצלנו כך. אני חושב שפה בארץ ישראל עדיף לא לנהוג כך, כיון שאצלנו אלו ימות גשמים. יש ארצות שעכשיו זה לא זמן של גשם, למשל בתימן עכשיו קיץ. כנראה אם היו כאלה שנהגו כך, משום שלא חששו שיהיה מעונן, לכן אחרו את ענין ברכת הלבנה לאחר עשירי בטבת. דהיינו, החידוש הוא שאפשר אחרי צום לברך על הלבנה, משום שבדרך כלל ברכת הלבנה צריכה להיות מתוך שמחה, כמקביל פני שכינה בבגדים נאים, ופה החידוש שאם לא בירך לפני כן אפשר גם במוצאי הצומות, גם במוצאי עשירי בטבת. אבל לכתחילה, לעכב את ברכת הלבנה עד לאחר עשירי בטבת, לא נראה לי. מאחר והמציאות אצלנו שבד"כ עלול להיות מעונן. לכן, מי שלא בירך במוצאי שבת, ודאי שיברך עכשיו, אבל רצוי שיהיה ברב עם. עדיף לברך היום מאשר לדחות למחר. אבל אם דחו דחו.

לגבי חתן וכלה בשבעת ימי המשתה,

השבוע, שאלות בכתב, הערות, קושיות, מקורות, ספקות, ועוד דברים. לכן, אולי נשתדל לשלב חלק מהדברים בתוך השיעור. אגב, אני רוצה שתדעו, אני אוהב שמעירים הערות. אולי בתוך השיעור זה קצת מפריע ולכן עדיף בסוף, אלא אם כן זה נוגע ממש להבנת הדברים עצמם, אבל שאלות צדדיות או שבכלל לא קשורות, בע"ה אנחנו משאירים לסוף השיעור.

החשיבות בזה, ראיתי דבר מעניין. סיפרו על אחד מהדרשנים המפורסמים בירושלים, שאמר, למה אומרים שהדרשות שלי לא טובות? הדרשות שלי מצוינות. אמרו לו, אתה דורש ודורש, והאנשים נשארים אותו דבר. למוסר שלך אין ערך, זה לא משפיע. אמר הרב, ודאי שלדרשות שלי יש תוצאות. אמרו לו, למה אתה אומר כך? אמר הרב, פגשתי מישהוא שסיפר לי, תדע הרב שאני זוכר מה שאמרת לפני כמה שנים בדרשה שלך, ואני גם מקיים מה שאמרת. שאל אותו הרב, מה אמרת? אמר לו, אתה אמרת בדרשה, שחשוב שאדם לא יעזוב מיד אחרי התפילה את ביהמ"ד אלא ישאר מעט עם טלית ותפילין, ואמרת שזה חשוב וטוב כמו שתית סודה אחרי אכילת חמין בשבת. תדע לך הרב, מאז שאמרת זאת, כל שבת אני שותה סודה אחרי החמין. כך הוא אמר בצחוק. ולעניינינו, אם אני רואה שהציבור שואל ומקשה ומחזק את הדברים, זה דבר טוב, כן ירבה וכן יפרוץ. אני מברך את כולם מראש, את כל אלו שלוקחים את הדברים לתשומת לב.

תענית עשירי בטבת - לקט דינים והלכות למעשה לדידן

ענין עשירי בטבת, הוא תחילת העניינים

ותשעה באב שהוא מדרבנן אבל יש בו הרבה חומרות. משא"כ בארבע תעניות, מותר להתרחץ ולהסתפר ולכבס. חז"ל לא אסרו. אבל מי שיחמיר על עצמו, מה טוב ומה נעים.

מצד הדין, מעלות השחר אסור לאכול ולשתות. כידוע יש שלשה זמנים לעלות השחר, יש חילוקי דעות בפוסקים מהו עלות השחר, ובשעון שלנו יש הפרש די גדול בין שלשת הדעות הידועות. לכן נראה לי לקחת את הדעה האמצעית. במיוחד שישנם האומרים, כגון בספר דרך החיים, ובמשנה ברורה מביא זאת, שהאיסור לאכול לא מתחיל רק מעלות השחר אלא חצי שעה קודם עלות השחר. לא ברור אם זה הלכה למעשה גם לדין, אבל לא מצאתי שמפורש אחרת. לכן, אם לוקחים את עלות השחר הממוצע, מרויחים גם את הדעה הזאת, שהזמן הוא יותר מוקדם.

דהיינו, אם אדם הלך לישון וקם לפנות בוקר ורוצה לאכול, אסור, כי כשהלך לישון שינת קבע, דעתו שהוא כבר מעכשיו בתענית. אבל הוא יכול לעשות תנאי, ולא חייב תנאי בפה, אלא אפשר גם בלב. אם אפשר בפה עוד יותר טוב, שיאמר במפורש מתי שאקום אוכל, ובמקרה כזה הוא יכול לקום באחד בלילה, בשתים, עד חצי שעה לפני עלות השחר, אם ירצה לאכול מותר לו. אבל אם לא עשה תנאי, אסור. אלא אם כן, וזה דבר חידוש, אם יש אנשים שרגילים תמיד, בכל צום, לקום ולאכול לפנות בוקר, הם לא צריכים תנאי. משום שעצם זה שכך הם נוהגים תמיד, נחשב אצלם כמותנה ועומד.

על פי דעת המקובלים, אסור אפילו בכל ימות השנה, לאכול מחצות לילה ואילך.

הלכה ברורה היא שהם חייבים לצום. אמנם לא לפי כל הדעות, אבל כך אנחנו פוסקים. כיון דהוי שמחה של יחיד נגד אבלות של רבים, אבלות דרבים דוחה שמחה של יחיד. ובפרט שהחתן אומר, אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי. לכן גם החתן וגם הכלה חייבים לצום.

לגבי עננו, כידוע נוהגים לומר עננו גם בלילות התענית. מצד שני במוצאי הצום, לא אומרים. כיון שהלילה הוא ליל תענית, כשאומרים בערבית עננו הדבר אינו מראה שכבר התחיל התענית. הנה, הרי אמרנו עננו וכעת אני שותה, וגם לא אומרים סמוך לשינה אלא בתפילת ערבית. אלא הענין הוא, שהיום הזה הוא יום תענית, ואנחנו מבקשים עננו כבר מעכשיו.

כמובן שזה לא לפי כל הדעות. הרד"א אומר לא להגיד בליל התענית עננו. אבל מהרי"ץ כותב שמי שלא אומר עננו בלילה זה מחסרון ידיעה. כי הרמב"ם ומרן, ובכל התכלאל כתוב להגיד עננו.

אדם שאינו מתענה, לא יכול לומר עננו. אבל אם הוא מסופק אם יתענה עד הסוף, לא צריך לחשוש שאם יאמר עננו ביום צום התענית הזה ובסוף לא יתענה, לכאורה זה יהיה שקר, כיון שהנוסח הוא לא ביום צום תעניתנו אלא ביום התענית. היום שקבוע ליום של תענית. לכן גם המסופק אם יתענה, יאמר עננו כל זמן שמתענה.

לגבי אכילה ושתיה בליל התענית, עד עלות השחר מותר לאכול ולשתות. מצד הדין מותר אפילו לאכול בשר ולשתות יין. כמובן שבעל נפש ראוי שיחמיר, וכן לא להתעסק בדברים של שמחה ונגינה, אבל זה לא מצד הדין. כי גם בצום עצמו מה שחז"ל אסרו הוא לא כמו יום כפורים ותשעה באב. יום כפור שהוא מהתורה,

ולכן לכאורה צריך להיות סב"ל. כדאי לא להיכנס לזה, ולכן יחתום שומע התפילה. מי שעושה כפי הפוסקים האלה, מה טוב. אם גם בשומע תפילה הוא לא אמר, הגיעו לשים שלום ונזכרו שלא אמרו עננו, יגיע לברוך אתה ה' המברך את עמו ישראל בשלום, יאמר עננו, ויחתום ברוך אתה ה' העונה בעת צרה. גם פה יש אומרים בלי חתימה, אבל מי שאומר עם חתימה זה בסדר, כי מצד הדין כך צריך להיות. אם רוצים לחשוש לדעת החולקים, כי עדיף לכאורה לצאת ידי חובת כל הדעות, לכן לא יאמר את החתימה ממש בפה אלא בהרהור.

כל זה אנחנו מדברים, אם יש ציבור שמתענה, שאז יש חיוב לומר ברכת עננו, יחיד בלי חתימה וש"צ עם חתימה. צריך שיהיו לכל הפחות ששה מתענים. אם אין ששה, אפילו שהם חולים או זקנים ותשושי כח, או רח"ל בבית חולים נאספו עשרה חולים שחייבים לאכול, יכולים לומר עננו אם הם אוכלים עד כזית. כי הדין הוא שמי שאוכל עד כזית, נחשב עדיין שהוא צם. משיעור כזית, נחשב שהוא ביטל את הצום, וחייב לעשות תענית על תעניתו. כמובן שלבריא אסור לאכול אפילו כלשהוא, שום טעימה אסור לטעום. אבל אם אכל עד כזית, אי אפשר להחשיב זאת כמי שביטל את הצום ושיצטרך תענית על תעניתו. רק אם אכל כזית, ויש אומרים ככותבת כמו ביום הכיפורים, ביטל התענית. לגבי יום הכיפורים אין ספק, זה מוכח בש"ס שהשיעור של יתובי דעתא הוא שיעור ככותבת, דהיינו שני שליש ביצה. כותבת הגסה היא תמרה גדולה, פחות מכביצה. אבל לגבי יתר הצומות, השיעור בכדי שיחשב כמי שביטל את הצום הוא כזית, סתם אכילה בכזית, לכן

דהיינו, אדם שקם מחצות ואילך, על פי הסוד אסור לו לאכול ולשתות, ואפילו לטעום, עד שיתפלל. אלא אם כן הוא חלוש. אבל אדם בריא, טוב שיעשה את זה. המהרח"ו, ר' חיים ויטאל, כשהיה חלש כך נהג. ומדובר בכל ימות השנה. ק"ו בתענית. אבל על פי הדין, עד עלות השחר מותר לאכול אם עשה תנאי, או אם הוא רגיל לקום לאכול גם בלי שעשה תנאי.

כל זה לגבי אכילה. אבל לגבי שתיה, מותר אפילו בלי תנאי. והטעם, משום שאדם רגיל תמיד לשתות כשהוא קם משינה, ממילא נחשב כאילו התנה. לכן נוהגים שאם אדם קם וראה שעדיין לא עלה השחר ורוצה לשתות, יכול לשתות אפילו שלא שם לב ולא התנה.

לגבי ציבור שמתענים, צריך שיהיו עשרה מתענים כדי לומר את ברכת עננו. היחיד אומר עננו בשומע תפילה. אם שכח, לא מעכב, הוא יכול להגיד באלד"י נצור. עד סוף התפילה הוא יכול להשלים. אם לא אמר כלל, אינו מעכב. אותו הדין גם לגבי שליח ציבור. הש"צ אומר עננו בין גואל לרפאנו, דהיינו, אחרי ברכת ראה נא בענינו וריבה ריבנו ומהר לגאלנו, לא לפני כן. אם אמר לפני כן לא יצא ידי חובה. גם אחרי רפאנו זה לא טוב. אם בטעות התחיל רפאנו, לפני שאמר שם ה' יכול לחזור אחורה ולהשלים עננו. אם שכח, ממשיך עד שמע קולנו, ואומר עננו.

מהרי"ץ פוסק, ששליח ציבור מזכיר עננו בתוך שמע קולנו, וחותר ברוך אתה ה' העונה בעת צרה ושומע התפילה. יש פוסקים שסוברים, לא לסיים את הברכה עם שני הדברים ביחד, גם החתימה של תענית וגם החתימה הרגילה, אלא ברוך אתה ה' שומע תפילה. אין בזה מנהג ידוע,

יום של רצון. לכן לדעתו, גם הם קוראים בתורה ויחל. כך דעתו אם כי הוא אומר, שלעניין הלכה למעשה, זה דבר שצריך מיתון. לא ברור אם הוא התכוון לכל הצומות או רק על עשירי בטבת. בכל אופן אנחנו לא פוסקים כך. דהיינו, הלכה למעשה, לא מספיק שלשה ולא צריך שבעה, וכ"ש שלא עשרה, אלא מספיק ששה. אם יש ששה שמתענים מוציאים ס"ת וקורין ויחל.

לסיכום, הן לגבי ברכת עננו והן לגבי קריאת ויחל, צריך שיהיו בבית הכנסת ששה שמתענים.

אם אדם בטעות לקח מאכל, דיברנו בעבר על הנושא רק נזכיר בקיצור לעצמנו. אדם שלא שם לב, ולקח משהו ובירך ברוך אתה ה' שהכל נהיה בדברו, או בורא פרי העץ, ונזכר שאסור לאכול, יש כאן שאלה גדולה. כי הרי אם הוא לא יאכל או ישתה מיד זה ח"ו ברכה לבטלה, ולפי דעת הרמב"ם והרבה גדולים מגדולי ישראל, ברכה לבטלה היא איסור דאורייתא, והצום הוא רק מדרבנן. לא נחזור על כל הנימוקים והטעמים שדיברנו בעבר, אבל הלכה למעשה, אסור לו לאכול. אפילו שבירך, אם נזכר לפני שטעם, יניח את המאכל והמשקה ולא יטעם כלל. יותר נכון ויותר מדויק, לטעום אין בעיה אבל צריך לפלוט מיד, כי הרי בצום מותר לטעום ולפלוט. למשל, הרי אסור ללעוס מסטיק בצום. כמו מה שמובא בפוסקים על קינמון. אם אדם לועס מסטיק, יש לו הנאת גרון וזה אסור. אבל אם אפשר ללעוס משהו, אפילו שיש לו טעם טוב אבל הוא לא בולע, אין איסור. לגבי מאכל כתוב שמותר לטעום אפילו עד כביצה ומחצה. כתבתי בשע"ה סעיף ט' מותר לטעום מאכל עד כדי

אכילה כזאת מחייבת אותו להתענות על תעניתו. אבל גם מי שאכל יותר מכזית, אין פירושו שמאחר וכבר אכל אינו חייב להמשיך לצום. דהיינו, אם אדם בטעות שכח שהיום צום, או אפילו שידע שהיום צום אבל לא שם לב, או ח"ו רחמנא ליצלן אכל במזיד - כמובן שאם אכל במזיד הדין יותר חמור, כשחוזר בתשובה יצטרך לצום שלשה ימים, שני חמישי ושני על מה שאכל במזיד - אבל לגבי המשך הצום, צריך להמשיך את היום בתענית. מי שאכל שום יחזור ויאכל שום? לכן הוא חייב להמשיך את התענית.

בכל אופן, לגבי התפילה בבית הכנסת, בברכת עננו, צריך שיהיו לכל הפחות ששה מתענים שלא אכלו יותר מכזית.

אותו הדין גם לגבי קריאת ויחל. הרי מוציאים ספר תורה בשחרית ומנחה וקוראים ויחל, אם אין בביכ"נ ששה שמתענים לא מוציאים ספר תורה, אלא ממשיכים את התפילה כרגיל.

למעשה זו פשרה בין הדעות. שיטה ממוצעת. כי יש מחלוקת גדולה בין הפוסקים בנושא הזה. יש שמחמירים ואומרים, רק אם יש עשרה מתענים. לא מספיק תשעה או שמונה, רק עשרה. ויש כאלו האומרים, שבעה. ויש האומרים די בשלשה מתענים. ויש את דעת החתם סופר שאומר חידוש גדול, שאפילו אם כולם חולים, כל בית הכנסת רח"ל חולים או תשושי כח, גם הם יוציאו ס"ת ויקראו. וטעמו, כיון שחז"ל תקנו ביום הזה לקרות בספר תורה ויחל, מה שהם לא יכולים להתענות אין פירושו שהתבטלה קריאת התורה. וכי בקריאת התורה מוזכר התענית? קוראים ויחל משה, מתפללים להקב"ה, זה יום של תפילה ותחנונים,

לכימי השמים על הארץ. ויש שחולצים לפני ערבית.

צריכים להקדים, ידוע שיש ענין להתפלל מנחה עם טלית ותפילין, כדי להשלים מאה ברכות. זה הטעם שכותב בעל שתילי זיתים ועוד כמה אחרונים, שבגלל שביום הזה חסרים לנו כמה ברכות, אין ברכת המזון ועוד, ויש הלכה שאדם צריך לברך בכל יום מאה ברכות, לכן ישלים אותם ע"י הנחת טלית ותפילין במנחה. חוץ ממה שיכול להשלים ע"י דברים אחרים, כמו בשמים, או ברכות התורה שגם בזה יש צד של השלמה אם מכין ועונה אמן. לכן על ידי הברכות של טלית ותפילין במנחה, יהיו לו עוד שתי ברכות נוספות. זה טעם אחד.

יש טעם שני, מפני שע"י שאדם מניח תפילין, הוא מוסיף יראת שמים והכנעה, וזו מטרת התענית ביום הזה.

יש עוד טעם שלישי ששמעת. הרי למה לא מניחים תפילין כל היום? שמא יפיח בהם. בדורות הראשונים היה להם גוף נקי, היו נזהרים. בדורות האחרונים קשה להיזהר בזה, לכן מניחים תפילין רק בתפילת שחרית. אבל במנחה, כיון שאדם אכל ושתה, יש חשש שיבוא למצב שלא ישמור בכבוד על התפילין. אבל כל זה ביום רגיל, משא"כ בצומות, כיון שלא אוכלים ולא שותים אין את הטעם הזה, לכן מניחים גם במנחת תענית.

נפקא מינה למי שמניח תפילין דרבינו תם. דהיינו, אדם שאין לו תפילין של רש"י ורוצה להניח תפילין של רבינו תם, אם מהטעם שמא יפיח יש חשש, אם הטעם כדי להשלים מאה ברכות, הרי על התפילין של רבינו תם לא מברכים. אם הטעם להוסיף יראה והכנעה, איכא.

רביעית ובלבד שיפלוט. ביוה"כ וט' באב, אסור. לכן, אם רוצים לטעום מהמאכל אם טעמו טוב, אם המלח מספיק, מותר לטעום. אבל לבלוע אסור אפילו כלשהוא. אותו דבר לגבי מסטיק.

העצה במקרה שאדם בירך, שיאמר מיד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כי הרי מה שאלנו, אם לא יטעם הרי תהיה ברכה לבטלה וזה דאורייתא ויותר חמור, התשובה היא שכשאתה אומר בשכמל"ו הברכה לא תהיה ברכה לבטלה. יש לנו בזה תיקון גמור. ממילא כיון שמתקן, אין פה ברכה לבטלה. אולם, כדי לחשוש לדעות שסוברים שבשכמל"ו לא הוי תיקון גמור, לכן אמרנו שיטעם ויפלוט. על ידי הטעימה, יש קצת תועלת מהברכה. יטעם לפני שאומר בשכמל"ו, טעימה של רגע, ותוך כדי הטעימה אומר בשכמל"ו. לכן מסטיק אסור בתענית, כיון שיש לו טעם טוב, והוא נבלע בגרון, ובללוע אסור.

אדם שמצטער שיש לו ריח בפה ולא יכול לסבול את זה, יכול לשטוף את הפה בלי לבלוע, או לצחצח שיניים. אסור לצחצח שיניים בתענית אפילו כשלא נעים לו, אבל אם הוא לא יכול לסבול את זה, אדם איסטניס, או אדם שיש לו פצע או משהו שכל הזמן נודף לו ריח רע ולא נעים לו, מותר לצחצח שיניים, אבל צריך לכופף את הפה כלפי מטה. או שכשהוא שוטף את פיו ומגרגר, יעשה זאת כשפניו כלפי מטה, כדי שלא יבלע בטעות. כי אסור לבלוע אפילו כלשהו. כמו שאם יורד גשם, אסור לו שיפתח פיו כדי שיטפטף לו מים על הלשון.

לגבי תפילין במנחה, כמדומני גם על זה דברנו בעבר, רק נחזור בתמצית, יש אנשים שחולצים אותם רק כשמגיעים

אותם. אבל גם זה לא כ"כ פשוט, כי עצם זה שמניח תפילין בציבור בלילה, כשחושך, הוא עושה הלכה למעשה ומראה שהלילה זמן תפילין, למרות שהשאייר אותם מבעוד יום, בפרהסיא זו בעיה. וזו כנראה הסיבה של הנוהגים להוריד אותם מיד אחרי מנחה. ובפרט שעל פי הסוד יש עניין לא להישאר עם תפילין אחרי מנחה, למרות שעל פי הדין אפשר לצדד.

למסקנא הלכה למעשה, כל אחד ינהג כפי מנהגו. אם המנהג בבית הכנסת שמשאירים אותן עד כימי השמים על הארץ, אי אפשר לשנות את המנהג בפני כולם ולעשות בפרהסיא הפוך מהמנהגם, אלא אם הוא יכול ללכת לצד לכסות את הראש עם הטלית ולחלוץ, כי מנהגינו שנשארים עם הטלית גם בערבית, ממילא באופן כזה שלא כ"כ בולט, אפשר. אבל אם הוא חולץ את התפילין לפני כולם, זה לא טוב. במקום שחלק נוהגים כך וחלק נוהגים אחרת, עדיף יותר לחלוץ אותם לפני תפילת ערבית.

אגב, גם בר"ח שחולצים את התפילין לפני מוסף, אנחנו נוהגים לחלוץ אחרי שיר של יום. המקור להורדת התפילין הוא עפ"י הזהור הקודש. כך כותב מרן בסימן כ"ה ומביא זאת מהרי"ץ בעץ חיים, שכיון שאנו אומרים במוסף כתר יתנו לך, לא יכול להיות שנגיד כתר יתנו לך ויש כתר עלינו. **אין ראוי להיות כתר תפילין עליו באותה שעה.** אין לזה מקור ע"פ הפשט, אבל את ההסבר הפשטי על העניין כותב הלבוש, שכיון שר"ח במידה מסוימת הוא קצת יו"ט, הוא היה ראוי להיות יו"ט ורק בגלל חטא העגל ניתן להיות יו"ט לנשים, ממילא בזה שאנחנו לא מניחים תפילין במוסף אנו מראים שהוא קצת יו"ט. לכן

בדרך כלל נהוג, שאדם שאינו מתענה, היה אנוס או חולה ולא יכול לצום, ובא להתפלל מנחה, אפילו שהציבור מניחין תפילין, מי שלא התענה נהוג בדרך כלל שאינו מניח תפילין. והטעם, כדי שלא יעלו אותו בטעות לספר תורה, או שעלולים להחשיב אותו בחשבון של הששה מתענים כדי שיוכלו להוציא ס"ת כפי שאמרנו קודם, והוא הרי לא מתענה.

אם הוא אדם חשוב, לפעמים קורה שיש אדם חשוב שלא יכל לצום, אם יבוא לבית הכנסת ויראו שאינו מניח תפילין ירננו אחריו, עדיף שלא יבוא לבית הכנסת.

אנחנו נוהגים להוריד תפילין אחרי מנחה. כך היה המנהג גם בבית כנסת של מהרי"ץ כפי ששמעתי מהצאצאים שלו. למרות שכמדומני ברוב בתי הכנסת מורידים תפילין עד כימי השמים על הארץ שבערבית. אני חושב שכך נהגו ברוב המקומות, וכנראה שהמנהג הזה התחיל ונמשך מהדורות הראשונים. הדבר מובא בהגהות מימוניות בשם הגאונים. כי הרי בעצם מה הסיבה של הנוהגים להשאיר את התפילין עד כימי השמים על הארץ? בגלל שאומרים בק"ש וקשרתם אתם לאות על ידיכם והיו לטוטפות בין עיניכם, וכיון שכבר יש עלינו תפילין, וכתוב שאדם שאומר ולא מקיים כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, לכן משאירים אותם עד ערבית. אבל כל זה היה בדורות הראשונים, או במקומות שמתפללים ערבית מוקדם, כשבעצם היה עדיין יום, בתוך זמן הנחת תפילין. אבל היום שמתפללים מאוחר, ובלילה לא מניחים תפילין, אם כי הדין הוא שמי שכבר היו עליו תפילין מונחות מבעוד יום יכול להשאיר אותם כל זמן שלא הלך לישון, לכן הם סומכים על זה ומשאירים

עם התפילין במוסף, לא שם לב. למעשה, אם היה איסור מצד הדין להישאר עם תפילין במוסף, היה צריך לחלוץ אותם. אבל זה לא חיוב מצד הדין, זה רק על פי הסוד. הפתרון הוא שיזיזם הצידה. אם יש לו את התפילין במצח, יזיז אותם לצד. או את התפילין של היד, אם יש לו את החולצה, יכול להכניס משהו מתחת לתפילין ואז תהיה חציצה, ממילא נקרא שהוא לא מניח תפילין. תפילין שלא במקומן, כמונחין בכיסן דאמי. זה מה שהוא יכול לעשות, כי לחלוץ אותם ממש באמצע עמידה אי אפשר, אסור לעשות את ההפסק הזה באמצע התפילה.

השלמת הבירור במעשה דיוסף בן סימאי וראיה לפירוש המהרש"א

אולי נזכיר מהשאלות שדברו עליהם, דברים שהעירו וביקשו שנתייחס. אחת השאלות היתה בקשר למעשה שהבאנו על יוסף בן סימאי. במסכת שבת דף קכא ע"א, תנו רבנן, מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי בשיחין. ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבות, מפני שאפטורפוס של מלך היה. ולא הניחן, מפני כבוד השבת. ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו וכו' וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך. שהרי שינינו נכרי שבא לכבות, אין אומרים לו כבה ואל תכבה. הרי אסור לומר לגוי לכבות, כי אמירה לגוי שבות, אבל אם הוא מעצמו בא וכיבה, בלי שאמרו לו, מותר, כי זה על דעתו. ואמרנו שיוסף בן סימאי, לא כתוב עליו התואר רבי יוסף בן סימאי, משמע שהוא היה אדם פשוט. היה לו תפקיד שלטוני, אבל לא תפקיד בתורה. ולכאורה הוא עשה שלא כדין, א"כ למה נעשה לו נס? אדם שעשה שלא כדין, לא יודע את ההלכה,

דוקא לפני מוסף מורידים, כי מוסף היא המיוחדת ביום הזה. מהרי"ץ מביא עוד טעמים אחרים, יותר עמוקים.

מפה, נפקא מינה ליחיד. אדם שמתפלל ביחידות מאיזו סיבה, האם יוריד את התפילין לפני מוסף או לא? הרי כתר יתנו לך זו קדושה, ויחיד לא אומרה. אם הסיבה להורדת התפילין היא מפני שהן נקראים כתר, פארך חבוש עליך, וכשאומרים בקדושה כתר לא ראוי שיהיו שני כתרים בבת אחת, הרי היחיד לא אומר כתר. אבל לפי הטעמים אחרים, אם משום שזה קצת יו"ט, ממילא זה לא משנה כתר או לא כתר. יותר מזה, האשכנזים בנוסח אשכנז לא אומרים במוסף כתר, הם אומרים נקדש את שמך בעולם. ואכן כך הרמ"א אומר, שבעצם היה צריך להיות שדוקא היכן שנהגו לומר כתר לא יניחו במוסף, אבל מי שלא אומר כתר יוכל להניח, אבל הוא כותב שלא נהגו לחלק. והט"ז אפילו מביא שהיה מישהוא שעשה מעשה כך. אבל למסקנת הפוסקים, במקום שנוהגים לחלוץ תפילין אין לשנות ממנהג הצבור, וגם אם לא אומרים כתר יתנו לך, כמו בנוסח אשכנז, וכן לגבי אדם שמתפלל ביחידות, כיון שזהו זמן שראוי לקדושת כתר, צריך גם כן לחלוץ את התפילין, אפילו לפי הטעמים האחרים.

למסקנא, אין הבדל בין ציבור בין יחיד, בין אם אומרים כתר ובין אם לא, חולצים לפני מוסף. ולפי מנהגינו חולצים את התפילין אחרי שיר של יום ולפני המזמור של ר"ח. הרי אנחנו אומרים מזמור שירו לה' שיר חדש על חידוש ר"ח, א"כ כיון שהמזמורים האלו הם על ר"ח, לכן כבר לפנייהם חולצים את התפילין, כדי להראות שזה קצת יו"ט.

השאלה, מה קורה אם אדם בטעות נשאר

שבעצם זה אסור, ואומר שיבלי הלקט, אין ראייה מפה שזה אסור, יכול להיות שמותר, ומה שהוא השהה לאחר המועד, כי הוא רצה להחמיר על עצמו. לפי זה מובן גם למה הוא הרויח, הרי הסחורה היתה שווה ששת אלפים זוזים, השאיר אותה וקיבל פרס. אדם שמחמיר, מקבל פי שתיים. והוא אומר, מה חידוש בא התלמוד להשמיענו אם בכל אופן היה צריך להשהות, אלא מפה נלמד שמותר, ופתאום הוא מביא את הגמרא שלנו, **דומיא דההוא דשבת שמנע הגויים בכבוי הדליקה, בשביל זה נעשה לו נס שירדו גשמים.** ומביא עוד גמרא בברכות דף נג ע"ב ב' לגבי אדם שיצא ממקומו אחרי סעודה ולא בירך ברכת המזון, ואחר כך נזכר שלא בירך, האם צריך לחזור לאותו מקום שאכל ולברך שם או לא? ההלכה היא, תלוי אם זה היה בשוגג או במזיד, כך דעת בית הלל, אם יצא בשוגג, יברך במקום שנזכר. ואם במזיד, צריך לחזור למקום שאכל ושם לברך. וכתוב שם בגמ', שהיה תלמיד אחד ששכח בשוגג, ולדעת בית הלל לא היה צריך לחזור, ואעפ"כ החמיר כבית שמאי וחזר, ואשכח ארנקי דדינרי. בזכות שחזר, זכה ומצא מציאה. גם פה רואים לכאורה שאם אדם מחמיר על עצמו יותר מן הדין, הקב"ה עושה לו נס. וזה גם מה שקרה ליוסף בן סימאי, שהחמיר ולכן זכה.

אגב, למעשה יש פה יסוד גדול וחשוב. למה הוא החמיר? אולי בגלל שיגידו אח"כ שהוא זה שאמר להם לכבות, או שסתם זה לא כבוד שבת, מכל מקום אפילו שמותר הוא לא ניצל את ההיתר. לפעמים חושבים הפוך, אם חז"ל אמרו מותר אסור להחמיר. הרי אסור לעשות כדעת בית שמאי, אם בית שמאי אומרים אסור ובית הלל אמרו מותר, לא צריך לחזור. הרי כתוב על ר'

הקב"ה עושה לו נסים? אלא מאי, אמרנו שלכאורה כיון שאדם עושה לשם שמים, מתכוין לשם שמים, גם אם הוא לא יודע תורה והלכה, או אפילו ידע את ההלכה רק שלא נזכר באותו רגע, טעה ועשה שלא כדין, בכל אופן מאחר ועשה כך מפני כבוד השבת, בפרט שזה אוושה מילתא שאם יבואו לכבות צריך מים וכו' ויבוא לזלזול בכבוד שבת, על זה היה מגיע לו שכר. אבל מהרש"א במקום אומר שלא, יכול להיות שהוא כן ידע את הדין, אבל עשה כך כי הוא רצה להחמיר על עצמו. זו לא פשטות הגמרא. בפשטות משמע שהוא לא ידע את ההלכה. מהרש"א סובר שיתכן, אפשר שהוא כן ידע, ורצה להחמיר. והוא מדייק לכאורה דיוק עצום מלשון הגמרא, כתוב בגמ', ולא הניחם מפני כבוד השבת. לא כתוב מפני איסור שבת. כבוד השבת. דהיינו, הוא ידע שמותר. למרות שלכאורה הפירוש שלו אינו מוכרח, והוא בעצמו אומר את הפירוש בלשון אפשר, וגם מלשון הגמרא, אמרו לא היה צריך לכך, לכאורה היה צריך להיות כתוב אף הוא לא התכוון לכך.

אבל למעשה למהרש"א יש תנא דמסייע. בעל שבלי הלקט בהלכות חול המועד, מביא גמרא במסכת מועד קטן דף י' עמוד שני, **רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי. שהייה לזבוניה בתר חולא דמועדא, וזבניה בתריסר אלפי.** מעשה שהיה בחול המועד, רבינא היתה לו סחורה שהיתה שווה ששת אלפים זוזים, בחול המועד הזדמן לו מישהוא לקנות אותה, והרי הדין שאסור לעסוק בסחורה בחול המועד, אבל כשיש דבר שהוא לא מצוי, מותר. ואומרת הגמרא שבכל זאת הוא לא מכר. אחרי חול המועד הזדמן לו למכור אותה פי שנים. יש שדנו

יודע מה זה עושה לרעמים, אבל לברקים, כתוב בתוספתא. שם יש רשימה של דברים האסורים מפני דרכי האמורי, כל מיני דברים לא טבעיים, אמונות שהאמוריים היו עושים, כל מיני שטויות שאם עושים כך יקרה כך. לכן אם שמים את הברזל הזה בשבת כדי שיהיה כסגולה להגן על האפרוחים, אסור מפני דרכי האמורי, חוקות העמים. אבל אם הסיבה שהוא שם את הברזל, היא משום להגן מפני הברקים, מותר. כך מפרש המנחת ביכורים, כי כן הטבע, שהברזל מושך אליו את הרעם. לכאורה זו טעות, הכוונה שמושך אליו את הברק. והביאו פה את הראיה הזאת. נכון שיש שם גירסא אחרת שמובאת במצפה איתן, גירסא הפוכה, דהיינו אפילו אם עושים זאת מפני הברקים והרעמים גם אסור משום דרכי האמורי, אבל לא נתייחס לזה כי זו לא הגירסא הרגילה. ולא הגירסא של הגר"א.

חז"ל ידעו בזמנם שיהיו מטוסים - ואולי כבר היו אף בזמנם

אבל צריכים לדעת, שזו לא קושיא על הבן איש חי. הוא יוכל לתרץ, נכון שבזמן חז"ל ידעו, אבל שכחו מהחכמה הזאת ואח"כ זה התחדש שוב. תשמעו, הבן איש חי יש לו חידוש גדול, הוא אומר שהמטוסים שיש לנו היום, היו גם בזמן חז"ל. שמעתם דבר כזה? זה מה שנקרא מגדל הפורח באויר. כתוב שדואג האדומי היה יודע שלש מאות הלכות במגדל הפורח באויר. הוא כותב במסכת סנהדרין, דף ק"ו ע"ב, נראה כי מה שנמצא בזמן הזה מגדל הפורח באויר שקורין מרכב אלהוא, מרכבה של האויר, העשוי ומתוקן ע"פ חכמה נפלאה, אע"פ שזה נתחדש מכמה שנים, הנה בודאי היה מצוי ביד הראשונים קודם זמן דואג ואחתופל וגם אחריהם. ואפשר שהיה ג"כ בדורות התנאים, אלא שאח"כ נשתכחה

טרפון, כדאי היית לחוב בעצמך שעשית כדברי בית שמאי. איך פה הוא מקבל שכר. לכאורה זה סותר. אלא מה, כנראה שזה כשיטת רב עמרם גאון, שאפילו בית הלל סוברים שעדיף לחזור. דהיינו, בית הלל אומרים, אם שכח בשוגג, יכול לברך במקום שנזכר, אבל הם מודים לבית שמאי שאם רוצה לחזור, עושה טוב. בית הלל לא אמרו זאת בדוקא.

רבינו יוסף חיים בבן יהודע, כותב בסיפור הזה של יוסף בן סימאי דבר מעניין. מה זה נפלה דליקה? דליקה נופלת? הוא אומר שהכוונה היא, שהיתה מכה של ברק שהיא זו שגרמה את השריפה. כך לשונו, ונ"ל מ"ש נפלה דליקה, היה זה מה שקורין זנול"א, והוא כדור אש ששורף בתים ב"מ, והוא חצים היוצאים מן הברק. וקודם כמה שנים, עשה חכם אחד תיקון טבעי לשמירת הבתים מדבר זה. וכנז' בספר הברית פרק י"ד. ולכך נקיט לשון נפלה ולא אמר היתה. עכשיו מובן לפי דבריו למה כתוב נפלה דליקה, הכוונה שנפלה מלמעלה למטה. קרה נס, וירדו גשמים. כי אפילו כשיורד גשם, אם ח"ו יש מכה של ברק, לפני שהחכם שעשה את החכמה והתיקון הזה, של מוט ברזל שאש הברק נתפסת בו ויורדת לקרקע, היתה סכנה גדולה מזה.

העירו פה, שבעצם זו לא המצאה. למה הוא אומר שאותו הגוי עשה את התיקון, הרי זה כתוב במפורש בתוספתא במסכת שבת פרק שביעי, כתוב שם הנותנת ברזל בין האפרוחים הרי זה מדרכי האמורי, ואם מפני הרעמים או מפני הברקים, הרי זה מותר. לכאורה זו ראיה נכונה. האמת שכבר בזמן חז"ל, חכמי ישראל ידעו שאם שמים מוט של ברזל, הוא מציל ומגן מפני הרעמים ומפני הברקים. אינני

ויפול. וגם, שלא כתוב בעב, אלא כעב. אלא הפירוש, מטוסים שהם כמו עבים. וכיונים, אוריונים שהם באותה דוגמא.

עכשיו, חושבני שלא מדובר על המטוסים שלנו, המטוסים של זמנינו עוד לא כל כך משוכללים. במטוסים של זמנינו אסור ליסוע בשבת. לעתיד לבוא, יהיו מטוסים שאפשר יהיה ליסע בהם בשבת. זה יהיה שכלול יותר גדול. לעתיד לבוא, כל שבת בשחרית, הלך וחזור, מסוף העולם ועד סופו. גם מבחינת המהירות יהיו יותר משוכללים, שמגיעים כל בשר, מכל העולם יבואו להשתחוות לה' בביהמ"ק, ויחזרו לבתיהם. ובמנחה עוד פעם וחוזרים שוב לבתיהם. ממילא יוצא שחז"ל ידעו שתהיה מציאות של מטוסים, ואפילו עוד יותר משוכללים מהמטוסים שלנו.

אבל, הפירוש של הבן יהודה אכן מפליא. ראשית, המלים 'נפלה דלקה' כתובות בהרבה מקומות בגמרא. יש הרבה מקומות שכתוב נפלה דלקה. קצת קשה להסביר שמדובר במכה של ברק. הדקדוק שלו מהמלה נפלה, ולכאורה המלה נפלה זה לאו דוקא. רשמתי הרבה מילים כאלו, תראו כתוב נפלה אסכרא, נפלה קטטה, מאיפה נפלה הקטטה, נפלה לפני יון, נפלה לפני ליסטים. המלה נפלה, לא מחייב שמשוהו נפל מלמעלה למטה. אולי בשמים גזרו וזה נפל. אבל הפירוש הפשוט, שהכוונה למשהו פתאומי. הסגנון הזה הוא לאו דוקא.

אדם שמחמיר על עצמו - משמים

מודדין לו כפליים ועושים לו נסים

בכל אופן, כיון שאנחנו נמצאים במצב, כמו שאנו אומרים בתפילה כי בצרה גדולה אנחנו, ולמעשה אנחנו מצפים שה'

חכמה של המגדל הזה, וחזר ונתחדש ע"י חכמי אירופא. ובזמן הקדמון שהיה מצוי זה אצלם נתחדש במציאות המגדל הזה אצל דואג ואחתפל שלש מאות הלכות הן בענין הנוגע לטומאה וטהרה וכו' הן בענין הנוגע להלכות שבת וכו' הן בעניינים אחרים, אשר הם בנויים על ספיקות הנופלים במגדל, וסך הכל של מיני ההלכות המה שלש מאות. וכי יגידו שלש מאות הלכות על דבר שלא היה מציאותי? מה יגידו, שהיה פורח בדרך נס? זה לא יתכן, כי דיברו על דבר שהוא מקובל במציאות. קבעו בזה שלש מאות הלכות.

גם אם משהוא ימצא לזה סתירה, מה שברור הוא, שחז"ל ידעו שלעתיד לבוא יהיו מטוסים. אינני יודע אם בזמן חז"ל היו מטוסים או לא, ולפי דבריו כן היה, אבל אני חושב שאפשר להוכיח בצורה ברורה, שחז"ל ידעו שלעתיד לבוא יהיו מטוסים. יש פסוק, והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'. כתוב על זה בפסיקתא רבתי, שלעתיד לבוא כשיגיע הקץ, לפני שתגיע הגאולה, עם ישראל יטענו להקב"ה ויגידו, רבש"ע, מתי תחזיר לנו את הכבוד שהיה לנו בזמן ביהמ"ק, שהיינו עולים בשלשה רגלים, ועכשיו כל זה היה ואיננו. עבר קציר כלה קיץ. והקב"ה אומר, יגיע הזמן שרק שתעלו בשלשה רגלים, אלא בכל חדש ובכל שבת. מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו. וכתוב בפסיקתא, שבשחרית שבת העבים ישאו אותם, ויחזירו אותם לבתיהם בכל תפוצות העולם. ואותו דבר במנחה. כך זה יהיה. ומביאים ראיה מהפסוק, מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבתיהם. גם פה לכאורה צריך להבין, מה פירוש עבים? וכי אפשר לשבת על ענן? הרי מי שינסה לשבת על ענן יחליק

אותו בדרך, יכול להיות שיבואו אנשים ויצילו אותו, אבל לא יקרה שפתאום יבוא נחש ויכיש את הליסטים. ההצלה תהיה רק בדרך הטבעית, שאנשים ישמעו ויצילו אותו. למשל הוא אומר כך, **אדם שכל עבודתו יותר מטבעו ומזגו, אם נחלש כוחו בעת עסקו בתורה הוא לא חש, מוסיף והולך אם תרצה להתגבר עליו השינה הוא מתחזק בגבורה, עד שתלך לה. כל היום וכל הלילה לא יחשה פיו מגירסא ולא חש שתש כוחו, וכך הוא נותן עוד כל מיני דוגמאות.** אם אדם מחזק את עצמו ועושה יותר מהכוחות שלו כביכול, לא שח"ו מזיק לעצמו אלא משתדל, עושה השתדלות, גם הקב"ה עושה.

ממילא, כשאנחנו מדברים על חרבן בית המקדש, לצערנו כ"כ התרחקנו, כמעט אלפיים שנה אחרי חרבן בית המקדש השני, וק"ו מבית ראשון, ולצערנו אנחנו כבר לא חשים את חסרון בית המקדש. יש הלכה בשו"ע, שכל ירא שמים יקום בחצות לומר תיקון חצות, להצטער על החרבן. לצערנו אנחנו לא רואים אנשים שעושים את זה. בדורות שעברו היו הרבה אנשים שקמו לעשות תיקון חצות.

נזכרתי בסיפור על הרב מבריסק זצ"ל. כשקמה המדינה, היה יהודי שבא לחזו"א עם שאלה, אמר לרב, ששים שנה אני אומר תיקון חצות, עכשיו שכבר קמה מדינת ישראל, האם להמשיך להגיד תיקון חצות או לא? החזו"א הסביר לו, תראה, אפילו שקמה המדינה עדין אין בית המקדש, הרשעים בשלטון וכו'. הסביר לו באריכות, כדי שימשיך לומר תיקון חצות. אומרים שכשסיפרו את זה להרב מבריסק הוא אמר, אינני מבין כמה סבלנות יש לחזו"א, איזה שוטה השואל, ששים שנה

יעשה לנו נסים, צריך לדעת שהקב"ה לא עושה נסים בחינם. מצאתי כתוב בספר של רבי חיים סינאוני זצ"ל, מוסר ממש נעים, איך הקב"ה מתנהג עם האדם. במדה שאדם מודד בה מודדין לו. אם אדם מקיים מצות, אבל כשהוא עייף לא מעניין אותו, גם ה' מתנהג איתו רק בדרך טבע. כמו שהוא מתנהג בשמירת התורה, כך הקב"ה מתנהג איתו. אבל אם אדם מתנהג למעלה מן הטבע, כמו יוסף בן סימאי, לא מחפש מה הדין, לא מחפש להקל על עצמו, אלא מתנהג יותר מהכוחות שלו. לפעמים אדם לא מנצל את כוחותיו, לומד מתעיף והולך לנוח, ולמעשה הוא מפסיד את הזמן. אם אדם מנצל באמת את הכוחות שלו, הרי יש ח"ו זמנים שאדם מגלה פתאום שיש לו כוחות עצומים שלא חשב שיש לו, כך לפי הרצון שלו הוא יכול לחזק את עצמו ולהתרומם. הוא כותב בספר מקום מקדש בפרשת חיי שרה, עה"פ וה' ברך את אברהם בכל, **האדם מה שזרע יקצור, כשיעור מה שעבד האדם את ה' בתורתו ובמצוותיו, כנגדו מודד לו ה', אם מעט ואם הרבה.** הוא מביא פה כל מיני דוגמאות, לא אאריך כי יש פה שנים שלווה עמודים שהוא כותב על זה, רק אביא לכם דוגמא. הוא מביא שבתאימן טבלו במקואות קרים, כנראה אצלנו זה לא שייך אבל הוא נותן דוגמא כזאת, **בטבילה במקוה, כגון בערב שבת או בערב יו"ט המים קרים, ואינו רוצה לטבול כראוי, אז הוא נכנס מעט מעט ולא יכול לסבול.** כנראה טבל חצי גוף, לא יכול להיכנס לתוך המים. א"כ גם הקב"ה יתנהג איתך לפי דרך הטבע. דהיינו, הקב"ה לא ישנה בשבילך את הטבע. אם תצטרך נס, הקב"ה לא יעשה לך. לדוגמא, אם לפי טבע העולם, באו על אדם ליסטים להרוג

שאין שמש. הענין הרוחני כמו הענין הגשמי, ואפילו יותר.

הוא מתפלל כדי שבן גוריון יהיה ראש ממשה? על זה התפללת ששים שנה?

תיקון לסיבות שגרמו לחרבן בית המקדש ממהרי"ץ זי"ע

את התיקון של זה כותב מהרי"ץ על הפסוק "והאמת והשלום אהבו", אבל צריכים פה לדקדק בלשונו. בפסוק שהתחלנו בו, כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וכו' והאמת והשלום אהבו, פירוש האמת והשלום אהבו, הטעם לפי שהבית השני נחרב בעבור שפסקו בעלי האמונה, גם בעון שנאת חנים. ואין להם תקנה אלא בהפכו. דבטל המסובב בטל המסובב. האמת והשלום. למה נחרב בית המקדש, כי פסקו אנשי אמונה. אנשי אמונה אבדו, זה האמת. והשלום, בעבור שנאת חנים. לכן אמר והשלום אהבו.

אבל צריכים לדעת, שלכאורה זה תנאי. כך הרד"ק מסביר. אם אתם רוצים שהימים האלה יהפכו לששון ולשמחה, בתנאי שהאמת והשלום אהבו. אבל לא כתוב בפסוק תנאי. לא כתוב אם, על מנת. כנראה הפירוש, אם נקיים את והאמת והשלום אהבו, דהיינו שתתרבה האמונה, ולא יהיה שנאת חנים, עי"ז יהיו לששון ושמחה. אבל אם לא נקיים את זה, אולי לא יהיה ששון ושמחה, אבל גם לא יהיו תענית ואבל. דהיינו, התנאי שיהפך לששון ושמחה הוא אם נקיים האמת והשלום אהבו.

אבל מי שידייק בלשון מהרי"ץ, הוא כותב אין להם תקנה אלא בהפכו. מהרי"ץ לא אמר אין להם תקנה וזהו. מה זה בהפכו? דהיינו, אם יש שנאת חנים, לכאורה מה היה צריך לעשות, שלא תהיה שנאה. אבל פה כתוב בהפכו, לא מספיק שלא תהיה שנאת חנים. פסקו בעלי אמונה, לא

חסרון הצער על חרבן בית המקדש נובע מחסרון הרגשה מה היה לנו

למעשה כתוב בספרים, שאדם לא יטעה את עצמו. אדם לא יכול להגיד תיקון חצות סתם כקורא מזמור, אם אין לו צער ואינו יכול לבכות על החרבן. כתוב בספרים אימרה חזקה, אם לאדם אין צער ואינו מסוגל לבכות על חרבן בית המקדש, שיבכה על החרבן של עצמו. תבכה על עצמך, שאתה במצב כזה שאינך יודע מה זה בית המקדש. נתנו על זה משל מאד מענין, לקשר בין הדברים. אם לדוגמא נקום מחר בבוקר, וח"ו אין שמש. הזהירו אותנו קודם, אמרו אם לא תחזרו בתשובה, ה' יעשה שלא יהיה שמש בעולם, ולא שמעו. ואכן מגיע יום אחד ואין שמש, ועוד יום, ופתאום כל העולם קר. מה יעשו? יחפרו כוכים בתוך הקרקע ויתחבאו, שנה, שנתים, עשר שנים, אלף שנה, אלפיים שנה. אח"כ מה יספרו האנשים, פעם בעבר היתה שמש שהיתה יוצאת ומחממת את העולם, אבל היום אין שמש. בלי בית המקדש, אין שמש. חסר לנו אור. רק שמרוב הזמן שעבר, לא מרגישים את החסרון, כך שאפילו מי שיבוא ויגיד, כדאי לך לצאת אולי יש שמש, הוא כבר לא חושב על זה.

ולמעשה אנחנו הרי עושים הרבה דברים זכר לחרבן, אבל לא שמים לב. בכל בית יש זכר לחרבן, אבל מי מסתכל על זה, מי מרגיש את זה. עושים לחתן אפר זכר לחרבן, ומיד שרים ושמחים. כ"כ התרחקנו, שלא מרגישים את החסרון. אם היינו מרגישים, שאם אין בית מקדש כאילו

מספיק שנהיה בעלי אמונה, צריך להיות הפוך, אמונה יתירה, שתהיה הרבה אמונה. לא מספיק שלא תהיה שנאת חנם, צריך הפוך, אהבת חנם. כדי לתקן צריך לעשות בדיוק הפוך.

לצערנו, לא רק שאין שנאת חנם ולא פסקו אותם שאינם בעלי אמונה, אלא שלצערנו הדברים האלו פגומים מאד. כבר דיברנו בשיעור הקודם, שאין אמת בין איש ובין רעהו, ויש מחלוקות רחמנא לצלן. אבל צריכים לדעת, הקץ יהיה בכל

אופן. יש זמן קצוב. פה כתוב אין להם תקנה, אבל צריכים לדעת שגם אם ח"ו לא נקיים והאמת והשלום אהבו, לא כתוב שלא תבוא הגאולה. הגאולה תבוא אבל בזמן הקצוב. בעתה. אבל אם נתקן את זה, נזכה שהגאולה תבוא יותר מוקדם. וכדי שנזכה שהימים האלו יהפכו לששון ולשמחה, יש לקיים את התנאים האלו. אם לא, הגאולה תבוא בזמן שזה יבוא.

ויהי רצון שהדברים האלו יתקיימו, והב"ה יצילנו מחבלו של משיח.

השיעור השבועי - ויחי

מפתח נושאים:

- ◆ ביאור במעשה דדוד המלך שמת בשבת - לא פסיק פומיה מגירסא
- ◆ כח ההתמדה מביא לגדלות בתורה
- ◆ האם הנוסע באירון מברך הגומל - וההכרעה בזה
- ◆ האם הולכי דרכים מברכים הגומל - והמנהג בזה
- ◆ האם היתה רכבת בזמן חז"ל?
- ◆ איפור אסור משום צניעות, ולא כמו שחילק בספר עוז והדר לבושה - מחוסר ידיעה
- ◆ כסות - כסוס, האם זה אמיתי או ליצנות?
- ◆ גירסת המשומדים - הגירסא הנכונה גם בעדות אחרות בעב

במסכת שבת, המדברת על דוד המלך, שמלאך המוות לא יכל לפגוע בו, כי לא פסיק פומיה מגירסא כל השבת. הוא ידע, ה' גילה לו שימות בשבת, אז כל השבת הוא עסק בתורה. ומלאך המוות התחכם, ועשה לו רעש באילנות. דוד המלך יצא לראות מה זה. נפל מהמדרגה, המדרגה מתחתיו נשמטה, וע"י זה פסק מללמוד. וכך היה לו כח לשלוט בו. זה מה שמובא אצלנו בגמרא. אבל מה שמעניין, בפירוש של מהר"ש שבזי זי"ע, הוא העתיק את הנושא הזה בשינוי. כנראה היתה לו גירסא אחרת. הוא כותב כך, דרשו רבותינו זכרונם לברכה, אמר דוד לפני הקב"ה, הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא. א"ל בשבת הוא מת. היה דוד בכל שבתא יתיב וגריס באוריתא. כי מטא זמניה אידמי ההוא שטן ושארי מכשכיש בני אילני. פסק דוד מגירסיה ואמר, אחמי מא הוא דין. על בסלמא, איפחית דרגא מתותיה ונפל ונח נפשיה ומית. לפי סגנון סיום דבריו משמע, שדוד המלך בעצם כבר הפסיק ללמוד עוד לפני שהוא יצא. זה לא שהוא יצא, הפסיק מלימודו, נפל במדרגה ומת, אלא לפני כן

מתחילים בס"ד חומש שמות. בד"כ בשנים שעברו בימי השובב"ם, עשינו חזרה על הלכות טהרה. אבל לפי מצב השיעור השבועי היום, ולאחר שהתייעצנו עם החברים, כנראה שלא נמשיך בזה, משום שבנושאים האלו לא מקובל להקליט ולפרסם, או להעביר בטלפון וכדומה, לכן נצטרך לעסוק בעניינים אחרים. יש שאמרו, אולי הלכות יחוד, דברים הנוגעים בענייני קדושה, לא בענייני טהרה. עוד נחשוב איך נעשה בדיוק. בכל אופן, בודאי שכדאי מאוד, באופן פרטי או בציבור, שילמדו את ההלכות האלו, כי תמיד כדאי לחזור ולשנן. כל אחד במסגרת שלו, בבית או עם חברים. בכל אופן במסגרת הזאת, כנראה לא נעסוק בזה.

ביאור במעשה דדוד המלך שמת בשבת - לא פסיק פומיה מגירסא

נפתח במה שקראנו בהפטרות השבת, ויקרבו ימי דוד למות. בפרשה כתוב, ויקרבו ימי ישראל למות, לכן הביאו בהפטרה את נושא פטירת דוד המלך. ידועים דברי הגמ'

שולח אנשים לשאול אותו מה השעה כעת. אמר לו, עכשיו שעה רביעית, עכשיו שעה תשיעית. כל פעם היה עונה לו. הכל היה אטום סביבו. שאלו אותו, איך אתה יודע מה השעה? אמר להם, אני יודע לפי מספר הפרקים שאני משנן. אני לומד כל הזמן, ויש לי חשבון כמה הספקתי. הפלא ופלא. איך הוא מנותק מהעולם. יש לו חשבון, הוא יודע כמה הוא מספיק בשעה, כמה פרקים הספקתי בכמה ימים, הפלא ופלא. זה ר' יוחנן בן זכאי.

אצל דוד המלך כתוב, שבשבת לא פסק פומיה מגירסא. דוד המלך הוא לא רבן יוחנן בן זכאי. לא שהוא בדרגא פחותה, אלא שדוד המלך עסק במלחמות, היו לו עניינים חוץ מהלימוד. ראיתי מספרים דבר נפלא, על הגאון רבי עקיבא איגר. הוא התחיל קצת לחוש שלא בטוב, ולהגיד לו ללכת לנוח הוא לא היה מסכים. מה עשו בניו? הביאו עגלה, ואמרו לו שצריכים לנסוע. הוא כמובן לא שואל שאלות לאן נוסעים, העיקר שהוא לומד. חשב, כנראה צריכים ליסוע לאיזה מקום. הגיעו למקום הנופש, הביאו לו כורסא, משהו ככה נוח, שישב וינוח. והוא ממשיך ללמוד. עוברת חצי שעה, שעה, פתאום הוא שואל, נו? איפה התינוק? אמרו לו, מה תינוק? איזה תינוק? התברר, שהוא חשב שהזמינו אותו להיות סנדק בברית מילה. ככה הוא הבין. אמר לעצמו, אם שמו אותו על כורסא, כנראה יביאו תינוק עכשיו. גדולי עולם, היו כ"כ שקועים בלימוד התורה. רק כדי שנראה קצת את הגדולים האלו מול עינינו, בבחינת והיו עיניך רואות את מוריך, לדעת באמת מי הם גדולי ישראל, וכמה השקיעו בלימוד תורה. ולא להתפלא איך הם הגיעו לגדלות וגאוניות כזאת. הם השקיעו הרבה, ולפום צערא אגרא.

הוא כבר הפסיק. זה קצת לא כ"כ מובן. אם פסק דוד מגירסא, א"כ כבר פה הוא היה צריך למות. הוא כבר אמר דברים בטלים, הוא כבר לא עוסק בתורה. למה צריך עד שיעלה בסולם, ואח"כ שהשליבה שבסולם תפחת, תשבר, וככה הוא ימות?

יכול להיות, שהוא הבין שזה מה שגרם לו. דהיינו, זה היה רק שלב. עצם זה שהוא כבר אמר את המשפט הזה, אחמנא מא הוא דין, בכך גרם שהסולם יפחת. מאידך, יכול להיות, שבמלים האלו שאמר, עדיין זה לא נקרא שהפסיק את הלימוד. כי כמדומני, שבדקדוקי סופרים, לא הביא את המילים פסק דוד מגירסיה. יכול להיות שכשראה שיש רעש מסביבו של אילנות, הוא חשב אולי יש פה רוח סערה, אולי צריך לברך ברוך עושה בראשית, או שכחו מלא עולם. הדיבור הזה שאמר, לא מחייב שנחשב שכבר אינו עוסק בתורה. זו רק היתה הסיבה, ללכת ולצאת החוצה.

כח ההתמדה מביא לגדלות בתורה

בכל אופן, לא משנה איך שנפרש את זה, רואים את ההתמדה של דוד המלך. כמה שישב ועסק בתורה. אמנם, זה היה רק בשבת. חז"ל אומרים באיכה רבתי על ר' יוחנן בן זכאי, דבר נפלא. אולי צריך לשים את הדבר מול עינינו, לדעת מה היתה מדרגתם של חכמי התלמוד, איזו התמדה היתה להם בלימוד התורה. מסופר שכאשר יצא ר' יוחנן מירושלים, כמו שידוע המעשה בגמרא בגטין עם הבריונים, פגש את אספסיאנוס קיסר. מובא באיכה רבתי דבר שלא מוזכר בגמ'. אספסיאנוס קיסר שם את ר' יוחנן חדר בפנים חדר. שני חדרים, חושך ואפילה. השאירו שם כמה ימים, וכל פעם היה

לי שזו שאלה קשה, שמאד קשה להכריע בה, מכמה בחינות.

אם נאמר שהיו מטוסים בזמן חז"ל, אולי אפשר לומר שהם נכללו בתקנת חז"ל. כך כותב בשו"ת חלקת יעקב. הוא דן בנושא, ובסוף הוא אומר, היה מקום אולי לדון, אולי זה היה בתקנת חז"ל. כי הרי כתוב, הולכי ימים, ויורדי הים, והולכי מדברות, אולי המטוסים הם בכלל מדבר, ים. אבל הוא טוען, הרי בוודאי שבזמן חז"ל לא היו מטוסים. הוא הניח הפוך מבן איש חי בבן יהודה. הוא אומר, בוודאי שבזמן חז"ל לא היו מטוסים. והראיה שלו מהרמב"ם בהקדמה למסכת אבות. הרמב"ם שם מדבר על ענייני כוחות האדם, והוא כותב שאחד מהכוחות הוא כח הדמיון. אדם מצייר לו כל מיני ציורים, יכול להיות שאדם ידמה דברים לא מציאותיים. כגון, שידמה בדעתו ספינת ברזל רצה באויר. הוא נותן דוגמא כזאת. או אדם שראשו בשמים ורגלו בארץ. או בהמה בעלת אלף עיניים, ועוד דוגמאות. הרמב"ם עלה לו רעיון שיכול להיות דבר כזה, אבל זה לא מציאותי. עשה בעל חלקת יעקב ק"ו, אם הרמב"ם שחי לפני שמונה מאות שנה, ובזמנו לא היה ספינת ברזל רצה באויר, זה אפילו נחשב דבר נמנע, לא יכול להיות דבר כזה - ומסתמא גם לא בעתיד, הוא לא דיבר במפורש על העתיד, אבל מסתמא, אם זה לא מציאותי - א"כ ק"ו שבזמן חז"ל זה לא היה מציאותי. אבל לפי מה שמסביר הבן יהודה, הפוך. אכן בזמן חז"ל היה, אבל בזמן הרמב"ם לא היה. והדבר לא פלא. ישנם דברים שבתקופת הרמב"ם לא ידעו, ולפני כן ידעו. כמו עניין החנוטים, שהיום לא יודעים איך לעשות ופעם ידעו. הרמב"ם בפירוש המשניות פ"ח דבכורות

אני גם מכיר מישהו שלא פסק פומיה מגירסא, אבל רק כשהוא באוירון. מישהו שנוסע הרבה לחו"ל, ויש לו פחד כשהוא נוסע באוירון. בגלל שהוא מפחד שכל רגע המטוס יפול, אז הוא כל הזמן יושב עם ספר ולומד. וזה לא שהוא נוסע פעם בעשר שנים, הוא נוסע הרבה פעמים.

האם הנוסע באוירון מברך הגומל - וההכרעה בזה

מזה נזכרתי, מה שדברנו בשיעור שעבר, על עניין האוירון, האם היה דבר כזה בזמן חז"ל. הזכרנו מה שאומר בן יהודה, שנראה לו שגם בזמן חז"ל היו אוירונים. כמו שכתוב בגמ' סנהדרין קו:, שדואג האדומי היה יודע שלש מאות הלכות במגדל הפורח באויר. מה זה מגדל הפורח באויר? רב האי גאון אומר, שזה דרך נס, או ע"י שם קדוש העמידו אותו באויר. אבל בן יהודה אומר שלא נראה לו הפירוש הזה, כי על דבר כזה לא היו עושים כ"כ הרבה הלכות. אלא הכוונה, שהיה להם אוירונים כמו שיש בזמנינו, אבל מאוחר יותר החכמה הזאת השתכחה.

התעוררתי מזה, שאכן, השאלה הזאת צריכה בירור, הלכה למעשה.

נושא האוירונים, זו שאלה שהתחדשה בזמנינו, בכמה עשרות שנים האחרונות. דנים הפוסקים, האם מי שנוסע באוירון צריך לברך הגומל או לא. דהיינו, כאשר סיים את הנסיעה, נשאר לפחות שלשה ימים. לא בחניית ביניים, כי יש אדם שנוסע וחוזר מיד. אבל אם הוא מתעכב לפחות שלושה ימים, זה נקרא הפסקה, וצריך לברך גם בהלך וגם כשיחזור. נחלקו בזה גדולי ישראל. כשעיינתי בנושא הזה, נראה

את הסדר? בגמרא כתוב, ארבעה צריכים להודות, הראשון יורדי הים, הולכי מדברות- שני, חולה שנתרפא- שלישי, חבוש- רביעי. ואילו בסדר בפסוקים זה הפוך, יורדי הים זה האחרון. והוא מתרץ, שהפסוקים התחילו עם הולכי מדברות מפני שזה הכי מצוי, משא"כ חז"ל בגמרא התחילו עם דבר שהכי מסוכן. יורדי הים זה דבר שהכי מסוכן, כיון שנאבדים ברגע אחד. כי יכול להיות שאדם ילך במדבר, ונכון שיש סכנות, חיות רעות וליסטים, ויכול לקחת הרבה זמן, אבל איכשהו הוא יכול להינצל. כמו"כ חולה ונתרפא, וכן מי שהיה חבוש בבית האסורים. אבל יורדי הים, זה טביעה. זה סכנה של רגע אחד, ואין ממנה הצלה.

על פי זה, כותב בעל ציץ אליעזר חלק י"א, אותו הדבר באוירון. הרי האוירון תלוי בין שמים לארץ, בבת אחת נאבדים אם ח"ו קורה אסון, אין תקנה. ואכן, בהרבה ספרים דנו בזה, אגרות משה ועוד, גם בשם החזו"א יש הוראה שמביא בעל תשובות והנהגות משמו, שהורה לברך. אבל יש פה בעצם שאלה, האם מתחשבים בכך שהמציאות השתנתה. פעם היו במטוסים סכנות יותר מאשר היום, היום במטוסים אין כל כך סכנה. במשך הזמן למדו את הסכנות, למדו שיש מקומות שאסור לעבור, משולש ברמודה שלא עוברים מעליה, שהיום יודעים שהמקום הזה מסוכן, התפתחו יותר והשתכללו המטוסים, גם מבחינת סכנה של מחבלים וכו', למדו במשך הזמן את כל הסכנות והסתדרו עם זה. א"כ אין במטוסים כ"כ סכנה כמו בעבר.

ואפילו אם נלך אחורה, נניח בתקופה הראשונה של המטוסים, שהיו סכנות, גם

כותב, לגבי יוצא דופן. הרי יש בגמרא עניין של יוצא דופן, עושים מה שנקרא היום ניתוח קיסרי, שהיום יודעים לעשות את זה וגם בזמן חז"ל ידעו לעשות את זה, והרמב"ם כותב שאינו יודע מקום לדבר הזה, זה דבר זר. הרמב"ם כותב שהוא לא מאמין שיש דבר כזה. והרמב"ם היה רופא, ובכל אופן בודאי שבזמנו לא ידעו לעשות ניתוח של יוצא דופן. דהיינו, אם היתה אשה בסכנה, וצריכים לילד אותה באופן שצריך לפתוח את הבטן, בזמן הרמב"ם אשה כזאת לא יכולה לחיות. וגם אם תחיה, היא לא יכולה להתעבר פעם אחרת. הרמב"ם אומר שזה לא מציאותי, ובזמן חז"ל היה, הש"ס מלא בעניינים של יוצא דופן. רואים שבדורות הראשונים ידעו דברים, ובדורות האחרונים כבר לא ידעו.

כעת, נברר בע"ה מה שנוגע לנו מבחינה הלכתית, האם מברכים הגומל על טיסה באוירון, או לא.

ארבעה צריכים להודות. הגמרא אומרת בפרק הרוואה, **אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות. יורדי הים, הולכי מדברות, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. יורדי הים מנלן? ... יורדי הים באניות המה ראו מעשה ה' ונפלאותיו במצולה, ויאמר ויעמד רוח סערה... יחגו וינועו כשיכור... יודו לה' חסדו. כל הפסוקים האלו במזמור הודו לה' כי טוב, מה שאומרים בפסח, יש בהם את כל הארבעה שצריכים להודות, ועל כל אחד כתוב יודו לה' חסדו. מכאן קבעו חז"ל את ברכת הגומל לחייבים טובות. ואנחנו נוהגים להוסיף גם את הפסוקים האלה לפני כן, כי על פיהם נוסדה הברכה. נשאל רבינו הא"י גאון, למה הגמ' שינתה**

שמה. יש פרט ויש כלל. העיקר, יש חילוק בין מנהגי האשכנזים למנהגי הספרדים. מנהג האשכנזים הוא שלא מברכים מעיר לעיר, כי הם סוברים שחז"ל אמרו דוקא הולכי מדברות. דוד המלך במזמור לא אמר הולכי דרכים, כתוב, "תעו במדבר בישימון דרך" ישימון דרך, מקום שממה ומדבר. עיר מושב לא מצאו, רעבים גם צמאים. אבל לא כתוב על הולכי דרכים. משא"כ הספרדים נוהגים לברך גם כשהולכים מעיר לעיר.

המקור של הדבר מתחיל מהרמב"ם, ויותר נכון מרב האיי גאון. ברמב"ם לא כתוב בכלל הולכי מדברות. הרמב"ם מביא את הארבעה וכותב הולכי דרכים, לא מזכיר דוקא מדבר. למדו מהרמב"ם, שאם כן זה לאו דוקא. אבל מניין לרמב"ם כך? הם תירצו, בגלל שכתוב שכל הדרכים בחזקת סכנה, וממילא לאו דוקא הולכי מדבר.

מנהג התימנים, בדור הזה אינני יודע כי בזמנינו הדבר לא מצוי, אבל בעבר אבותינו נהגו לברך כשהלכו מעיר לעיר, כמו מנהג ספרד. מהר"ץ מביא את זה, הוא לא כותב מה מנהגינו במפורש, אבל כנראה הוא סמך שזה מובן מאליו. **מנהגנו כמנהג ספרד שמברכים כשהולכים מעיר לעיר**. בזמנינו יש חילוקי דעות, יש ספרדים שמברכים כשנוסעים מעיר לעיר שעה וחומש, מרחק של הילוך פרסה, דהיינו שבעים ושנים דקות. הם סוברים, שמה שכתוב בהלכה הזאת שיך גם לזמנינו. ממילא אם אדם נוסע נסיעה של 72 דקות צריך לברך. אנחנו אומרים, לא. גם לפי מנהג הספרדים, אין מה לברך. כיון שכל זה מדובר דוקא בזמננו, שנסיעות מעיר לעיר היה דבר לא שכיח, זה לא מצוי כי היו סכנות בדרכים. אבל

זה לא כ"כ ברור אם צריך לברך הגומל. כי צריך לדון, מתוך הארבעה שצריכים להודות, איפה נכליל את האוירונים? לפי חלקת יעקב משמע, שזה יכול להיות בכלל של הארבעה. נכון שלא כתוב מפורש אוירונים, אבל זה נחשב אחד מהם.

האם הולכי דרכים מברכים הגומל - והמנהג בזה

למעשה, אולי נקצר את הדרך, ונלך ע"פ מרן השלחן ערוך. נראה איך לברר את הדין הזה.

אומר מרן בסימן רי"ט, **ארבעה צריכים להודות. יורדי הים, כשעלו ממנה. והולכי מדבריות כשיגיעו לישוב. ומי שהיה חולה ונתרפא. ומי שהיה חבוש בבית האסורים. וסימנך וכל החיים יודוך סלה, חבוש, יסורים, ים, מדבר.** זה כבר סדר אחר. לא הסדר של הפסוק, ולא הסדר של הגמרא. אבל בשביל הר"ת, בשביל הזכרון, קבעו את זה. סעיף ז' אומר מרן כך, **באשכנז וצרפת אין מברכין כשהולכים מעיר לעיר, שלא חייבו אלא בהולכי מדברות דשכיחי ביה חיות רעות ולסטים. ובספרד נוהגין לברך, מפני שכל הדרכים בחזקת סכנה.** אם כן, יש חילוקי מנהגים בין הארצות. אשכנז וצרפת, אשכנז בלשון הפוסקים פירושו גרמניה, בעיקר. ספרד, זה ספרד של היום. ע"ש זה נקראים כל הספרדים, כי היא המרכז של ההולכים בעקבות גדולי הספרדים. גרמניה, זה המרכז של גדולי ישראל בעבר, בדורות הראשונים, לכן נקראים כולם אשכנזים. אבל אשכנז עצמה, זה ארץ גרמניה. כמו שספרד, זה ארץ ספרד שע"י פורטוגל. זה כמו שיש במשניות סדר שנקרא סדר טהרות, ויש מסכת טהרות, קוראים לכל הסדר על

נאמר, בשלמא בזמנא, מי שנסע באניה, ירד בים, מברך הגומל. אבל בזמנינו שהסכנה בים אינה דבר כ"כ מצוי, אולי יש שינוי. זה מה שמקשה ביביע אומר חלק ט', כמו שיש תקנת חז"ל על יורדי הים והתקנה לא השתנה גם היום שהמציאות השתנתה, אותו הדבר גם בהולכי דרכים, כיון שבעבר ברכו, ממילא הדבר נשאר גם היום.

אבל בעצם אני חושב שזו לא שאלה. באורח משפט מובאת גם הראיה הזאת, שהוא מביא, אבל יש הבדל גדול. בספינות, גם אנחנו אומרים שיוורדי הים מברכים ברכת הגומל. מאחר ונכון שהסכנות פחתו, אבל לפעמים ישנן סכנות, לכן צריך לברך. וכך כותב גם באגרות משה או"ח ח"ב סי' נ"ט, **אולי הוא פחות מסתם דרכים שבזמנא שהיו בחזקת סכנה, שהוא משום דכיון דהספינה שיושב בה נחשבה שניצול על ידה מהסכנה שהוא במים, שנמצא שאף בספינות שלנו הוא נחשב ניצול מהסכנה, והרי שייך בעצם לברך. רק אם היה ודאי בלי שום ספק שבספינה ניצולים מהמים היה פטור וכו'.** רואים מהאגרות משה, שאם היה מציאות בזמנינו שבאניות לא יהיו סכנות, ואם יהיו זה משהו נדיר במיוחד, בודאי שלא על זה תיקנו. כי גם אדם שיושב בבית יכולה להיות לו סכנה, אבל לא על זה תיקנו ברכת הגומל. ממילא, תיקנו על יורדי הים, ונכון שהסכנות פחתו אבל עדין קיימות, ממילא לא התבטלה התקנה של הולכי דרכים. ובהולכי דרכים גם אנחנו אומרים, כמו שאמרנו קודם, שבדרכים מסוכנות מברכים, אבל לא בדרכים הרגילות.

ולמעשה נלענ"ד, שזו בכלל לא שאלה. הקושיא בעצם לא מתחילה. כי אין תקנת

בזמנינו, נכון שישנן סכנות, אבל גם בתוך העיר יש סכנות, ממילא אין הבדל אם הוא נוסע בתוך העיר או מחוץ לעיר. הדין של כל הדרכים בחזקת סכנה, לא מדבר על ההווה. בזמנינו נוסעים כל הזמן במכוניות, גם כשאדם נוסע בדרך, בד"כ אינו נוסע בדרכים שוממות, אין שודדים בדרך, מה יכול להיות סכנות? תאונות? תאונות יכולות להיות גם בעיר. א"כ מבחינה זו אין הבדל. וודאי שצריכים להודות לה' על זה, בתפילה ב"מודים אנחנו לך... על נסיך ונפלאותיך שבכל עת ועת ערב ובוקר וצהרים", אדם צריך לחשוב ולכלול גם את זה, אבל ברכת הגומל לא נתקנה על זה, אלא על דבר שאינו מצוי.

לכן בזמנינו, כיון שעניין המכוניות כ"כ נפוץ, לא יכול להיות שאנשים שנוסעים כל יום יברכו הגומל כל יום. קצת תמוה להגיד כך. נכון הוא, שאם נוסעים במקומות מסוכנים, בישובים ערביים, אולי בערבה אם יש מקומות מסוכנים, אין הכי נמי, אבל הדבר לא שכיח. משא"כ בנסיעה רגילה שהדבר מצוי כל הזמן, כמו בהווה, לא נתקנה על כך ברכת הגומל. כתבנו על הדבר בשו"ת עולת יצחק חלק ב'. אבל בשו"ת יביע אומר חלק ט' הוא מקשה על זה, אינו מסכים לכך. הרי זו בעצם ההוראה שלו שצריך לברך כשנוסעים מעיר לעיר. הוא אומר, שכתוב בשו"ת אורח משפט שברכת הגומל נתקנה במנין, ודבר שבמנין אפילו אם נתבטל הטעם לא בטלה התקנה. דהיינו נכון שיש חילוק, הדבר לא כמו מה שהיה, אבל מאחר והדבר נתקן במנין, אי אפשר לבטלו. אי אפשר עכשיו להסתכל לפי הטעמים. ניקח דוגמא, יורדי הים, ספינות, אניות. בזמנינו, האניות אינן סכנה כמו בדורות שעברו. בכל אופן בוודאי שהסכנות הרבה יותר פחותות. א"כ אולי

וכל כיוצא בזה, כולם צריכים לברך הגומל. פה מביא מרן, וזו תשובת הריב"ש, שחז"ל לא התכוונו רק לארבעת אלה בדוקא. כל אדם שנעשה לו נס, נפל עליו כותל רחמנא ליצלן, וניצל. לא פגע בו, או שפגע במקומות לא מסוכנים. או אם שור התנפל עליו, אריה עמד עליו לטורפו, באו גנבים, כל אלו צריכים לברך הגומל. ויש אומרים שאין מברכין הגומל אלא הני ארבעה דוקא. זה דעת האבודרהם שאומר, רק ארבעה שחז"ל כתבו מברכים הגומל. כי הארבעה האלה שחז"ל דברו עליהם, הם דברים מצויים, סכנות מצויות לא דברים נדירים. ממשיך מרן, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות. כיון שיש פה ספק, פוסק מרן לברך בלי שם ומלכות. כתב המשנה ברורה, והאחרונים כתבו דהמנהג כסברא ראשונה, וכן מסתבר. האשכנזים ככה נוהגים. גם אנחנו ככה נוהגים ומברכים לאו דוקא על ארבעה, אלא על כולם. כך כותב מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק, מנהגינו לאו דוקא על הארבעה, אלא על כל דבר של סכנה. גם השתילי זיתים כתב שנוהגים כפי הדעה הראשונה אפילו שמרן הכריע לא כך. אבל הספרדים לא מברכים מספק, אלא רק על ארבעה שחז"ל אמרו. אנחנו מברכים על כל דבר של סכנה.

אבל פה צריכים לדעת, לא כל דבר נחשב סכנה. יש נסים גלויים, זה פשיטא. אבל יש נסים נסתרים. יש מצבים, למשל אדם היה באיזה מקום, עזב את המקום ואחרי שתי דקות רח"ל קרה שם אסון. זה נקרא שהוא ניצל בנס? בוודאי שהוא צריך להודות לה' בתפילה, אבל לא לברך הגומל. או אם אדם נסע לאיזה מקום וירד תחנה לפני שקרה משהו, או אם זרקו אבנים שעברו על ידו ולא פגעו בו. לא שפגע בו וניצל, אלא לא פגע בו. זה לא כ"כ פשוט שאפשר

חז"ל על הולכי דרכים, בחז"ל כתוב יורדי הים, אבל הולכי דרכים, אדרבה זה מחלוקת. מנהג אשכנז לא לברך, מנהג ספרד לברך. א"כ א"א לומר חז"ל תיקנו. ממילא מעיקרא זו לא שאלה.

יוצא לפי"ז, שהנוסעים בדרכים, גם אם יסעו שעות על גבי שעות, באותה ארץ, או בחז"ל מארץ לארץ אחרת, לא יברכו הגומל. ואם ח"ו יש סכנות בדרכים, לא מצד תאונות, אלא סכנות שאינן רגילות, כמו ביישובים ערביים, אה"נ צריך לברך הגומל.

תפילת הדרך תמיד אומרים, אפילו בתוך העיר. כי הרי תפילת הדרך לפי שיטתנו, היא בלי ברכה. זו בקשה, יהי רצון, ברוך שומע התפילה. זה לא נוסח ברכה, אלא בקשה. הרמב"ם אומר, לעולם יודה אדם על שעבר ויצעק על העתיד. א"כ תפילה כזאת, אפשר להגיד אפי' עשר פעמים ביום. לא משנה מחוץ לעיר או בתוך העיר, מיד שנכנסים לרכב צריך לאומרה. אבל ברכת הגומל, היא דוקא כשיש חשש סכנה. והמנהג שלנו לגבי ברכת הגומל בהולכי דרכים, אינו כדעת הרמב"ם שסובר שהכל בכלל התקנה כי כל הדרכים בחזקת סכנה. לדעת הרמב"ם, הולכי דרכים זה בכלל הולכי מדברות. אבל אי אפשר לומר שחז"ל תיקנו. זה פירוש שלו, אבל אפשר לפרש אחרת. זה לא מחייב.

כל מה שדיברנו, הוא על סעיף ז' בשו"ע. כעת בסעיף ט', מה שיכול להיות נפקא מינה לאוירון, כותב מרן, הני ארבעה לאו דוקא. עוד חידוש. לאו דוקא ארבעה, דהוא הדין למי שנעשה לו נס. כגון שנפל עליו כותל או ניצל מדריסת שור ונגיחותיו, או שעמד עליו בעיר אריה לטרפו, או אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצול מהם

זה לא נס אבל זה בבחינת נס נסתר. כמו שאומר הרמב"ן בסוף פרשת בא, שכל המהלכים שלנו, אין מקרים בעולם, יש נס נסתר ויש נס גלוי. הרי הטבע בגימטריא אלד"ם. כל דבר שקורה בעולם, גם אם לא רואים בחוש את יד ה', צריך לדעת שיש השגחה פרטית. ומי שלא מאמין בזה ח"ו, הוא לא בכלל, כך אומר הרמב"ן. ממילא נכון שהרבה אנשים נוסעים ולא קורה להם כלום, אבל זו השגחה פרטית. הוא כותב, אם מתקלקלת הספינה ההצלה לא ברורה. א"כ, כל שכן האיירפליין - אבירון, גרוע ממדים, שאף רגע אחד אינו יכול להיות באויר, אז ודאי ישיבתו באיירפליין היא הצלה. וכיון שאם מתקלקל האיירפליין אז ההצלה לא ברורה, א"כ צריך להודות ולברך הגומל.

עוד דבר מענין שמביא החיד"א במחזיק ברכה. מביא שאלה, כתוב ארבעה נכנסו בפרדס בן עזאי, בן זומא, אחר, ור' עקיבא. ר' עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום, צריך לברך הגומל או לא? הוא הרי היה בשמים. מהנידון בהוה אמינא, ההבנה היא שהם עלו ממש לרקיע. כך רש"י כותב, ע"י שם עלה לרקיע. תוס' אומרים שלא עלה ממש, אלא רק במחשבה, בהתבודדות. אבל עדיין השאלה קיימת, הרי במציאות בן עזאי הציץ ומת, השני הציץ ונפגע, גם אם הוא נשאר בתוך בני האדם, אבל ההתעמקות של המחשבה וההתבודדות, יש אנשים שמתים במצב הזה רח"ל. כמו שמסופר על רבי יעקב ממרויש, בעל שאלות ותשובות מן השמים, שהיה סוגר את עצמו ונשאר בלי חושים, ממש במצב של סכנה. א"כ ר' עקיבא בירך ברכת הגומל או לא? עונה החיד"א בתשובה, שאה"נ, זה לא כפשוטו שנכנסו ויצאו, אלא הכל ע"י מחשבה והתבודדות, כל המפרשים

לברך הגומל. אני לא נכנס לחילוקים כי הדברים דקים מאד, אבל תמצית הדברים שצריך להיות שהיה במצב של סכנה וניצל בנס. קרתה תאונה, לא כל תאונה, אלא תאונה שהרואה את המצב מבין שהוא היה בסכנת חיים, או חשש סכנה, בזה צריך לברך. אבל אם זה משהו קטן, זה בכלל על נסיך ונפלאותיך שבכל עת ועת, ולא יברך הגומל.

יוצא שאם אנחנו מדברים על נושא האבירון, יש לדון כמו מה הוא נחשב. אם נאמר שדוקא אותם הארבעה מברכים, יהיה נידון האם אבירון נחשב כמו יורדי הים, או הולכי מדברות. נכון שאבירון הוא לא מדבר ולא ים, אבל אולי יש לו אותו דין והוא נכלל בתוכם. כי הרי מה זה משנה אם הוא נוסע באניה על מי הים, או באניה בשמים מעל הים. ואם נאמר שהחיוב הוא לאו דוקא על ארבעה אלו, יותר פשוט לכאורה שצריך לברך. אבל גם זה לא כ"כ ברור, כי השאלה האם האבירון של זמנינו נחשב סכנה. טוען בעל תשובות והנהגות, שבזמנינו אין סכנה באבירון יותר מאשר במכונית, אולי מכוניות יותר מסוכנות, אבירונים התפוצצו וגם מכוניות התפוצצו, ככה הוא טוען. משא"כ האגרות משה טוען הפוך. לפי אלה שאומרים שארבעת אלה לאו דוקא, וכמו שנוהגים אנחנו והאשכנזים שמברכים על כל דבר, פשוט שוודאי צריך לברך. אבל אפילו לפי השיטות שאומרים רק ארבעה, גם צריך לברך. הוא כותב ששמע שיש כאלה האומרים לא לברך, ואומר ואינו כלום. כלומר ברור שצריך לברך. אלא מה, בזמנו זה היה כך, אבל בזמנינו אין סכנה, כי התפתחו והשתנו הדברים. ומוסיף האגרות משה וכותב את הסברא, שבספינה כשהוא על המים זה סכנה, כי במים אי אפשר לחיות, אומנם

הדברים האלה, אבל אם תאמר שבדוקא הוא לא הזכיר, אז מהיכן למדו רב האיי גאון והרמב"ם שהולכי דרכים גם צריכים להודות. אלא מאי, זה לאו דוקא, א"כ גם זה נחשב סכנה. למרות שמי שנמצא באויר הסכנה אפילו יותר גדולה, בכל אופן הדבר נכלל בים או במדבר. אבל זה לא כ"כ פשוט, כי יש גדולים שפסקו לא לברך. מביאים בשם הרב מבריסק, סיג לחכמה, שפוסקים לא לברך על טיסה. יש דעות שבאירון לא מברכים בכלל אפי' אם נסע כמה ימים באירון. אלא אם כן היתה סכנה והצלה, שבזה אף אחד לא חולק. אבל רוב הגדולים סוברים שצריך לברך על טיסה באירון.

אמנם יש כאלו שעשו חילוק. הם אומרים שתלוי, אם האוירון עבר ע"ג ים או מדבר, צריך לברך. אבל אם עבר רק ע"ג יבשה, לא צריך לברך. אני חושב לענ"ד שהפשרה הזאת טובה. דהיינו, לא משנה אם זה אניה על הים או ספינה באויר שעל הים, צריך לברך. אבל אם עובר באויר רק דרך יבשה, לא יברך. אא"כ נחשיב את זה כמדבר. כי אם מחשיבים את הטיסה כהולכי מדברות ויורדי ימים, לפי מה שאמרנו שאין לך ים ומדבר גדול מזה, יכול להיות שצודק האגרות משה שאין חילוק, וצריך לברך, אפילו שטס רק ע"ג יבשה. אבל כיון שיש מחלוקת, הפשרה הזאת הכי טובה, דהיינו לברך רק אם האוירון עבר מעל ים או מדבר. ובכל אופן מי שלא יברך בכלל, יש לו על מה לסמוך.

האם היתה רכבת בזמן חז"ל?

אגב, אם דברנו על כל ההשתכללויות וההמצאות, דברנו בעבר על המוט ברזל שמונע את הברק, וגם על המטוסים שהיו

כך פירשו, שהכל היה דרך התבודדות וכו'. אבל אח"כ מביא החיד"א את דעת רבי אליעזר נחום, שעונה על זה ואומר, שאפילו שלא עלו ממש, אבל סכנה היתה. **שכיוון שהיו שולחים מחשבתם במקום סכנה, פשיטא שחייב לברך כשניצל.** א"כ, יש פה ויכוח בין שני חכמים.

אולי הדבר יהיה נפק"מ במחלוקת שהבאנו קודם, האם רק הארבעה שהבאנו צריכים להודות, או שלא דוקא. ולכאורה זה גם הנידון לגבי האוירון. דהיינו, לפי מי שהבין שהוא עלה לשמים ממש, הספק יהיה האם נחשיב אותו כמו יורדי הים והולכי מדברות או לא. אבל לכאורה לפי הדעה השניה שאומרת שעל כל מקום סכנה צריך לברך ולא דוקא הארבעה, אז פשיטא. החיד"א דן בכל מיני דברים דומים, הוא שואל לדוגמא על עקידת יצחק, האם צריך לברך הגומל או לא. כהן גדול שנכנס ביוה"כ לפני ולפנים ויצא בשלום, האם צריך לברך או לא. כל מיני שאלות כאלה. והוא אומר כל זה שנוי במחלוקת הזאת. אם רק ארבעה אז רק ארבעה. אבל אם לאו דוקא הארבעה, ממילא צריך לברך. אבל לפי החכם השני השאלה היתה עפ"י הש"ע. אינני יודע ע"פ מה הוא החליט, אבל בכל אופן הוא קובע שהשאלה היתה לפי מרן. אם לפי מרן, א"כ השאלה אפילו למאן דאמר ארבעה צריכים להודות. א"כ יש פה הוכחה ברורה שהם החשיבו דבר כזה, אפילו שהאדם לא עולה בעצמו לשמים אלא שולח את המחשבה שלו לשמים, נחשב כמו הולכי מדברות.

אם נסכם את הנושא הזה, יוצא כך. נכון שחז"ל אמרו יורדי הים והולכי מדברות. אבל לכאורה בטיסה, אין לך מדבר וים גדולים מזה. דוד המלך לא הזכיר את

גורמים הרבה סכנות. הדורות הראשונים היו יותר חכמים מהדורות שלנו, אפילו שידעו להמציא הרבה דברים, הם גם ידעו שדברים מסוימים יגרמו סכנה, ולכן נמנעו מלעשותו. כך הוא כותב, איך לא יכול לעשות החכמה הזאת של הרכבת, לעשות מרכבה של עגלות? השבתי, בודאי ידע ועשה, אך לא עשה לשימוש בני אדם אחרים. כי לא רצה שתתפשט החכמה הזו בעולם, וילמדו אותו גם האומות לעשותו. כי צפה ברוח הקודש שיבואו האומות וילחמו בישראל, ככה עד שיבואו להילחם יקח זמן, אבל אם יטוסו, קלים היו רודפינו מנשרי שמים, לכן עשה את הכסא לעצמו. וזה הפלא. קראו לזה שידה מלשון שד. עף כמו שד.

אגב, כיוון לזה החזו"א בספר אמונה ובטחון פ"ה. הוא כותב אותו דבר, אבל לא על שלמה המלך, אלא באופן כללי. וכך הוא אומר, אנשים טוענים שהראשונים היו בטלנים, לא הכירו את העולם, והאחרונים בלעגי שפה ילחשו, הלא הראשונים היו בטלנים, לא היה להם קשר מדינות, ולא ידעו חלקי תבל זה מזה, כל מזונם היה טבעי, וגז כבשים לבושם, גם מלחמותם היתה בחרבות ורמחים ובקשתות ומקלעות. ואנחנו מסלות ברזל סללנו על פני כל כדור הארץ, עשינו טלגרף, וטלפון, ורדיו, עשינו את האישים כולם למשפחה אחת, כל חכמי תבל נועצו יחדיו, העולם עיר אחת גדולה לפנינו, גם מגדלים פורחים באויר עשינו, וקלים היינו מנשרי שמים, גם הרבינו בתי חרשת לעשות צרכים מסוגלים, לא שערום אבותינו וכו'... והוא מיישב את העניין כך, אבל מה שבנ"א משמשים בה בשכלול גשמיהם תחת השמש, לא תוסיף כבוד ורוממות לנפש החכמה דרת שחקים. הראשונים החכמה שלהם היתה

בזמן חז"ל, אבל מצאתי דבר חדש, גם רכבת היה בזמן חז"ל. דבר הפלא ופלא כותב בספר בניהו לבן איש חי, הוסיפו את זה מכתב יד, על מסכת גיטין דף ס"ח ע"א. שם הגמרא אומרת, שלמה המלך אומר עשיתי לי שרים ושרות ותענוגות בני האדם שידה ושרות. מה זה שידה ושרות? שידה ושירות. במערבא אמרי, שידתא. אומר רש"י מה זה שידתא? עגלה למרכב. שואל הבן איש חי, זו כל החכמה של שלמה המלך? עשה עגלה? זה "ויחכם מכל האדם"? בשלמא אם זה שד, אפשר להבין. היו לו שדים שהיה שולח אותם ומשתמש בהם, זה מובן. להשתלט על השדים, ולשלוח אותם לכל מיני דברים זו חכמה. וק"ו מה שכתוב בגמרא על אשמדאי, ודאי שלהתעסק איתם זה חכמה גדולה, ויחכם מכל האדם. אבל לעשות עגלה למרכב נשים ושרים, מאי רבותא? ומביא בספר בניהו עוד דבר מענין ששאל אותו משהוא, אם שלמה המלך היה חכם מכל האדם, איך לא ידע להמציא את ההמצאות של זמננו? הוא לא יכל להמציא שמנדפיר? זה רכבת. כך מודפס שם, לא יודע באיזה שפה זה, אבל כנראה קראו לרכבת כך. הכסא של שלמה המלך לפי מה שחז"ל אומרים היו בו הרבה חכמות. כמו מכונה. אם הדבר לא נעשה על ידי שמות הקודש, זו חכמה גדולה מאוד. א"כ איך שלמה לא עשה רכבת? מתרץ הבן איש חי, זה בדיוק מה שעשה שלמה המלך. השידתא זאת רכבת שנוסעת ע"י אש. אלא מאי, שלמה המלך היה יותר חכם מהחכמים של זמננו, הוא הבין שאסור לגלות את זה. אם יגלו לבנ"א את החכמה הזאת, הדבר יכול לגרום נזק. וזה יסוד חשוב. שלא יחשבו, כמו בדורות שלנו, העיקר להמציא הרבה המצאות, כי ישנן המצאות שלבסוף

המחבר שלו זה הרב פולק, ספר מעניין וחשוב. כולו מדבר רק על נושא הצניעות, והוא מפתח את כל הנושא הזה בדקויות. אבל אני חושב שיש כאן איזה דבר שאינו נכון. אני אומר את זה, כי זה קשור בעצם לענין שכחת המסורת, לצערנו. פרסמנו קול קורא. אבל אני חושב שהוא מדי קטן, אמרו אולי שידפיסו באותיות גדולות ויוכלו לתלות אותו בביהכ"נ, לא מספיק ככה. דיברנו שם על הרבה נושאים, ואחד מהם זה שמירת הקדושה וסייגי הצניעות, ולפני כן דיברנו על עניין לשון הקודש, ענין הקריאה בתורה, שהמצב בזמננו חמור מאד. לצערנו השיבושים היום בקריאה גדולים מאד. אצל אבותינו, לא הזמינו מראש בליל שבת, לא חילקו ואמרו לזה ראשון ולזה שני וכו', אלא ביום שבת בבוקר עלו לפי התור. ולעתים אפילו לא לפי הסדר, לפעמים אדם רצה לקרוא שלישי בגלל הטעמים המיוחדים, הוא קנה. א"כ אפילו התור לא היה תמיד מדויק. היום, יש מקומות שמודיעים בליל שבת, ולעתים אנשים לא מגיעים לביהכ"נ בליל שבת כדי שלא יקראו אותם. או אפילו אמרו לו, אבל בבוקר הוא לא מגיע, כי לא הכין את המברך. בזמן האחרון שמעתי שיש חידוש, אפילו לשני ולחמישי צריך להודיע מראש. שני וחמישי. ואפי' יש סידורים שעושים תיקון סופרים לשני וחמישי, כדי להכין את הקריאה. אנחנו במצב של ירידה מאד גדולה. אם גם לשלשה פסוקים, צריך להתכונן כמה ימים מראש, כל יום כינו חצי פסוק... זה חמור מאד. והחמור מכל שעדיין, על אף הכל, יש עוד שגיאות.

כותב בספר עוז והדר לבושה, שימוש בתכשירי אפור, צריך להיעשות במידה מתונה ומועטת. תכשירי אפור נועדים

בהבנת דברים, בלימוד, לא התייחסו לדברים הגשמיים. חשוב היה להם יותר החכמה על מידות ודברים כאלה, מאשר להמציא המצאות. זה דבר אחד. ולא עוד, סיבה שניה הוא אומר, שנמנעו מזה בכונה חיובית, שחששו שיבואו הדברים בידי אנשים שאינם מהוגנים וישתמשו בזה לעבודות זרות ולשפיכת דמים. ומביא ראיה מהגמ' ביומא דף ל"ח עמוד א' בבית גרמו ובבית אבטינס, שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד ע"ז בכך. הם היו כ"כ חכמים, ועצרו את עצמם לא להמציא המצאות כאלה. הם ידעו שזה יגרום לכל מיני צרות. לצערנו, אנחנו רואים את הדברים האלו.

שאלה מהציבור: איך יולדת יכולה לברך הגומל בפני ציבור?

הרב: אנחנו סוברים שלא מברכת. אימותינו ואימות אימותינו בכל הדורות, אף פעם לא בירכו. ואנחנו אומרים גם היום, שלא לברך. לא בצבור, לא בבית כנסת, לא בברית מילה, ואפי' לא בפני קרובי משפחה. לא לפרוץ גדר. מפני צניעות. גם בהרבה עדות אחרות אומרים לא לברך. רק בדור שלנו, מחפשים לנשים הרבה מצוות, העיקר על הצניעות, לצערנו, לא חושבים. פעם אמרתי, אני לא מבין, למה הרבנים בעצמם מקלקלים את הצניעות? נשים מתביישות, רוצות שלא לברך, תשאירו אותם כמות שהן.

איפור אסור משום צניעות. לא כמו שחילק בספר עוז והדר לבושה - מחוסר ידיעה

ואם כבר הזכרתם את זה, נגיד משהו שקשור לנושא. יש ספר, הוד והדר לבושה, ספר על ענין הצניעות בלבוש והנהגה.

כחול זה בתוך העיניים. האשכנזים פשוט לא מעלים בדעתם איך המציאות, איך יכול להיות כחול בתוך העין? הרי כל העניין של הכחול לא קיים בארצות אירופה. לא ידעו על הכחילה בתוך העין. חששו, מי יודע מה יקרה? אולי יקרעו את העין? ואכן הפסוק אומר, כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתייפי. זה נקרא קריעת העיניים. מי שעושה את זה ממש בתוך העין, נחשב כאילו קורע את העיניים. אבל עושים את זה בעדינות, עם דבר עדין, עד שמתרגלים וזה לא מזיק. אבל הם לא מכירים את זה, והם לא יודעים מה זה לכוּחַל. הם הבינו שהאיפור של היום, מה שצובעים על העיניים, שזה פריצות ממש, זה הדבר שחז"ל התכוונו כשאומרים כחול. ממילא המשיכו בטעות ואמרו, אם כתוב בחז"ל את הענין של הכחול, הם מבינים שיש ראייה שקצת זה מותר. אבל לפי מה שאנחנו יודעים, זה לא נכון. הכחול זה בתוך העין. מחוץ לעיניים לא כחול בכלל, זו פריצות. ממילא אין הבדל בין רב בין מועט וזה אסור.

בטבילה כתוב שכשכוחלים בתוך העין – זה לא חוצץ, מחוץ לעין – חוצץ. איך מחוץ לעין אם לא כחול מחוץ לעין? אלא שלפעמים כשכוחלים בתוך העין, בטעות נמרח גם מחוץ לעין. ועל זה היא מקפידה, כי היא לא רוצה שיכחל מחוץ לעין. אבל קורה שנצבע מעט מחוץ העין ולכן זה חוצץ. מבחינת צניעות, בתוך העין זה לא בולט. יש זקנים וזקנות שעושים עד היום כחול בתוך העין, אבל זה לא בולט. זה קצת מבריק, עושה מסגרת בתוך העין מתחת, הבלטה קטנטונת. משא"כ איפור מחוץ לעין, זה פריצות. ואין שום ראייה מהגמ'. הם הבינו בטעות, לא ידעו ולא הבינו מה זה כחול. לא רק הוא טעה בזה, הרבה טעו. אפילו בספר בדי השלחן כתב

לשימוש בשעת הצורך במידה מתונה ועדינה שעשויה להזדקק לאיפור כדי לשפר את הופעתה בפני בעלה, שבת דף סד עמוד ב'. הוא כותב איזה מקרים מותר שתתאפר. אם יש סיבות, מותר לצאת לרחוב באיפור מתון ובלתי בולט. הדבר מוכח במס' שבת דף פ' עמוד א' כדי לכוּחַל עין אחת. וביורה דעה קצ"ח סעיף י"ז. הוא בעצם אומר, שאיפור זה דבר לא טוב. האופן הרצוי שזה יהיה מתון בצבעים טבעיים שלא מרגישים, אבל אם זה בולט, יצר הרע קצר הצלחה בגלל השימוש המופרז באפור, אפילו בחוגים המקפידים על קלה כבחמורה. לפי מה שנשמע, זה נכון. לצערנו היום זה פרוץ מאד, אפילו בציבור החרדי. אני כבר לא מדבר על כלות שמאופרות בצורה מוגזמת, אלא אפילו לא כלה. בגלל הכלות נהיו קלות קלות דעת. והוא כותב שהדבר כבר היה בזמן הנביא ישעיהו, "עין כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטיות גרון". ומסביר שהנביא מתייחס למריחת כמות נדיבה של צללים. מרחו על העיניים וצבעו באופן מלאכותי את העפעפיים בצבע אדום, כחול, ירוק, סגול. יוצא לפי דבריו, שאיפור נדיב יותר מדי, זה לא טוב. אבל אם הוא לא בולט, אלא מתון, מותר. והראיה ממסכת שבת, כדי לכוּחַל עין אחת, וסעיף קצ"ח במרן, שכבר הבאנו אותו לפני כמה שיעורים [שיעור מוצש"ק וישב התש"ע], שם כתוב שכחול בעין זה לא חוצץ, מחוץ לעין זה חוצץ.

הטעות פה, לפי עניות דעתי, נובעת מכך שהאשכנזים פשוט איבדו את המסורת. הם לא מכירים ולא יודעים מה זה לכוּחַל. מה שחז"ל מדברים, כחול בעיניים, אין הכוונה על גבי העיניים, לא מרחו על העפעפיים, לא עשו צבע על העיניים,

רגלים עד למעלה, ויש פה איזה הסבר עמוק מאד גבוה. אילו היהודי הזה לא שאל, לא היינו מגיעים לעומק הזה. הוא זיכה את הרב לומר פשט, שאף פעם לא היה אומר מדעתו. ומזה לכל אחד תענה לפי הבנתו, וככה תקרב אותו ותחבב אותו. בסדר.

החסידים הרי הם עושים את השור"ק חיר"ק. אז מה הם יעשו, בפסוק בסוף פרשת וישלח, ותלד לעשיו את יעיש וכו'. וכתוב, יעיש כתיב, יעוש קרי. איך ההונגרים והחסידים מסבירים את ההבדל? הרי אצלם זה אותו דבר. הם לא יכולים להסביר את זה. הרי אין ספק שהמבטא שלהם משובש. אותם קשה לתקן. הם לא יכולים לתקן, או שמפחדים לתקן. אולי כי אצלם היה ענין של הרפורמה. הם מפחדים מתיקונים, גם בדברים שהם נכונים.

גירסת למשומדים - הגירסא הנכונה גם בעדות אחרות בעבר

והראיה, היום הרבה רבנים ות"ח הגיעו למסקנה, ומי שיש לו את הספר אורח לצדיק יכול לראות בפנים, על גרסת ברכת למשומדים, שזו הגירסא האמיתית. לא רק של התימנים, גם של האשכנזים והספרדים. כל הספרים הישנים בעבר, גם האשכנזים, וגם בספרד, כתבו "ולמשומדים אל תהי תקוה". אפילו בסידור של יעב"ץ שנדפס לפני 300 שנה, הצנזורה לא נתנה אז הוא הדפיס בכמה מהדורות למשומדים, מתחת לשולחן. ושם הוא הזכיר, שבעצם בשאר הסידורים זה טעות. אבל במשך השנים זה השתכח. בספר אורח לצדיק יש פרק מיוחד על זה, תראו שם. השבוע יצא לי לעבור על זה שוב, ומאד נהניתי מזה. יש הרבה ת"ח, גם אשכנזים וגם ספרדים

בהלכות טבילה, נראה לו שכחול זה אבק. הם לא מכירים את זה, וממילא קשה להם להסביר ולפרש את זה. אפילו שו"ת שבט הלוי אומר שהוא לא מבין איך אפשר לכחול בתוך העין. פשוט לא מכירים.

כסותך - כסוסך,

האם זה אמיתי או ליצנות?

דרך זה, נזכרתי בענין של הכסותך - כסוסך, מה שאמרנו באחד השיעורים הקודמים [שיעור מוצש"ק וישב ה'תש"ע]. שאלו האם זה ליצנות או אמיתי.

אני מעדיף שנקרא את הדברים בפנים. יש תשובות שכתב האדמו"ר מקוזניץ. הבן שלו ר' משה מקוזניץ כתב בספר אמונות משה, פרשת כי תצא, פעם אחת בא עם הארץ אל אבי זלה"ה ושאל אותו, גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בו, למה התורה אומרת פתילים תעשה לך על הרגלים של הסוס? היה ליהודי הזה סוס, והוא מכיר סוסים מהרחוב, מהמשק, והבין שיש 4 רגלים לסוס, וצריך לעשות לו ארבע ציציות. הרב הקדוש מקוזניץ, אהב אותו והסביר לו למה צריך באמת לעשות גדילים על 4 כנפות כסוסך. היה לו מהלך מסוים בקשר לסוס, ויש לו מהלך אחר איך להבין את הענין. זה לא נאמר בפורים, וזה לא לצאת ידי חובת ליצנות. זה כתוב בספר קדוש. ניסיתי להשיג את הספר עצמו, עדיין לא מצאתי. למה הם עשו עסק מיהודי פתי, שלא למד? אז הוא אומר, אם בא יהודי לשאול אל תדחה אותו. ואנחנו בטוחים שזה חידוש. עשו שני פשטים על זה. והוא אומר שזה תורת אמת. ככה הוא כותב. החידוש שלמדנו כאן זה תורת אמת, יש ארבעה רגלים, צריך לעלות מארבעה

משא"כ אנחנו, שכן יודעים, צריכים לשמור על המסורת כמו שצריך. מי שמחזיק את המבטא הנכון זה רק אנחנו. לכן צריך להשריש זאת בגירסא דינקותא. וגם אנשים לא צריכים להתבייש. אני רואה אברכים שעולים לתורה, כל מיני שבושים. אצל אבותינו מי שהיה טועה, אפילו בסליחות, אפילו בהושענות, היו מעירים לו. לא העבירו את זה. אבל הדור שלנו, אם ננסה להעיר על כך, אינני יודע איפה נגמור. כי אין אפשרות להעיר כל הזמן על כל טעות, ומצד שני הכל משתבש והגירסא נעלמת. אינני יודע, צריך למצוא עצה איך לפתור את הבעיה. קריאת התורה מלאה שיבושים. לפעמים מעירים, אבל זה אחד מעשר. צריך למצוא דרכים ועצות לזה. והמקום ברוך הוא יסייענו על מעשי רצונו

בזמננו, שהכירו את האמת הזאת. אבל בפועל, כמה ספרדים שמעתם שאומרים למשומדים? לא יודע אם אפשר לומר שיש. אשכנזים? ממש בודדים.

לפני כמה שנים היה הרב דבילצקי, כל פעם שהיו באים אליו תימנים היה שואל, איך אומרים בק"ש את המלה אחד? איך צריך להאריך בדל"ת? הרי האשכנזים לא יכולים להאריך בדל"ת, אצלם זה דגוש וממילא אין אפשרות להאריך. חייב להיות ד' רפויה. לכן היה כל פעם מדקדק לשמוע, איך צריך לבטא את זה. המבטא שלו היה קצת קשה, והוא פחד שהוא אומר "אחז", בז"ן. מכל אחד היה מבקש להשמיע לו, איך עושים דל"ת רפויה. זה מבקשי האמת שרוצים לדעת. אבל רובם מפחדים משינויים, יש להם הרבה ספקות.

השיעור השבועי - שמות

מפתח נושאים:

- ◆ ביאור המושג חבלי משיח
- ◆ תעניות שובבי"ם, פדיה בצדקה או בלימוד תורה
- ◆ חיוב נשים בד' צומות, עניין נחלשו הגופים וכח הדמיון, ודין מניקה תוך כ"ד חדש
- ◆ ישיבה ולעבור כנגד המתפלל, ופסיעת עושה שלום בתוך ד"א למתפלל, והדין בלצורך גדול
- ◆ גדר איסור קריאה בשם אביו, והדין גבי עליה לספר תורה לומר שם אביו בלא תואר כבוד
- ◆ חשיבות לימוד וקריאת הזוה"ק בדורנו
- ◆ דעת הרב שליט"א בנוגע למפרשי ספר הזוהר ולספר הסולם

ביאור המושג חבלי משיח

הגמרא במסכת סנהדרין (דף צ"ח ע"ב) אומרת, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. חבלי משיח בפשטות, צערים גדולים, כמו חבלי ילדה, כאבים צער וסבל רב. כך רש"י מסביר שם, וגם במסכת שבת. דהיינו, בדור שיבוא המשיח, אפילו גדולי האמוראים פחדו שמא ח"ו לא יחזיקו מעמד. והמדובר, גם מבחינה גשמית וגם מבחינה רוחנית. רש"י אומר, מצער של אומות העולם.

אבל צריכים לדעת, ראיתי פירוש מעניין מאד שכתוב בשם אחד מגדולי האחרונים. בדורנו אנחנו במצב שיש הרבה קשיים, על ימין ועל שמאל, אנשים נמצאים בהרבה נסיונות, ונסיונות קשים מאד. לכן כשחז"ל אמרו זאת ואנחנו יודעים את זה, אפשר להיות מוכנים יותר. כמו שאדם מקבל חיסון לפני שתבוא לו איזו מחלה ח"ו, לפני שתוקף אותו הוא כבר מוכן, ויודע לקראת מה הוא עומד. חבלי משיח פירושו כמו חבל, הקב"ה מותח חבל

לאורך כל העולם ואז מנער את החבל, וכשמנערים את החבל הרבה אנשים לא מחזיקים מעמד. זה כביכול משל, חבלי משיח כאילו יש פה חבל שהקב"ה מותח מסוף העולם ועד סופו ומנער אותו. וכדי להחזיק מעמד, יש את המדרש על הפסוק ואתם הדבקים בה' אלד"כם חיים כולכם היום, משל למה הדבר דומה לאדם שנפל מהספינה ורוצה לחזור בחזרה, הקברניט מושיט לו חבל ואומר לו תתפוס, תחזיק בחבל. הוא מתאמץ אבל אומר, לא, אני לא יכול, אין מקום אחיזה. אומר לו הקברניט, תשמע, אם אתה לא מחזיק בחבל אתה רח"ל נשטף בים, זה החיים שלך. ואתם הדבקים בה' אלד"כם חיים, תתאמץ, כי החיים שלך תלויים בזה. א"כ חבלי משיח, זה החבל שהקב"ה מותח. אולי אקרא לכם את הלשון, זה פירוש שמובא בכמה ספרים משם בעל נועם אלימלך, אני חושב שהפירוש הזה נאמר ברוח הקודש. רק שאינני מבין את החלק השני של דבריו, טוענים שהוא ביטל את החבלי משיח, אבל לא כ"כ ברור אם הבינו אותו. בכל אופן הוא כותב, הקב"ה ימתח חבל אחד

מלחמת יצר הרע יתגבר מיום ליום, צריך לעמוד כל הזמן בקשרי מלחמה תמידית, מה שלא עמדו בזה דורות קודמים. דהיינו בזמנינו, עקבתא דמשיחא, הנסיונות הם גדולים מאד מאד, וזה חבלי משיח. צריך להיזהר מאד לא לאבד את הראש, לא לאבד את השכל, ולהיות קשורים עם עץ החיים, עם התורה, חיים כולכם היום. לדעת שמי שדבק בתורה וקשור בתורה, למרות שמרגיש שכל העולם מתנדנד, יחוגו וינועו כשכור וכל חכמתם תתבלע, כל העולם סוער וזועף, בכל זאת הוא מחזיק מעמד. זה הנסיון של הדור שלנו.

תעניות שובבי"ם, פדיה בצדקה או בלימוד תורה. חיוב נשים בד' צומות, ודין מניקה תוך כ"ד חדש

אנחנו נמצאים בימי השובבי"ם, שהענין בהם הוא פשפוש במעשים וחזרה בתשובה. ובדברים מסויימים, שאנשים לצערנו מזלזלים בהם, לא כ"כ מרגישים את העומק שלהם, וכמה צריכים לתקן אותם.

יש למעשה שאלה גדולה לגבי התעניות בימי השובבי"ם, ובעזרת ה' נדבר על כמה נושאים הלכתיים מעשיים.

נפתח בנושא שמביאים בספרים, מה שנותנים הרבה תיקונים לבעלי תשובה או לאנשים שחטאו. תיקונים, כמו שמבואר בספרי האר"י, דברים מבהילים. תעניות וצומות, מאות תעניות. על חטא זה כך וכך תעניות וכו'. ומי יכול לעמוד בזה? אנשים רוצים לחזור בתשובה, אבל הדור שלנו חלש.

א"כ כדאי שנלך לפי הסדר. יש את התעניות הרגילות, כמו שהיה לנו לפני

ארוך מסוף העולם ועד סופו, כל ישראל יאחזו בחבל הזה, והקב"ה יאחז בקצהו וינערהו ויטלטלהו בחוזק גדול. תארו לעצמכם, בכל העולם נמצאים אנשים שתופסים את החבל, והקב"ה מנער. נו, כמובן שרוב האנשים נופלים רחמנא לצלן, מרפים את הידיים. ויש אנשים שבכל זאת מחזיקים. אבל ישנם אנשים שבשלב מסוים אומרים, אם זה כך כנראה צריכים לעזוב. אם הקב"ה מנער כנראה שצריכים לעזוב את החבל. ויש פה מוסר השכל, יש אנשים שמדברים היום בשם התורה הפוך מהתורה, הם אומרים כיון שאנחנו במצב כזה לכן כך צריך לעשות. אבל אם תדייקו את לשונו, הוא אומר כך, החכמים המועטים יחזיקו בכל כוחם בחבל הזה, על שם שנאמר יעקב חבל נחלתו, וידבקו בו בכל כוחם ומאודם. יש שוטים שיאמרו, שהם רואים שהקב"ה מנער אותנו באופן זה, בודאי רצונו שנרפה, ועל כן ירפו ידיהם. דהיינו, יש אנשים שייגיעו למסקנה הפוכה, במקום שיאמינו שצריכים לעמוד בנסיון ולתפוס את החבל בכל כוחם, הם אומרים הפוך, כנראה רצונו של הקב"ה שנעזוב את החבל, דהיינו שאפשר לוותר על הרבה דברים, ובדור שלנו ובמצב שלנו, זה לא צריך וזה לא צריך, כנראה התורה היום צריכה להיות בצורה אחרת וכו'. אבל ההלכה היא הלכה גם לפי המצב היום, התורה לא משתנה, התורה נצחית בכל המצבים ובכל העניינים. בכל אופן, זה המושג של חבלי משיח.

כתוב בספרים, אם החבלי משיח הגופניים יתבטלו יש בזה נידון, יש כאלו אומרים שכן יתבטלו. אבל חבלי משיח הרוחניים, אדרבה, הם יתגברו ביותר. כך כתוב. עיקרי יסורי חבלי משיח, עגמת נפש, דאגות ויסורים ממש, ברוחניות בפרט,

בימים האלו הם חלושי כח וזה גם בבריאים ושלמים, אבל יותר נכון שלא תתענה רק שתפדה. ומסיים הפסק"ת, מיהו כיון שמשמעות שו"ע והפוסקים אינו כן, אין להקל בלא שאלת מורה הוראה. אינני מבין את המסקנא שלו, הרי ברור שאף אחד מהפוסקים לא סוברים כך. לא רק הש"ע שהיה לפני 400 שנה, אפילו משנה ברורה וכף החיים וכל הפוסקים האחרונים, אף אחד לא אומר דבר כזה. ואם נשאל את הרב, הוא צריך להחליט אבל אם מותר, מותר לכולם. ואם אסור, אסור לכולם.

ובכלל, כל הטענה הזאת שבזמנינו חלשים, ובשביל זה לוותר על הצום שהוא בעצם חובה מדברי קבלה, לפי עניות דעתי הדבר תמוה מאד. ובוודאי שלא כך דעת הפוסקים. בשלמא אם מדובר על תעניות שובבי"ם, שם יש כאלה האומרים שלגבי תעניות לתיקון עוונותיו מתירים אם האדם חלש. את זה אפשר יותר להבין. שאלה מהקהל: אפשר להקל למניקה שלא בפועל?

יש בזה נידון בפוסקים, אבל אנחנו מחמירים. אנחנו מתירים רק למניקה בפועל, דהיינו שמאכל התינוק ממנה, לפחות הרוב. גם אם אפשר להביא לו תחליפים אחרים, אבל כידוע הקב"ה ברא את חלב האם שהוא מזון התינוק, וגם אם אפשר למצוא כל מיני דברים אחרים אבל טובת התינוק הוא מה שהקב"ה ברא, לפחות עד שנתיים. כמה שאפשר להניק זה טוב, רצוי וראוי על פי התורה. גם אם הרופאים בעבר לא חשבו כך אבל בסוף הם התחרטו, כי ראו שילדים שלא יונקים, אינם בריאים כ"כ. מה שה' ברא הוא הכי טוב, וזה מה שצריך לתת לתינוק.

יש כאלה שמתירים לאשה שלא מניקה

זמן מה צום עשרה בטבת, אני חושב שרוב ככל ישראל, כל מי שמחזיק בתורה, רובם ככולם צמים. יש כאלה שמוותרים לנשים, מפני שהנשים בזמננו חלשות. למעשה כולם חלשים אבל הנשים עוד יותר חלשות, לכן יש כאלה שמקילים להם. הדבר מובא בפסקי תשובות סי' תק"נ. שמעתם מזה? שיש כאלה מקילים לנשים. אני לא מדבר על מעוברות ומניקות שפטורות מצד הדין. מעוברת מהחדש השלישי, או אם מרגישה צער מאחרי ארבעים יום מתחילת ההריון, פטורה. (הערה של משהו משומעי השיעור: שמעתי שזה גורם בעיה של כתמים וכו'. הרב: אתה אומר שזה גורם שאלות הלכתיות, אז לפי זה כשהם רווקות לא יקלו, אבל פה אין חילוק)

למעשה בפוסקים לא ראיתי שמביאים דבר כזה, בפסקי תשובות כותב, מצינו לכמה מגדולי הדורות שהקילו לכל הנשים הראויות לילד שלא לצום בצומות הללו, דהיינו צום גדליה, עשרה בטבת, שבעה עשר בתמוז ותענית אסתר, שנחלשו הגופים. ולמעשה הוא אומר בסוף, אין להקל אלא על ידי שאלת חכם. עד כמה ששמעתי הדבר נפוץ אצל החסידים, אצל ההונגרים, וגם לפי המקורות שהוא מביא, כי הדבר לא מובא בשום ספר של פוסקים. הוא מביא בשם ספר דרך צדיקים, ומהרנ"ד משידלובצא שציוה לדרוש אל הרבים שאשה הראויה לילד לא תתענה, כי אם ביום הקדוש. לפי דבריו רק יום כפור, אפילו את תשעה באב הוא הוריד. ופה מביא בשם הגאון הקדוש מקוצק, שבאשה יש להקל משום שצריכה כח להוליד בנים. ואח"כ מביא בשם בעל דרכי תשובה ממונקאטש, שמעתי ממורי הגאון הקדוש משינאוויא שהוא מקובל מצדיקי הדורות הקודמים שכל אשה שיכולה לילד

לו. אם כן צריך להרבות בתלמוד תורה.

למעשה יש כאן מחלוקת בין המקובלים לבין הפוסקים. הפוסקים אומרים, שאת התעניות אפשר לתקן בצדקה או אם עוסק בתורה. המקובלים אומרים, שבכל מקרה גם בעלי תורה לא פטורים מענין התענית. לכאורה יש פה ממש מחלוקת, אבל יתכן ששני הדברים נכונים, השאלה מהיכן מביטים. דהיינו, מבחינת ההלכה ודאי שכדי לחזור בתשובה צריך שיתחרט, ויקבל על עצמו שמכאן והלאה אינו חוזר לכסלה. אבל לא כתוב בש"ס או ברמב"ם וש"ע יותר מכך. זה מה שכתוב בתורה והתודו את עוונם אשר עשו, מכאן והלאה לא יחטא, התחרט וקיבל על עצמו, בכה והתוודה, בכך חזר בתשובה. אלא מאי, יש ענין של לתקן את החטא. דהיינו, נכון שאם אכן הוא חזר בתשובה שלימה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחזור יותר על חטאו, ממילא מבחינת עצמו לא יענישו אותו. אבל מבחינת תיקון החטא, דהיינו מה שפגם בעולמות העליונים, זה לא כ"כ פשוט. אולי הוא תיקן את עצמו מבחינת שהוא רצוי לפני הקב"ה, אבל יש עוד דרגה של קרבת ה'. אם הוא רוצה להיות במדרגה שהוא בן מעלה, שהקב"ה אוהב אותו, בשביל כך צריך לעשות תיקונים גדולים יותר, אבל ודאי שהדבר לא בגדר חובה. רק מי שרוצה להיות בקרבת ה' אין לו ברירה אלא לתקן את החטא.

אבל פה יש כמה בחינות. יש אדם שחטא כמה פעמים, שנה בחטא, ישנם הסוברים שצריך לעשות תיקון כמה וכמה פעמים, על כל פעם שחטא. ויש כאלו אומרים, שלוש פעמים. ויש כאלה האומרים, שאפילו שנה בחטא מספיק שעושה את

בפועל עד 24 חדש, ופוטרים אותה, אבל הדבר לא נראה לנו. כמובן שאין אנו יכולים להוכיח מצד המנהג, כי בדורות הקודמים אכן הניקו שנתיים, רק בזמנינו התעוררה השאלה הזאת. אבל יש בספר כנסת יחזקאל ועוד אחרים הטוענים, כיון ומניקה איבריה מתפרקין, כמו שכתוב בגמרא בנדה, שילדת איבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבע חדש. דהיינו הדם לא חוזר והגוף משתבש עד 24 חדש, ולכן יש חולשה, ממילא אפילו שלא מניקה בפועל הם מתירים. אבל את זה אומר רק כנסת יחזקאל ועוד ממש בודדים. פשטות הפוסקים לא נראה כך. משום שמטרת ההיתר הוא בעצם אינו בשבילה אלא בשביל הולך. ההיתר הוא לא מבחינתה אלא מבחינתו, כדי שהוא יוכל לאכול. בכל אופן אינני יכול לומר שהמיקל אין לו על מה שיסמוך, אבל זה לא רצוי. ולפי מה שנבאר בהמשך, אכן יותר חשוב להתענות. בחולשה גדולה יהיה מקום להתיר אם זה בגדר חולי. כי הדבר קרוב לחולי.

לגבי התעניות האחרות, תעניות על עוונות ידועים כפי שמבואר ברוקח ובכתבי האר"י ז"ל, מביא בפסק"ת שצריך להתענות אותם גם אדם חלש, אלא אם כן הוא ח"ו בסכנה. ומביא בשם איגרת התשובה, **מי שריבוי הצומות מזיק לו ואפשר שיבוא לידי חולי או מיחוש כמו בדורותינו, אסור להרבות בתעניות, אפילו ח"ו עבר על כריתות ומיתות בית דין. א"כ אפי' על דברים כאלו שודאי שהם חמורים מאד, אם הוא רוצה לחזור בתשובה ולהתענות, אסור לו, משום שהדבר עלול ח"ו להזיק לו. במקום התענית יתן צדקה, וק"ו אם הוא יכול ללמוד תורה הרבה. מובא בכף החיים בשם זרע אמת, מי שלומד תורה, הדבר מכפר**

לא בשביל הבריות אלא בשביל להכניע את יצר הרע. כשאדם בצום הוא כנוע, כי וישמן ישורון ויבעט, ומצד שני צריך להיזהר מהכעס, כי אדם שנמצא בצום כל דבר קטן מקפיץ אותו והוא כועס, ועל ידי זה מאבד שכרו ומפסיד.

בכל אופן כך כותב הר"ן בדרשותיו, שם הוא מדבר על ענין הסנהדרין, כתוב שאפילו יאמר לך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל צריך לשמוע. מה? לא יכול להיות שהסנהדרין יטעו? אומר הר"ן, נכון שאדם רגיל יכול לטעות, אבל הם גם אם הם יטעו זו תהיה הטעות הכי פחותה שיכולה להיות. ולמעשה זו שאלה שנוגעת להרבה דברים, לפעמים אדם רחמנא לצלן מניח שנים תפילין, ובסוף מתברר לבסוף שתפיליו פסולות. אם לא בדקת את התפילין זו בעיה, אבל אם מסר לאדם מומחה שבדק, ובסופו של דבר הבודק לא שם לב והיה פיסול, היה חסר ו' או יתר ו' והתפילין היו פסולות, מה דינו של בעל התפילין. או אם אדם אכל מאכל בדוק מתולעים, אבל כמה שבדק ועשה את חובתו, בסופו של דבר היתה תולעת שלא ראה אותה, והרי מאכל מטמא את הלב, ונטמאתם בו. יש הרבה הסוברים שבמקרים כאלה, האדם לא הפסיד את המצוה. ולא רק שלא יענש על אכילת תולעת, אלא שהאכילה גם לא תגרום לו טמא בלב. דהיינו, אעפ"י שיש רוח טומאה והדבר מטמא את הלב, אבל אם עשה מה שהיה חייב על פי ההלכה, זה לא מטמא אותו. אין רשות לכח הטומאה לפעול עליו. את היסוד הזה כותב הר"ן, אם הסנהדרין פסקו איזה דבר בטעות, הדבר לא יגרום ח"ו קלקול בעם ישראל, אי אפשר שימשך ממה שיכריעו הסנהדרין להפסיד בנפש כלל, גם אם יאכילו דבר

התיקון פעם אחת. לא נכנס לזה כעת, אולי בע"ה פעם אחרת באחד השיעורים הבאים בל"נ.

עניין נחלשו הגופים וכח הדמיון

העניין הזה שאומרים שהצומות מחלישים, ובפרט בגלל זה רוצים להתיר לנשים, הדבר לא כ"כ נוח לי. נכון שהדור שלנו חלש, אין ספק שהדור שלנו חלש יותר מהדורות שעברו, וגם אין ספק שהנשים יותר חלשות מהגברים, זה תמיד היה, אבל יש פה ענין של דמיון. דהיינו, ידוע מה שכתוב בספרים שאם אדם אוכל כל הזמן בלי הפסקה, הדבר לא בריא לו. אדם שמפסיק ומוריד סעודה אחת, זה טוב לבריאותו. זה מובא בספרי הראשונים ובקיצור שו"ע. ממילא אדרבה, כשלא אוכלים יום אחד, לפעמים הצום בריא לגוף. באותו יום אולי מרגישים חולשה, אבל בסך הכל מבחינה כללית כשהאצטומכא במנוחה זמן מסוים, הדבר טוב לו.

צריך לדעת שענין הדמיון והמחשבה חשוב מאד. עד כדי כך שכותב הר"ן בדרשות (דרשה י"א), אם אדם אוכל מאכל מזיק, אבל הוא חושב שהמאכל בריא, המאכל לא יזיק לו. ידוע שבצום כבר מהבוקר לא מרגישים טוב, למה ככל יום רגיל אדם מרגיש טוב בתפילה, יכול אפילו שעתים שלוש לא לאכול. אלא שבצום כיון שהוא יודע שלא יוכל לאכול, כבר מעכשיו סובל, זה בדמיון שלו. זה עניין של כוחות הנפש. אם אדם חושב שהצום מזיק לו, ח"ו באמת יזיק לו. אבל אם יודע שאדרבה, זה טוב לבריאות הגוף, ממילא הדבר לא יחליש אותו כלל. א"כ השאלה מה מסבירים ומה אומרים קודם. כמובן שכשצמים לא צריך לעשות חשבון של בריאות, הצום

או העובר לפני המתפלל. כידוע, יש שני דינים. יש דין של יושב לפני המתפלל, ויש דין של עובר לפני המתפלל. אסור לשבת לפני המתפלל ואסור גם לעבור לפניו.

לשבת לפני המתפלל אסור ארבע אמות, בארבע רוחותיו. לא רק מלפניו, אלא גם מצדדיו וגם מאחוריו. לעבור לפני המתפלל אסור מצד הדין רק לפניו. מצדדיו של המתפלל ומאחוריו ע"פ הדין מותר, ולפי הזוה"ק צריך להחמיר גם בזה. הבאתי זאת בשלחן ערוך המקוצר סימן ט"ו. רק שלפי מנהגינו מתירים לאדם שיפסע את הפסיעות אחורה בסיום תפילתו, ונסביר את המקור לזה. ההלכה היא **אסור לישב בתוך ארבע אמות של המתפלל שמונה עשרה, בין עומד לפניו בין למאחוריו ובין מהצדדים**. למדו חז"ל מהפסוק, אני האשה הניצבת עמכה בזה, 'עמכה' באמה החמישית מותר. ומובא באיזה אופנים מותר, אם אדם יושב ועוסק בענייני תפילה, יש מתירים אפילו אם עוסק בתורה. אבל לעבור לפני המתפלל אסור רק לפניו, בצדדים מותר בכל אופן יש מתירים, ולכתחילה רצוי לא לעבור, כי כל סביבו מחנה קודש, כיון שהשכינה נמצאת לפניו ובארבע אמותיו.

אלא מאי? אבותינו נהגו להקל ולפסוע בסיום התפילה ואפילו שהוא נכנס לתוך ד' אמותיו של מי שמתפלל מאחוריו. הנפק"מ, אלה שמחמירים תמיד מסתכלים אחורה לראות אם זה שאחריו גמר. לפעמים עלולה להיות שורה ארוכה שממתינה כי אחד לא גמר את תפילתו. זה לא פשוט. אולי יש מקום לחומרה זו, כי הרי יש שתי טעמים למה לא לעבור לפני המתפלל. טעם אחד, כדי שלא להפסיק בינו לבין השכינה. וטעם שני

איסור ויורו שהוא מותר. יש כאלה לפעמים שכששואלים את הרב הם רוצים שהרב יגיד מותר. הם מבינים שגם אם ח"ו הפסק לא נכון אבל עצם זה שהוא אמר, הדבר יצא מפיו, ממילא כלפי שמים הוא נקי וחלק. ממשיך הר"ן, התיקון אשר אם הוא יהיה **בנפש וסוד ההכרעה לחכמים מאורי התורה**, והדבר היותר אהוב אצלו יתברך התיקון ההוא יסיר הרוע אשר מעותד להתגלות בנפש מצד אכילת הדבר האסור ההוא. כיון שמורי התורה כך פסקו, אין בנפש תולדה של טומאה ח"ו. כיוצא בדבר הזה הוא מביא דוגמא ממקרה הגוף, המאכל המזיק כשיאכלהו האוכל ההוא ויסור היזקו אם לא שיהיה מופלג, כלומר כמו שיקרה לאדם שיאכל מאכל מזיק על דעת שהוא מועיל, תפעל מחשבתו במאכל ההוא ויסור ממנו היזקו אם לא שיהיה היזק מופלג. אם הוא אוכל מאכל שגרוע לגמרי זה לא יעזור, אבל אם זה משהו שבעצם אמור לגרום נזק, והוא חושב שאדרבה המאכל טוב, זה לא יזיק לו. ומביא בזה הוכחה על הדברים הרוחניים, שאם כך בגשמיות אז גם בכוחות הנפש כך הדברים פועלים.

יוצא שצריכים להסביר לנשים, שצומות לא מזיקים, אדרבא זה בריא. כמובן שמרגישים חולשה באותו יום, אבל לא מעבר לכך. לכן קשה מאד לסמוך על ההיתר הזה.

[המשך בירור נושא זה במוצש"ק בא התש"ע]

ישיבה ולעבור כנגד המתפלל, ופסיעת עושה שלום בתוך ד"א למתפלל, והדין בלצורך גדול

נעבור לשאלה בעניין ישיבה לפני המתפלל

כדי להגיע למקום שלך, זה לא מצוה ולכן אסור. אבל הפסיעות שלצורך התפילה, כך מסיימים את התפילה, כמו אדם שמדבר לפני המלך וכשניפרד ממנו הולך לאחוריו באימה ויראה, איך שהרס"ג מתאר בצורה ציורית, כמו שיש מרבד לפני המלך, מקום ששם הוא מתקרב למלך, וכשרוצה להתרחק הוא פוסע אחורה, כל זמן שהוא בתוך המרבד יש קשר עם המלך. כשהוא פוסע שלוש פסיעות הוא יוצא מהמרבד, מהשטיח שלפני המלך.

לחזור לקדושה באופן זה האם מותר, הדבר לא פשוט, כי לחזור לקדושה זה לא מעיקר הדין אלא ע"פ המדרש. אותו דבר דנים האחרונים לגבי פסיעות שלפני שמונה עשרה. לשיטתנו, יכול להיות שמותר אבל הדבר לא ברור. דיינו, יש כאלה לפני שמתחילים שמונה עשרה פוסעים לאחוריהם, דנים האחרונים האם יכול להיכנס לד' אמות של המתפלל לצורך כך, כיון שזה לא מעיקר הדין אלא עושים זאת כדי להראות התרחקות ואח"כ ניגשים לתפילה, ואת הפסיעות האלה הוא לא יכול לעשות. כי רק מה שחייבים מעיקר הדין מותר. הפסיעות לאחר בסיום התפילה, או לגשת לקדושה שזה ע"פ המדרש, כמו שבהר סיני חזרו לפניו. אבל הרבה תימנים לא נהגו כך, אבל עפ"י מהרי"ץ נוהגים לפסוע. אני זוכר שאבותינו לא עשו זאת, בכל אופן אין הלכה כזו ולא חובה.

יוצא שיש כמה סוגי פסיעות. יש את הפסיעות שאחרי התפילה, זה דינא דגמרא. לחזור לקדושה, זה ע"פ המדרש, וטוב הדבר וראוי לעשותו. והפסיעות שלפני התפילה יש כאלה שנוהגים, בעיקר אשכנזים, שפוסעים אחורה וחוזרים.

כדי לא לבלבלו בתפילה. אם הטעם שלא יתבלבל, ממילא אם המתפלל עוצם את עיניו הוא לא יתבלבל, כי הוא לא רואה מי עובר לפניו. מאידך יש כאלה שמתפללים מתוך הסידור, ולהם זה כן יפריע. אבל לפי הטעם כדי שלא יפסיק בינו לבין השכינה, יכול להיות שגם באופנים אלו יהיה אסור. בכל אופן, מקובל להתיר את זה.

בשו"ע כתוב שאסור לפסוע בסיום התפילה אם משהו מתפלל מאחוריו. המקור בגמרא ברכות דף כ"ז ע"א, רב אקלע לבי גניבא, וצלי של שבת בערב שבת, והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא לאחורי דרב, וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה. רב סיים את תפילתו ולא פסקיה לצלותיה. אומר רש"י, כלומר לא הפסיק בין רבי ירמיה ולכותל לעבור לפניו ולישב במקומו אלא עמד על עומדו. מרן מביא בשם ארחות חיים, וכן דעת רבינו יונה ועוד ראשונים, שהפירוש לא פסקיה לצלותיה היינו, כיון שרצה לפסוע את הפסיעות, הוא לא פסע בגלל זה שהפלל מאחוריו. לפי פירושם, לא פסקיה לצלותיה פירושו לא פסע לאחוריו. אבל לפי רש"י הדבר מותר, כי רש"י לא מסביר כך את הגמרא. רש"י אומר, לא הפסיק בינו לכותל לעבור לישב במקומו. דיינו, לא שרצה לפסוע את השלוש פסיעות, את השלוש פסיעות הוא כבר פסע, רק אחרי שפסע הוא רצה לחזור למקומו, על זה כתוב שהוא לא עבר לפניו, כיון שאם היה עובר לפניו היה נקרא שמפסיקו בתפילתו. ואת זה גם אנחנו אוסרים. אנחנו מתירים רק לפסוע את השלוש הפסיעות לאחוריו, ואבותינו נהגו להקל בזה, שאם אדם גמר את התפילה, לא משנה אם זה שמתפלל לאחוריו גמר התפילה או לא, הוא פוסע. כי פסיעות אלו הם פסיעות של מצוה. סתם לעבור

בין הפסיעות שבסוף התפילה שהם עצמם מצוה, לבין המקרים הללו שהם רק מכשירים למצוה. מצד שני אסור לאדם להשהות נקביו, יש דין של אל תשקצו.

אבל הדבר לא פשוט. לכאורה תלוי באיזה מצבים יש את העניין של אל תשקצו את נפשותיכם. יש ראשונים שסוברים שאם אדם מחזיק את עצמו במצב של שיקוף עובר על איסור תורה. אל תשקצו זה מושג כולל, לא רק לנקביו. אסור גם לאכול דברים שאדם משתקף מהם, רק שבזה יש נידון אם זה תלוי בכ או באחרים. הרי אדם שהוא בעל נפש נגעל גם אם יש אחרים שלא נגעלים. יש שאלה באחרונים לפי מה מתייחסים. אם יש מאכל מאוס בסיר, יש דעה בפוסקים מובא בכנה"ג יורה דעה (סי' קכ"א הגב"י אות נ"ב), שזה כמו דבר איסור וצריך להגעיל את הכלי. זה לא להלכה אבל המחמיר תבוא עליו ברכה. בכל אופן הבאתי את זה רק כדי להראות את החומרא של האיסור. ולגבי המחזיק עצמו מעשית צרכים, יש הסוברים שאיסור אל תשקצו הוא בין לגדולים ובין לקטנים, ובקטנים יש עוד איסור של לא יהיה בכ עקר. מעבר לכך, יש הלכה מפורשת גם מצד ונשמרתם מאד לנפשותיכם, אם אדם משהה את נקביו ועוצר עצמו, עובר על האיסור. אם אדם יכול להחזיק עצמו שעה וחומש, דהיינו 72 דקות, לא עובר על אל תשקצו. או אם אדם התחיל להתפלל או לקרוא מגילה, ובאמצע הרגיש שצריך לנקביו, אינו חייב להפסיק, כיון שלא הרגיש בתחילת התפילה והתחיל בהיתר. בשני אופנים יש אל תשקצו, יש מצב שאדם מתאפק ועוצר את עצמו, בזה בודאי עובר על אל תשקצו. או אם הוא יודע שלא יוכל להחזיק מעמד הילוך שעה וחומש, והוא מתחיל להתפלל,

ממילא להתקדם שלוש פסיעות זה כמו שלוש הגשות, של ויגש אליו יהודה וכו', זה ודאי דבר טוב, ויש מקור לזה בספר הרוקח. אבל לחזור אחורה שלוש פסיעות, זו דרגא הכי פחותה. לזה יש הכי פחות מקום.

אם אדם פסע שלוש פסיעות ונצרך לנקביו, האם מותר לו לעבור לפני המתפלל כדי ללכת לבית הכבוד. הרי אם יעבור הוא נכנס בתוך ד' אמות של המתפלל, ובתוך ד' אמות זו הלכה שאסור לעבור. האם לצורך כך יהיה מותר?

ראיתי משהו שכותב, שראה זקנים שעוברים במהירות, בראש מושפל ובנמיכות קומה. גם לגבי כהנים יש שאלה, כהן שצריך ליטול ידיים כדי לעלות לדוכן, לדידן אין בעיה כי אנחנו לא נוהגים שהכהנים נוטלים ידיים לדוכן, אבל לאלו שנוהגים האם מותר לעבור בתוך ד' אמותיו של המתפלל. זקנים ותלמידי חכמים שאני שאלתי, אמרו שלא שמעו על דבר כזה שעוברים במהירות, אבל אמרו שנראה להם שמותר לעבור כי הדבר יותר חמור. הרי מה הרעיון ללכת במהירות? לפעמים יש דבר מוקצה בשבת, ואדם מסופק אם מותר לטלטלו או אסור, הוא לוקח מהר ומטלטל. מצד אחד הוא מראה שרוצה להיות צדיק ומפחד לעשות עבירה, אז כביכול הוא עושה מה שפחות. אבל זה לא מתיר שום דבר. מה שעושים את עבירה מהר, זה לא היתר. אם מותר, מותר בלי למהר. ואם אסור, אסור גם אם ימהר. כאן היצר הרע עשה לו כמין פשרה, הטעה אותו. א"כ, זה שהוא צריך לנקביו או כהן שצריך לעלות לדוכן, אי אפשר להתיר לו את האיסור לעבור לפני המתפלל אם יעבור במהירות. א"כ לכאורה יש חילוק

פלוני. עכשיו לכאורה גם כששואלים אותו לס"ת בן מי הוא, לא יוכל להגיד סתם שלמה, אלא צריך להגיד בתואר, לפחות אבי. אבל למעשה בספר תורה המנהג להתיר. יש חושבים שזה אסור, אבל זה לא נכון. נתחיל בעצם בהקדמה קצרה.

בפרשת ויחי יעקב אבינו אומר, במערה אשר בשדה המכפלה וגו'... שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו. שמה קברו את יצחק. מי זה יצחק? אבא של יעקב. איך הוא מזכיר את שם אביו ככה? אותו דבר אצל יוסף, ויאמר יוסף אל אחיו וגו'... לאברהם ליצחק וליעקב. וכן בברכת יצחק ליעקב, ויתן לך את ברכת אברהם, היה צריך להגיד את ברכת אבי אברהם. אלא מה נאמר, אולי זה איסור דרבנן אבל מהתורה זה מותר. בתורה כתוב כבד את אביך, לא כתוב בתורה בדיוק במה. זה בגדר מסרם הכתוב לחכמים. הרמב"ם כותב איזהו כיבוד איזהו מורא. בעל המב"ט בקרית ספר אומר כל מה שחכמים פסקו, כל מה שכתוב ברמב"ם, כל הדברים שהרב ביאר מהו כבוד ומהו זה מורא, הכל הוא דאורייתא. יוצא שגם הזכרת שם אביו בלי תואר הוא דבר האסור מן התורה. עמד על כך בספר הכתב והקבלה, ושואל את השאלה הזו, אבל לא כ"כ מובן לי התירוץ שלו. הוא אומר הגדרות בענין הזה וכותב, שמה קברו את יצחק ואת רבקה, אע"פ שאסור לבן לקרוא את אבותיו בשמם בן בחייהם בין לאחר מותם זה אינו אלא כשמזכיר את שמם בלבד, אבל כשאומר אבי הוא מותר וכו'. למעשה הוא אומר את השאלה הזאת גם על יצחק וגם על רבקה, מוכח שהוא מבין שגם אמא אסור להזכיר בשמה בלי להגיד אמי מורתי. לא שמעתי שהחמירו בזה. בכל אופן, על יצחק יש וודאי שאלה.

אפילו שבהתחלה לא היה צריך, הוא כבר מעכשיו עובר על אל תשקצו. אבל במצבים מיוחדים מתירים, כגון ביטול תורה, או כבוד הבריות. כיון שלדעת רוב הפוסקים זה איסור דרבנן, לכן כבוד הבריות או ספק דוחה את איסור אל תשקצו, והם מתירים. ממילא יוצא לפי"ז, שאם אדם פסע ורוצה ללכת להתפנות, והמתפלל מאחוריו מעכבו, זה תלוי בזה. אם הוא מרגיש דחוק וקשה לו להתאפק, מותר לו לעבור לפני המתפלל. אבל אם זה רק התעוררות, למסקנת הפוסקים אסור. מבחינת מנהג קשה לומר ולקבוע, כי לא היה בזה מנהג. אבל יש טעם בעניין הזה שאמרו, ללכת במהירות. אם הטעם הוא מפני הבלבול, לפעמים אם עובר במהירות המתפלל אולי לא ירגיש. ואם הטעם מפני כבוד השכינה, לפחות עובר מהר ועושה מה שפחות וזה מראה על יראת שמים. אבל ההיתר הוא רק באופנים שעל פי ההלכה, כמו שאמרנו. וכך ראיתי באחרונים ובאשל אברהם ובשלחן הטהור, לא ראיתי בזה מחלוקת.

[המשך הדיבור בנושא זה, בשיעור השבועי מוצש"ק בשלח התש"ע]

גדר איסור קריאה בשם אביו, והדין גבי עליה לספר תורה לומר שם אביו בלא תואר כבוד

שאלה נוספת שהרבה שואלים, יש הרי דין שאסור לאדם לומר את שם אביו. מה קורה כשמזמינים מישהו לקריאת התורה, שואל אותו החזן מה שמך? החזן יודע שקוראים לו יוסף, אבל את שם אביו שלמה לא יודע, ואם הבן יגיד הרי שהזכיר את שם אביו, ואסור לקרוא לאביו בשמו. אם שואלים אדם מה שם אביו, צריך להגיד אבא מארי

על אמא אם הדין אותו דבר או לא, אינני יודע. כמדומני שעל אמא לא נוהגים. כמו שידוע שלכבוד אבא עומדים, אבל לכבוד אמא לא שמעתי שיעמדו. אצלנו לא נהגו. כנראה שלגבי הנשים, עמידה אינה נחשבת כבוד. כתבנו על זה משהו בשע"ה. בכל אופן הוא מתרץ, שהוא כבר אמר לפני כן קברו אותי אל אבותי, א"כ הוא כבר אמר אבותי. והוא ממשיך ואומר, **יש הבדל בין אברהם יצחק ויעקב לבין שמות שאר האנשים**. אברהם יצחק ויעקב, מי נתן את השם אברהם? הקב"ה. הקב"ה קרא שמו אברהם. יצחק גם, וקראת את שמו יצחק. יעקב, ויקרא שמו יעקב. הקב"ה קרא שמו, כך ע"פ המדרש. ממילא את השמות שה' נתן, אפשר לומר בלי להקדים תואר אבי. אבל שמות אחרים, אם אומרים בלי להגיד תואר, זה חסרון. אבל לכאורה הרי מה הטעם שאסור לקרוא בשם אביו, משום שהדבר נראה כמו שאתה קורא לחברך בשמו. כביכול אתה מחשיב אותו כשאר בני אדם. אבל הוא לא מסביר כך. הוא אומר, **שאני שמות שלשת האבות מכל שמות בני אדם**, כל שאר השמות הם רק מקריים, **כפי מה שיזדמן בפי האבות לקרוא שם בניהם**. כל עוד שאדם לא משתדל להכין את נפשו לאחד מהמעלות האמיתיות, לקנות לו אחד מן השמות והתארים המשובחים, **שיקרא חכם או נבון, צדיק או עניו, פחיתות גדולה אם ישאר כל הזמן בשם תולדתו לבד**. דהיינו, כשנולד והיה תינוק, קראו לך מרדכי. נו, כעת אתה בן עשרים, נשאת מרדכי. שלושים, ארבעים- מרדכי. חמישים, שמונים- עדיין מרדכי, זה לא טוב. אתה צריך להיות רבי מרדכי, אח"כ הרב, אח"כ הרב הגאון, אח"כ הגאון האדיר, כל פעם לעלות ולהשתנות. אבל אם כל הזמן נשאת מרדכי, יוצא

שאתה לא שווה כלום. צריך שיכתבו עליך הרב הצדיק, הרב העניו, תגיד איזהו תואר, משהו שיתלווה לשם שלך. א"כ כל זה לגבי שאר האנשים, אם אתה לא הוספת, לא השתנית ולא התעלית, נשאת אותו דבר, לכן אתה נשאר מרדכי. אבל לגבי שלושת האבות, הקב"ה נקב את השם שלהם. וכי יש לך חשיבות גדולה מזו? עוד כשנוצרו בבטן, הקב"ה הודיעם בשם. אם ה' בחר את השמות האלה, הם שמות מכובדים מצד עצמם. והוא מביא ראיה ממס' יומא, שם הגמ' אומרת, אסור לתת שם על שם רשעים, אבל ישמעאל מותר. מסביר הריטב"א מה הטעם, כי הקב"ה נתן את השם הזה, וקראת שמו ישמעאל. ולכן יש את רבי ישמעאל, אחד מהתנאים. גם היום בזמנינו, ישנם מעטים כאלה. אצלנו לא היה את השם ישמעאל, אצלנו זה מוקצה. אולי בגלל שהתרחקו מאד מהישמעאלים. אבל יש כמה מסכתות בש"ס עם פרוש ר' ישמעאל בן חכמון, מחכמי מצרים. רואים שאפילו בדורות הראשונים נשאר השם הזה. אצלנו התרחקו מכל השמות שאומות העולם עושים מזה חשיבות. אצל הספרדים נתנו את השמות האלה, אבל אצלנו אבותינו כנראה נהגו הרחקה יתרה. זה לא מן הדין. מן הדין, מותר לקרוא בשם הזה. בכל אופן, לפי דבריו זה החילוק, כשאתה אומר אברהם יצחק ויעקב זה שם שהקב"ה נתן, ממילא אפשרי לומר. אבל אם אתה אומר שם של אדם רגיל, לא חידשת שום דבר, וזו הבעיה. אבל אני לא מבין, אם כך מה זה עוזר אם תגיד אבא מארי מרדכי? בשביל זה הוא נהיה יותר מכובד? אינני מבין את החילוק לפי דבריו. נלענ"ד בס"ד שהחילוק הוא פשוט. כשיצחק מזכיר את שם אביו, ויתן לך את ברכת אברהם, המושג ברכת אברהם

אנא חתנא פלוני בר פלוני, לא אומרים בר רבי פלוני. אמנם אם אביו ת"ח, צריך להגיד את התואר רבי, אבל אם אביו אדם רגיל לא צריך עם תואר רבי.

חשיבות לימוד וקריאת הזוה"ק בדורנו

נסיים בעניין שהזכרנו בשיעור הקודם ולא השלמנו את הנושא, וגם נשאיר לכם איזו שאלה לברר.

דיברנו בשיעור שעבר על חבלי משיח. אני חושב שאחד הפתרונות לנושא הזה, בדור שלנו שיש כ"כ הרבה בעיות בקדושה וצניעות, יש את עניין לימוד הזוהר הקדוש כמו שכתוב בספרים שעצם הקריאה מזככת את הנפש גם למי שאינו מבין. חשובה מאד הקביעות של הלימוד, לפחות עמוד אחד ביום. מי שעושה לעצמו קביעות כל יום, והכי הרבה גם אם הפסיד הוא משלים ביום אחר, הדבר גדול ועצום מאד. ראיתי רמז נפלא בפסוק שכתוב אצל השבטים, ויאמר שלום לכם אל תיראו אלוד'כם ואלד' אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם... כספכם... ויוצא אליהם את שמעון. כתוב בזוה"ק שבהא"י ספרא יפקון מן גלותא, בספר הזה ייצאו ישראל מגלותם. הפסוק הזה בא להגיד, שלום לכם אל תיראו, אדם שעוסק בלימוד הספר הזה, לא צריך לפחד מחבלי משיח ומכל הצרות. אלד'כם נתן לכם מטמון. זה המטמון, כל הסתרים של התורה בעצם נמצאים בתורה רק שאנחנו לא רואים אותם, וע"י הספרים שמפענחים את הסתרים, כספכם בא אלי. ויוצא אליהם את שמעון, זה רבי שמעון בר יוחאי. זה הגילוי בתורה על רשב"י.

יש כאן איזו שאלה, הרי בלשון הקודש צריך להגיד בן יוחאי, למה אומרים בר

פירושו הברכות שהקב"ה בירך את אברהם, דהיינו החשיבות היא מצד אברהם אבינו. כשיוסף אומר, אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב, הוא לא בא להזכיר אותם בגלל שזה אבא שלו או סבא שלו. הנקודה היא המושג, השמות של האבות זו החשיבות. בדברים כאלה, לא צריך להגיד אבי, כי השם בעצמו מראה על חשיבות. אבל שם אחר, אם אתה לא אומר בתוספת תואר כבוד, יש בזה עניין של חוסר חשיבות בשם ולכן הדבר אסור. כמדומני שהתירוצ הזה יותר ברור.

בתשובה לשאלה מהקהל: גם אם שם אביו אברהם, אסור להזכירו בלי תואר. מדובר רק על אברהם יצחק ויעקב האבות הקדושים.

א"כ למסקנה יוצא כך. כשפונים לאדם ושואלים ראובן בן ... מותר להגיד את שם האבא לבד. יש כאלה שחושבים שצריך להגיד אבי מורי, אבל למעשה נוהגים להקל בזה, ואני חושב שזה נכון. כמו שאדם כששואלים אותו בן מי אתה והוא אומר בן שלמה, יוצא שאמר אבי זה פלוני. ממילא אם הוא מדבר מעצמו, אסור לו להזכיר את שם אביו, אבל אם החזן שואל אותו ראובן בן... כשאמרת את שמו מובן שאמרת אני בן שלמה, לכן לא צריך לומר שוב פעם אבי. מספיק שהדבר מודבק ומשלים את מה שהחזן או הממונה שאל אותו. המלה מארי לא מעכבת גם במקרה רגיל, העיקר הוא התואר אבי, וזאת השאלה לגבי ס"ת, אבל לפי ההלכה מארי לא ממש חייבים, העיקר שיגיד אבי.

בתשובה לשאלה מהקהל: לפי מה שאנחנו אומרים לא חייבים להוסיף גם רבי, טוב אם יוסיף אבל זו לא חובה. בנוסח הקידושין המובא אצלנו בתכלאל, אומרים

קבלה בע"פ, וכביכול נתן הסכמה לספר. ויש גם הסכמה של הרב זוננפלד ועוד רבנים, אבל בכל זאת יש בעיה. שמעתי מאנשים נאמנים שההסכמה מזויפת. דהיינו שגנבו לרב השד"ה את החותמת וזייפו את ההסכמה בשמו, והרב זוננפלד שראה שיש הסכמה ממנו גם הוא נמשך ונתן הסכמה. הבעיה היא, שמעתי שבספר הזה ישנן דעות זרות, דברים שלקח דברים מאיזשהו פילוסוף בשם ברוך שפינוזה, שהיה יהודי מקולקל. ממילא אם מחבר פירוש הסולם השתמש בספרים שלו, ולא רק בפירוש הזה כי הוא חיבר עוד הרבה ספרים נוספים, תלמוד עשר ספירות, ועוד ספרים בקבלה, ואם אכן יש שם דעות זרות ממקורות כאלה, הדבר גרוע. אכן אינני יכול לדעת אם הדברים מדויקים, אבל שמעתי מאנשים נאמנים, והמקור הוא מהרב יעקב הלל משיבת אהבת שלום, שאמר בשם הרב אליהו סלאטקין שהיה מקובל גדול בירושלים לפני עשרות שנים. בכל אופן אני חושב שכל הפירוש מתוק מדבש נעשה לאפוקי מפירוש הסולם. בעל חיבור מתוק מדבש היה כידוע צדיק גדול. מפורסם עליו סיפור של מסירות נפש ממש. הוא נפטר לפני כמה שנים. בסוף ימיו הוא היה חולה, כל ימיו עסק בענייני קדושה וטהרה וחיזק מאד את זה, וזכה לחבר פירוש על כל ספר הזוהר הקדוש, ועוד כמה ספרים. גם חיבר מתוך מסירות נפש ממש, וגם נפטר מתוך מסירות נפש. כשהיה חולה בסוף ימיו והרופאים לא מצאו מזור למחלה, הוא שמע שיש בסין או ביפן מישהוא שיועד לרפא את המחלה. הלך ושאל רבנים האם מותר לו ללכת להתרפאות שם, האם יש חשש עבודה זרה. שאלו אותו פרטים ואמרו שמותר. אם התרופה היא כזאת,

יוחאי? כמובן שבר זה בן אבל למה דוקא אצל רבי שמעון בר יוחאי המלה הזאת נשארה בלשון ארמית. נשאר את זה כעת בשאלה כי מבחינת הזמן כבר מאוחר.

עוד שאלה נשאיר לכם לברר, יש את הגמ' בבא מציעא דף ט"ל עמוד ב' שאומרת, מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי, א"ל פלוג לי, א"ל לא ידענא לך. אתא לקמיה דרב חסדא א"ל שפיר קאמר לך, שנאמר ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן וכו', מישהוא יכול להסביר את המושג חתימת זקן?

במדרש הגדול כתוב גומת הזקן. בתרגום יונתן בן עוזיאל כתוב רושם דקן. ז"א יש פה שלש לשונות, חתימת זקן, גומת הזקן, ורושם הזקן. צריך לברר את הנקודה הזאת.

דעת הרב שליט"א בנוגע למפרשי ספר הזוהר ולספר הסולם

הזכרתי את הזוהר, אני רוצה לומר לכם משהו. יש כאלה שקצת מתפלאים למה אנחנו לא ממליצים על פירוש הסולם על הזוה"ק. אולי כדאי שאני אגיד את זה, דברים ששמעתי. יש פירוש על הזוהר בשם מתוק מדבש, והוא הפירוש הכי מומלץ. ויש עוד פירוש על הזוהר בשם הסולם. הפיצו את זה הרבה, אבל אנחנו לא ממליצים על זה. אינני אחראי על הדברים שאני אומר למרות שאני חושב שהם נכונים, אבל צריך שידעו. שמעתי את זה לפי עשרות שנים. יש אמנם על הספר הזה הסכמות של הרב השד"ה, הרב שאול דוויק הכהן, שהיה מקובל גדול בירושלים, הוא היה סגן נהור בסוף ימיו אבל ידע את כל הספרים בעל פה, למד

שפעל, היה יורד לטמיון. הקב"ה יזכנו ויצילנו מכל מיני הפרעות ונסיונות ומינים ממינים שונים, וימלא כל משאלותיכם לטובה, אמן.

בתשובה לשאלה מהקהל: בקשר לסיפור על הסולם אם זה בדוק, אמרתי שאני לא אחראי. שאלתי אחד מהחסידים שלהם, והוא אמר לי דברים, שהבנתי מתוכם כי אמנם זה כך. הם החשיבו אותנו באותה דרגה עם רבי שמעון בר יוחאי והאר"י, וגם הוא. והסימן שלהם היה שבתוך 50 שנה התורה שלו תתפרסם בכל העולם ואז תתגלה האמת. אבל כבר עברו חמישים שנה מזמן, ולא היה כלום. אני מסביר מה שנראה לי נכון. אבל לבוא להגיד לכם בתורת עדות, לא ראיתי. בספר הזה, אם יש תועלת, זה רק שינויי הנוסחאות. אבל בספרים אחרים שלו, כגון תלמוד עשר ספירות, אומרים שנכנסו דעות זרות של שפינוזה, וההרגשה שלי כי זאת האמת.

[באחד מהשיעורים הבאים במסגרת השאלות ותשובות שלאחר השיעור ושאני מובאים כאן, התייחס מרן שליט"א שוב לפירוש הסולם, וסיפר ששני אברכים נשלחו לשאול את הגאון הרב חיים קנייבסקי שליט"א האם ראוי ללמוד בפירוש הסולם, לאחד אמר אני יודע, ולשני אמר עדיף שלא.]

ולא עושים השבעות, אין בזה חשש ע"ז. בכל זאת היה ליבו נוקפו. אצלו מרוב צדקותו, הדבר לא היה פשוט מאליו. בסוף הוא הלך לשם, רואה תור של אנשים, נכנסים אנשים שבורים וחולים, ויוצאים בריאים. אנשים עם מחלות חמורות, הבטן נפתחת בלי סכין, אנשים צולעים וכאובים יוצאים תוך כמה דקות בריאים. הדבר נראה לו מאד משונה, תהה אולי יש פה ע"ז. בסוף הוא החליט שהוא מכוין כל הזמן אין עוד מלבדו! אם זה ע"ז, זה לא יעבוד. אם הרפואה היא נגד הקב"ה, הוא לא רוצה להתרפא מזה. הגיע תורו, הרופא מתחיל לעבוד, והרב שקוע בדבקות ה' הוא האלד"ם, אין עוד מלבדו. והרופא לא מצליח לטפל בו. התעייף הרופא והלך לנוח, חזר ושוב מתחיל, אבל לא מצליח. הוא אומר לו, תתקשר איתי, למה אתה לא מתקשר איתי? אבל הצדיק הזה חשב, אני לא מתקשר איתך, אני מתקשר אך ורק עם הקב"ה. רבע שעה, חצי שעה, כמה שעשה לא עזר. אמר לו, אני מצטער, אותך אני לא יכול לרפא. ואז הוא הבין שיש פה טומאה. הוא סיפר שכשהלך משם יצא לאיזה מקום והתפלל מנחה. אמר, תפילת מנחה כזאת לא התפללתי מימי. עכשיו הרגשתי את הקב"ה בחוש. זה היה הנסיון שלו, ובסופו של דבר לא היה מזור למחלתו. אבל ח"ו אם היה מתרפא בע"ז, כל מה

השיעור השבועי - וארא

מפתח נושאים:

- ◆ יבוא כל בשר להשתחוות - ביאור המושג כל בשר
- ◆ ההבדל בין ברכת אשר יצר לברכת רפאנו והנפק"מ בזה
- ◆ יצא באמצע פסוקי דזמרא להתפנות, מתי יברך אשר יצר. ובתוך כמה זמן יכול לברך ברכת אשר יצר
- ◆ לא בירך אשר יצר ברכות השחר או ברכות התורה קודם התפילה, האם יכול לברך אחריה
- ◆ דילגו ברכה בשבע ברכות של החופה ועדין לא עשו יחוד, מה הדין?
- ◆ והאם גם בברכת יוצר האדם הדין כן
- ◆ יחוד החתן והכלה קודם ברכת המזון של הסעודה
- ◆ בירך זוקף כפופים קודם מתיר אסורים אם מברך. סימן ממז"ר, ואמירת כינוי ממזר היום
- ◆ איסור השתתפות באירועים המעורבים בהם נשים וגברים יחד
- ◆ ויוצא אליהם את שמעון - רשב"י. את - לרבות רבי עקיבא, גדולתו והיחס שביניהם
- ◆ ארבעה נכנסו לפרדס, אחר - קיצץ בנטיעות

יבוא כל בשר להשתחוות - ביאור המושג כל בשר

קראנו בהפטרת השבת, והיה מדי חדש בחדשו מידי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'.

בעבר הסברנו את הפסוק עפ"י פסיקתא רבתי, שעם ישראל התלונן לפני ה', מתי כבר יחזור הזמן שהיינו באים למצות ראיון, להקריב קרבנות בשלושת הרגלים. והקב"ה מנחם אותם ואומר, לעתיד לבוא לא תבואו רק שלש פעמים בשנה, אלא מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו, כל שבת וכל ר"ח, יבואו מסוף העולם לירושלם. בשחרית שבת יבואו בעבים להתפלל בביהמ"ק, ויחזרו בעבים. ואותו הדבר בתפילת המנחה. כל שבת בעבים. הסברנו שכנראה חז"ל רמזו שיהיו מטוסים, רק מטוסים שמותר ליסע בהם בשבת, כעין עננים.

השאלה, מה הפירוש יבוא כל בשר. המפרשים שם אומרים שהכונה לאומות העולם שיתגיירו לעתיד. אלה שהיו טובים לעם ישראל בכל הדורות, אלה שישרדו את מלחמת גוג ומגוג וישארו אחרי כל הזיכוכים שיהיו בעולם, יתגיירו ויבואו מכל העולם לביהמ"ק. כל בשר, כל מי שבעל בשר, אפילו גויים.

מאידך, אנחנו אומרים בברכת אשר יצר את האדם... רופא כל בשר ומפליא לעשות. מה פירוש רופא כל בשר? בפשטות אפשר להבין, כל החלקים שבגוף, כמו שרש"י מפרש בברכות דף ס' ע"ב, כל בשר הכוונה על היציאה שהיא רפואת כל האיברים שבגוף. כל הבשר, כל החלקים שבגוף. לפי זה מובן, שברכת אשר יצר היא לא דבר שמיוחד לעם ישראל, אלא כולל את כל הגויים. הענין של בריאת הגוף שה' יצר את האדם בחכמה, לא שייך רק לעם ישראל. מצד שני, בשמונה עשרה אנו מתפללים,

זונין לר' עקיבא, רש"י אומר שזונין היה יהודי. מהרש"א קצת מסתפק בזה, הוא אומר על דברי רש"י אם קבלה נקבל אבל אם לדין יש תשובה, כי לא חייב שהוא היה יהודי. שאל זונין לר"ע, ליבי ולבך ידע דעבודה זרה לית בה מששא... שנינו יודעים שע"ז זה דברים בטלים, ומפה רש"י הגיע למסקנה שהיה יהודי. אבל המהרש"א אומר, שיכול להיות שהכוונה שהיה מאמין בע"ז כלפי חוץ, אבל בלב ידע שזה שטויות. בכל אופן הוא שאל את ר' עקיבא, אפילו שאנחנו יודעים שהכל הבל הבלים, אבל אני לא מבין, והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי. אנחנו רואים אנשים שבורים ורצוצים, שהולכים לע"ז וחוזרים בריאים. יש כח לע"ז או לא? גם אני אוחז כמוך שאין בזה ממש, אבל יש כאן משהו פלאי. אומר רש"י זונין: ישראל היה. דאזלי כי מתברי: פיסחים ההולכים לע"ז שנתפרקו איבריהם מחמת חליין, וחוזרים באיברים מצומדים. חוזרים בריאים ושלמים. אז הוא הביא לו משל והמסקנא של המשל כך, יסורין בשעה שמשגרין אותן אל האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית וע"י פלוני וע"י סם פלוני, כיון שהגיע זמן לצאת הלך זה לבית ע"ז, אמרו יסורין דין הוא שלא נצא. דהיינו, בשעה המסוימת שנגזר עליו מתי שהיסורין צריכים לצאת, אותו אדם הלך לע"ז, וברגע הזה לפי התכנית שקבע הקב"ה מראש הם צריכים לצאת. אבל היסורים אומרים לא, למה שנצא? בסוף יגידו שזה נעשה ע"י ע"ז. וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתינו. הקב"ה השביע אותנו שאנחנו צריכים לצאת בזמן מסוים וכך נעשה. ויותר עמוק

רפאנו ה' ונרפא.. ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל. שואלים, מה פירוש? וכי הקב"ה מרפא רק את עם ישראל? וכי גויים שמתרפאים זה לא ע"י הקב"ה? אם גוי נהיה חולה מי מרפא אותו? ודאי שהקב"ה.

ההבדל בין ברכת אשר יצר לברכת רפאנו והנפק"מ בזה

אלא שיש שני סוגי רפואה. יש רפואה טבעית, ה' ברא את האדם עם כח עיכול, היצירה של האדם בצורה מחוכמת שהפסולת לא נשארת בגוף אלא הגוף פולט אותה, ודבר זה אינו מיוחד לעם ישראל. כמו שאנחנו מברכים גומל חסדים טובים, מהר"ץ לא גורס לעמו ישראל, כי גומל חסדים טובים הכוונה שאדם קם בבוקר אחרי שישן היה פגר מת והתעורר בבוקר, זה לא רק יהודי. גומל חסדים טובים לא רק לעמו ישראל. אותו הדבר כאן, רופא כל בשר ומפליא לעשות. מה שאין כן בברכת רפאנו, אנחנו מבקשים רופא חולי עמו ישראל, מדברים על עם ישראל באופן מיוחד, וכאן אנחנו מבקשים רפואה לא טבעית. מבקשים שה' ירפא אותנו לא בדרך של טבע, לא לפי ההנהגה הרגילה, אלא שיהיה לפעמים הנהגה מעל הטבע. וגם אם נוכל לפרש את הרפואה על פי הטבע, דברים שנראים בדרך הטבע, אבל הם נס נסתר. פה אנחנו לא מבקשים על הגויים, אלא רופא חולי עמו ישראל.

ובכל אופן זה ההבדל בין ברכת אשר יצר לברכת רפאנו. א. ברכת אשר יצר היא הודאה ושבח לה', וברכת רפאנו זו בקשה. דבר שני, ברכת אשר יצר כוללת כל אדם שהוא בעל גוף ובשר, וברכת רפאנו מיוחדת לעם ישראל.

הגמ' במס' ע"ז דף נ"ה ע"א אומרת, שאל

מרפא את החולים שהיו צריכים להיות חולים.

יצא באמצע פסוקי דזמרא להתפנות, מתי יברך אשר יצר. ובתוך כמה זמן יכול לברך ברכת אשר יצר

לפי דברינו, יש הבדל יסודי בין ברכת אשר יצר לברכת רפאנו. ויש גם נפק"מ לדינא. הרי יש דין שאם אדם בין הפרקים של ק"ש וברכותיה, יוצא לשרותים לבית הכבוד, אינו יכול לברך אשר יצר באמצע. הוא יכול לברך רק אחרי תפילת שמונה עשרה. לצאת להתפנות אם הוא צריך מותר לו, כי יש איסור משום אל תשקצו, אבל את ברכת אשר יצר יברך אח"כ, כי אם יברך עכשיו יש הפסק שאינו מהנושא. כך כותבים הרבה אחרונים. כך כותב בדרך החיים, וסתמו כמותו מסגרת השולחן, ומשנה ברורה, וחיי אדם, שאפשר לברך אחרי התפילה.

אמנם הדבר לא כ"כ פשוט. כי יש בכלל שאלה עד מתי אפשר לברך אשר יצר. שאלה שלא קשורה לתפילה. אם אדם שכח לברך אשר יצר, עד מתי יכול לברך. להלכה אנחנו פוסקים, עד חצי שעה. יש כאלה שאומרים אפילו עד שש שעות, או כל זמן שלא נצרך לפעם אחרת עדין הוא קשור לפעם הראשונה. כדי לצאת מהספק אנחנו פוסקים עד חצי שעה. אחרי חצי שעה מי שרוצה לחשוש לדעותיהם, וכדאי לחשוש, שיברך בהרהור, אבל עד חצי שעה יכול לברך בשם ומלכות. בכל אופן אם הוא בתפילה יעשה לו סימן שלא ישכח, ואחרי נפילת פנים וקדיש יכול לברך אשר יצר. אם זה עדין תוך חצי שעה, יכול לברך לכתחילה.

בא ספר בני לוי, אחד מהאחרונים, ואומר

מכך, יש לעובדי ע"ז כוחות עם מזלות, הם יודעים מתי הזמן שהאדם צריך להיות בריא וקובעים לו את הזמן מתי לבוא. אומרים לו תבוא ביום פלוני בשעה פלונית, ויודעים שזה מה שצריך להיות רק מטעים אותו לחשוב שהדבר נעשה ע"י הע"ז. והגמ' מביאה אח"כ, והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב וחלים רעים ונאמנים, רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן. יש שבועה שהשביעו את היסורים מתי הם צריכים לצאת מהגוף. בסוף הגמ' מביאה יותר עמוק, דאמר רב מאי דכתיב אשר חלק ה' אלוהיך אותם לכל העמים, מלמד שהחליקן הקב"ה בדברים כדי לטרדן מן העולם. דהיינו יש בעולם הטעיות, הקב"ה עשה בכוונה שיהיה לאדם בחירה, שיהיה מקום לטעות. אפילו שיראו שכביכול הע"ז עושה ניסים ונפלאות, הקב"ה מניח לאדם ונותן מקום שיטעו. אבל מי שרוצה להכיר את האמת יכיר, מי שרוצה לטעות יביא לו הוכחות וראיות כאילו שזה דברים נכונים. יוצא לפי"ז, שיש זמן ליסורים מתי שהם צריכים לצאת, אבל ע"י תפילות אפשר לשנות הגזירה. גם אם באופן טבעי המחלה צריכה להיות שבוע ועוד שלשה ימים וכך וכך שעות, אבל אם אדם מתפלל וחוזר בתשובה, מבין שהחולי הגיע אליו בגלל עונותיו, אזי ישלח דברו וירפאם, או ילך לצדיק שיתפלל עליו, וזה מנכה לו מהזמן והוא לא צריך לחכות עד הסוף.

א"כ ברכת אשר יצר שמדברת על כל בשר, זה רק רפואה טבעית על פי הטבע. אבל עם ישראל משנים את הטבע. למרות שאדם היה צריך להיות בריא רק ביום מסוים, אבל ע"י תפילות ומעשים טובים הוא מקדים את הזמן. ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל, דהיינו בעוד שהיו צריכים להיות חולים, הם מתרפאים. ה'

בברכות התורה אם לא בירך קודם התפילה גם יש בעיה, בגלל שיש את ברכת אהבת עולם שהיא מעין ברכת התורה. ותן בלבנו להבין להשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך... זה מובא בשו"ע סי' מ"ז. לא רק הפרי חדש על פי הראשונים, אלא גם מרן מביא זאת והרמב"ם בשם הירושלמי, שברכת אהבת עולם פוטרת את ברכות התורה. מה שפה קצת מסובך, מה שכתוב שילמד מיד אחרי התפילה. יש כאלה האומרים, שמאחר ואומרים קריית שמע מיד אחרי ברכת אהבת עולם זה כבר נחשב כלימוד. פה לא כ"כ ברור הענין, ולכן מספק קשה להכריע, ולכן צריך לעשות את כל השתדלות לומר את ברכות התורה לפני כן.

להלכה למעשה, העליתי בשלחן ערוך המקוצר ח"א סי' ז' ס"ז, כל ברכות השחר, אם לא אמרם קודם שהתפלל, יכול לאמרם לאחר התפילה. חוץ מברכת ענט"י וכו', וחוץ מברכת אלהי הנשמה וכו', ויש אומרים שגם ברכות התורה לא יאמר, משום שכבר נפטר בברכת אהבת עולם, שיש בה גם כן מעין ברכת-התורה וכו', ויש אומרים שאין ברכת אהבת עולם פוטרת מברכות התורה אלא אם לומד לאחר התפילה מיד בלי הפסק. לכן, לכתחילה צריכין לזהר לברך ברכות התורה קודם התפילה. ובדיעבד, אם לא בירך קודם התפילה, ילמוד איזה דבר מיד אחר התפילה. ואם גם זאת לא עשה, אפ"ה לא יברך מספיקא. אפשר לברך בהרהור. זו העצה בכל המקרים של ספק ברכות, לברך בהרהור הלב.

דילגו ברכה בשבע ברכות של החופה ועדין לא עשו יחוד, מה הדין? והאם גם בברכת יוצר האדם הדין כן

לא לברך אשר יצר אחרי התפילה. וטעמו, כי מה הברכה רופא כל בשר, בשמונה עשרה כבר אמרנו רפאנו, ממילא יצאנו ידי חובה, ולכן לא יברך אשר יצר אחרי התפילה.

אבל לפי מה שאנחנו אומרים זה שני דברים, שני ברכות שונות, ואין אחת פוטרת את השניה כי אין קשר בין אחת לשניה. ולכן מה שברכנו ברכת רפאנו אינו דומה כי עוכלא לדנא.

לא בירך אשר יצר ברכות השחר או ברכות התורה קודם התפילה, האם יכול לברך אחריה

בעל בני לוי שחלק על כל האחרונים, דימה זאת לדברים אחרים. דהיינו, הרי את ברכות השחר מברכים לפני התפילה. עד מתי אפשר לברך? עד חצי היום ודאי שאפשר, גם אחה"צ, אבל בלילה כבר אי אפשר. עד חצות ודאי שיכול לברך. לכתחילה צריך לברך עוד לפני התפילה, רק אם היה אנוס, הגיע מאוחר או דחוק ורואה שהציבור מתפללים, תפילה בציבור עדיף. את כל ברכות השחר וברכות התורה אם הוא רוצה להגיד אחרי התפילה, להלכה זה לא פשוט. כל ברכות השחר אפשר להגיד אחרי התפילה, חוץ מברכת אלד"י הנשמה, כי החתימה שלה המחזיר נשמות לפגרים מתים, ומאחר שכבר התפללת שמונה עשרה ואמרת ברוך אתה ה' מחיה המתים, כבר יצאת ידי חובת הברכה. ובפרט שלפי הירושלמי החתימה של אלד"י הנשמה היא מחיה המתים. לכן את הברכה הזאת לא יוכל לברך אחרי התפילה. לכן, אם יש לו זמן לומר את אלד"י הנשמה לפני התפילה יאמר, ואם לאו, הפסיד. בא בעל בני לוי ודימה את אשר יצר לזה.

ברכות, כתובה ויחוד. נפקא מינה, שאם לא יעשו יחוד מיד, וכמו שאמרנו לאו דוקא מיד אלא שהסעודת מצווה לא היתה עדיין, אלא יעשו את היחוד יותר מאוחר, כמו שהספרדים אומרים שיעשו יחוד אח"כ בבית, ממילא אי אפשר לברך שוב פעם שבע ברכות בברכת המזון, כי היא עדיין לא נשואה. לכן לא יברכו שוב את השבע ברכות ויש פה ענין של ברכות לבטלה אם יברכו. כי בשלמא אם היה יחוד, ממילא התחילו שבעת ימי המשתה וזו סעודה אחת משבעת ימי המשתה, אבל אם לא היה יחוד הם עדיין לא נשואים ואין לברך. לכן אם הם לא עושים את היחוד מיד, שיעשו במשך הערב, אפילו חמש דקות, העיקר שיהיה לפני ברכת המזון.

בכל אופן, אם נזכרו שהיתה חסרה ברכה בחופה, צריכים לעצור באותו רגע ולברך. אם נזכרו באמצע סעודה ששכחו למשל את ברכת שמח תשמח, צריך להביא עשרה אנשים ואת החתן והכלה, שהרי גם היא צריכה לשמוע. את שבע הברכות של שבעת ימי המשתה היא לא צריכה לשמוע, אנחנו לא מקפידים שתשמע, אבל בחופה היא צריכה לשמוע, ובעשרה אנשים. יברכו את הברכה החסרה בפני עצמה. את יתר הברכות הם לא צריכים לחזור, כי אין להם סדר. גם אם שינו את הסדר אפשר להשלים ברגע שנזכרו.

בא האגרות משה, ויותר נכון עוד לפניו בעל עצי ארזים, והם אומרים שכל זה מדובר רק בששת הברכות הראשונות, אבל יש ברכה אחת שלא חוזרים עליה, והיא ברכת יוצר האדם. יש הרי ברכה כפולה, ברכת יוצר האדם, וברכת אשר יצר את האדם בצלמו ברוך אתה ה' יוצר האדם. אם דילגו על ברכת יוצר האדם הראשונה

דבר דומה יש לגבי שבע ברכות של נישואין. יש שבע ברכות, בורא פרי הגפן, שהכל, יוצר האדם, אשר יצר, שוש תשיש, שמח תשמח, אשר ברא ששון ושמחה. מה הדין אם דילגו ברכה אחת בלי שימת לב ונזכרו רק לאחר שנגמרה החופה, התברר שהיתה טעות, הביאו את ההקלטה וראו שאכן שכחו לברך ברכה אחת. הרי במקרה כזה, יש דין של כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. דהיינו, הרי אנחנו עושים יחוד מיד אחרי שבע ברכות. אצל אבותינו לא כולם הקפידו לעשות יחוד מיד, אבל בכל מקרה זה היה עד קודם לברכת המזון. בתימן היו סדרים אחרים, אבל אם נתפוס את הכללים של משמעות ההלכה בזה, היחוד חייב להיות עד לפני ברכת המזון. לא חייבים לעשות מיד אחרי שבע ברכות, למרות שזה הכי רצוי. כי לפי דעת הרמב"ם ומרן, היחוד זה ההכנסה תחת חופה, ומה שעושים היום כלונסאות מלמעלה, לפי הרמב"ם ומרן אין זכר לדבר הזה. הכלונסאות הוא כעין בית שלפי מנהג האשכנזים נחשב חופה, אבל לפי דעת הרמב"ם ומרן חופה זה יחוד, שהחתן מכניסה לביתו. וזה מה שאנחנו עושים היום, שבכלל שכירות האולם מכינים להם גם חדר מיוחד. זה לא חדר של החתן והכלה, אלא של החתן בלבד והוא צריך לשלם, או אביו בשבילו. בדורות שעברו בתימן, היו מביאים החתן ממש לביתו, למקום שהם אמורים לגור. הרי בד"כ עשו את שמחת החתונה בבית אביו של החתן, לא כולם, יש שעשו אצל הכלה, וממילא זה יצא באחד החדרים. גם אם זה לא היה ממש בביתו, נתנו לו את החדר במתנה כאילו זה שייך לו. זה מה שעושים היום באולם, חדר יחוד. בלי זה היא לא נחשבת נשואה. נישואין הן שבע

פה. כדי לזכור את הסדר, מתיר אסורים, מלביש ערומים, זוקף כפופים, רוקע הארץ על המים. סימן ר"ת ממז"ר. יש כאלה רצו להפוך את הסדר, אמרו זה לא יפה, צריך לשנות את הסדר. אבל זה ממזר תלמיד חכם... הוא קודם אפילו לכהן גדול עם הארץ. כתוב בירושלמי פ"ד דקידושין, רוב הממזרים פקחים הם. כשרוצים להגיד על משהוא שהוא ממולח, אומרים המון העם זה אחד ממזר. כתוב בגמ' קידושין דף כ"ח ע"א, שמי שקורא את חברו ממזר סופג את הארבעים. אבל היום כשאומרים ממזר לא מתכוונים לפגוע בייחוס שלו, אלא מתכוונים לומר שהוא אחד מרושע, ערמומי במיוחד. הביטוי בזמנינו לא נחשב שהוא עושה אותו ממזר. לפי הסגנון שבני אדם בזמנינו מדברים, ואפילו כבר בדורות שעברו, כשאמרו ממזר התכוונו להגיד שהוא חריף, אבל לא חריף סתם, אלא חריף רע, מרושע. יש אחד חריף שמנצל את חריפותו לתורה, ויש אחד חריף לרע. לא שמותר לומר ממזר, אבל מי שאמר, א"א לתבוע אותו לדין על זה. אבל האמת שכל דבר לגופו, תלוי לפי העניין, לפי הניגון והנושא של מה שדיברו.

בכל אופן זה הסימן לזכור את סדר הברכות, ומהר"ץ מביא את זה בעץ חיים, תראו שם. יוצא שזוקף כפופים בא אחרי מתיר אסורים. מי שבירך זוקף כפופים, כבר אינו יכול לומר אח"כ מתיר אסורים. כי מתיר אסורים היא על האדם שישן במיטה בלילה בלי לזוז וללא תנועה. אח"כ מלביש ערומים, הרי בזמנם היו ישנים ללא בגדים, ולבשו את הבגדים קודם שקמו מהמיטה. אח"כ עומדים, זה זוקף כפופים, להזדקף. ואח"כ הולך על הקרקע, זה רוקע הארץ על המים, שדורך על הקרקע. אבל אם אמר זוקף כפופים

ואמרו את השניה, באופן כזה אין מה לחזור. כי בכלל מאתיים מנה, ממילא לא צריך לחזור. הדבר הזה הוא נגד פשטות הראשונים. בשבע ברכות לא חילקו בין זה לזה. אבל בעצם צריך פה להבין, למה חז"ל תיקנו ברכה כפולה? אלא התשובה שזה לא ברכות כפולות. יוצר האדם הראשונה, מדברת על אדם הראשון, והברכה השניה מדברת על חוה. או במילים אחרות, ברכת יוצר האדם הראשונה היא על החתן, וברכת יוצר האדם השניה על הכלה. יש פסוק בנביא, כתפארת אדם לשבת בית, מכאן שאשה נחשבת בית. וכן כתוב בפרשת מטות ונפש אדם מן הנשים. גם אשה נקראת בשם אדם. הברכה הראשונה היא על אדם הראשון, והשניה והתקין לו ממנו בנין עדי עד, שה' התקין שיהיה המשך הדורות מהצלע שברא, זה כנגד חוה שאדם הראשון העמיד ממנה תולדות, וזה מה שמברכים את הכלה. ממילא א"א להגיד שברכה אחת פוטרת את השניה. יש עוד פירוש של רבינו זכריה הרופא, דבר דומה, שיוצר האדם הראשונה היא על החתן או על אדם הראשון, והשניה היא על התולדות שיצאו ממנו. איך שנפרש, אין ברכה מיותרת. יוצא לפי זה, שגם אם דילגנו ברכה אחת, חייבים להשלימה בכל המקרים, גם בברכת יוצר האדם.

בירך זוקף כפופים קודם מתיר אסורים האם מברך. סימן ממז"ר, ואמירת כינוי ממזר היום

ואין זה דומה לברכות כמו זוקף כפופים, מתיר אסורים. הרי ידוע שסדר הברכות בבוקר הוא, מתיר אסורים, מלביש ערומים, זוקף כפופים, רוקע הארץ על המים. מי שמתפלל וזכר את הברכות בעל

ולא היה שם מי שיחזיר אותם, חייבים אח"כ לחזור על הברכה. אבל אם זה לא נעים או אי אפשר מכל מיני סיבות אחרות, שיברכו את הברכה אח"כ בנפרד עם עשרה אנשים, כי ברכת חתנים בעשרה, ואפשר שהחתן יהיה בכלל העשרה. אם לא שמו לב ורק בברכת המזון הברכה הפגומה נאמרה כדת וכדין, יכולה הברכה הזאת לעמוד במקום הראשונה שטעו בה. אין צורך אחרי ברכת המזון להשלים שוב, אלא אם כן גם בברכת המזון אמרו בצורה לא נכונה. כמובן שהיחוד היה באיסור, אבל אין פירושו שלא קונה כי נקטינן שחופת נדה תופס.

איסור השתתפות באירועים

המעורבים בהם נשים וגברים יחד

כיון שאנחנו מדברים על נשואין וחתונות, לצערנו כמעט בכל יום שואלים אנשים שאלות, אם הזמינו אותם לחתונות מעורבות מה יעשו. צריכים לברר מה הדין, האם אסור או שאפשר ללכת. לצערנו היום נפרצו הגדרות, בעבר לא היו שאלות בנושא זה, היום גם אם החתונות בסדר אבל יש שעושים שבע ברכות בבית בלי מחיצות, והדבר חמור מאוד. או בשבת חתונה, יושבים בצורה מעורבת. או בבתי מלון, גם בלי קשר לחתונות, בכל מיני אירועים שעושים בצורה מעורבת. כתבתי בשלחן ערוך המקוצר חלק ו' סימן ר"א סעיף י', כל מקום שמתאספים בו אנשים ונשים, או בנים ובנות, הן בבתי פרטיים, הן בבתי כנסיות ואולמות וכדומה, חובה להעמיד מחיצה מלאה להפריד ביניהם, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש וכל שכן שאסור להם לשבת יחדיו. כל מקום של אסיפה אסור. ההבדל בין זה לאוטובוס, שבאוטובוס זה רק מהדרין כי אין קשר

נכלל בזה גם מתיר אסורים. ולכן אם שכח את ברכת מתיר אסורים ונזכר רק לאחר שבירך זוקף כפופים, לא יוכל לברך אח"כ מתיר אסורים.

[המשך הבירור בנושא זה במוצש"ק עקב התש"ע]

אבל לגבי יוצר האדם הדין לא כן. וזה חשוב מאד, כי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, דהיינו אם לא נאמרה אחת מהברכות בכלל, או נאמרה שלא כדין באופן שזה מעכב, היא אסורה לבעלה, ואפילו ביחוד הם אסורים. אמנם דעת ספר המקנה, כי מה שאמרו בלא ברכה הכוונה על הברכה השביעית, על ברכת אשר ברא המיוחדת שאומרים בכל שבעת ימי משתה אפילו בלי פנים חדשות, אבל רוב האחרונים סוברים, שכשאומרים כלה בלא ברכה הכוונה לכלל ברכת חתנים. על כל השבע ברכות, אפילו שזה בלשון יחיד. כמו שאומרים ברכת התורה, למרות שהן שלוש ברכות, או לכל הפחות שתיים, לפי מי שגורס והערב נא בוא"ו וסובר שזה ברכה אחת. אנחנו סוברים שזה שלש ברכות, על דברי תורה, הערב נא, ונותן התורה, ולכן עונים אמן גם אחרי ברכת על דברי תורה. בכל אופן ברכת חתנים זה מושג לכל השבע ברכות. וכך פוסק הרב חיד"א ורוב אחרונים, והדבר לעיכובא כיון שזה חמור, ולכן לא חוששים בזה אפילו לסב"ל, ומחזירים על זה.

אם היתה טעות ושכחו ברכה, וכבר בירכו ברכת המזון, אם אמרו את הברכה הזאת כראוי בשבע ברכות שלאחר ברכת המזון, זה פטר. או אם קרה, כמו שיש היום לצערנו, מזמינים קרובי משפחה להגיד איזו ברכה, והם מעוותים את הברכות ומבטאים לא נכון באופן שזה לעיכובא,

אמר להם ודאי שאסור. אחד מהם לא התבייש ושאל, א"כ מדוע הרב עובר ברחוב? ענה הרב ואמר, מה? יש פריצות ברחוב הזה? לא ידעתי בכלל. מהיום אני לא עובר ברחוב הזה. הוא בכלל לא ידע מה יש ברחוב.

כמו שאצלנו מארי חיים כסאר, שהיה יהודי צדיק וקדוש, אבל כשדיברו איתו על הצבא, הוא אמר כן, בטח, צריך ללכת לצבא, זו מצווה. צה"ל מלשון צהל רכבו, וקול מצהלות חתנים וכו'. וכך הוא גם כתב בתשובה לשואל. עד שמישהו הביא לו קצין מהצבא, שהסביר לו מה זה הצבא ומה יש בצבא, חזר ואמר, לא, ח"ו, זה אסור. הוא היה יהודי שסגור בארבע אמותיו, קדוש וטהור. לא רק בארץ ישראל, גם בתימן הוא לא היה בישוב. הוא היה סגור, לא עניין אותו כלום. אפילו כשעלה לארץ, לא היה מעניין אותו פרנסה ושום דבר, הוא ישב ולמד אפילו על פת לחם, ולא הכיר את העולם.

הראיה שמביא בעל אגרות משה, המקום שהוא מצא קצת פירצה זה מהעניין של אכילת פסחים. קרבן פסח. זה מאוד מעניין שמצד אחד הוא מאד מחמיר, הוא אומר שבתפילה בלי מחיצה זה איסור דאורייתא, והוא מדבר כמה השיעור, ובסימן מ"א הוא מאריך אם זה מצד הסתכלות או מצד שלא יבואו לקלות ראש, ובסוף הוא אומר, **בבית הכנסת בשעת תפילה זה איסור ברור מדאורייתא. צריך שתהא המחיצה שמונה עשרה טפחים ביניהם, אפילו שיהיו הנשים למעלה והאנשים למטה. במקום קיבוץ ודברי הרשות ובחתונות מסופק אני אם יש איסור, באופן שאין לי חשש שיהיה איסור יחוד.** בסוף הוא אומר, **מצאנו באכילת קרבן פסח, שאכלו אנשים ונשים בבית**

בין האנשים, כל אחד נוסע לדרכו. אבל כאן באסיפה, או מסיבה, שכל האנשים מחוברים לנושא מסוים, כמו ברית מילה, חתונה, דרשה, שיעור, או ניחום אבלים, זה אסור מן הדין. וזה גמרא מפורשת מס' סוכה, שאפילו לעתיד לבוא בשעת הספד, וספדו אותם משפחות משפחות, משפחת בית דוד לבד, ונשיהם לבד. עושים הפרדה. אפילו בבית המקדש שעשו את העזרה, תיקון גדול עשו שם, עשו גזוזטרא וכו'.

מאריך בזה בעל אגרות משה בחלק ראשון סימן ל"ט וסימן מ, ויתכן שיש אולי כאלה אנשים שסומכים עליו ומיקלים בגלל דבריו, כי הוא נותן קצת פתח של היתר. בארה"ב מצב הצניעות והקדושה, אין מה להשוות לפה. לצערנו שם זה ירוד. לא רק בזה אלא בהרבה דברים. אבל צריך לדעת, הגאון ר' משה פינשטיין היה גאון צדיק וקדוש, אם היה סנהדרין הוא היה אחד מהסנהדרין. אבל מצד שני, הוא קצת מיקל בדברים, ואם יש רבנים שמיקלים הם נתלים כנראה בדברים שלו.

כותב באגרות משה, בתפילה יש חובה מן התורה לעשות מחיצה. גם בהספד. אבל בחתונה זה דבר רשות, וממילא נתן איזה צד של היתר. אבל צריך לדעת, מי שמכיר הרב משה פינשטיין היה כ"כ שקוע בתורה ויראת שמים, שהוא במחכת"ה לא הכיר את מצב הדור, ויתכן שהיו לו חשבונות אחרים שאיננו יודעים. שמעתי פעם סיפור, בישיבה שלו תפארת ירושלים, התוכחו שני בחורים האם מותר ללכת ברחוב שיש שם פריצות או לא. אחד אומר מותר והשני אומר אסור. אמר לו המתיר, למה אתה אומר שאסור? הרי הרב בעצמו הולך ברחוב הזה. אמר לו, בוא נלך לשאול את הרב. הלכו לשאול את הגרמ"פ, והוא

אבל אינני מבין את ראיות האגרות משה. מה הראיה מקרבן פסח, וכי לא יכול להיות שמדובר בקרובי משפחה, שהם מאותה משפחה? עשר או עשרים אנשים מאותה משפחה גברים ונשים, וק"ו בזמנם שהיו נושאים שתי נשים או שלש והמשפחה גדולה מאד בלע"ה. וגם הראיה מדין כלה שהופכת פניה, גם אם זה דוד וכי היא לא מתביישת מהדוד. אולי כשאוכלת עם אבא שלה לא איכפת לה, אבל אולי קרובי משפחה אחרים שנמצאים שם היא כן מתביישת. אם כן לכאורה אין שום ראיה להגיד שמותר לאנשים ונשים, זרים אחד לשני, לשבת יחד.

ואכן משיג עליו בעל לב אברהם, אמנם בצורה מכובדת, אבל מתקיף אותו מאד. הוא השיב על כל הדברים שלו. בשו"ת לב אברהם (וינפלד) חלק א' סימן קל"ה הוא כותב, ראיתי בספר אגרות משה שמצדד אולי אין איסור רק בבית המקדש ובבית הכנסת בשעת התפילה, והוא אומר, לא הבנתי אפילו את ההוה אמינא שלו... דברים אלה תמוהים מאד מאד. הוא כותב על זה באריכות, ומביא שרש"י בספר הפרדס אומר מפורש, אסור להתערב הנשים עם האנשים בין בסעודה בין בכל עניין. רש"י מפורש. ובספר חסידים, נשים יושבות בין האנשים שהרהורים שם, לא יתכן לברך שהשמחה במעונו, ועל אלה וכיוצא בהם נאמר לא ישבתו בסוד משחקים ואעלוזה וכתוב כי כל שלחנם וכו' לא אבו שמוע. כל מצוה שבאה בעבירה מוטב שלא יעשה המצווה. יש מצווה לשמח חתן וכלה, אבל אם יש תערובת זה מצוה הבאה בעבירה. אם יש שם פריצים... או שידוע שלא יכול להיות בלי הרהור, או שידוע שלא יכול לא לראות בנשים, אי אפשר שיהיה שם. זה מפורש בראשונים, ויש פה עוד כל מיני

אחד כמה משפחות. ראיה מקרבן פסח. מישהוא מבין את הראיה שלו? הוא אומר, שכשאכלו קרבן פסח אכלו אנשים ונשים בבית אחד. מי אמר? אולי היתה מחיצה? אבל לא יכול להיות שהיתה מחיצה, כי אם היתה מחיצה אז זה כבר שתי חבורות, וכתוב בבית אחד יאכל, בחבורה אחת, בחבורה חדא יתאכל אמר ר' שמעון בגמ'. ממילא, הוא אומר, מפה יש ראיה שמותר. ועוד ראיה הוא מביא, כתוב שתוך שלשים יום כלה הופכת פניה. למה כלה הופכת פניה? כי היא מתביישת שיסתכלו עליה איך שהיא אוכלת, לכן מותר לכלה להפוך את הפנים. במה מדובר? מי נמצא שם? אבא שלה? אחים שלה? מהם הם מתביישת? אלא וודאי שיש שם אנשים אחרים, מפה הוא מביא ראיה שלא צריך מחיצה. אלו שתי הראיות שלו.

למעשה מתי בעצם מותר לשבת במסיבה ביחד, רק אם זה משפחה. קרובי משפחה שבין כה וכה מכירים אחד את השני, דודים דודות גיסים גיסות, בזה מותר. אבל כשנמצאים בחתונה שתי משפחות נפרדות, משפחת החתן ומשפחת הכלה, אפילו שהם מאותו עיר אבל הם אף פעם לא הכירו אחד את השני, אסור שישבו ביחד. אפילו שהם יושבים באותו חדר בנפרד, גברים פה ונשים פה, חייבים שיהיה מחיצה, ועדיף בחדר נפרד. ובודאי שבאותו שולחן זה לא שייך. אבל בקרובי משפחה, אפילו בליל הסדר באותה משפחה, יושבים גברים בצד אחד ונשים בצד שני. אפילו בנים אצל האבא, וכמובן אם הקירבה המשפחתית יותר רחוקה אבל מכירים אחד את השני, זה בסדר. אבל כשיש משפחות שעכשיו מתחתנים, אין קשר ביניהם ואסור שישבו בלי מחיצה בין הנשים לגברים.

ופה יושבים מכת ערוב, ובאמצע יושבים אנשים בינונים, גם זה לא יעזור. עצם זה שאתה נמצא במקום שיש תערובת, אפילו שיש מחיצה של אנשים שמפרידה בינך לביןם, עצם זה שאתה יושב במקום כזה, ולא מוחה זה כאילו שאתה מסכים. עוברים על איסור דאורייתא. אסור ליראי השם להשתתף שם. וכיון שקיימת עליהם חובת תוכחה ואינם יכולים למחות, מה יעשו. וגם כשם שמצוה לומר דבר הנשמע מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. אם כן בסוף הוא אומר, לא להגיע למקום כזה. ובשעת דוחק גדול הוא מתיר כשיש אנשים חוצצים.

מה שיכול לבוא בחשבון, אם החופה בסדר ללכת רק לחופה. לצערנו היום, אפילו בחופות במקומות הכי טובים יש מכת ערוב. אבל אם החופה באופן שאין מכשול, יכול להיות בחופה אם יש לו הכרח, כגון אחים או קרובי משפחה. יש עוד עצה במשפחות שסועות כאלה, יש שעושים פשרה ומחלקים את האולם לשלוש, גברים, נשים ומעורב. לפחות באופן הזה כשיש מחיצות, יש היתר בשעת הדוחק, אבל כך סתם אסור, ועצם ההשתתפות אסורה. הוא אומר, ידעתי גם ידעתי שלדאבוננו גדולים וטובים מיקלים בזה לצורך החזקת ישיבות ומוסדות תורה... ואין בכוחנו להוכיחם, אבל כמדומני גם אלה שעושים את זה, אם היו נשאלים היו אומרים לשמור את העינים ולא ללכת למקום כזה והיו מורים לאיסור. ואני לא רוצה להאריך בנקודה הכאובה הזאת, כך הוא מסיים.

אנחנו בדור של הפרעות ונסיונות. בדורות שעברו אצלנו בכל אופן, לא יודע מה היה אצל האשכנזים, שמרו על הקדושה

פלפולים על העניין הזה. מחבר הספר הזה הוא גוברא רבא, ומצד שני גם ענותן גדול, לכן כנראה לא כ"כ שמעו עליו. לא ניכנס כעת לפרטי פרטים, ולמעשה זה כתוב בעוד הרבה ספרים.

דיברנו על האגרות משה, צריכים לדעת שהוא התיר לא רק דברים כאלה, הוא התיר הרבה דברים יותר חמורים, שלפי דעת גדולים אחרים זה ממש תועבה. אינני רוצה להיכנס לפרטי פרטים. ומצד שני, הוא היה אדם גדול וקדוש, וכשראה שמתקפים אותו גדולי ישראל על שמתיר דברים חמורים, הוא אמר שמעולם לא קרא בספרים חיצונים, וכל דעותיו הם דעת תורה. כך שאינו אומר דברים שקרא בספרים זרים או שנכנסה בו דעה זרה. אבל צריכים לדעת, שלמרות זאת, אחרי נשיקת עפר רגליו, ישנם כמה דברים שאין לסמוך על מה שהוא כתב.

ממשיך וכותב בעל לב אברהם, מסקנא, להשתתף בסעודה שאנשים ונשים יושבים יחד במעורב הוא איסור דאורייתא לכל הדעות. אם יושבים בחתונה במעורב בלי מחיצות, זה איסור דאורייתא. לא רק ריקודים מעורבים, מדובר לשבת בחתונה בלי מחיצות, זה איסור דאורייתא. ואפילו צדיק גמור שבטוח בעצמו שלא יבוא לידי הרהור עברה, זה איסור בעצם. צדיק גמור כמו אלישע הנביא, גם אסור. זה לא שבאופן שלא שייך הטעם יהיה מותר, אלא עצם התערובת היא אסורה. יש כאלה שמנסים לפתור את הבעיה, ומסדרים שלחן לגברים ושלחן נשים, והוא כותב, גם אם מסדרים שולחן מיוחד לצורך אנשים יראי ה' שלא רוצים לשבת תערובת וגם אם השולחן בפינה, ויש הפסק ע"י אנשים אחרים, גם אם פה יושבים הצדיקים,

קיצץ בנטיעות. ואף רבי עקיבא ביקשו מלאכי השרת לדוחפו, עד שהקב"ה אמר להם להשאיר אותו, אבל גם ר' עקיבא היה בסכנה. הם הרי היו במושגים של צפיה במרכבה. יש הרי שמיחסים לרבי עקיבא את ספר יצירה.

אגב, כתוב בזוהר הקדוש, במדרש הנעלם מאמר מבהיל. ריש פרשת וירא, אפתח פומיה רבי אליעזר במעשה מרכבה. אתא אשא ואסחר לתרוויהון. באה אש והקיפה את רבי אליעזר ורבי עקיבא. ראו יתר החכמים ויצאו, החליטו שהם לא ראויים להיות באותו מקום ויצאו החוצה. ואוליף ליה מאתן ושיתת עשר טעמים דפסוקי דשיר השירים. והווי עיני דרבי עקיבא נחתין מיא. ואתחזר אשא כקדמיתא. כד מטא להאי פסוקא סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, לא יכיל למסבל רבי עקיבא וארים קליה בבכייתא וגעי, ולא הוה ממלל מודחילו דשכינתא דהות תמן. ר' עקיבא זכה ללמוד מר' אליעזר סודות של מאתים ושש עשרה פסוקי שיר השירים, ובפסוק סמכוני באשיות כבר לא החזיק מעמד והתחיל גועה בבכיה. אורי ליה כל עמיקתא ורזין עלאין דהוה ביה בשיר השירים. זה ר' עקיבא.

נחזור לראיה מהגמ' במסכת חגיגה, אמר להם ר' עקיבא, משמע שהיה הכי גדול מארבעתם, כשאתם מגיעים אצל אבני שיש טהור, אל תאמרו מים מים, משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. דהיינו, כשאתם מגיעים לאיזה מקום במרכבה, מקום שנראה שיש שם מים, נראה לכם שזה מים אבל בעצם זה לא מים, ומי שאומר לכם שזה מים הוא משקר, ואז דוחפים אותו והוא נהדף. זה רבי עקיבא.

באופן שלא היה פירצות, אבל שאף אחד לא יסמוך על עצמו כי זה ח"ו איסור גדול. במסעדה אם יושבים, לכאורה אין קשר בין האנשים. לא שזה רצוי. אם הוא יודע שעלול להגיע למכשול, אין שום היתר. כי יש שני דינים, יש דין של הסתכלות ויש דין של הרהור. הרהור בלי הסתכלות אסור, והסתכלות בלי הרהור אסור.

גם זוג צעיר שמוזמן לשבת, לא יילכו לזוג צעיר אחר, אלא אם כן יושבים בחדרים נפרדים. אבל כשהם משפחה, מותר. גם זאת פירצה גדולה שכבר דיברו עליה בספרי חכמי זמנינו.

ויוצא אליהם את שמעון - רשב"י. את - לרבות רבי עקיבא, גדולתו והיחס שביניהם

הזכרנו בשיעור שעבר את הרמז בפסוק שכתוב אצל השבטים, ויאמר.. שלום לכם אל תיראו אלד'יכם ואלד'י אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם... כספכם .. ויוצא אליהם את שמעון. ויאמר שלום לכם אל תיראו, האפשרות להתגבר על חבלי משיח היא על ידי חיזוק בדברי מוסר ויראת שמים, ובפרט בלימוד הזוהר הקדוש. הקב"ה נתן לנו מטמון, ויוצא אליהם את שמעון, רמז לרבי שמעון בר יוחאי. הקב"ה הוציא לעולם את נשמת רבי שמעון בר יוחאי, שעליו נאמר נעשה אדם נאמר בעבורך. מה זה את, את שמעון לרבות את רבי עקיבא, כך כתוב במגלה עמוקות. רבי שמעון ורבי עקיבא היו גדולי עולם, אבל בסודות התורה רבי שמעון בר יוחאי היה יותר גדול. והראיה, שכתוב בגמ' מסכת חגיגה דף י"ד ע"ב, ארבעה נכנסו בפרדס, בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. רבי עקיבא היה מאלה שנכנסו לפרדס. אחר

הוא עקר פוגלא מהערוגה בשבת ונתן לה. אמרה, אחר הוא. כתוב פה דבר מדהים. אנשים חושבים, מה הבעיה שנלך לחתונה מעורבת, מה כבר יהיה. לא מבינים שעיקר נסיון האדם, עיקר היצר, הוא בענייני קדושה. אדם גדול כמו אלישע אחר, שצפה במרכבה, נפל. ברגע שהחליט לפרוש, מיד נתדרדר לשאול תחתית.

אבל פה צריך להבין מה שהגמ' מספרת, מה היא אמרה לו ומה הוא אמר לה. הוא מוצא אשה ותובע אותה לדבר עבירה, והיא שואלת אותו, מה? אתה לא אלישע בן אבויה? בשביל מה היא שואלת אותו, מה זה משנה לה, שיהיה מי שיהיה. והוא, במקום שיגיד לה שהוא אלישע הוא עוקר צנון מהערוגה בשבת ונותן לה, ואז היא אומרת זה משהוא אחר. משמע מכל המהלך פה שהיא לא היתה מסכימה אם ידעה שהוא אלישע בן אבויה, ורק בגלל שהוא הטעה אותה נענתה לו. מה היא כזאת צדיקה הרשעה הזאת, שרק אחרי שראתה שהוא מחלל שבת, עוקר צנון בשבת, אמרה לא יכול להיות שאתה אלישע בן אבויה. אלא צריכים לדעת, שבאותו דור היתה אמונה חזקה, שאפילו רשעה כזאת לא היתה מוכנה להחטיא את אלישע בן אבויה. אם ידעה שזה הוא לא היתה מסכימה.

יש מעשה מזעזע בתנא דבי אליהו, על אדם גדול שכמעט נכשל ואותה רשעה הצילה אותו. לא נביא את כל הפרטים, רק שהיא ראתה אותו על הגג בראש עשרים וארבעה אלף תלמידים. זה נמצא בתנא דבי אליהו זוטא (סוף פרק כ"ב), מעשה נורא ואיום שלא מפורסם, אבל מובא באחד הספרים של האחרונים. כשהיא ידעה שהוא מתכוון להיכשל, היא פתאום

אבל אצל אצל ר' שמעון בר יוחאי כתוב, למקום אבני שיש הגעת. רשב"י הגיע. זה כתוב בזוהר בכמה מקומות, שהגיע למקום אבני שיש טהור.

מה קרה ליתר החברים שלו, בן זומא הציץ ונפגע, בן עזאי הציץ ומת. ואחר קיצץ בנטיעות.

ארבעה נכנסו לפרדס,

אחר - קיצץ בנטיעות

ממשיכה הגמ' בדף ט"ו ע"א, אחר, קצץ בנטיעות. עליו הכתוב אומר, אל תתן את פיך לחטיא את בשרך. מאי היא, חזא מ"ם ט"ת דאתיבא ליה רשותא למיתב ולמכתב זכוותא דישראל. למ"ט דהיינו מלאך שר הפנים, ששמו כשם רבו, היתה רשות לשבת שעה אחת ביום לכתוב את הזכויות של ישראל. אלישע אחר הגיע למעלה וראה את זה, אמר, גמירי דלמעלה לא הוי לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי, שמא חס ושלוש שתי רשויות הן. רח"ל. אפקוהו למ"ט ומחיוהו שיתין פולסי דנורא. א"ל מאי טעמא כי חזיתיה לא קמת מקמיה. שואלים את מ"ט למה לא קמת מפניו. אתם מבינים מיהו אלישע אחר, באיזו מדרגה הוא היה, כמעט כמו ר' עקיבא באותה מדרגה, צופה במרכבה, ושואלים את מ"ט מדוע לא קמת מפניו. מלאך בשמים צריך לעמוד בפני אלישע אחר. יצתה בת קול ואמרה, שובו בנים שובבים חוץ מאחר. אם הוא כבר מדבר על שתי רשויות, יש לו מחשבות כפירה, א"כ שובו בנים שובבים חוץ מאחר. יצא לתרבות רעה. נפק אשכח זונה. תבעה. אמרה ליה ולא אלישע בן אבויה את. עקר פוגלא ממישראל בשבת ויהב לה. אמרה, אחר הוא. קוראים לצנון בערבית פוגל.

מאיר לא היה לו מישהוא שילמד ממנו תורה חוץ מאלישע אחר, אמר לו, מאיר, חזור לאחוריך, שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת. א"ל אף אתה חזור בך. א"ל ולא כבר אמרתי לך כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר. אומרים הגאונים, בזכות זה שהוא הציל את ר' מאיר מחטא, כי ר' מאיר לא שם לב והיה עלול לעבור את תחום שבת והוא זה שהציל אותו. הוא במה שחטא, חטא. אבל שמישהוא אחר יכשל בגללו, את זה הוא לא רצה. בזכות זה זכה ונכתב המאמר שלו במשנה. אמנם, זה לא כ"כ פשוט, כי מהרש"א אומר במקום, שהוא התכוון ללגלג על ר"מ, שיערתי לפי רגלי הסוס. גם ר' מאיר ידע שעד כאן תחום שבת, רק אלישע אמר לו בלגלוג, כביכול שע"י עקבי הסוס הוא יודע. ולמעשה מי שיעיין במחזור ויטרי יראה שגם לא כ"כ פשוט שאותו אלישע בן אבוייה, הוא אלישע בן אבוייה של המשנה במסכת אבות, אולי יש שני אלישע בן אבוייה.

בכל אופן העיקר הוא, שאפילו אנשים גדולים וצדיקים, כמו שהרמב"ם כותב, הרבה אנשים גדולים וצדיקים, כשהגיעו לנסיון לא עמדו בו ונכשלו. לכן, שאף אחד לא יחפש לו היתרים. בכל מיני מכשולים ומקומות של תערובת, צריכים לשמור מכל משמר. זאת המעלה של עם ישראל. כי לכאורה יש שואלים, איך יתכן שמיד שהתדרדר אלישע בן אבוייה הלך לפריצות? מה הקשר? התשובה, שהרי ידוע על אחר מה שכתוב שלא פסק זמר יווני מפיו, וכשהיה קם מבית המדרש היו ספרי מינות נושרים מחיקו, הוא חיפש להיות יווני, חיפש מינות. כותב הרמב"ם, תורת גויים עריות. דהיינו, וזה הלכה למעשה, גויים זה פריצות. כל הגויים

עלתה על ראש הגג וראתה אותו יושב בראש עשרים וארבעה אלף תלמידים, כמו שר צבא, רחמנא לצלן. והיא אמרה, אוי לה לאותה אשה שכל פורענויות של גיהנם יתחברו אליה אם תכשיל אותו. תשמעו מה היא אומרת, כשהיא תמות היא תראה גיהנם, אבל אם היא לא תקבל אותו היא תציל אותו ואותה מדינה של גיהנם. ואכן היא הצילה אותו. זה בעצם מה שקרה פה עם אלישע בן אבוייה, כמה שהוא היה אדם גדול, אבל ברגע שפרץ גדרות והחליט שכבר אין לו עולם הבא, הדבר הראשון שבו הוא התדרדר היה בענייני קדושה. זו בעצם כל החכמה של בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. אדם מטבעו, אוהב הנאות. אם יש לאדם הנאה מלימוד תורה, ממילא אין לו יצר הרע, כי הוא שמח בלימוד התורה, ומאושר בקיום המצוות. אבל אם אדם עושה בלי חשק, הוא מחפש דברים אחרים ליהנות מהם. כשהוא עקר את הצנן בשבת, היא לא הבינה שהוא התדרדר עד כדי כך. היא חשבה שגם אם יש לו יצר הרע ועושה רגע אחד עבירה, אבל לחלל שבת? יכול להיות אדם ששומר את כל המצוות, אבל בדברים מסוימים הוא נכשל. היא לא האמינה שכבר הגיע למצב שיחלל שבת.

בסופו של דבר בזכות התורה שלו זכה שהיה לו חלק לעולם הבא. זה מה שכתוב במסכת אבות, אלישע בן אבוייה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה וכו', אומר במלאכת שלמה בשם הגאונים, למה זכה אלישע בן אבוייה שיכתב מאמר במשנה על שמו, הרי הוא פרק עול לגמרי והתדרדר עד כדי כך, אלא בזכות מה שהגמרא כאן בחגיגה מספרת בהמשך, מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו, ר'

מעמד, ולעבור את כל המצבים הקשים האלה. ובעזרת ה' קרובה ישועתנו לבוא, למרות כל הקשיים. שמירה בדבר הזה היא ההצלחה הכי גדולה.

שאלה מהקהל: מה עם התשובה על בר יוחאי?

הרב: שאלה טובה. ומה עם חתימת זקן, אבל כבר מאוחר. אם יש לכם תשובה תגידו. אבל אולי בשיעור הבא נדבר על זה, בע"ה.

בחזקת נואפים. אסור לאשה להתיחד עם גוי אפילו שאשתו עמו, כי זה לא נחשב שמירה. מה שמדברים היוונים פילוסופיה וחכמה, זה רק כיסוי. המטרה בסופו של דבר היא פריצות. והמעלה של עם ישראל, כי עם קדוש אתה לה' אלוד'יך, ובך בחר ה'. עם ישראל, במשך כל הדורות, נשאר קדוש וטהור. לכן צריכים ליזהר לעמוד בנסיונות של הדור שלנו. כי היום מה שמנסים בעיקר להכשיל את האנשים זה בדבר הזה. בעזרת ה', נזכה להחזיק

השיעור השבועי - בא

מפתח נושאים:

- ◆ תירוצים לשאלה מדוע נקרא רבי שמעון בר יוחאי ולא בן יוחאי
- ◆ שובו בנים שובבים חוץ מאחר, הרי אין דבר העומד בפני תשובה
- ◆ תעניות שובבי"ם בזמננו, ותיקונים נוספים לכפרה
- ◆ האם ת"ח רשאי או צריך להתענות תעניות שובבי"ם
- ◆ האם ראוי שרב יכתוב לתלמידו - לכבוד תלמידו
- ◆ דעת מרן שליט"א על ספר חמדת ימים

נפרע חוב קודם. דיברנו על ר' שמעון בר יוחאי, שאלנו למה נקרא בשם בר יוחאי ולא בן יוחאי, כמו ר' חנניה בן עקשיא או ר' עקיבא בן יוסף. מדוע דוקא על ר' שמעון נתפס לומר בלשון ארמית בר יוחאי.

יש לנו בס"ד לפחות ארבעה תירוצים לשאלה הזו.

תירוץ ראשון, חסידיש. ראיתי בספרים של חסידים שאומרים רעיון, אולי נתחיל איתו כי הוא כתוב. לכאורה יש שאלה דומה, למה אומרים בר מצוה ולא בן מצוה. ילד שמגיע לגיל שלוש עשרה, אומרים שהגיע לבר מצוה. הרי מצוה זה בלשון הקודש, בר זה בארמית, א"כ או שתגיד בר תפקידתא, או שתגיד בן מצוה, אי אפשר לתפוס חלק בלשון הקודש וחלק לשון ארמית. הם מסבירים את הכוונה, שעד עכשיו, עד גיל 13 הוא ילד לעצמו, לא מצטרף למנין וכו' כאדם פרטי לעצמו. עכשיו שהוא בן 13, הוא כבר נהיה כללי, כבר מצטרף למנין ונכלל בערבות של עם ישראל. בר מלשון חוץ. דהיינו, עכשיו הוא חוץ מעצמו, יצא מהעצמיות שלו ונהיה חלק מכלל ישראל.

גם ר' שמעון בר יוחאי במדרגה כזאת. בעצם אינו איש של עצמו, הוא במדרגה

הבאנו בשיעור שעבר את הגמרא בחגיגה דף י"ד ע"ב, אמר רב חנן ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. אמר להם ר' עקיבא כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני וכו'. ובסוף, בן עזאי הציץ ומת. בן זומא הציץ ונפגע. אלישע אחר קיצץ בנטיעות, ורבי עקיבא יצא בשלום.

כמובן שהדברים גבוהים, איננו משיגים בהם כמעט אפס קצהו, כדי להבין מה זה. בכל זאת יש לנו מה ללמוד מזה. בפרט מה שכתוב אחר כך, כפי שאמרנו בשיעור הקודם לא נחזור על כל הפרטים רק את מה שנוגע אלינו, שיצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר. שובו בנים שובבים, זה פסוק בירמיהו, חוץ מאחר. אותו אלישע אמר, הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא, ליפוק ליתהני בהאיי עלמא. דהיינו, בן כה וכה הוא באבדון ואין לו תקוה לעולם הבא, לפחות שיהיה לו את העולם הזה. זה אלישע אחר.

תירוצים לשאלה מדוע נקרא רבי שמעון בר יוחאי ולא בן יוחאי

קודם שניכנס לנושא לפני ולפנים, אולי

אלישע אחר היה הגדול שבחבורה. בזהר חדש פרשת לך לך כתוב, **אמר ר' זריקא, רב דמחבריא, אלישע בן אבויה הוה.** הראש מארבעת החברים היה אלישע בן אבויה. זה לא כ"כ מסתדר לי עם הגמ' שאמרה אמר להם ר' עקיבא. אבל ראיתי שאכן בכמה מקומות בזהר כתוב, אמר ר' עקיבא לתלמידיו, משמע שהם היו בבחינת תלמידים שלו. בשלשה מקומות כתוב לתלמידיו, ובמקום אחר כתוב אמר להם לחבריו. א"כ אם נרצה ליישב את כל הסתירות, נצטרך לומר שזה תלמידים - חברים. אנחנו לא יודעים בדיוק מי יותר ממי בדרגה, אבל פחות או יותר משמע שהם שווים. או שיכול להיות שהם שווים, אבל ר' עקיבא היה יותר גדול. חשוב לנו להבין זאת בשביל ההמשך בע"ה.

בכל אופן, אחרי ככלות הכל, ר' עקיבא נרמז בפסוק ויוצא עליהם את שמעון, את לרבות רבי עקיבא, הוא טפל לר' שמעון בר יוחאי. ר' שמעון בר יוחאי הוא שגילה לעולם את סודות התורה, את הנשמה והפנימיות של התורה. ר' עקיבא כמה שהוא היה גדול, אבל לעומת רשב"י היה טפל.

יש פירוש אחר שכתוב במדרש, ויוצא אליהם את שמעון, למה דווקא את שמעון? ר' עקיבא הוא היה הגלגול של שמעון בן יעקב. יש חשבונות בזה, שלכן נהרגו בשכם 24 אלף, וגם בשיטים, וגם לר' עקיבא היו 24 אלף תלמידים. יש בזה חשבונות עמוקים מיני ים, איך נהיו הדברים האלה. בכל אופן ר' עקיבא הוא גלגול נשמתו של שמעון.

אבל יש פירוש במדרש, פשט. ויוצא אליהם את שמעון, דרך אדם הנמצא בבית האסורים, שנותנים לו לחם צר ומים לחץ.

גבוהה של כללות עם ישראל, הוא יצא מהעצמיות שלו. על זה נאמר ויוצא אליהם את שמעון, אמרנו שבפסוק הזה רמזה התורה של רשב"י. נתן לכם מטמון באמתחתיכם וכו' ויוצא אליהם את שמעון, זהו רבי שמעון בר יוחאי. הקב"ה הוציא את ר' שמעון מעצמו, הוא כבר לא שייך רק לעצמו, אלא נשמה כללית השייכת לכלל ישראל. נעשה אדם נאמר בעבורך, נעשה תיקון של העולם על ידו.

אם כי יש פירוש אחר, שגם הוא נכון. אמרנו שכתוב את שמעון, 'את' לרבות את רבי עקיבא. הרי ר' עקיבא ניכנס בשלום ויצא בשלום, הוא היה בדרגה גבוהה. גם אלישע אחר היה בדרגה גבוהה מאד. בדרגה כ"כ גבוהה שאנחנו בכלל לא מבינים לאיזה פרדס הם נכנסו, ומה היה החטא של אלישע אחר, ואחרי ככלות הכל אפי' שהיה בדרגה כ"כ גבוהה, נהיה אח"כ כזה קיצוני, שהיה נידון אם בכלל יש לו עולם הבא. אבל גם ר' עקיבא שניכנס בשלום ויצא בשלום, צריך לדעת שגם זה לא כל כך פשוט. הגמ' אומרת בדף ט"ז עמוד ב' בסוף דבר מבהיל, **ואף ר' עקיבא ביקשו מלאכי השרת לדוחפו.** הדבר לא פשוט. גם גדולי עולם, כמו בן עזאי ובן זומא ואלישע אחר, נדחפו. ר' עקיבא בקושי ניצל, **אמר להם הקב"ה, הניחו זקן זה, שראוי להשתמש בכבודי.** אלו דברים גבוהים, אנחנו לא מבינים מה היתה הטעות, אבל אנחנו יודעים שהם נכנסו לחדרי מרכבה.

לכאורה מפה משמע שר' עקיבא היה הגדול שבהם. כי כתוב אמר להם ר' עקיבא, משמע שהוא זה שהדריך אותם, אמר להם כשתגיעו למקום אבני שיש טהור וכו'.

אבל יש מקום שלכאורה משמע שדוקא

הטעמים . וכך מהרי"ץ כותב, קדושתא דא סליק בכל סטריין לעילא ותתא, ובכל סטרי מהימנותא... ואנן בעינן למימר ליה בלישנא דסט"א, ולא תבא בחילא תקיף איש"ר, בגין דיתבר חילא דסט"א ואסתלק ביקריה יקרא דהקב"ה על כלא וכו'.

אגב, מפה רואים הוכחה שהדברים כפי שיטת התוספות. כי רש"י מפרש, בכל כוחו, בכל כוונתו. אבל פה זה על פי הזוה"ק, וע"פ התוספות, דהיינו בקול חזק. צריך להגביה את הקול. לא מספיק בכל הכוונה, אלא בקול חזק ממש. בכל אופן, אומר מהרי"ץ, בגין דיתבר חילא דסט"א. אם כן זה התשובה גם למה הזוהר עצמו נכתב בלשון ארמית, בגלל שזה בא לשבור את הכח של הקליפות, וא"כ צריך להשתמש בלשון שלהם. וכיון שרשב"י התייחד בספרו בארמית, לכן אומרים את שמו בר יוחאי.

פירוש שלישי למה נקרא בר יוחאי, הרי ידוע שהמלים שמעון בר יוחאי, גימטריא שבת. תעשו חשבון. כי כתוב שר' יהודה היה קורא לר' שמעון בר יוחאי בשם שבת, מה שבת קודש לה' אף רשב"י קודש לה'. ממילא אם אומרים בן יוחאי, זה מקלקל את הגימטריא, לכן אומרים בר יוחאי. וזו הסיבה שאומרים את פיוט בר יוחאי בשבת, לכאורה אין שום קשר לשבת. לכה דודי לקראת כלה, בסדר, אבל מה קשור לשבת בר יוחאי נמשחת אשריך, אלא בגלל שרשב"י נקרא שבת, במעלה שלו הוא בגדר שבת.

אפשר להבין זאת גם בסגנון אחר. הגמ' במסכת שבת דף י"א אומרת, מי שתורתו אומנותו פטור מהתפילה. קרית שמע הוא חייב, לקבל עול מלכות שמים. אבל מתפילה פטור מי שתורתו אומנותו. והגמ'

ואח"כ כשהוא יוצא משם, הוא יוצא רזה מצומק ומדוכדך. אבל בשמעון בן יעקב נהג יוסף חסד, למרות ששמעון ציער אותו והוריד אותו לבור וכו', כמו שכתוב ויאסור אותו לעיניהם, בכל אופן יוסף האכיל אותו והשקה אותו. א"כ כשמעון יצא מבית האסורים, הוא לא יצא רזה ומצומק, אלא בריא ושמן. ויוצא אליהם את שמעון, לא שמעון רזה, אלא את, אחד כזה חזק בריא וחסון. את שמעון, שמעון עם תוספת. משהו מיוחד. זה כתוב בבראשית רבה, לא במילים האלה, אבל זה המשמעות והמובן של הדברים. ולענייננו, אם אנחנו לוקחים את זה לרמז על רשב"י, אז פירושו שרשב"י זה משהו מיוחד, משהו כבד, שמן, משהו חשוב מאד, שהוא מלא וגדוש בתורה. בכל אופן איך שהוא מפרש את העניין הזה, האדמו"ר שמפרש כך, שהוציא אליהם את שמעון, הכוונה שרשב"י הוא שייך לכללות עמ"י, והוא בר מעצמו. זה תירוץ אחד.

אבל יש כמה פירושים יותר פשוטים וברורים.

הפירוש הפשוט, שבר יוחאי, בגלל שהזוה"ק כתוב בלשון ארמית. וזה לא בחינם, זה שהוא כתוב בלשון ארמית. כתוב בזוהר עצמו פרשת תרומה, מהרי"ץ מביא את זה לגבי הקדיש, שכיון שהכח של הקדיש בא לשבור את כח של הסטרא אחרא, לכן אומרים אותו בלשון ארמית. לשון הקודש זה דרגה גבוהה. אבל לשון ארמית הוא לישנא דסטרא אחרא. אז אנחנו מכניעים את הסטרא אחרא בלשון שלו עצמו. דהיינו כדי להאבק אתו צריך להלחם איתו בנשק שלו, ויגזול את החנית מיד המצרי, ולכן זה כתוב בלשון ארמית. מהרי"ץ מביא הרבה טעמים למה אומרים קדיש בלשון תרגום, וזה אחד

שמיא אנחנו אומרים, אמר רבי שמעון בן יוחאי. בכל הספרים זה כך. אולי יש חזנים שאומרים בע"פ בר יוחאי מתוך הרגל. אבל גם זה לא ברור אם זה מקורי. מישהו בדק וראה שברוב המקומות, גם בזוהר, כתוב ר' שמעון בן יוחאי. כנראה מה שהתפשט להגיד בר יוחאי הוא בעקבות הפיוט בר יוחאי נמשחת אשריך. הפיוט הזה התחבר לפני ארבע מאות שנה בערך, ע"י ר' שמעון לביא מחבר ספר כתם פז. וכיון שהפיוט הזה כ"כ התפשט, נתרגלו לומר בר יוחאי, אבל אין לנו ראיה שדוקא הוא מכל החכמים נקרא בר. ואם יש לפעמים מקומות בודדים שכתוב בר, גם אצל חכמים אחרים לפעמים כתוב בר, כך שזו לא ראיה שכך הוא מדורי דורות. אבל בדורות האחרונים התקבל כך, ולכן הבאנו טעמים מדוע התפשט לומר בר. דהיינו, יכול להיות שאין כאן שאלה מעיקרא, אבל אי אפשר לומר שאין שאלה בכלל, כי בסופו של דבר התקבל לומר בר, ויישבנו למה.

כהערה צדדית, אנחנו בעז"ה אנו עומדים לסיים בסוף החדש את חומש בראשית בסדר הלימוד בזוהר היומי. אולי נעשה איזו סעודה קטנה. אולי מישהוא יקח על עצמו לארגן את זה. ובעוד שנתיים נעשה בל"ג סיום על כל הזוהר הקדוש. התחלנו בשנה שעברה בר"ה, ועכשיו סיימנו ספר בראשית, שהוא חומש גדול. אני חושב שכדאי לחזק את העניין הזה.

**שובו בנים שובבים חוץ מאחר,
הרי אין דבר העומד בפני תשובה**

נחזור לעניין מה שדיברנו על אלישע בן אבויה. צריך פה להבין את מה ששמע, שובו בנים שובבים חוץ מאחר. לכאורה

אומרת, כמאן, כר' שמעון בר יוחאי וחבריו. הם פטורים מתפילה בגלל שתורתם אומנותם. פירושו, שלא מפסיקים את הלימוד בכדי לעסוק במלאכתם. כל החכמים האחרים, ר' יצחק נפחא, ר' יוחנן הסנדלר, הלל ושמאי, כולם היו עסוקים במלאכה. היחיד או היחידים שלא עסקו במלאכה, אלא עסקו רק בלימוד תורה, זהו רשב"י. לכן הוא נקרא שבת, דהיינו אצלו כל השבוע זה שבת, לא תעשה כל מלאכה.

פירוש רביעי אפשר להגיד ע"פ הגמ' במסכת סוכה דף מ"ה ע"ב, הגמ' אומרת שיש 36 צדיקים שרואים באספקלריא מאירה. ואמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י ראיתי בני עלייה, והן מועטין. אם אלף הן, אני ובני מהן וכו', אם שנים הן, אני ובני הן. שואלת הגמ', ומי זוטרי כולי האיי?... והא אמר אביי, לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר, אשרי כל חוכי לו, ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הוו. מתרצת הגמ', לא קשיא. הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר. רשב"י מסביר, דעיילי בבר, הכוונה שהם נכנסים ברשות. בלא בר, בלא רשות. דהיינו, יש צדיקים שהם לא יכולים להיכנס כרצונם אלא עד שנותנים להם רשות. רשב"י עיילי בלא בר, בלי רשות. רבינו חננאל אומר פירוש אחר, הא דעיילי בבר, זה רשב"י, דהיינו שהוא צדיק ובנו צדיק. גם רשב"י היה צדיק וגם בנו אלעזר, וכיון שהוא ובנו צדיקים, לכן יש להם מדרגה יותר גבוהה. אם כן, אולי לפי זה אפשר להבין למה נקרא דוקא בר יוחאי.

אמרנו בסייעתא דשמיא סה"כ ארבע פירושים. כי אין דבר שנקרא לחינם. למרות, שמי ששם לב בסידור, בנוסח בריך

החמור מכל העריות, למרות שהעונש הוא חנק. הרי יש חנק הרג שריפה וסקילה, ולפי הדרגות של החומרא חנק היא פחותה ממיתות אחרות, ובכל זאת לאמיתו של דבר, אשת איש הכי חמור. עד כדי כך, שכתוב שגם מי שעושה תשובה, בכל מקרה יהיה לו עונש בעוה"ב. או עונש של גיהנם, או עונש אחר. יוצא שיש מחלוקת בזה, י"א עד דכא ולא עד בכלל, ויש אומרים עד ועד בכלל. מי אלו האומרים שלא מועילה תשובה לעובר על שלושת העבירות, לא זכיתי למצוא. החיד"א מביא כך בשם ספר סמיכת חכמים, טרחתי ויגעתי לחפש בספר סמיכת חכמים, שהוא ספר גדול על מסכת ברכות, ובסוף מצאתי שהוא אומר, אמרינן... אבל איפה אמרינן? איני יודע. בכל אופן היו כאלה שאמרו כך. אבל החיד"א עצמו מוכיח כמהרי"ץ שמועילה תשובה, וזו גם דעת הרמב"ם. דור המבול עשו את כל העבירות, ואם היו חוזרים בתשובה היה מועיל להם.

א"כ, אין עבירה בעולם שלא מועילה לה תשובה. יש אולי עבירה שקשה לעשות תשובה, אבל אין מצב שסוגרים דלת בפני אדם לשוב. א"כ איך אמרו שובו בנים שובבים, חוץ מאחר. איך כביכול נעלו בפניו דלתי תשובה.

יש על כך כמה תשובות. יש מפרשים, וכך אני זוכר גם מאבא מארי בילדותי שאמר, שזאת היתה הטעיה. דהיינו, בת קול הטעתה את אלישע אחר, אבל אם היה חוזר בתשובה, היתה מתקבלת תשובתו. לכאורה, מה הפירוש להטעות, וכי בת קול משקרת? אלא שיש בחינה, כמו שאמרנו אשר חלק ה' אלד"ך אותם לכל העמים, שהחליקם בדברים (ע"ז דף נ"ה ע"א). וכך אומרים כמה מפרשים, פתח עינים ועץ

יש פה שאלה קשה מאד. בת קול מודיעה, שלכאורה אחר לא יתקבל בתשובה, והרי כלל גדול בדינו שאין דבר שעומד בפני התשובה. אין שום דבר שתשובה לא מועילה לו. הרמב"ם בתחילת הלכות תשובה, כותב במפורש, כל מצוות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתוודות. כשאדם עושה תשובה והוא מתוודה מועיל לו, יש תשובה לכל העברות. א"כ איך אפשר להבין שבפני אלישע בן אבויה ננעלו דלתי תשובה. אח"כ כותב הרמב"ם שיש חילוקי תשובה, אבל תשובה מכפרת על כל העבירות. ובפרק שני כותב הרמב"ם, איזו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה מפני התשובה וכו' זה הוא בעל תשובה גמורה. א"כ רואים שבכל הדברים מועילה תשובה.

אמנם זה לא כ"כ פשוט ומוסכם. יש פסוק, תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, דכא ר"ת דם, כפירה, אשה. על שלושת העבירות החמורות, שפיכות דמים, כפירה דהיינו ע"ז, ועריות, יש אומרים עד ולא עד בכלל. עד דכא, דהיינו עד שלושת העבירות האלו, אבל לשלושת העבירות האלו לא מועילה תשובה. מהרי"ץ מביא בדיוק הפוך, שמועילה תשובה אפילו לאלה. בתפילה למשה איש האלד"ים, כותב מהרי"ץ בעץ חיים עמק קכ"ה ע"ב, תשב אנוש עד דכא, עד דכדוכה של נפש ... שבעל תשובה צריך לכוף יצרו ולשבר כחו. דכא, ר"ת דם, כופר, אשת איש, לכל עבירות מועיל תשובה. שובו בני אדם. דם זה שפיכות דמים, ע"ז שזוה כפירה, אשת איש. הוא מדגיש אשת איש, מפני שזה

ברוב רחמיו מעורר אותנו, ועדיין הוא לא חוזר, הדבר חמור מאד. מהר"ץ כותב את זה לגבי נפילת פנים, עמ' נ"ו ע"ב, ענין התשובה הוא לפוקה ולמכשול לרשעים. שברא להם ה' ברוך הוא רפואה לשוב, ואינם שבים. בזה יגדל עונם, וייענשו יותר וכו'. א"כ, לא רק שיש דרך תשובה, אלא גם מעוררים אותנו והוא לא מתעורר, זה אסון יותר גדול. זו תשובה שניה.

אבל בעצם, יכול להיות שלא צריכים להגיע לכל זה. הרמב"ם כותב בהלכות תשובה שיש מצבים, כמו שכתוב אצל פרעה, ויחזק ה' את לב פרעה ולא שילח את בני ישראל. מה פירוש? הקב"ה רוצה שיחזור בתשובה או לא? ממה נפשך, הרי אמרנו אין לך דבר העומד בפני התשובה, א"כ למה ה' אומר למשה רבינו מראש, ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוח ולא ביד חזקה, דהיינו שלא יסכים לשלח אתכם כי ה' מנע ממנו את התשובה. אומר הרמב"ם, יש מצבים שסוגרים בפני אדם את דרכי התשובה, ולא יכול לחזור בתשובה. יש הנהגה כזאת. כותב הרמב"ם בפ"ו הלכה ג', ואפשר שיחטא האדם חטא גדול, או חטאים הרבה, עד שיתן הדין לפני דיין האמת, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאיו, אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעים ממנו דרך התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאים אלו שעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו, השמן לב העם הזה ... ושב ורפא לו. וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים וכו', כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע, עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא. וממשיך בהל' ה', לפיכך כתוב בתורה, ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה, והרע ישראל הגרים בארצו,

יוסף, גם בראשית חכמה בשער הקדושה אומר, שאפילו אם אדם ישמע בת קול שתאמר שובו בנים שובבים חוץ מאותו אדם, שידע לו, שאחר טעה בדבר זה.

אבל יש מפרשים פירוש אחר, שחשוב מאד גם לנו לדעת אותו. שובו בנים שובבים, אדם מתעורר לחזור בתשובה ולתקן את עצמו. אנחנו חושבים לפעמים אולי זה טבעי, יש לו נקיפות מצפון. אבל צריך לדעת, יש בת קול בעולם שיוצאת מהשמים, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מוציא קול קורא, שובו בנים שובבים, שאנשים יתקנו עצמם. לצערנו, יש כאלה שלא מתעוררים. בזמן אלישע אחר, יצתה בת קול האומרת שובו בנים שובבים, כל העולם תחזרו בתשובה. יש אנשים ששומעים, וחוזרים בתשובה. ויש כאלו ששומעים, ואומרים מחר, ולמחרת שכחו. זה שובו בנים שובבים. חוץ מאחר, אותו אני לא אעורר לחזור בתשובה, אבל זה לא אומר שאם יחזור בתשובה לא תתקבל תשובתו. אותו אני לא אעורר אלא רק אם יתעורר מעצמו יוכל לחזור בתשובה.

אנחנו נמצאים בימי שובבי"ם, ויש הרבה קול קורא שובו בנים שובבים. מעוררים על כל מיני תיקונים. יש אנשים שמתעוררים, ויש שלא. ואחת מהשתים, או שהבת קול החליטה לא לעורר אותם, וזה גרוע מאד. כי יש מצבים שאם אדם לא מתעורר, אולי מהשמים כבר התייאשו ממנו, רחמנא ליצלן, אולי הוא נמצא בדרגא כ"כ גרועה, שמהשמים כבר לא מעוררים אותו. או שכן מעוררים אותו, נותנים לאדם דרך לחזור בתשובה, אבל הוא לא חוזר, וזה יותר גרוע. אדם שעבר עבירה, ונותנים לו דרך לחזור בתשובה, דוחפים ומעוררים אותו על אף שלא חייבים לעוררו רק שהקב"ה

שנאמר, הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו. ולפיכך חזק הקב"ה את ליבו. א"כ יכול להיות שכך היה עם אלישע אחר, בגלל שחטאו היה כ"כ גדול, לכן חוץ מאחר, ואין הכי נמי הוא לא יתקבל בתשובה.

ובסופו של דבר, האם אחר התקבל בתשובה או לא, הרי הוא לא חזר בתשובה עד סוף ימיו. אלא כתוב, שברגע האחרון לפני מותו כשהיה חולה, בא ר' מאיר תלמידו לבקרו. ר' מאיר לא היה לו מישוהו אחר שיילמד אותו תורה, לכן הוא למד אצל אלישע אחר. רימון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק. בכל אופן הוא בא לבקרו ואמר לו, חזור בך. הדבר לא מובא בגמרא בבלי אלא בירושלמי במסכת חגיגה. וכי אינך חוזר בך? ענה לו אלישע, אפשר עדין לחזור בתשובה? א"ל ר' מאיר, כן. כתוב תשב אנוש עד דכא, עד דכדוכה של נפש. בכה אלישע אחר, ומתוך כך יצאה נשמתו. ור' מאיר היה שמח, אמר דומה שמת רבי מתוך תשובה.

צריך לדעת, מה היו העבירות של אלישע אחר, חוץ ממה שאמרנו בשיעור הקודם בעניין העריות.

הגמרא אומרת במסכת חגיגה ט"ו ע"ב, תנו רבנן מעשה באחר, שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה ר' מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו. אמר לו, מאיר, חזור לאחריך. שכבר שיערתי בעקבי סוסי, עד כאן תחום שבת. אמר לו, אף אתה חזור בך. אמר לו, ולא כבר אמרתי לך, כבר שמעתי מאחורי הפרגוד, שובו בנים שובבים חוץ מאחר. תקפיה עייליה לבי מדרשא, ר' מאיר תפס חזק את אלישע אחר והכניסו לבית המדרש. א"ל לינוקא, פסוק לי פסוק. אמר לו אין שלום אמר ה' לרשעים.

עייליה לבי כנישתא אחריתי, הלך למקום אחר, אמר לינוקא פסוק לי פסוק. אתם יודעים, מה שאומר תינוק נקרא נבואה קטנה. אמר לו, כי אם תכבסי בנתר, ותרבי לך בורית, נכתם עונך לפני. עייליה לבי כנישתא אחריתי, הלך למקום שלישי, אמר ליה לינוקא, פסוק לי פסוק. אמר לו, ואת שדוד מה תעשי, כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב, כי תקרעי בפוך עיניך, לשוא תתיפי וגו'. עייליה לבי כנישתא אחריתי, עד דעייליה לתליסר בי כנישתא. ר' מאיר לא מוותר. כולו פסקו ליה כי האיי גוונא. כולם אומרים לו דברים רעים, קולעים למקרה שלו. הגיעו לינוקא השלוש עשרה, לבתרא, א"ל פסוק לי פסוק. א"ל, ולרשע אמר אלד"ם, מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך. ולא רק זה. ההוא ינוקא, הילד הזה, הוה מגמגם בלישניה, הדיבור שלו לא היה ברור. אשתמע כמה דאמר ליה, ולאלישע אמר אלד"ם. אמר ולאלישע במקום ולרשע. מה עשה אלישע, איכא דאמרי, סכינא הוה בהדיה, וקרעיה ושרדיה לתליסר בי כנישתא. היה לו סכין קרע את התינוק ושלח אותו לשלש עשרה בתי כנסת. איכא דאמרי, אמר, אי הואי בידי סכינא, הוה קרענא ליה. אמר, אילו היה לי סכין היה עושה כך ושולח אותו. בן יהודע מסביר מכח כמה שאלות שהיו לו, שהוא לא קרע את התינוק, אלא קרע את הספר של התינוק. אבל הפשט שהוא קרע את התינוק, וזה לא פליאה, כי לאלישע בן אבויה היה קשר עם השלטון, הוא לא פחד שיתבעו אותו לדין. והראיה, שכתוב בירושלמי, שהיה הורג רב"י תורה. כשהיה רואה לומדי תורה שמצליחים, היה הורג אותם. יוצא שהוא עבר את שלושת העבירות. גם רצח. גם כפר, כי הרי למה נקרא שמו אלישע אחר, חוץ ממה שכתוב

צריכים להבין, יש פה דבר איום ונורא. וזה בעצם אחד ההסברים למה דוקא אחר לא יכל להתקבל בתשובה, משום שידע בכבודי ומרד בי. אלישע בן אבויה, קשה להבין זאת ואנחנו לא בדרגה להבין, מצד אחד הוא הכיר את כבודו של ה', ומצד שני מרד בו. הדבר נשגב מבינתנו. אבל בכל אופן דווקא בגלל שהיה בדרגות כ"כ גבוהות, אפילו שעם עצמו הוא התנהג בצורה כאילו שהוא אבוד, אבל למה שיכשיל את ר' מאיר, ולכן זכה. כך כותב מלאכת שלמה בשם הגאונים, ודבריהם דברי קבלה. מסתבר שזה הטעם.

ממילא נלענ"ד שלכן בחרו דוקא את הדבר הזה שהוא אמר, כי כתוב במשנה הזאת הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חלק וכו', הרי אין במשנה חידוש כ"כ גדול, פחות או יותר הדבר פשוט, אבל בגלל שרצו לכתוב משהו שיהיה על שם אלישע בן אבויה, שמתחבר לאלישע בן אבויה ומתקשר אליו, לכן כתבו את הדבר הזה בשמו, וזה רק בגלל שעשה משהו טוב ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

תעניות שובבי"ם בזמננו, ותיקונים נוספים לכפרה

אנחנו בימי השובבים. שובו בנים שובבים, לקחו זאת כרמז על פרשיות, שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים. פרשיות אלו הם שבועות מיוחדים לתיקון עבירות באופן כללי, ובאופן מיוחד לעניינים של קדושה, וצריכים לנצל את הימים האלה, שהקריאה וההתעוררות לא ילכו לחינם.

אבל דא עקא, מי שרואה מה שכתבו בספרים הקדושים כמה תעניות צריכים להתענות על העבירות, דברים איומים ונוראים, ואנשים חלילה עלולים להתייאש,

בגמרא מובא בזהר הקדוש כיון שנדבק באל אחר, זה הע"ז. וגם גילוי עריות, כמו שאמרנו בשיעור שעבר. אז כשאמר לו ר' מאיר, ואת דכא ושפל רוח, יתכן שהוא רמז לו, דכא ר"ת דם, כפירה, אשה. אמר לו אלישע, גם על עבירות אלו אפשר לחזור בתשובה, אמר לו ר' מאיר, כן. גם עליהם יש תשובה, ולכן הוא בכה בשניות האחרונות לפני מותו.

בסופו של דבר אנחנו רואים מזכירים אותו במסכת אבות. אלישע בן אבויה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה, לדיו כתובה על נייר חלק וכו', איך לומדים את המשנה ומזכירים אותו, הרי לכאורה היה צריך להשמיט את זה. וזה כמעט הדבר היחידי שמזכירים מאלישע בן אבויה, כמעט לא מזכירים שום דבר אחר ממנו, כל תורתו נמחקה ולא מובא בשמו שום הלכה בש"ס. ומה שיש, כמעט הדבר היחידי, הוא מה שכתוב במסכת אבות. ואכן הרשב"ץ כותב שיש סידורים שדילגו משנה זו, כי שם רשעים ירקב, אבל בסידורים שלנו לא דילגו את זה. בכל אופן הוא עצמו אומר שצריך לכתוב את המשנה הזאת מאחר והיא כבר נאמרה ונכתבה ושגורה בפי התלמידים, ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה. ולפי דבריו יוצא, שהיו משניות שנשארו בגלל שהיו שגורות.

אבל לא כל כך מובן, מדוע דוקא משנה זו נכתבה ולא דברים אחרים שאמר אלישע בן אבויה. לכן, יותר מתקבל מה שכתוב במלאכת שלמה בשם הגאונים, שבשכר זה שאלישע בן אבויה לא החטיא את ר' מאיר, שאמר לר' מאיר כבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת, אפילו שהיה רשע אבל לא רצה שר' מאיר ח"ו יכשל, בשכר זה זכה שמשנה זאת תירשם על שמו, כך יש קבלה של הגאונים.

יום, בין רצופים בין מופלגים. וילקה בצנעא בכל יום. הכל מפורט בשער התשובה בארחות צדיקים. אם אדם גנב, או לקח ריבית, מתענה ארבעים יום. ויש עוד כל מיני אזהרות, ויזהר מלקבל פקדונות, כדי שלא יכניס עצמו לנסיונות. ויעשה גמילות חסד בגופו ובממונו. מי שהכה את חברו. הגביה ידו על חברו. המלבין פני חברו. יתענה ארבעים יום וכו'. הקניט את חברו. חילל את ה' וכו'. הדברים מפורשים בפרטי פרטים, כך כתב הרוקח, אבל זה לפי הפשט.

דעת המקובלים, מובא בשער רוח הקודש, הבאתי במקומו את ספר משנת חסידים שכותב, אלו הם הדברים הצריכים לשוב בתשובה. בהתחלה הוא מדבר על עוון הגאווה. אח"כ מדבר על עוון הכעס, מה יכוון ואיך לתקן, יתענה מאה וחמישים ואחת תעניות בגימטריא כעס. נדה, צריך להתענות 69 ימים כמספר נדה, והוא אומר שהדגש נחשב כמו יו"ד. האוכל נבלה, השותה סתם יינם, העובד ע"ז, יפיל עצמו בשלג וכו'. המשתמש בשמות הקודש, כהנה וכהנה. הבא על אשת רעהו, רחמנא ליצלן, יתענה 325 ימים. המוציא זרע לבטלה, יתענה 84 תעניות וכו' וכו'.

כל זה מדובר אם עבר פעם אחת. אם עשה את אותה עבירה כמה פעמים, בזה יש שלש שיטות. יש אומרים, שעל כל עבירה ועבירה צריך לעשות את אותם מספר תעניות. אוי ואבוי. מי יכול. יש אומרים, מספיק שלוש פעמים, ואחריהם הוא מתקן את העוון. מי שהכי מיקל בנושא הזה, לשמחתנו הרבה, הוא הבן איש חי ברב פעלים. הוא אומר, שתיקון אחד מתקן את הכל.

ואולי יש שהתייאשו כבר. האר"י כתב זאת בשער רוח הקודש, ועוד לפני האר"י מובאים הדברים בספר הרוקח. לא הבאתי את ספר הרוקח, אבל הבאתי את ארחות צדיקים בשער התשובה, שמבאר כמה תעניות צריכים לעשות על עבירות. ועתה יש לכתוב ענייני הצער, לפי כל עבירה ועבירה. הבא על הגויה, יתענה וילקה. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין, לכל הפחות ארבעים יום, או יתענה שלשה ימים, לילה ויום, שלש שנים. פעם לשנה. כל שנה להתענות שלשה ימים רצופים. ואם אחר התשובה חזר לסורו, יחמיר יותר עליו. תשמעו מה צריך לעשות, בימות החמה, ילך במקום נמלים הרבה, וישב ביניהם ערום. ובימות החורף, ישבר הקרח וישב במים עד החוטם. ואם עוד יחזור לסורו, יחמיר עליו יותר ויותר. המוציא שכבת זרע לבטלה, יתענה ארבעים, יום ואפילו אינם רצופים, וכו'. ח"ו אם חיבק או נישק אשתו נדה, יתענה ארבעים יום. הבא על אשתו נדה, יתענה ארבעים יום רצופים, וילקה בכל יום, ולא יאכל בשר ולא ישתה יין וכו'. אח"כ רוצח, רח"ל ילך בגולה שלש שנים, וילקה בכל עיר ועיר, ויאמר, רוצח הוא. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין. ולא יגלח שער ראשו וזקנו וכו', ויקשור ידו אשר רצח בה בזרועו ובצוארו, וילך יחף וכו'... רחמנא ליצלן. וכו'. הבא על אשת איש או על נערה מאורסה וכו' כך וכך. הנשבע לשקר, כתוב כמה פעמים ילקה. אם דיבר בבית הכנסת, עשה צחוק וקלות ראש, תשמעו, יתענה ארבעים יום. מבהיל. אלו דברים שאנשים דשים בעקביהם, אם הורגל לדבר בבית הכנסת, ולעשות שחוק וקלות ראש, מעת שישב יזהר שלא ידבר שום דבר של חול, ואפילו שלא בשעת התפילה. וישב במורא גדול ויתפלל בהכנעה. ויתענה ארבעים

האם ת"ח רשאי או צריך להתענות תעניות שובבי"ם

הלימוד בעמל ויגיעה. ואפילו מי שיכול שיחדש חידושי תורה וזה מכפר.

דבר שני, יש כאלה האומרים, וכך כותב שו"ת זרע אמת, שעל ת"ח לא נאמרו בכלל העניינים של התעניות. דהיינו, אם ח"ו עבר וכעת יושב ועוסק בתורה, הרי אם יתענה הוא יפסיד את הלימוד ויתמעט לימוד התורה. כיון שע"י התעניות יהיה ביטול תורה, עדיף שילמד ולא יתענה. זו שיטת שו"ת זרע אמת, הוא דוחה את כל הדעות האחרות, הוא מביא את כל הגמרות והספרים ראשונים ואחרונים, ודוחה את כולם. הדבר שמפליא, שהחיד"א התייחס אליו ולא דחה אותו, על אף שהחיד"א היה גברא רבא בנגלה ובנסתר. זרע אמת הוא אחד מגדולי הספרדים, רבי ישמעאל הכהן שהיה באיטליה, ויש לו תשובה ארוכה לברר את הנושא הזה, ומביא מה שכתוב כל היושב בתענית נקרא חוטא ומבטל מלאכת שמים, ולכן הוא מברר על פי ההלכה, שת"ח הלומד תורה, לא יעשה את התעניות האלה.

בסופו של דבר הגענו למחלוקת, ודעת המקובלים והאר"י בראשם, שגם ת"ח חייב לתקן, אפילו שיתמעט לימודו. והראיה, שהאר"י אמר למהרח"ו, שגם הוא חייב לעשות את התיקונים. אנחנו לא מגיעים לקרסולי רגליו של מהרח"ו, בפשט אני מדבר כ"ש בקבלה. עד כדי כך, שכשהאר"י בא לצפת, מהרח"ו לא חשב שיש לו מה ללמוד מהאר"י. הוא היה גברא רבא.

דברי זרע אמת מובאים גם בכף החיים, ח"ז הלכות תענית סי' תקע"א. מרן אומר, תלמיד חכם אינו רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים. מביא הכה"ח, וכ"כ הברכ"י, דמדברי האר"י ז"ל מוכח בהדיא, שאף שממעט הלימוד, יתענה לתקן

א"כ מצד אחד, יש פה עניין של כל התיקונים על כל העבירות, ובפרט בנושא של קדושה שימי השובבי"ם מיוחדים לתיקון דברים אלו, כי הימים האלו הם הימים שישראל היו במצרים, וגם זה תיקון לאותם 130 שנה שבהם אדם הראשון ראה קרי לבטלה כי פרש מאשתו, ושיעבוד עם ישראל במצרים בא לתקן את זה, לכן דוקא פרשיות אלו משמות עד משפטים כי אחרי כן מגיע מתן תורה. אבל מצד שני, אפילו הדבר הכי פשוט, התיקון הכי פחות הוא 84 תעניות. מי מסוגל לעמוד בזה? להתענות 84 יום רצופים.

לכן, למסקנא ננסה למצוא לעצמנו תיקונים קלים, שאפשר לעמוד בהם.

ראשית, יש כאלו האומרים, שכל זה מדובר לדורות ראשונים שהיו חזקים בגופם. גם הארחות צדיקים כותב כך בהתחלה, והרי הוא לא מהאחרונים. אנחנו לא יודעים בדיוק מי הוא המחבר, אבל הוא לפחות לפני 700 שנה. הוא מביא מתוספות ומהרמב"ם. בכל אופן הוא אומר שבדורות אלו אנשים חלשים, **אם הוא בעל תורה יש להקל עליו, אבל יעסוק בתורה עסק גדול**. וזה הדבר שמקובל בד"כ בציבור של בני תורה. גם על פי מה שכותב הרבה פעמים הסטייפלר בקריינא דאיגרתא, שהתיקון הכי חשוב על עוונות מצויים הוא לעסוק בתורה ביגיעה ועמל. ומביא הארחות צדיקים מה שחז"ל אומרים, **אם נכשל אדם בעבירה ונתחייב מיתה בידי שמים, מה יעשה ויחיה. אם היה למוד לקרות דף אחד, יקרא שתי דפים. לשנות פרק אחד, ישנה שני פרקים, אלמא יש כפרה ברוב לימוד**. אבל בעיקר מדגישים את עניין

שבסוף בא משפטם של בנות צלפחד לפניו, והוא לא ידע לענות. גם שמואל הנביא כששאל שאלו, מי הרואה? אמר, אנכי הרואה. וגם הוא נענש, שלא ידע ולא הבחין. אומר ספר מי החסד, שראש ישיבה לא יאמר תלמידי אמר כך וכך, כי בזה הוא מתגאה שהאומר הוא תלמידו, אלא יאמר אחד מתלמידי הישיבה אמר כך. משמע לפי זה, שאפילו רב שכותב מכתב לתלמידו, לא יכתוב לכבוד תלמידו. מצד שני אנו רואים שהרבה גדולים, כמו החתם סופר באגרות, בעל נודע ביהודה, שכותבים תמיד לכבוד אהובי תלמידו.

ראיתי סיפור על החת"ס, היה לו תלמיד מובהק ששמו ר' מאיר אש, מחבר ספר שו"ת אמרי אש, והוא התמנה להיות רב. פעם החת"ס שלח לו מכתב, וכשקיבלו הסתכל וראה שהחת"ס לא כתב לו לכבוד תלמידו. אמר לעצמו, רח"ל, אולי הרב כבר לא מחשיב אותי כתלמידו. מיד הלך ושאל את החת"ס, מה יום מימים? למה הרב לא כתב תלמידו? זקן ששכח תלמידו? אמר לו החת"ס, לא ח"ו מפני שאתה כבר לא תלמיד, אלא שלא רציתי להתכבד בכבודך. אם אני אכתוב שאתה תלמיד, זה יהיה בושה וחרפה בשבילך. תראו מי היה החת"ס, לא החשיב את עצמו לגדול בכלל.

ראיתי מספרים, שמישהוא קרא לו איזה מכתב ששלחו אליו, וכתבו עליו תארים מאור הגולה וכו' וכו'. התחיל החת"ס לבכות. אמר, מה? אני מאור הגולה? רח"ל. אם אני מאור הגולה, אז מה המצב של הדור... עד כדי כך. ממש ישב כמה דקות בצער בגלל זה. ואם החת"ס שהיה לפני 250 שנה כך, מה נגיד היום?!

ואכן יש פה שאלה, האם ראוי לרב לכתוב לכבוד תלמידו. לפי הגר"ח פלאגי זו גאווה,

הפגם. מצד שני הוא מביא, תשובת זרע אמת השיג על של"ה, ואסר לת"ח להרבות בתעניות וסיגופים, היכא דלא מצי לצעורי נפשיה. אם הוא בריא ולא יזיק לו, וגם הוא יוכל ללמוד, אז אדרבה. אבל אם ע"י התענית הוא לא ילמד, שלא. בא המחזיק ברכה ואומר כך, גם אם נקבל את השיטה של זרע אמת שלא יתענה, אבל תלוי על איזה ת"ח מדברים. האף אמנם דנימא דלא יתענה הת"ח, מ"מ אין ספק דחיובא רמיא, דהת"ח יתעורר ויפרוש מעבירות קלות וחמורות, שנראות בזמן הזה קלות. כגון, שיזהר מאד בתפילה ובברכות... לצערנו, אני רואה תלמידי חכמים, שמעיינים בספרים בזמן התפילה, לא יודע מה קרה לדור הזה. לומדים תוך כדי התפילה. פותחים ספרים, וחלקים גדולים של התפילה מדלגים ככה, ובפרהסיא. או שאפילו התפילה שלהם בעמידה מרושלת, ה' ירחם. ממש זלזול בתפילה. בכל אופן, גם אם מדברים על ת"ח, צריך שהת"ח יהיה באמת בעל יראת שמים. וממשיך וכותב, לא ידבר בביהכ"נ, ושלא לדבר בשבת דיבור של חול, ומהסתכלות בדבר שאינו שלו, וממושב לצים, ומסרך גזל, ומסרך חילול ה', ומלשון הרע וכו', ויתרחק מהם בתכלית. ומסרך גאווה, וכעס. ויתחרט ויבכה על מה שעבר ולא יוסיף עוד לחטוא, וילמוד לשמה בתכלית כוונת לשמה, ושב ורפא לו.

האם ראוי שרב יכתוב לתלמידו - לכבוד תלמידו

מה הפירוש סרך גאווה, ראיתי שכותב הגר"ח פלאגי בספר מי החסד דבר מעניין. זה כמו שמצינו אצל משה רבינו שאמר 'והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתי', ומשה רבינו נתבע על זה

חמשה ימים, וכך בשנה הבאה עוד חמש ימים, עד שבסה"כ יצטרפו לו 84 ימים של תענית ממש, כדי שלכל הפחות יהיה לו תיקון אחד בימי חייו.

אבל כל זה רק למי שסובר שמספיק לעשות את התיקון פעם אחת בחייו בלבד, אבל הרי יש אומרים שצריך 3 פעמים. לכן יש כמה עצות. כתוב בירושלמי שאם אדם מתענה חצי יום, הדבר נחשב כתענית. א"כ אפשר לחלק, חצי יום ועוד חצי יום נחשב כיום שלם, וכך לעשות צירוף של כמה חצאי ימים.

בזמננו, בישיבות ובמקומות שעושים את התיקונים האלו, אומרים תפילות של הרש"ש וכו' שכמובן זה לא מעכב, אבל הם צמים יום אחד, בד"כ קובעים שני או חמישי, ועושים פדיון לתעניות. דהיינו, יום אחד בתענית ממש מבוקר עד ערב, ישנם שמחמירים לילה ויום אבל לפחות מבוקר עד ערב, וגם עושים פדיון, דהיינו נותנים כמה שעולה סעודות של 84 יום. יוצא שיש לו גם צום וגם פדיון של 84 יום. אבל כמובן שכל זה בליט ברירה. כמובן שיותר טוב אם היו צמים בפועל 84 יום, אפי' אם לא יהיו רצופים.

דעת מרן שליט"א על ספר חמדת ימים

יש עוד עצה שמובאת בספר חמדת ימים. מי שיקרא בספר הזה, יסתמרו שערות ראשו. הוא מדבר על ימי השובבי"ם, ומה גורמים העוונות. עוון פגם הברית, גורם לאריכות הגלות... רח"ל. דברים איומים ונוראים.

אבל צריך להיזהר. יש אנשים שח"ו נכנסו למשברים, וליאוש. זו גם עצת יצר הרע. צריך לדעת, בדיוק הפוך, צריך תמיד

ואילו כאן בסיפור על המהר"מ אש רואים הפוך. אלא כנראה שהדבר תלוי לפי העניין. לפעמים, זה כבוד לתלמיד שהרב כותב לו תלמידי. יש תלמידים שמתכבדים בזה שהם נחשבים כתלמידים של הרב, הם רוצים שהרב יכתוב להם שהם תלמידים שלו. אבל לפעמים, הרב עצמו משתבח בתלמיד, בזה שהוא כותב לו תלמידי הוא מראה שהוא תלמידו כדי להוריד את הדרגא שלו, כדי להתפאר שהוא הצליח להעמיד תלמיד חשוב כזה. לכן נראה, שהכל לפי העניין.

נחזור לעניינינו, א"כ יש כאן שתי שיטות. יש אומרים שבזמן הזה אין תעניות וסיגופים, כי אנחנו חלשים. כך כותב גם הגר"ז באגרת התשובה. **בזמננו בדורותינו אסור להרבות בתעניות, אפילו על כרתות ומיתות בית דין, רחמנא לצלן.** ק"ו על מצות עשה ולא תעשה. אלא אם יכול יתענה קצת אבל שלא יזיק לו. וכן יתן צדקה כמה שיכול, וחטאך בצדקה פרוק.

ממילא או שיתענה, אבל לא כמספר התעניות שכתוב, אלא רק בדרך שידוע שלא יזיק לו. או שת"ח בכלל פטור.

אבל בכל זאת הוא מציע פה הצעה. דהיינו, נכון שהדור חלש, וגם לומדים תורה, אבל בכל זאת, פטור בלא כלום אי אפשר. רצוי שיעשה את התיקון לפחות פעם אחת. פ"ד תעניות כמו שצריך. אפילו לפי השיטה המקילה של הבא"ח שמספיק תיקון אחד, העיקר שיתענה.

אולם, ממש כמו שצריך פ"ד תעניות הרי אי אפשר. לא שייך להתענות שמונים וארבע יום רצופים. יש אפשרות להתענות 84 פעמים בהפרש של כמה שנים. אפשר לקחת, בפרט בימות החורף הקצרים, לצום יום אחד. נגיד שבשנה אחת יתענה

להיות בשמחה ולא להיכנס לעצבות.

אני מביא את ספר חמדת ימים, למרות שאתם יודעים שיצאו על הספר הזה פקפוקים. מהרי"ץ מביא אותו פעמים רבות, והרבה גדולים מביאים אותו. לא רק תימנים, אלא גם אשכנזים וספרדים. עיקר ההתנגדות אליו היתה אצל החסידים, הם טוענים שמחבר הספר שייך לכת שבתי צבי. הדבר מובא בספר שבחי הבעש"ט. אבל האמת, שהרבה גדולי חסידות השתמשו בספר הזה. יש כאלה שהזכירוהו במפורש, וישנם שלא. החיד"א השתמש בספר הזה, גם בן איש חי, כל הגדולים השתמשו, אבל בחששות. כי לא היה ברור מי מחבר הספר הזה. אבל משמים זכינו, ומישהוא בירר את הנושא הזה, וחיבר ספר בשם אוצר חמדת ימים. הוא בירר על הספר וגילה דבר ממש מפליא. התברר שהספר הזה כשר למהדרין! הוא כלל לא שייך לכת שבתי צבי, והוא בכלל נולד 90 שנה לפני שבתי צבי. מחבר הספר הוא רבי בנימין הלוי, אחד מגדולי המקובלים שהיה בארץ ישראל. הוא היה עניו גדול, ומרוב ענוותנותו הסתיר את שמו. הוא נתן להרבה גדולים להעתיק מהספרים שלו. בקיצור הספר כשר, ואין איתו שום בעיה. אחת הראיות לכשרותו, שהרש"ש שלא סמך על דברי חמדת ימים, לא אמר שח"ו הוא אדם פסול, אלא הוא רק אמר, אנחנו לומדים את התורה של האר"י ממה שכתב מהרח"ו, ובעל חמדת ימים נקרא אצלו שאר ספרי המקובלים, שכתבו יתר התלמידים שהם לא כ"כ מוסמכים כמו מהרח"ו. אבל לא שח"ו יש פקפוק במחבר עצמו. יוצא שצדקו מה שהחשיבו אצלנו את הספר הזה. ותדעו לכם, הספר הזה מאד מעורר. כמו שבכל ספרי חז"ל הספר שהכי מלהיב ומעורר, זה ספר הזוהר

הקדוש, כך בספרי המוסר האחרונים, אין ספר שמלהיב ומעורר כמו חמדת ימים. ודווקא ספר זה נפגע, וגם זה עצת היצר, ח"ו להחליש את השפעת הספר כדי שלא יתעוררו. אבל הספר כשר למהדרין ללא פקפוקים.

בכל אופן, הוא מביא כמה תיקונים, נגיד אולי דבר אחד, שנמצא בהישג יד ואפשר לעשות אותו. יש מצבים שאדם צם כמה ימים. דרך אגב מישהוא עשה זאת בזמננו, צם יומיים ולא הזיק לו. בדורות שעברו היו כאלה שעשו צום אפילו שבוע שלם, אבל בדורנו אינני יודע אם זה מציאותי. אבל שלשה ימים זה מציאותי, אני מכיר אדם בתימן שצם שלושה ימים, בסוף הוא נהיה רזה כ"כ וביום השלישי היו צריכים לפתוח את פיו בכח. שלשה ימים, כמעט התייבש. אבל אינני מדבר על זה. אני מכיר מישהוא, אולי גם אתם מכירים אותו, שהוא צם יומיים ואמר שאדרכה יותר קל ביום השני מהיום הראשון. הגוף כבר התרגל.

המעלה של תענית יומיים רצופים, שהם נחשבים כ- 27 תעניות. כדאי לדעת את זה למרות שהדבר אינו מציאותי כ"כ. תענית של שני ימים עולה לכ"ז תעניות. ארבעה ימים, עולה 1080 תעניות וכו'. ששה ימים, עולה 65600 תעניות. ממילא אם פושע כ"כ גדול שיעשה את זה וכך הוא יוכל להסתדר. בדורות הקודמים עשו את זה. אשתו הצדקת של הגר"א, כמעט ועשתה את זה. היא רצתה לעשות הפסקה משבת לשבת. בספרים מספרים על אשתו של הגר"א, שהתחילה לצום במוצ"ש כי רצתה לעשות הפסקה של ששה ימים, אמר לה הגר"א, כבר התחלת את העבירה הראשונה, כי במוצאי שבת יש מצות סעודה רביעית ולא אכלת סעודה רביעית.

נחשבים ליום תענית, ממילא יוצא לו 13 תעניות. רק צדיק כזה שלא מפסיק לעסוק בתורה, הדבר יועיל לו. אבל משמע שדוקא בצורה הזאת, שיהיה יום ולהוסיף שעה לפני ושעה אחרי.

ומה שהוא אומר, לא יפסיק לעסוק בתורה רק לעת מצוא, יש גמרא במסכת ברכות דף ח' ע"א, על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, מביאה הגמרא 5 פירושים. יש פירוש שזה אשה, יש שזה מיתה, יש שזה קבורה וכו'. הפירוש האחרון, לעת מצוא זה בית הכסא. דהיינו שאדם יתפלל שיהיה מצוי לו בית הכסא. אמר מר זוטרא, ההיא עדיפא מכלהו. למה עדיפא מכלהו, אומר מהרש"א כי יש הוכחה מהמשך הפסוק רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו. דהיינו, אדם שמצוי לו בית הכסא ואינו צריך לחפש מקום, כי הרי בזמנם בבל היתה ארץ מצולה ואי אפשר היה לעשות חפירות כיון שיש מים, לכן היו צריכים להתרחק עד שמוצאים מקומות שאפשר לחפור וממילא אדם היה צריך להתאפק, ולפעמים הוא לא מחזיק מעמד ונרטב. לכן מפרש מהרש"א, שזה מתאים עם ההמשך של הפסוק, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו. על השטפונות.

יש עוד אפשרות שכתובה בספרים, מי שמשתתף בסעודת פדיון הבן, נחשב לו כתענית של פ"ד יום. כי נאמר, ויקח משה את כסף הפדיון, למה לא כתוב פדיון אלא פדיון, רמז פה פ"ד יום. בעל שדי חמד אומר שאין לזה מקור, אבל הדבר מובא בכמה ספרים. ממילא מי שמשתתף בסעודת פדיון הבן, גם יכול להועיל לו.

בכל אופן, כל אלו הם רק דברים שאפשר לצרף לתיקון העיקרי, אבל התיקון העיקרי הוא, לפחות פעם אחת בחיים תענית של

הוא לא הסכים לזה. בכל אופן, אין מקור מפורש לכל העניין הזה, אבל החמדת ימים אומר בלשון קיבלנו. זו קבלה. הכי הרבה הדבר שנוי במחלוקת.

עוד נתבאר בחמדת ימים, מי שיקום באשמורת הבוקר, שעה אחת קודם היום, ויעסוק בתורה כל היום ההוא וכל הלילה הבא אחריו, עד אחר תפילת השחר של היום השני, ולא יפסיק מהגות בתורה רק לעת מצוא ולהתפלל ולאכול סעודתו לשובע נפשו ולא מותרות, הרי זה נחשב לתשושי כח, ועולה לו ל-13 תעניות. דהיינו, יש אפשרות לעשות 13 תעניות כמעט ביום אחד. הוא לא מתענה אלא אוכל רק לשובע נפשו ולא מותרות. כמו שמסופר על הגר"א בזמנו, שהיה איזה דיבוק שניכנס במישהוא, ורצו להביא אותו לגר"א כדי שיוציא לו את הדיבוק, אבל כששמע שרוצים לקחת אותו לגר"א התחיל להשתולל מאד ולא רצה ללכת, מנסה למנוע בכל כחו. אמרו לו, למה אתה מפחד, הרי הלכנו אצל הרבה צדיקים שעושים הרבה תעניות ולא פחדת, רק מהגר"א אתה מפחד? למה מכל הסגפנים והצדיקים והאדמו"רים לא פחדת. אמר להם, אני אגיד לכם את האמת. אני מפחד מהאוכל של הגר"א, יותר מהתעניות של אחרים. צדיק אוכל לשובע נפשו, והאוכל והאכילה שלו הם מעלה יותר גדולה כי הוא יודע איך לאכול. כמובן שהוא ידע בדיוק מה הכוונות באכילה.

בכל אופן לעניינינו, אם יעשה כך הרי שנחשב לתשושי כח ועולה לו ל-13 תעניות. והחשבון הוא כך, יש פה בעצם 26 שעות, היום הוא 12 שעות, הלילה גם 12 שעות, שעה לפני עלות השחר ושעה אחרי, ביחד יוצא 26 שעות. כל שעתיים

פ"ד יום ממש. דברים אחרים אפשר לצרף, על אף שאינם כ"כ חלקים, אבל סוף סוף הדברים כתוב בספרים, והם שלוחי דרחמנא. אם ת"ח כתבו את הדברים, הרי שהם בשם הקב"ה, ואי אפשר להגיד שהדברים לא נכונים. רק שצריך לתפוס את העיקר, דהיינו שהתיקון העיקרי יהיה תענית, והדברים האחרים אפשר שיהיו כצירופים. כ"ש בעניין של לימוד התורה ביגיעה, שבכל מקרה זה חשוב. או לסמוך על הדעות שאנחנו חלשים, ואז להתענות

כמה שיכולים. או לפדות את התעניות. או שיתן צדקה בשווי של סעודה אחת, ומי שעשיר יתן בשווי של כל סעודות היום. או 26 שעות כמו שאמרנו. או אפשרות של פדיון הבן. יש גם את תענית הראב"ד שיכולה להיות כתוספת, דהיינו שיכין לעצמו מאכל שהוא מאוד אוהב, יתחיל לאכול ויפסיק באמצע, זה גם יועיל כצירוף לתעניות, בתורת תוספת לעיקר. ויהי רצון שנזכה לגאולה קרובה במהרה בימינו.

השיעור השבועי - בשלח

מפתח נושאים:

- ◆ חי"ת שעל בטן החגב- סימן ידוע מחז"ל לכשרותו ולא כמי שטען שזו המצאה של תימנים
- ◆ מסורת יהדות תימן תואמת בהרבה דברים למסורת עדות אחרות, אלא שנשתכחו מהם
- ◆ עונש כרת והגדרתו, וכיצד יתכן שחייבי כרתות אינם נכרתים
- ◆ המשך הבריור לגבי ג' פסיעות בתוך ד"א של חבירו, ומנהג ק"ק תימן בזה

תגיד שיש שש רגלים, כך גם יותר קל לזכור את הסימן. חוץ מזה הוא לא הבין, הרי יש לו ארבע כנפיים, א"כ הוא היה צריך לעוף בכנפיים כמו שאר העופות, והייתי מדמה בשכלי היאך הם עשויים הכנפיים, התחיל לחשוב ולדמיין איך זה נראה, האם כל כנף יש לו שניים, או אחד על אחד. מתוך שאני משתומם, נפל על הגמרא שבידי עוף אחד מזה המין. לקחתי אותו והצצתי בו, ומצאתי בו כל הסימנים הללו שכתב רש"י. וראיתי שיש לו על בטנו כצורת חי"ת אדומה, וכנפיו היו כפולים זה על זה, הוא ראה את הכנפיים מלמעלה ואת הרגליים מלמטה, הפך אותו והסתכל על הבטן וראה שיש לו צורת חי"ת אדומה. והכנפיים היו כפולים זה על זה, ואמר, אולי בגלל שהכנפיים כפולים אינו יכול לעוף, כי זה לוחץ עליו. בבוקר הבאתי אותו לבית המדרש. ספרתי המעשה למורי ורבי כמוה"ר חיים וטורי זצ"ל שראה אותו ובדק כל הסימנים, ואמר, זה הוא ודאי ששמו חגב הוא. וצורת חי"ת שיש לו על בטנו, היא רומזת לשמו חגב. בדקו וראו שכל הסימנים הכתובים בחז"ל נמצאים, והחי"ת רומז את המילה חגב. כך כותב בשם רבו.

לפני שנמשיך, אני חושב שלא כ"כ מדויק מה שכתוב פה, שאינו יכול לעוף בגלל

חי"ת שעל בטן החגב - סימן ידוע מחז"ל לכשרותו ולא כמי שטען שזו המצאה של תימנים

נאמר בפרשת שמיני, אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהם על הארץ. את אלה מהם תאכלו את הארבה למינו ואת הסלעם למינהו את החרגול למינהו ואת החגב למינהו. התורה אומרת את הסימנים של החגבים הטהורים, ובמשנה מס' חולין נידונים כל ענייני סימנים אלו, ולמעשה הסימנים הם, שיש להם ארבע רגלים, שני קרסוליים, ארבע כנפיים שחופים את רוב גופו, רוב ההיקף ורוב האורך. אלו הסימנים שמוזכרים בחז"ל.

בספר שדה יצחק על מסכת חולין כותב כך, יש לו קרסוליים, הם שתי רגליים ארוכים לבד הארבעה. כבר עמדתי בימי חורפי לילה אחד בימי החורף, הייתי בביתי סוגרת ומסוגרת, והייתי לומד בזאת הסוגיא, הוא אומר שלמד את הסוגיא הזאת במסכת חולין דף נ"ט, שם המשנה כותבת את סימני החגבים, והוא אומר שהוא היה מדייק ברש"י, כי רש"י אומר שהקרסוליים הן הרגליים הארוכות של החגב שבהן הוא מתנער ומקפץ. והוא שואל, למה לומר שיש להם ארבע רגלים ועוד שני קרסוליים,

החי"ת. זו לא השערה לא המצאה ולא דבר בדוי, אלא סימן שחז"ל כבר אמרו אותו. ויש מפרשים שזה סימן הלכתי. דהיינו, הרי ר' יוסי אומר בחולין שאחד מהסימנים הוא ששמו חגב, כלומר צריך שיהיה מסורת ששמו חגב ולא מספיק שיהיה לו את כל הסימנים, ארבע רגלים ושני קרסולים, ושכנפיו חופים את רוב היקף גופו. זה לא כמו בדג, שבדוקים סנפיר וקשקשת. לא כמו בעוף, שבדוקים את הזפק, ואם הקרקבן נקלף, ואם אינו דורס, כל הסימנים מה שכתוב. או כמו בבהמה, מפרסת פרסה שוסעת שסע. בחגב צריך להיות שידעו ששמו חגב. זו דעת ר' יוסי שם. יש מחלוקת אם הלכה כר' יוסי או לא, ויש כאלו אומרים שהחי"ת הוא סימן הלכתי.

לגופו של ענין, בעל מדרש הגדול בפרשת בא מביא דרשה על הפסוק ויסר מעלי רק את המות הזה. כי לכאורה הפסוק הזה בפשטות לא כ"כ מובן, מה פירוש ויסר מעלי רק, וכי רק את זה רצה פרעה שיסיר ומכות אחרות לא? לכן הוא מפרש פה בדרך דרש, רק את המות הזה, שרוקו ממית. דהיינו, שרוק החגב ממית. לא ברור האם הכוונה היא שתמיד הרוק של הארבה ממית, או שבמצרים היה הרוק שלו ממית, כי בד"כ אצלנו אכלו אותו עם הרוק והוא לא המית ב"ה, היו חיים וקיימים. יכול להיות שיש הבדל אם הוא מתייבש ע"י הצליה, שאז הרוק מאבד את ההשפעה שלו. בכל אופן במצרים ודאי שהרוק היה ממית.

תשמעו מה אומר מדרש הגדול, אמר ר' נחמיה, ארבעה עשר דברים נאמרו בארבה. פיו סתום, שאלמלא פיו סתום אין כל בריה יכולה לעמוד לפניו. רוקו ממית

שכנפיו כפולים אחד על השני. כנראה הוא לא ראה אותו עף אלא כשכבר היה חלש. כי בוודאי שהחגב מתעופף ועף, כמו שכתוב, וכיסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ. בטח שהחגב מעופף.

מה שכן, הוא אומר שרבו, ולכאורה נראה שזו השערה שלו, שהחי"ת הנמצאת על בטנו רומזת על שמו חגב. למעשה ביררתי היכן חי בעל שדה יצחק, התברר שהוא היה בלוב, בטרפולי. למעשה ידוע שבהרבה ארצות אכלו את החגבים, רק שבמשך הדורות התעוררו להם כל מיני שאלות וקושיות ובסופו של דבר ויתרו על המסורת הזאת. לא כולם, חלק המשיכו וחלק הפסיקו. אצלנו המסורת הזאת היתה מקובלת. הוא כותב שהרב שלו אמר כך, לכאורה נראה שרבו לא שיער זאת מעצמו, אלא שאצלם זה היה מסורת מקובלת, שהחי"ת שעל בטן החגב הוא אחד מהסימנים. כשאבותינו רצו לדעת על מין אם זה כשר או לא, היו בודקים אם יש לו את החי"ת, חוץ מהסימנים הרגילים כמובן.

מדוע אני אומר את כל זה. בספר שאלות ותשובות פאת שדך של הרב מונק, היה בחיפה מי שמכיר, והוא למד את הנושא הזה ואומר, התימנים בדו את הסימן הזה מלבם. בדו מלבם. בגמרא לא כתוב את הסימן חי"ת.

לצערנו הרבה פעמים, הרבה רבנים ת"ח מעדות אחרות, לא יודעים את המקורות שלנו וחושבים שזה המצאות שלנו. צריך לדעת, אין דבר אחד לפי מיטב ידיעתי, אפילו דבר אחד שאבותינו נהגו או אמרו, שאין לו מקור.

כנראה שהם לא ראו את מדרש הגדול, כי במדרש הגדול כתוב מפורש את סימן

לא מסתכל אחורה לראות אם המתפלל שאחוריו סיים, אלא פוסע אפילו שאולי נכנס בתוך ד' אמות של המתפלל. והפלא הוא, שגם אצלם מקובל כך אפילו שלכאורה זה נגד שלחן ערוך מפורש. אולי בעז"ה נרחיב בנושא בהמשך ונתרץ זאת.

בכל אופן רואים, שיש מסורת משותפת של הרבה ארצות, וזה מעיד על דברים שמקובלים מדורי דורות, שאי אפשר לדחות אותם בגילא דחיטתא. הדברים מבוססים, רק שצריכים לבסס אותם בצורה נכונה, עם מקורות, ולא על סברות והשערות. כל דבר צריך להיות בצורה מבוררת.

בעניין מחבר הספר שדה יצחק, יש עליו סיפור מעניין. המחבר הזה חיבר ספר על כמה מסכתות, שני כרכים. בצעירותו הוא היה משרת אצל גביר אחד, ובגלל שהוא היה כ"כ תמים היו אוהבים לשמוע אותו. תמיד היו מביאים אותו ורוצים לשמוע מה הוא אומר, כי על כל דבר ענה בתום לב. הגביר שלו היה עשיר גדול, והיה תורם יותר מכל הגבירים באיטליה. פעם אחת רצה הגביר לעשות קצת שמח, והביא לביתו את השד"ר, הרב שהיה אוסף את התרומות, ואמר למשרתו מחבר שדה יצחק, תראה כולם כבר תרמו, אני תרמתי כך וכך, הוציא לו את הפנקס והראה לו, והנה השד"ר כבר עומד ללכת, נשאר רק שאתה תתרום. רק אתה חסר שתתרום, אל תעכב אותו. והוא בתום לב הלך והביא את כל חסכוניותו שאסף תקופה ארוכה, כמה גרושים שנאסף לו ונתן לשד"ר. הרב השד"ר שראה איך מתנהג כ"כ בתמימות, בירך אותו שלשנה הבאה יהיה עשיר כמו הגביר שלו. ובסופו של דבר זה התקיים. הוא זכה גם ללמוד תורה, וגם להחזיק

ומיבש, שנאמר ויסר מעלי רק את המות הזה. שיניו, שיני ברזל. קרניו דומות לקרני השור. כפיו דומות לכף האריה. עיניו דומות לסלעם. כנפיו דומות לכנפי הנשר. צוארו דומה לצואר הסוס. לבו דומה ללב האדם. גבו דומה לגב נחש. ירכותיו דומות לירכתי גמל. שוקיו דומים למסור, מחודדים כמו מסור עם חריצים. לבושו דומה לסרק, צבע אדמדם. כתוב חי"ת על לבו, מפני שהוא חילו של המקום, שנאמר חילי הגדול אשר שלחתי בהם. זה פסוק בספר יואל, שם היתה גזרה קשה ובא ארבה שלא היה כמוהו. בכל אופן הסימן הזה כתוב במפורש. והמאמר של ר' נחמיה נמצא לא רק פה, הוא נמצא גם במדרש רבינו הקדוש ובמדרש שלשה וארבעה. א"כ חכמי תימן ידעו ושמרו על המדרש הזה, וזה סימן שהיה נפוץ אצלנו בכל הציבור, אפילו אנשים פשוטים ידעו את זה, ותמיד בדקו אם כתוב חי"ת על לבו. הוא חילו של המקום, הצבא של הקב"ה. אם כן יוצא, שהכל מדויק ואין פה שום דבר בדוי, וכך היה מקובל.

מסורת יהדות תימן תואמת בהרבה דברים למסורת עדות אחרות, אלא שנשתכחו מהם

אני אומר זאת, כי אני רואה הרבה דברים שגם בארצות אחרות, כגון מרוקו או תוניס, שהרבה דברים שיש לנו במסורת היו גם אצלם בדורות שעברו. הרבה דברים דומים. לא רק בענין הניקור מה שהתפרסם בזמן האחרון ודיברנו עליו, אלא אפילו בצורת עטיפת טלית, ועוד נושאים, אולי נדבר בהמשך על ענין הפסיעות. אצלנו מקובל שאדם שמתפלל שמונה עשרה ומסיים את התפילה, הוא

שהגמ' בבא מציעא אומרת שרבינו הקדוש מתוך ענוותנותו אמר לבנו, אתה ארי בן שועל אבל ר' אלעזר ברבי שמעון הוא ארי בן ארי. א"כ מצאנו שת"ח נקרא ארי. אבל שת"ח נקרא חגב, ולפי זה לעשות מהלך, ושזה קמצא ובר קמצא, זה נראה לי רחוק מדי. מי שימצא תשובה אני ישמח מאד.

למעשה יוצא, שהחגבים הם צבאו של הקב"ה. איפה הצבא הזה היום, לא נותנים לו לצאת לעולם. הרי החגבים, הארבה זה דבר שמזיק, משמיד את התבואה ועושה אסון גדול, לכן היום משתדלים לרסס אותם. מאתרים את המקומות באפריקה היכן שהם מתחילים להתרבות, כי החגב הזה מה שאנחנו אוכלים ומה שמגיע היום גם לפה זה שרידים בודדים, הם נקראים ארבה מדברי. הסוג הזה כשר, והוא הכי מצוי והכי נפוץ. יש מינים אחרים שאינם כשרים שמתערבבים איתו, אבל הארבה העיקרי הוא הארבה המדברי, ויש עליו את כל הסימנים כמו שכתוב בחז"ל, ארבעה עשר דברים נאמרו בארבה וכו'. אבל היום מרססים אותם. וכ"כ מתאמצים בזה, שמשתמשים אפילו בלויינים שמסובבים את העולם, כדי לאתר את הנחילים שלהם ולהתקיף אותם כבר בהתחלה. בקיצור, לא נותנים להקב"ה להפעיל את הצבא שלו. לא שהדבר אסור אם זה כדי למנוע נזק, אבל בואו נראה אם באמת מרוויחים מכך או לא. דהיינו, נכון שהחגב גורם נזק, אבל אתם יודעים כמה תועלת הוא יכול לגרום לבן אדם, כמה מחלות לב היו חוסכים אם היה במאכל שלנו ארבה. בצרפת נותנים לסוסי מרוץ לאכול חגבים. זה מאד בריא לגוף. אבל מה עושים היום, את הארבה מרססים, ואת המחלות לב ומחלות אחרות לא יודע אם הצליחו לרפאות ואיזה תרופות יש להם למחלות

הרבה ישיבות, גם פה בארץ ישראל. זהו מחבר ספר שדה יצחק. מי שיראה זה מובא בהקדמה.

בספר בניהו של בן איש חי על מסכת גיטין, הוא מביא את דברי שדה יצחק, ומתיר לפי זה קושיא. לא ידעתי מהספר הזה רק דרך הבן איש חי. הוא מתיר לפי"ז שאלה, רק שהתירוף לא כ"כ ברור לי, אולי תעזרו לנו להבין מה שכותב או למצוא מקור לדבריו. הרי ידוע המאמר, **אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים**. למה אקמצא ובר קמצא, הרי כתוב אמר ר' יוחנן ענוותנותו של ר' זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו שרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו. א"כ זה לא אקמצא ובר קמצא. שנית, מה אשם קמצא, הרי קמצא היה בסדר. השנאה היתה בין בר קמצא לבעל הבית, מה הדבר קשור לקמצא. מביא הבא"ח את דברי שדה יצחק, ועל פי זה עושה מהלך ואומר, מצאנו שת"ח נקרא אריה, ומפרש ונהי בעינינו כחגבים, כתרגומו כקמצין. וא"כ הוא אומר, שזה הכוונה אקמצא ובר קמצא, דהיינו, על החכם שהיה בסעודה ולא מיחה, וכו' הוא עושה פה מהלך שלם, דרוש שלם שלא ניכנס אליו, זו דרשה ארוכה.

מה שאני מתפלל, ואם משהוא ימצא לזה מקור אני אשמח מאד, הוא כותב, **כמו שת"ח נמשל לאריה, ונקרא אריה ע"ש התורה שבו, כך ת"ח נמשל לחגב**. לפי דבריו, יוצא שיש עוד פירוש לחי"ת שנמצאת על החגב. לא רק חילי הגדול, חילו של הקב"ה, אלא גם חכם. ולמה זה אדום, כי ת"ח הוא כמו אש, אוריתא מרתחא ליה.

השאלה היא, איפה מצאנו שת"ח נקרא בשם חגב. מצאנו שת"ח נקרא אריה, כמו

קודם, תנו רבנן, מת פתאום זו היא מיתה חטופה, כמו דום לב רחמנא ליצלן, חלה יום אחד ומת, זוהי מיתה דחופה. ר' חנניא בן גמליאל אומר זוהי מיתה מגיפה שנאמר וכו'. שני ימים ומת, זו היא מיתה דחוויה. שלשה, גערה. ארבעה, נזיפה. חמישה, זוהי מיתה כל אדם. דהיינו, אם אדם היה חולה חמישה ימים ומת, זה לא עונש, זו מיתה רגילה. א"כ יש כרת של ימים. ממילא שואל אביי את רב יוסף, כרת דשני בסדר, הגעת לגיל ששים, אבל ח"ו אתה עוד לא בטוח שלא יהיה כרת של ימים, אולי ח"ו הוא ימות בצורה מהירה בלי שיהיה חולה הרבה זמן. ענה לו רב יוסף, נקוט לך מיהא פלגא בידך. נכון שיש גם כרת של ימים, אבל לפחות מכרת של שנים ניצלתי ועל זה יש מה לשמוח. מהו כרת של שנים, אומרת הגמרא, מת בחמישים שנה זוהי מיתה כרת. חמישים ושתים שנה, זו היא מיתתו של שמואל הרמתי. שישים, זוהי מיתה בידי שמים. ואח"כ אומרת הגמ', אמר רבה, מחמישים ועד ששים זו היא מיתה כרת. והאי דלא חשיב להו, משום כבודו של שמואל הרמתי. א"כ מת מחמישים עד ששים, נחשב מיתה כרת. בגיל שבעים זה שיבה. שמונים זה גבורות, ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה. יוצא לפי"ז, שיש כרת של שנים, והוא כשמת פחות מגיל ששים. זו שיטת הבבלי. לפי הירושלמי במסכת ביכורים פרק ב' הלכה א', פחות מחמישים זה כרת, ומחמישים ואילך לא נחשב כרת. בכל אופן, מה שיוצא מהגמרא לכאורה שענין הכרת הוא שאדם מת בקיצור ימים ושנים. מאידך, הרמב"ם בהלכות תשובה פרק שמיני ה"א כותב כך, הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא, והן החיים שאין עמהן מות, והטובה שאין עמה רעה.

האלה. במלים אחרות, מתקנים דבר אחד ומקלקלים מצד שני. ולמעשה אם הקב"ה משתמש בהם בתור צבאו, א"כ היום בעולם לא נותנים להקב"ה לשלוט. אתם יודעים, אנחנו מתפללים כל יום, והיה ה' למלך על כל הארץ, ה' ימלוך לעולם ועד, כי עכשיו הקב"ה לא מראה את מלכותו בעולם. אנחנו אומרים וימלוך מלכותיה, כי היום השליטה של הקב"ה בעולם נסתרת. הרשעים מתנשאים ועושים כל מה שרוצים, לא משנה אם זה בהיתר או באיסור. לכן אנחנו מתפללים, ה' ימלוך לעולם ועד, וזה יהיה לעתיד.

עונש כרת והגדרתו, וכיצד יתכן שחייבי כרתות אינם נכרתים

דבר נוסף ששיך למה שדיברנו, עניין איסור אכילת חמץ ועונש כרת המפורש בתורה, כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל, כי כל אוכל מחמצת ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל. לכאורה יש כאן שאלה עצומה, איך אנו רואים הרבה אנשים, שעוברים על האיסור ואוכלים חמץ בפסח ולא נענשים בכרת. הרי התורה אומרת מפורש, האוכל חמץ חייב כרת. לכאורה זו שאלה קשה מאד.

נברר מהו כרת, יש פה גם דבר יסודי מאד שצריך להבין.

הגמרא במסכת מועד קטן דף כ"ח ע"א אומרת, ר' יוסף כי הוה בר שיתין, עבד להו יומא טבא לרבנן. אמר, נפקי לי מכרת. רב יוסף כשהגיע לגיל ששים עשה סעודה, ואמר, אם הגעתי לגיל כזה, זכיתי ב"ה וניצלתי מעונש כרת. אמר ליה אביי, נהי דנפק ליה מר מכרת דשני, מכרת דיומי מי נפיק מר. יש כרת של שנים ויש כרת של ימים. זה כרת של ימים הגמ' אומרת

בבבלי ובירושלמי, ויש את מה שכותב הרמב"ם.

רבינו יונה בשערי תשובה, מביא עוד חילוק אחר. הוא אומר שיש שני סוגי כרת, יש כרת שהוא בעוה"ז, ויש כרת שהוא גם בעוה"ב.

הרמב"ן ורבינו בחיי, שהם בשיטה אחת, אומרים שיש שלשה סוגי כרת. הרי בתורה כתוב לגבי כרת שלשה לשונות, יש מקומות שכתוב ונכרת 'האיש' ההוא מעמיו, יש מקומות שהתורה אומרת ונכרתה 'הנפש' ההיא מקרב עמה, ובמקום אחד כתוב הכרת תכרת הנפש ההיא עוונה בה. זה מדובר לגבי עובד עבודה זרה ומגדף, כי דבר ה' בזה ואת מצותיו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עוונה בה, דהיינו יש לו עונש גם בעולם הזה וגם בעולם הבא. ממילא אומרים הרמב"ן ורבינו בחיי, יש שלשה סוגי כרת. יש מיתת כרת שמקבל את העונש בעוה"ז שימיו מתקצרים. ויש כרת שהעונש רק בעוה"ב, אבל בעוה"ז יכול להאריך ימים. יכול לחיות עשרות שנים ולא יקבל את עונשו, אלא רק בעולם הבא. ויש על הדברים החמורים, שהכרת גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

בא בעל תפארת ישראל בדרוש אור החיים שבסוף מסכת סנהדרין, שואל את השאלה שהקדמנו קודם וכותב כך, הכרת, ידענו שהוא העונש היותר נורא שיכול לפגוש להאדם, ויתפשט על עצמו על גוף ועל הנפש, שניהן יתאספו לגמרי. הכרת שבגוף, אמרו חז"ל מ"ק [דף כ"ח ע"א] שהמחוייב כרת מת קודם ששיג שנת הס', ושגם בניו הקטנים מתים וכו'. זה כרת הגוף. אח"כ הוא מביא את כרת הנפש, ושואל מה יהיה אם אדם ח"ו עבר על כרת אחרי גיל ששים, הרי הוא כבר עבר כבר את גיל הכרת, ועוד

הוא שכתוב בתורה, למען ייטב לך והארכת ימים. מפי השמועה למדו, למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, והארכת ימים לעולם שכולו ארוך. וזה הוא חיי העולם הבא. שכר הצדיקים הוא שיזכו לנועם זה ויהיו בטובה זו. והרשעים אומר הרמב"ם, ופרעון הרשעים הוא, שלא יזכו לחיים אלו, אלא יכרתו וימותו. וכל מי שאינו זוכה לחיים אלו, הוא המת שאינו חי לעולם, אלא נכרת ברשעו ואובד כבהמה. כמו בהמה שמתה, וזהו הכרת הכתוב בתורה, שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא. מפי השמועה למדו, הכרת בעולם הזה, תכרת לעולם הבא. כלומר שאותה הנפש שפירשה מן הגוף בעולם הזה, אינה זוכה לחיי העולם הבא, אלא גם מן העולם הבא נכרתה. לפי הסבר הרמב"ם, הכוונה שלא יחשוב שהוא מת בעולם הזה ונגמר, שמיתתו מכפרת על עוונותיו, אלא גם בעולם הבא הוא יכרת. לפי הרמב"ם יוצא שהפירוש כרת, שנפשו נאבדת ואין לה שום חיות בעולם הבא. מה שהצדיקים מקבלים כשכר בעולם הבא, הרשעים מפסידים לעולם ונפשם לא מקבלת.

מה יעשה הרמב"ם עם הגמרא שהבאנו, הרי הגמ' אומרת במפורש, מת מחמישים עד ששים שנה זהו כרת, ולפי הירושלמי אפילו לפני, ואיך נסביר שרב יוסף עשה סעודה בגיל ששים, איך הכל יתיישב לפי דעתו. זה פלא עצום, לא מצאתי תשובה לשאלה הזאת. ראיתי שיש מפרשים שדנים בזה ואומרים, אכן מה שכתוב בגמ' זה לא כהרמב"ם, אבל מה יעשה הרמב"ם עם הגמ', זה לא ברור. אבל זה מה שכתוב, ואת הרמב"ם איננו יכולים למחוק, ובטוח שלרמב"ם יש תרוץ על השאלה הזאת, אבל אנחנו לא זכינו להבין. בכל אופן מה שאנחנו יודעים, יש את דברי הגמרא

מאריכין ימים, די"ל מדכבר הוכחנו שמי שחייב כרת כמה פעמים, מדא"ל לקיים בו עונש הכרת בגופו, משתלם זה ע"י יסורי הזיקוק בעולם הבא, כמו כן בענין מיתתו שראוי להיות קודם זמנו, והרי לפעמים א"א שימות קודם זמנו רק בדרך נס. דהנה הקב"ה חתם עולמו בגושפנקא דמלכא, חותם הטבע, אשר לא ישנהו כל כך בנקל. ולכן המחויב כרת, אשריהו אם היה מקבל ענשו שהוקבע לו. אולם אם יכריח בכח הטבע, שלא ישיגהו העונש ההוא, שישמור היטב בריאותו, וכשיחלה מעט, עד מהרה יקרא לרופא מומחה, והוא יתן לו סמים כחיים שטבעם שירפאוהו, וכי ס"ד שמשום שוטה זה שקלקל, ישנה הקב"ה טבע עולמו? וכו'. אבל, אי לו להאחר, שהכריח על ידי הטבע להבורא יתברך כביכול להחליף עמו, שיקבל החוטא עונש נצחי בעוה"ב בעד עונש עובר העוה"ז, שלא היו רק בקיצור ימיו, דלפי אומד זה יאריך ויוקשה עונשו ויסורי זיקוקו בעוה"ב, כדי לנקות הניצוץ יפה קודם שיכבה לו הנר התחתון הוא הנפש הבהמי בחיוב כרת הנ"ל.

אם כן, יש אדם שצריך לקבל את עונשו ולמות רח"ל, אבל הוא מנסה למנוע את מיתתו, מזמין את הרופאים הכי טובים בעולם, משלם את הרפואות שהכי יקרות ומשפיעות, ובכך הוא לא מת. וכי הקב"ה יעשה שהתרופות לא ישפיעו או שהניתוחים לא יעזרו, וכי הקב"ה ישנה את הטבע בשבילו? אם הוא היה מקבל את עונשו בעוה"ז ומת בזמן שהקב"ה קבע, היה לו טוב, אבל מאחר והוא לא רוצה את העונש, הוא יקבל את העונש בעולם הבא, כי לברוח מהקב"ה הוא לא יוכל. כך הוא אומר. ממילא יוצא שאם רואים אנשים שחייבים כרת ובכל זאת מאריכים ימים,

הוא שואל, מה פירוש זרעם כלה ובניו הקטנים מתים, הרי רואים הרבה פעמים שאנשים עוברים על חיובי כרת, וילדיהם חיים וקיימים. על זה הוא מתרץ, שלא מחייב שזה יהיה באותו דור, יכול להיות שאחרי כמה דורות בסופו של דבר זרעם יהיה נכרת, ואע"פ שזה לא נראה מיד, אבל לבסוף אחר מאות שנים הם תמו ונכרתו. אבל הקושיא שלו העיקרית היא השאלה שאמרנו, תשמעו מה הוא אומר, אמנם קשה, דהרי נראה כמה חייבי כרתות כבועלי נדות ומחללי שבתות, וביותר מומרים שעוברים על כל מצות התורה היותר חמורות, ואפ"ה לפעמים מזקינים ונעשים זקנים ושבים כזקני אשמאי. וכי ס"ד שח"ו תאמר לנו תורתנו הקדושה דבר שנראה כ"כ הרבה פעמים בהיפך. איך מסבירים את הדבר. תשמעו את המהלך שלו, הוא מתרץ ומסביר שבנשמה של האדם יש ניצוץ אלדי שאף פעם לא שייך שייעלם, זה בא מהקב"ה שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים, כדי לחבר את הנשמה עם גוף האדם. והקב"ה ברא גם נפש והנפש הזאת היא ממוצעת, יש בה קצת משהו רוחני וקצת משהו גשמי, זה משהו עכור. ועל הנפש הזו התורה אומרת שהיא נכרתת, הכרת מדבר על הנפש הממוצעת הזאת. אבל הניצוץ האלדי, לעולם לא יכרת. אלא מה, לעולם ועד הוא יסבול, עד שיגיע לזכך שלו. הדבר שהוא אומר מזעזע. העונש שלו, זה זכך הנשמה שלו. כי הרי את הנשמה והניצוץ שלו הוא לכלך בחטא, והזכך יקח הרבה הרבה זמן עד שהנשמה תתנקה. והוא כותב, לפעמים כמה מאות שנים לא יגיע את זיקוקו וטהרתו. אולי נראה את דבריו בפנים, וא"כ גם קושיא שניה מתורצת, שהקשינו שאנחנו רואים לפעמים חייבי כריתות

זמן שההשפעה של העולם היתה בדרך הקדושה, ממילא אין הכי נמי מי שחי ע"פ רצון ה' הוא חי, ומי שלא חי עפ"י רצון ה' נכרת. אבל אחרי שהעולם הדרדר, יש יותר חיות לכח סטרא אחרא, והרשעים מקבלים את ההשפעה שלהם משם, וממילא שייך שאפילו יאריכו ימים, כי בעצם היניקה שלהם היא לא מהקדושה. יש כח ביד כוחות הטומאה למשוך חיות לעוה"ז. זה תירוצו על השאלה הזאת.

אבל נראה לפי עניות דעתי, שישנה תשובה יותר פשוטה. לא צריכים להגיע לתירוץ התפארת ישראל, או הגר"ז באגרת התשובה, יש תירוץ יותר פשוט. התשובה היא, שאכן גם בזמן הזה היה צריך להיות שמי שאכל חמץ בפסח צריך להיכרת, אבל יש לפעמים מצבים שזכות תולה. אפילו סוטה ששותה את המים המאררים, אם יש לה איזו זכות היא תולה לה. גם שחייבי כרתות חייבים להיכרת, אבל אם יש להם איזו זכות היא משנה. לכן אי אפשר לשאול למה אנחנו רואים אנשים שעברו על חייבי כריתות ובכל זאת חיים, כי יתכן ויש להם איזו זכות והיא תולה להם.

אני חושב שזו התשובה הכי פשוטה, ושמחתי לראות שהחפץ חיים מושיט לנו זאת בקל, ממש מפליא. החפץ חיים כותב בפשטות בעניין איסור נדה, עוון כרת על האיש והאשה שלא ישלימו שנותיהם ח"ו. ואפילו אם זכויותיהם יתרבו, שיתנו להם להאריך ימיהם, אבל נפשם אינה צרורה לחיים. תוך כדי הדברים שלו הוא הכניס את התירוץ הזה. בדרך אגב ובפשטות הוא אומר, הרי העונש של איסור נדה שגם האיש וגם האשה לא ישלימו את שנותיהם, וגם אם הזכויות שלהם יגרמו וכן יאריכו ימים, אבל בעולם הבא יש להם אובדן של

פירושו שהם עשו כל מיני אמצעים כדי למנוע את העונש, התחכמו ונשארו בחיים כי הקב"ה לא משנה את הטבע.

זה בדיוק מה שדברנו קודם בעניין הארבה. הקב"ה עשה שיהיה ארבה בעולם וזה צבאו של הקב"ה, אתם מונעים את הארבה כדי שלא יהיה, בסדר. הקב"ה לא ישנה את הטבע בגלל זה, אם עושים ריסוס ומשמידים את הארבה הריסוס צריך לעבוד, אבל נראה איך תסתדרו. עכשיו יש לכם כל מיני צרות בעקבות זה, ובסופו של דבר זה לא ישתלם לכם. אותו הדבר פה לגבי חייבי כרתות, היה יותר טוב לאדם לקבל את עונשו בעולם הזה ולמות, הוא לא רוצה למות ועושה את כל הטצדקי כדי להמשיך לחיות, בסדר. אבל הוא יקבל את העונש היותר גדול, שהנשמה תיענש לעתיד.

אבל אינני מבין כ"כ את התירוץ שלו. כי הרי כדי למות לא חייבים שיהיה חולה, וכי הוא לא יכול להידרס ח"ו, וכי חסר להקב"ה דרכים להמית את האדם? גם אם נאמר שיש דרכים בטבע שאדם עושה תרופות ומתרפא, והקב"ה לא ישנה את הטבע שהתרופות לא יפעלו, אבל חסר דרכים אחרות שאדם יכול למות? אנחנו לא מדברים על דברים נשגבים למה היה צריך למות דוקא באופן הזה ולא באופן אחר, לא נכנס לזה, אבל לכאורה יש הרבה דרכים למקום.

אמנם, יש תשובה אחרת שכותב הגר"ז באגרת התשובה. הוא אומר שכל זה היה בדורות ראשונים עד חורבן בית המקדש, שאז הנשמות היו נמשכות מהקב"ה. אבל אחרי חורבן ביהמ"ק, הוא אומר שם דברים גבוהים, יש אפשרות לנשמות למשוך את חיותם מסטרא אחרא. דהיינו, כל

שהיה עם אשתו בימי ליבונה, הוא בבגדו והיא בבגדה, ולא היה נכשל בעבירה. הרי הוא היה צדיק שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש ת"ח הרבה, ומת בחצי ימיו. כי זה כרת של שנים. מת בגיל שלושים וחמש, כי עבר על איסור כרת.

הדבר לא כ"כ מובן לי, כי אותו תלמיד לא נכשל באיסור כרת אלא רק באיסור קרבה. אינני יודע למה הוא כתב שהיה חייב כרת. אותו תלמיד חשב שקירוב מותר, אבל הוא לא נכשל ממש. וגם שלפי הרמב"ן איסור קרבה הוא לא דאורייתא, רק לדעת הרמב"ם איסור קירוב הוא דאורייתא. אלא צריכים לומר שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, וכיון שהיה ת"ח, היה צריך להיזהר יותר. לכן גם על הדבר הזה שעשה, לפי מעלתו ודרגתו, נתנו לו עונש כאילו שחייב כרת.

[ביאור נוסף בשיעור מוצש"ק יתרו התש"ע]

המשך הבירור לגבי ג' פסיעות בתוך ד"א של חבריו, ומנהג ק"ק תימן בזה

נחזור לנושא שהתחלנו לדון לפני כמה שיעורים בעניין שלש פסיעות שבסיום התפילה, נרחיב במה שנספיק ואת השאר נשלים בשיעור הבא בע"ה. [תחילת הנושא בשיעור מוצש"ק שמות התש"ע]

יש הלכה בשו"ע סימן ק"ב ס"א, אסור לישיב בתוך ארבע אמות של מתפלל, בין מלפניו בין מן הצדדין ובין מלאחוריו צריך להרחיק ארבע אמות. אדם שמתפלל שמונה עשרה, אסור לשבת בתוך ארבע אמות שלו. כל המקום מתקדש, ארבע אמות בעיגול, לא מרובעות. לפי שיטתנו זה יוצא מטר תשעים ושנים, ולפי החזו"א

נצח. רואים שפשוט אצלו, שיש מצבים שזכות תולה, ולא מחייב שכל מי שעובר על איסור כרת אכן יכרתו ימיו בעוה"ז.

מה שרב יוסף עשה סעודה, בכל מקרה הוא לא עשה זאת ברוח הקודש. אומרים שהחפץ חיים עשה סעודה כמדומני כשהגיע לגיל תשעים. הוא הוא אמר שהסיבה היא כי הוא פחד שיהיה חילול ה'. הוא אמר, הרי כל ימי אני עובד על לשון הרע, וכתוב מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, ואם ח"ו זה לא היה מתקיים בו והיה חלילה מת בקיצור ימים, היה נגרם חילול ה' כי עלול להיות שיגידו שח"ו אין בדברים אמת. א"כ גם ר' יוסף בעצמו לא היה בטוח, ולכן הוא עשה מה שנראה לו.

רבינו בחיי בפרשת אחרי מות מדבר באריכות על עניין הכרת, הוא מכניס זאת בדבריו ואומר כדעת הרמב"ן, אבל הוא מחלק את הכרתות לשלש סוגים, לגוף, לנפש, ולשניהם יחד. לנפש, זה מה שכתוב בתורה הכרת תכרת הנפש ההיא, ועל זה הוא אומר שאכן בעוה"ז הוא יוכל לחיות חיים ארוכים. אבל לכאורה מה עם סוגי כריתות האחרים, הרי לפי דבריו על נדה היה צריך שהאדם ימות בחצי ימיו כי זה כרת לגוף, ורואים שיש אנשים שלא נזהרים בזה ומאריכים ימים. אומר רבינו בחיי כך, הכרתות שבתורה נחלקים לשלשה חלקים, יש כרת לגוף לבדו, ויש כרת לנפש לבדו, ויש כרת לשניהם. אם האדם צדיק, יש לו רק עוון אחד של כרת, א"כ הכרת הוא בעולם הזה. אבל אם רובו עוונות, הכרת גם בעוה"ז וגם בעוה"ב. והוא מביא דוגמא לכרת הגוף, מי שהוא צדיק ורובו זכויות, ונכשל בעברה של חיוב כרת, ימות בחצי ימיו. כענין אותו תלמיד,

הדרך לפניו, כך אסור גם לפסוע בסיום התפילה אם זה כנגד המתפלל.

כבר כתבנו בשלחן ערוך המקוצר, שמנהג אבותינו לא כדעת השלחן ערוך, וכידוע מנהגי אבותינו הם עוד מלפני השו"ע. המנהג שלנו הולך לפי שיטת רש"י, כי לדעת רש"י זה מותר. רש"י שם מסביר, אין הפירוש שרוב לא פסע, לפסוע הוא פסע, רק שלא הלך לשבת במקומו. הרי זה היה בתפילת ערבית, שם אין חזרה, א"כ בגמר התפילה רצה לשבת במקומו אבל בגלל שר' ירמיה עמד עדיין בתפילה, לכן רב פסע ונשאר עומד במקומו. כותב רש"י, **ולא פסקיה לצלותיה: כלומר, לא הפסיק בין רבי ירמיה ולכותל לעבור לפניו ולישב במקומו, אלא עמד על עמדו.** א"כ לרש"י ועוד כמה ראשונים שמפרשים כמוהו, לא הפסיק אין הכוונה שלא הפסיק בפסיעות, כפי פשטות הגמרא, כי בפשטות הגמ' הפירוש הוא כמו שהם אומרים. כשכתוב ברש"י כלומר, פירושו כאילו אמר, דהיינו פשטות המלים לא כך, אבל רש"י מסביר שזו הכוונה. והכוונה היא, שלא עבר וישב במקומו. והמגן אברהם מדייק ממנו, שלפסוע מותר. והחילוק בין לעבור לפני המתפלל שאסור, ללפסוע שזה מותר, כי הפסיעות הן של מצוה. אבל לעבור לשבת במקומך זה רק עניין שכך נוח לך, לכן זה אסור.

דברנו בזמנו, שיש כמה היתרים בדין של לעבור לפני המתפלל, אם אדם צריך לנקביו, משום אל תשקצו הוא לא חייב להישאר. או אם יש לאדם מצוה עוברת, רוצה לעבור וללכת כי יש לו מנין במקום אחר והמתפלל חוסם לו את הדרך, ובכך יפסיד תפילה בצבור. או אם כהן רוצה לעלות לדוכן ומישהוא מאחוריו מאריך

שני מטר וחצי. לשיטתנו, כל אמה 48 ס"מ וביחד יוצא 192 ס"מ. אפשר למדוד לפי הרצפות. כל זה לגבי איסור ישיבה בתוך ד' אמות של המתפלל.

יש עוד איסור שכתוב בסעיף ד', **אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ארבע אמות. ודוקא לפניהם, אבל בצדיהם, מותר לעבור ולעמוד.**

כידוע, אבותינו לא נהגו להחמיר בזה. מעולם לא הסתובבו בסיום התפילה לראות אם זה שמאחוריו סיים את התפילה. לכאורה זה נגד הלכה מפורשת בשו"ע, מרן בסעיף ה' כותב, **אם השלים תפילתו, והיה אדם אחר מתפלל אחריו, אסור לפסוע שלש פסיעות עד שיגמור מי שאחוריו את תפילתו, שאם יעשה זה הרי הוא כעובר כנגד המתפלל. וצריך לדקדק בזה אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו מאחר שכבר התחיל. כתוב במפורש, שאדם שסיים את התפילה לא יפסע, כי אסור לעבור לפני המתפלל.**

מקור הדין בגמרא מפורשת מסכת ברכות דף כ"ז עמוד ראשון. הגמ' אומרת, **רב איקלע לבי גניבא, וצלי של שבת בערב שבת, והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא לאחוריה דרב, וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה.** רב הזדמן למקום שנקרא בי גניבא, והתפלל מוקדם בערב שבת. רבי ירמיה בר אבא שהיה תלמידו, התפלל לאחוריו. רב גמר את התפילה ומאחוריו היה ר' ירמיה בר אבא, ורב לא פסקיה לצלותיה דר' ירמיה. יש מפרשים, שהכוונה היא שהוא לא פסע לאחוריו. כך סובר מרן, ומביא את האורחות חיים ורבינו יונה והמאירי והרא"ה, ר' אהרון הלוי בפקודת הלויים. הם סוברים, שכשם שאסור לעבור לפני המתפלל ולחתוך את

שמהרי"ץ סתר את כל הראיות, אבא מארי רצה לראות מה כתוב וללמוד את הנושא, להבין את כל הויכוח. בכל אופן בהרבה דברים יש מסורות ומנהגים שהיו בדורות שעברו גם בעדות אחרות ונשכחו. או בגלל שהיו כאלה שהתנגדו והיו כאלה שבעד, ולכן הכל הסתבך. אבל אצלנו נשמרה המסורת הכי הרבה, יותר מכל העדות.

על כל פנים, כותב הרב מאזוז בהסכמה לספר אשי ה', אם אדם מתפלל שמונה עשרה, ובא חברו ועמד מאחוריו להתפלל בתוך ארבע אמותיו, רשאי המתפלל הראשון לפסוע שלש פסיעות בסיום תפלתו, כיון שכבר הוא נמצא בתוך ד' אמותיו ואינו נקרא עובר כנגד המתפלל. וכן המנהג פשוט בחו"ל, שמעולם לא ראינו לא רב ולא חכם ולא דיין שהסתכלו בסיום תפילתם לראות אם יש מישהו עומד מאחוריהם בתפילה שימתינו ולא יפסעו שלש פסיעות.

אבל הוא נותן הסבר וטעם אחר. הוא טוען, שלפי שבתי הכנסת היו צפופים, ובד"כ תמיד התפללו בתוך ארבע אמות של חברו, דהיינו בלאו הכי הוא נמצא בתוך ארבע אמות, לכן כשפוסע אינו נקרא שנכנס בתוך ד' אמותיו. כך הוא טוען.

לכאורה מי אמר שיש חילוק כזה. למעשה הפוסקים כותבים, בכף החיים ושתילי זתים ומשנה ברורה, כל הפוסקים אומרים שאין הבדל. דהיינו, לפי שיטת שולחן ערוך, תמיד אדם לא יכול לפסוע אם יש מישהו מתפלל לאחוריו, בין אם התפלל בתוך ארבע אמותיו ובין אם מחוץ לארבע אמות. הם כותבים כך במפורש. הם מביאים את עולת תמיד שאומר כך, וכולם מסכימים איתו. וכף החיים כותב בדעת השו"ע, דפשוט דמיירי בתוך הארבע

בתפילה, אלו סיבות להתיר לעבור לפני המתפלל בד' אמותיו. כל מצוה עוברת מותר. מאידך ישנם מחמירים, שכשיש שורה ארוכה, דהיינו יש אדם בסוף השורה שלא גמר את התפילה וזה שלפניו רוצה לפסוע אבל לא יכול, האחרון מאריך טרחא, ויוצא שיש שורה שלמה כמו רכבת, שכולם לא יכולים לפסוע בגלל האחרון שמעכב את כולם. ישראל מעוכבים לך. אבל כל זה רק לפי שיטת מרן השו"ע. אבל לשיטתנו מותר לפסוע, וזה מה שכתבתי בשלחן ערוך המקוצר.

הדבר שהתפלאתי לראות, בעצם יותר נכון שמחתי לראות, שהרב מאזוז כותב בהסכמה לספר אשי ה', שגם מנהגם כך כמו שהבאנו בשלחן ערוך המקוצר. גם המנהג שלנו מעולם, הוא אומר, בחו"ל, לא ראינו מישהו שהסתכל אחורה. ובעצם אם הם היו בודקים, היו מוצאים שהרבה מהמנהגים שלהם בעצם כמו המנהגים שלנו. עטיפת הטלית שלהם היתה כמו שלנו, רק שהיום לצערנו הם כבר לא שמים לב. גם ענין הניקור. גם מה שדברנו על החגבים, זאת היתה גם המסורת שלהם, רק הם הסתבכו ולא ידעו את המקורות של הדברים, ולכן הדבר התחיל להתערער אצלם. התערערה קצת המסורת, כי לא היה להם דבר מבוסס. גם במרוקו היה ויכוח גדול על ענין הניקור. הרב ר' חיים בן עטר נלחם נגד הענין הזה, ובכל זאת כל חכמי מרוקו לא קיבלו את דבריו. אגב נזכרתי, בספרו של מהרי"ץ זבח תודה, מובא גם ענין הסרכות, ואבא מארי סיפר לי, למה הוא קנה את ספר זבח תודה של מהרי"ץ. יש למהרי"ץ ספר זבח תודה, ספר עיוני על הלכות נדה, והמקור חיים כותב שספר זבח תודה הביא את כל הראיות של רבי חיים בן עטר ודחה אותם. ובגלל

הרמ"א חולק על מרן ואומר, לא לפסוע יותר מהשיעור הזה, כי אם אדם יעשה פסיעות גדולות, נראה כאילו הוא רוצה לברוח, זה לא ראוי. פחות מעקב בצד אגודל, זה רק בשעת הדחק. הרשב"א סובר שאין שיעור לפסיעות, ולא נאמר שיעור לפסיעות, ואפילו פחות מעקב בצד אגודל אפשר. אחרים סוברים שרק בשעת הדחק. במצב של דוחק שאין מקום לפסוע, אפשר לעשות פסיעות קלות. וגם אם אין בכלל מקום לפסוע, זה לא נורא, כי הפסיעות אינם לעיכובא. דהיינו, אם אין לאדם מקום לפסוע, יפסע כמה שיכול, כי זה לא מהדברים שמעכבים את התפילה.

בכל אופן, הרמ"מ מביא שתי ראיות לחילוק שאמר, שאם ע"י הפסיעות הוא נכנס לתוך ארבע אמות של השני זה אסור, אבל אם בלאו הכי הוא מתפלל בתוך ארבע אמותיו, כמו במצב שהבתי כנסת צפופים בד"כ, באופן הזה מותר. ראה ראשונה מהפרי חדש. הרי מה הדין אם אדם יושב בביהכ"נ, או יותר מדויק להגיד יושב בבית או במקום שאינו ציבורי ולא מיועד לתפילה, ובא משהוא להתפלל לידו, הלכה בשו"ע שאינו חייב לעמוד מפני המתפלל, משום שהמתפלל הוא שבא בגבולו. יש אומרים שכל זה בבית או במקומות דומים, אבל בבית הכנסת שהמקום מיועד לתפילה, הדבר לא נקרא שהוא בא בגבולו. יש בזה נידון ולא ניכנס לנושא הזה, כי בכל מקרה עדיף לעמוד. אפילו אם משהוא עשה שלא בסדר ובא לעמוד להתפלל לידך, בכל מקרה עדיף שתעמוד. אלא אם כן אתה עוסק בענייני תפילה, אומר מזמורים, פיטום הקטורת, או משהו אחר שקשור לתפילה, ויש אומרים אפילו אם הוא עוסק בתלמוד תורה.

אמות או שיבוא לתוך ארבע אמות ע"י פסיעות שיפסע לאחוריו... דהיינו, בין אם הוא מתפלל בתוך ד"א של השני ובסיום תפילתו רוצה לפסוע, ובין אם הוא מתפלל רחוק ורק ע"י הפסיעות לאחוריו יכנס בתוך ד' אמותיו, בשני האופנים אסור.

אולי להבנת הענין נקדים במה צריך לפסוע שלש פסיעות, למה דווקא שלש פסיעות. מהרי"ץ מביא כבר את הטעמים שכתובים בחז"ל, שזה כנגד שלשה מילין שהתרחקו מהר סיני, או כנגד חושך ענן וערפל. מביא הרבה טעמים. ובסוף הוא מביא שכתוב במדרש רבה, שהמזלות שנמצאים ברקיע, אף אחד לא רואה את מי שלפניו רק את מי שאחוריו. כי אם יראה את מי שלפניו הדבר יסבב קנאה, כי הוא יאמר בטח השני חשוב יותר ממני, הוא קרוב יותר לקב"ה והוא מרום יותר ממני. לכן כל אחד רואה את זה שאחוריו, ואז הוא אומר בטח אני במדרגה יותר גבוהה, והוא שמח שהגיע למדרגה כזאת. לכן פוסעים שלש פסיעות לאחור, לומר לך אל תסתכל על אלה שלפניך, תסתכל על אלה שמאחוריך. אם כן, עושה שלום במרומיו, הקב"ה הטביע אצל מלאכי מרום שאף אחד לא יראה את מי שלפניו אלא רק את אלה שמאחוריו, גם איתנו יעשה הקב"ה שלום, שאף אחד ח"ו לא יקנא בשני, ושאף אחד ח"ו לא ירצה איש את רעהו חיים בלעו.

כמה שיעור שלש פסיעות, יש אומרים כל פסיעה היא אמה, זה פסיעה בינונית. יש אומרים שהשיעור הוא עקב בצד אגודל, וכך אנחנו עושים. מרן השו"ע כותב, לא פחות מעקב בצד אגודל, משמע שמרן סובר שאם תעשה יותר הרי זה משובח, רק שהכי פחות זה עקב בצד אגודל.

להדיא דמיירי שלא היה בגבולו, ועכשיו ע"י הפסיעות בא לגבולו, אבל אם מתחילה היה כבר בגבולו, לית לן בה, דלא מיקרי עובר לפני המתפלל, שהרי לפני כן היה כנגדו בתוך ד"א ועכשיו כנגדו, ומה נשתנה אז מעתה. אם כן רואים, שדוקא אם בא בגבולו ונכנס לתוך הארבע אמות שלו, אבל אם בלאו הכי הוא נמצא בתוך ארבע אמות שלו, זה לא נקרא שאני עובר כנגד המתפלל.

אלו שתי ראיותיו של הר"מ מאזוז. אולם נלענ"ד שאינן ראיות. אבל מקוצר הזמן, ומאחר שצריך להסביר את הדברים בצורה מדויקת, אולי נפסיק פה כעת ונמשיך בשיעור הבא בל"נ, כדי שהדברים יובנו כראוי.

[המשך בירור הנושא בשיעור מוצש"ק יתרו התש"ע]

בא הפרי חדש ואומר, מה ההבדל בין סעיף ג' לסעיף ה', למה בסעיף ה' אמרנו שאם גמר את התפילה אסור לו לפסוע אפילו אם התחיל השני להתפלל אחריו, משום שאני בא בגבולו, ואילו בסעיף ג' לגבי היושב כנגד המתפלל אמרנו שאם היושב כבר ישב והשני עמד בצדו להתפלל אינו צריך לקום. מתוך הפרי חדש, יש הבדל. בסעיף ה', ברגע שהוא התחיל להתפלל הוא לא בא בגבולו, וכשאתה פוסע אתה בא בגבולו, אבל בסעיף ג', כאשר אדם יושב ומישהוא בא ונעמד על ידו להתפלל, נמצא שהשני הוא זה שבא בגבולו. כותב הפר"ח, ולא דמי לההיא דסעיף ג', דשאני הכא דכשפוסע ג' פסיעות, הוא מתקרב ובא בגבולו של זה שהתפלל אחריו.

מדייק מזה הרמ"מ, ומדלא כתב בקצרה דשאני הכא שהוא פוסע בפועל, וכתב שהוא מתקרב ובא בגבולו וכו', מוכח

השיעור השבועי - יתרו

מפתח נושאים:

- ◆ חיזוק בעניין חובת ההפרדה במקום התאספות נשים וגברים
- ◆ איסור נישוק קרובים וקרובות, ולחיצת יד
- ◆ נישוק אמה לבן ואב לבת, נכדים ונכדות, המנהג וההלכה בזה
- ◆ השלמה בענין ג' פסיעות אי הוי כעובר כנגד המתפלל
- ◆ השלמה בענין חיוב עונש כרת
- ◆ מדוע התינוק בוכה מיד ביציאתו לאויר העולם, ומהו השקע שבשפה העליונה
- ◆ השלמה ותשובה בביאור המושג "חתימת זקן"

חומה בצורה, ויראו שלא מוותרים על זה, זה יחזק את הנושא כי לא תהיה ברירה.

למשל באולמות או במקומות שאין אפשרות, לפעמים אנחנו מקבלים שאלות על זוגות שלפני חתונה, חתן וכלה שחזרו בתשובה וההורים שלהם עדיין רחוקים, נהיה מזה ממש מלחמה. עד כדי כך שיש מצבים שההורים אפילו אומרים, אם זה יהיה מופרד אנחנו לא מגיעים לחתונה. או שזה איום או שזה נכון, בכל אופן זה גורם הרבה מתחים. יש את האפשרות לחלק את האולם לשלושה חלקים. אלה שלצערנו ובעוה"ר רוצים להיות מעורב, מקום נפרד לגברים ומקום נפרד לנשים. זה העצה כשאין ברירה, וממש אין אפשרות לעשות הפרדה.

בבית פרטי, כשרוצים לעשות שמחת שבע ברכות וכדו', העצה בד"כ לעשות את הדבר בשיתוף עם השכנים. דהיינו, אם אין בבית מקום לחלק, בתים קטנים שאין אפשרות לעשות מחיצה או שאין די חדרים, שיעשו הסכם עם השכנים, נניח חתן שהשמחה בבית הוריו, שם יהיו הגברים, והנשים יהיו

חיזוק בעניין חובת ההפרדה במקום התאספות נשים וגברים

באחד השיעורים הקודמים, (מוצש"ק וארא התש"ע) דיברנו על עניין חובת ההפרדה בין גברים לנשים. דהיינו, בכל מקום של התאספות, לא רק בחתונות, אפילו בבתיים בברית מילה, בכל שמחה צריך להיות מחיצה.

רציתי לחזק את הדברים, כיון שמישהוא פנה אלי ואמר לי, שזו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה. התפלאתי לשמוע את זה. אמרתי לו שבעצם זו לא גזירה, זה איסור. יש גזירות, ויש איסורים של דין. אם חז"ל גזרו איזו גזירה ולא יכלו לעמוד בה, ביטלו אותה. טבילת עזרא ביטלו, כי לא יכלו לעמוד. פת של גויים, צמצמו את האיסור. אבל דבר שהוא אסור מן הדין, אין שאלה אם יכולים לעמוד בו או לא, חייבים לעמוד בו. ויכול להיות שבדיוק הפוך, בגלל שרואים שחלק מהציבור שלנו רפוי בזה, או שבמקומות מסוימים לא מקפידים על העניין הזה, ממילא זה גורם רפיון. אני חושב שאם יעמדו נחושים כמו

אנשים ונשים בבית אחד. כנראה התחילה פירצה בדבר הזה בזמן ההוא, אינני יודע איך היה אצל עדות אחרות אבל אצלנו בודאי לא היה בזה שום קולא, לא נשמע בכלל דבר כזה. בכלל לא היתה מחיצה, היו בחדרים נפרדים ממש או בבתים נפרדים לגמרי. לא נשמע בכלל כדברים האלה. לצערינו, הדורות האחרונים הולכים ונחלשים. גם הם הרגישו בירושלם שמתחיל להיות קצת קלות ראש, ומהפכים מצות שמחת חתן וכלה, לעבירה של הרהור עבירה שהוא קשה יותר מעבירה רח"ל. ועבירה גוררת עבירה, ורעה רבה, בהיקבץ בחורים ובתולות בשוק וכדו', ושם שמים וקדושת ישראל מתחללים רח"ל. לזאת ראינו לחובה להודיע בשער בת רבים דעת תוה"ק לאפרושי מאיסורא, כפי מה שכבר נתבאר חומר האיסור הזה. ובדברי רבותינו בעלי השו"ע ושאר פוסקים מובהקים, שאסור לומר בברכת המזון שהשמחה במעונו כשאנשים ונשים בחדר אחד. וכתבו הטעם, מפני שאין שמחה במעונו של הקב"ה כשהיצר הרע שולט. אסיפה כזאת שיצר הרע רוצה בה, בודאי אינה שמחה במעונו של הקב"ה. והם מציינים הרבה ספרים, ספר חסידים, מנהגים, ב"ח, ובית שמואל, יד אהרן, כנסת הגדלה, באר היטב, קיצור שו"ע, וכו', שלש עשרה ספרים מגדולי ישראל, שהביאו לאסור את זה. אפשר לראות בפנים מי שירצה. חותמים על זה, הגאב"ד מלובלין הרב אליהו קלוצקין, הרב שלמה אלישוב, הרב חיים שאול דוויק, בד"ץ לעדת האשכנזים, בד"ץ לעדת החסידים. וגם חותם, נאום שלום יוסף אלשיך, ראב"ד לעדת התימנים. בתקופה ההיא לפני כמעט מאה שנה, הוא היה כמה עשרות שנים ראב"ד של הקהילה התימנית בירושלם. היה ב"ד

אצל השכנים. להסתדר עם השכנים, ומתי שהם יצטרכו, הם יתנו להם לעשות בבית שלהם.

חיזקנו את זה ודיברנו על מקורות הדברים, ולא לסמוך על אלה שמקילים ראש בנושא הזה.

ראיתי פה דבר, (בשו"ת לב אברהם סי' קל"ה דף רל"ד ע"ב, וכן בס' יכבד אב המצורף לשם הגדולים החדש דף כ"ב, ועוד) שמובא בשם הגאון בעל הפלאה, שהיה רבו של החתם סופר. מח"ס הפלאה על מסכת כתובות ועוד, אחד מגדולי ישראל לפני 300 שנה בערך. כותב כך, אשר החכמים הגידו והזהירו שלא להיות אנשים ונשים בחדר אחד בסעודת נישואין, וכמה רעה ראינו כי בהיקהל אנשים ונשים כאחד, כשיכור יחוגו וינעו, ומידי הרהור לא יצאו... להילכד בזה ח"ו ואין שמחה למעלה. לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' בשמחה, והנשים עם בפני עצמן חייבין בשמחה בפני עצמן... והוא אומר דבר מבהיל, ובשמתא מאן דעבר על מילתא דא. הוא מנדה, עושה שמתא. שמתא זה שם מיתה. יש נידוי, חרם, שמתא. ר"ת נחש, רח"ל.

יש חוברת קטנה בשם קדושים תהיו, המדברת על כל הנושאים של הקדושה. מובא שם פסק הלכה שיצא בירושלים, שעשרות רבנים חתמו על הנושא הזה, מודעא רבא לאורייתא, (מי שרוצה יכול לקבל, אולי כדאי לצלם את זה), כתוב כך, האיסור החמור שלא יהיו בשעת נישואין אנשים ונשים בחדר אחד. כותבים גדולי ירושלם בזמנו, שנת תרפ"ו, כאשר בעונותינו הרבים שמענו וראינו כי חלק כבר הורגל באיסור החמור הזה, וביחוד בשמחה של מצוה, להתאסף ולסעוד

הדרישה ללבוש שאינו צנוע באה דוקא מצד הבעלים רח"ל, מצאנו לנכון לשלוח למעכ"ת שליט"א תקליטורים אלו, יש פה כמה תקליטורים של משא קודש, רבנים המדברים על הנושא הזה. בתקוה שתראו לנכון להשפיע על הציבור שלכם, שיתרומם ויתחזק בנושא הצניעות. מחובתנו לציין, כי בטרם הגשנו לכם, התבקשנו ע"י מרן הגאון הר' שמואל וואזנר שליט"א להודיע לרבים, כי תקליטור זה הוא לא סרט, אלא כולו קודש לדברי תורה. אין כאן שום נתינת גושפנקא להוצאת סרטים, שכידוע דבר נאסר ע"י גדולי הדור. נשמח לקבל תגובות הערות והארות וכו'. זה הזמן, ומצוה להפיץ את זה.

לגבי משפחה, בסעודת פורים או כל שמחה של מצוה, אם הם משפחה ממש כמו דודים דודות, גיסים גיסות, כאלו שבלאו הכי מכירים אחד את השני ומתארחים אחד אצל השני, אין בעיה. כל הבעיה היא כמו בשבע ברכות, יש צד של החתן וצד של הכלה, הם לא מכירים אחד את השני, במקרה כזה אסור לשבת בלי מחיצה. אם זה ממש משפחה מותר.

איסור נישוק קרובים וקרובות, ולחיצת יד

ישנה עוד בעיה, עניין הקרבה בין קרובים. זו לא פירצה של הדור שלנו, הפירצה כבר היתה בדורות שעברו, אולי הרבה דורות. דהיינו, שמתנשקים קרובים וקרובות. קרובי משפחה כמו אחים ואחיות, דודים ודודות, גיסים וכו'. לצערנו זה דבר שמצוי, ובדורות שעברו היה מצוי הרבה. כמובן זה לא נעשה במרד ובמעל, אלא מחוסר ידיעה וחוסר תשומת לב. הם חושבים שזה מותר. חושבים שקרובה, כמו דודה, מותר.

שיסדו אז. היה הרב אברהם אלנדאף, ועוד כמה ת"ח שיסדו את הבי"ד, והוא היה ראש הבי"ד. חותם בסוף גם הרב זוננפלד, והוא מוסיף, הדברים פשוטים וברורים לאיסור אשרי לכל השומעים וכו'. זה דבר חמור. לא פשוט להקל בזה. ומי שמזמין אנשים בצורה כזאת, כמובן שהקולר תלוי בצוארו.

אדם שהזמינו אותו למקום כזה, ימצא תירוץ להתחמק, או שיבקש שיעשו מחיצה. אפשר לפעמים לעשות מחיצה מיד במקום. אבל אם לא, אין מה להקל. גם אם יש מרחק זה לא מספיק. כמה יעשו מרחק? ארבע אמות? מרחיקים משור המועד כמלוא עיניו, משור תם חמישים אמה.

אנחנו חושבים שעכשיו זה הזמן, ולא לחינם שמו פה את השלט שובו בנים שובבי"ם, כי זה הזמן לתקן את העניינים של הקדושה, לפני שיגמרו הימים האלו. עברנו כבר את שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו. נשאר רק המי"ם, משפטים. יש אולי עוד שתיים, תרומה, תצוה. בכל אופן אני חושב שמצוה לפרסם שלטים כאלה, כי אנשים פשוט שוכחים את עצמם. כדאי לשים כל אחד במקומו ולפרסם, פשוט כדי שאנשים יזכרו.

אגב, קיבלתי השבוע גם מכתב מאיגוד האברכים מיסודם של חניכי הישיבות בארץ ישראל. למעלת כבוד הרבנים הגאונים. כידוע למעכ"ת שליט"א, מצב הצניעות בביגוד ובפאות בקרב נשות בני התורה הצעירים בשנים האחרונות ירד פלאים ומוסיף להידרדר מיום ליום ללא מעצור, ומי יודע מה ילד יום, היות ואין חולק על חומרת הבעיה הנוגעת ליסודי היהדות, ומכיון שלצערנו במקרים רבים הדרישה, תשמעו יש פה דבר חמור,

אלא בכל הארצות. החכמת אדם כותב את זה על האשכנזים. החיד"א כותב את זה על הספרדים. זו טעות של המון העם. החיד"א מליץ על זה, כי צרה קרובה.

נישוק אמא לבן ואב לבת, נכדים ונכדות, המנהג וההלכה בזה

אשה, בת נשואה, שבאה לבקר את ההורים, וכדי לתת כבוד מנשקת את היד של האבא, יש דעות שמתירות את הדבר. אבא עם בת, או אמא עם בן, אפילו נשוי, יש דעות שמתירים. הרמב"ם אומר שגם זה אסור, אבל ברמב"ם זה כתוב רק בפירוש המשניות על מסכת סנהדרין, בחיבורו של הרמב"ם זה לא ברור. גם בשו"ע העתיק את לשון הרמב"ם. יש אחרונים שפירשו את הרמב"ם והשו"ע, שזה מותר. הם הסבירו שהדבר מותר לפי דיוק בלשונם.

לפי עניות דעתי, כיון שהם רק דיין מלשונו של הרמב"ם, והדיוקים לא מוכרחים, ובפירוש המשניות מפורש שזה אסור, אם כן זה צריך להיות אסור. ולפי דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, אפילו בגיל קטן אסור. כתבתי פה בהערה מ"ה, בשו"ת עולת יצחק העלתי לא להקל אלא עד אחת עשרה בבת, ובבן עד שנים עשרה. ויותר מזה, הרמב"ם בעצם לא מתיר בבת אלא עד גיל תשע.

כל זה למי שירצה להחמיר, אבל זה קיצוני. דהיינו, מה שמקובל בפוסקים הוא, להתיר אמא עם בן ואבא עם בת, ואפילו נשואים. ולא רק זה, מתירים אפילו עם נכדים ונכדות. ואותו הדין לגבי ייחוד. כמו שמותר לאבא להתייחד עם בתו, אותו דבר הם מתירים להתייחד עם נכדה שלו. יש כאלה שמחמירים. לפי הרמב"ם ודאי שאסור נכדים ונכדות. רק עם בן או בת

(תשובה לשאלה מהקהל): כנראה שבצנעא זה לא היה. קשה להגדיר בדיוק מקומות. בד"כ זה היה מצוי בהרבה מקומות, איפה בדיוק היה ואיפה לא היה, קשה לדעת. כי תמיד תמצא שדברים שיש במקומות אחרים יש בצנעא, או שהיו או שהשתנו. ויש אנשים שעברו ממקומות למקומות. כך שקשה לקבוע בדיוק איפה היה ואיפה לא היה. כדי לדעת בדיוק צריך לעשות בדיקה יסודית. אבל באופן כללי אפשר להגיד שבצנעא זה לא היה, כפי מה שידוע לי. אבל זה לא ראייה מצנעא, כי בצנעא לא מקובל בכלל נישוק, אפילו מה שמותר. אפילו אבא לא ינשק את הבת התינוקת שלו. יש להם אופי כזה, מאופק. הם גדלו בצורה כזאת. סיפר לי פעם ר' אהרון דריין, שאפילו את בתו התינוקת הוא לא מנשק. למה? ככה. ממילא אין מהם ראייה שכך הדין.

בכל אופן, כתבנו על זה בשלחן ערוך המקוצר סימן ר"א ס"ט, **אסור לחבק או לנשק ולא להתקרב כלל, לשום אחת מן העריות**, זה ברור, אבל החידוש, וכן הדין **אפילו באחות ודודתו**. היה פה מארי סאלם מהאצרי זצ"ל, הוא סיפר לי שאחותו היתה רוצה לנשק אותו. הוא מדבר עוד בתימן. אמר לה, תשמעי, זה אסור. פתח לה רמב"ם, כתוב שזה אסור. והיא היתה אומרת לו, מה זאת אומרת? אבל אתה אחי. שנתיים אמרה לו, למה לא תתן לי לנשק אותך, אתה אח שלי, (מי יתנך כאח לי). אבל הוא היה אומר לה, זה אסור, ההלכה אומרת שאסור. שנתיים לקח עד שהתייאשה, והפסיקה לבלבל לו את הראש. אבל לצערנו אצל ההמון, מי שלא יודע הלכה, טועה בזה. כמובן שת"ח, גם במקומות אחרים, לא עשו את זה. אבל ההמון פרוץ בזה. ולא רק בתימן,

מותר, ורק עד תשע בבת. אנחנו מתירים בבת עד אחד עשרה, ובבן עד שתיים עשרה. אבל מה שמקובל בפוסקים בד"כ, מי שלומד שו"ע וראשונים ואחרונים, הם לא מביאים בכלל דעה כזאת, ומותר הורים עם בניהם ובנותיהם, ויש כאלה מתירים אפילו בצאצאים שלהם.

והדבר לא כ"כ מופרך, כי כתוב על האר"י ז"ל שהיה מנשק את ידי אמו בליל שבת, ויש לזה מקורות. גם במעשה של כלבא שבוע כתוב שנישק את הבת שלו, והיא היתה כבר אשתו של רבי עקיבא. בזהר למדנו, בהשמטות של הזהר בסוף ספר בראשית, מובא מעשה על חמיו של ר' אלעזר בן רשב"י שבא לבקר את חתנו, יצאה בתו ונשקה אותו. אמר לה, אם את רוצה ברכה תבקשי מבעלך, תקבלי ממנו את הברכה. רואים שהיה מקובל להתיר את זה. ולמעשה אלה שמתירים את זה, אפילו עם בנים ובנות נשואים, יש להם על מה לסמוך. אך רצוי לא בפנים, שזו ממש דרך חיבה.

אבל מעבר לזה, הדבר אסור באיסור מוחלט. אין לזה שום היתר. בפוסקים לא נמצא שום היתר.

אם כי, באנו ללמד זכות למה בדורות שעברו, אף אחד לא מיחה על זה. יכול להיות צד מסוים, שיש להם על מה לסמוך. נשיקות בין קרובי משפחה, יש מאן דאמר שמתיר. אבל זה רק בתורת לימוד זכות. יש דברים, שלפעמים אנחנו לא מפריכים, בגלל שאבותינו נהגו. נהגו כמו דעות מסוימות. למשל בסוכה, לישון תחת דופן עקומה, אעפ"י שזה יותר מוסמך. שם יש ממש דעות בפוסקים שמתירים. בראבי"ה מביא דעות להתיר, הרז"ה כותב שמותר. או בכל הענינים של בדיקות ושבעה נקיים.

לפעמים אנחנו, בדיל ויעבור. אנחנו מראים איזה פנים מסויימות, להראות שלא טעו טעות מוחלטת, לא לעשות אותם טועים לגמרי. אבל אנו אין לנו אלא מה שכתבו רבותינו הפוסקים. כל זה רק בתורת לימוד זכות כדי שנהיה רגועים, שלא נחשוב איך אבותינו עשו דברים כאלה, לכן אנחנו מיישבים. ובעצם זו לא קושיא על המתירים עצמם, אלא על הרבנים, על הת"ח ששתקו. למה הם לא מיחו בהם? כנראה, שלהתיר להם לא היתרו, אבל לשתוק הם שתקו, כי ידעו שיש להם על מה לסמוך. בפרט שגם אם הדבר איסור, האיסור לא מדאורייתא אלא דרבנן. מדויק מלשון הרמב"ם, שבקרובי משפחה האיסור מדרבנן. למרות שהרמב"ם אומר, שאיסור אל תקרבו לגלות ערוה הוא על חיבוק ונישוק או קירבה, ומהתורה לוקים על זה, אבל זה מדובר כשאינם קרובי משפחה. בקרובי משפחה, הרמב"ם אומר שזה בדרגא פחותה. אולי הם הבינו שבכל אופן מי שמתיר יש לו על מה לסמוך וכו', כי לא שמענו על אף אחד שמיחה בזה. לא שמעתי ולא ראיתי. הרי יש הרבה ספרים, והרבה אגרות מחכמי תימן, כתבו הרבה אגרות מוסר במשך הדורות, אפילו על צניעות ועל מלבושים, אבל על הנושא הזה לא ראיתי. לא שמענו ולא ראינו מי שמיחה בזה.

אח עם אחותו אנחנו מתירים עד גיל שלוש שנים. בני דודים, אסור.

לחיצת יד אותו דבר וגם זה אסור. אם אשה באה ללחוץ יד, אסור להושיט לה יד, אפילו שהיא תיעלב. אפשר רק להגיד בצורה מכובדת, כנראה שאת לא יודעת שזה אסור. אפילו שהיא קרובת משפחה, אפילו שהיא דודה. לא לפגוע ולא לבייש

והבאנו, שיש מי שרוצה להגיד, אחד מחכמי זמנינו, [הרב מאזוז בהסכמתו לספר אשי ה'] שההלכה הזאת הכתובה בשו"ע מדברת רק באופן שהמתפלל נמצא בריחוק ארבע אמות מהמתפלל שלאחוריו, וע"י שהוא פוסע הוא נכנס לתוך ארבע אמותיו, לכן זה אסור. אבל מאחר ובתי הכנסת בד"כ צפופים והמקום דחוק, ויוצא שמתפללים אחד בתוך ד' אמותיו של השני, א"כ בלאו הכי הוא נמצא בתוך ד' אמותיו, א"כ ברגע שיפסע לא ישתנה שום דבר, הייתי כנגדו וגם עכשיו אני כנגדו. וזו הסברא להתיר. ככה הוא אומר.

למעשה זה הפוך מכל האחרונים. נכון שזה לא נגד השו"ע, אבל זה נגד כל האחרונים. כולם אומרים, שההלכה בשו"ע מדברת גם במקרה הזה, ואין שום הבדל. לפי מה שפסק מרן בשו"ע, והמקור שלו מספר ארחות חיים, ומקור הארחות חיים מהגמרא, שבגמרא ברכות דף כ"ז עמוד ראשון כתוב, רב לא פסקיה לצלותיה דר' ירמיה, ומפרש הארחות חיים, לא פסק היינו לא פסע. כי הפסיעות נחשבות כעובר לפני המתפלל. והאחרונים אומרים שלא משנה אם היה ר' ירמיה בר אבא בתוך ד' אמותיו, או שע"י הפסיעות הגיע לד' אמותיו. הדבר מפורש בכל האחרונים. מביאים את זה בשם העולת תמיד, גם השתילי זיתים, וגם המשנה ברורה וכף החיים, כולם מביאים את זה, ואף אחד לא חולק או מערער על כך. אין פוצה פה ומצפצף. אבל לפי דבריו מה שנוהגים, המנהג כאילו חולק על זה.

כעת נעמוד במה שהפסקנו, הראיות שהביא אותו חכם למנהג זה. ראייה אחת מהפרי חדש, והשניה משיירי כנסת

אותה, רק להגיד לה שזה אסור. מביאים בשם החזו"א, שלחיצת יד זה אביזריהו דגילוי עריות. פירוש, שצריכים למסור על זה את הנפש. יהרג ואל יעבור. ז"א מי שיאלצו אותו לעשות דבר כזה, יהרג ואל יעבור.

גם על הילדים, מה שמותר, צריך לפקוח עין. לשמור על הילדים. בפרט ילדים. אולי בגיל הזה עוד לא, אבל ילדים בגיל יותר מאוחר, הם לא כל כך תמימים, כמו שאולי חושבים.

השלמה בענין ג' פסיעות אי הוי כעובר כנגד המתפלל

בסוף השיעור שעבר המשכנו לדבר על נושא שלש פסיעות, לא גמרנו את הנושא ונשארו באמצע מחוסר זמן, אולי נסביר זאת כעת בצורה יותר ברורה.

דיברנו בשו"ע יש הלכה, שאם אדם בא לפסוע שלש פסיעות בסיום תפילתו ורואה שמישהוא מתפלל אחוריו, לא משנה אם התחיל להתפלל איתו ביחד, או שהתחיל להתפלל אחרי, ההלכה בשו"ע שאסור לפסוע. כך כותב מרן בסימן ק"ב סעיף ה'. **והשאלה** היא, שאבותינו לא נהגו ככה. אנחנו מדברים על ת"ח, ות"ח גדולים, פה לא מדברים על המון העם. מעולם לא החמירו בזה אבותינו, ואף פעם לא הסתכלו לאחוריהם לראות אם הוא גמר את התפילה. למרות שזו הלכה מפורשת בשו"ע.

ואמרנו שדבר זה נוהג לא רק אצלנו, אלא זה קיים גם בקהילות אחרות, בתונים ובמרוקו, ויכול להיות שבעוד ארצות. וכמובן מנהג ישראל תורה הוא. צריך ליישב את זה, וללמד עליהם זכות.

שאין שיעור לפסיעות, אפילו פסיעות קטנטנות מספיק, העיקר שפסע. אבל להלכה, מה שנפסק בשו"ע, לכל הפחות עקב בצד אגודל. לפי מרן משמע שעדיף קצת יותר. אבל מקובל, כמו הכהנים בבית המקדש, שלא פסעו פסיעות גדולות. עקב בצד אגודל, זה פסיעות ממוצעות. זה מה שמכובד, גם בבית המקדש וגם למי שעומד לפני המלך. אם הוא יעשה פסיעות גדולות, נראה שהוא בורח. צריך להיות מכובד. אבל אם המקום דחוק, אם הוא יעשה עקב בצד אגודל יצא שהוא יעמוד לו מול הפרצוף, אומרים הפוסקים כיון שהמצב דחוק, נסמוך בשעת הדחק על הרשב"א שהשיעור הוא קטן. א"כ מסיק אותו חכם, שכל ההיתר מדובר כשהוא כבר מתפלל בתוך ארבע אמותיו, לכן מותר גם לפסוע. ורק מצד מנהג מחמירים להמתין.

לפי עניות דעתי, שתי ההוכחות שלו, אינם הוכחות, ואין מהם ראיה.

ידוע, שישנם שני טעמים מדוע אסור לעבור לפני המתפלל. טעם אחד, מפני שהוא מטריד אותו בתפילתו. אם אדם מתפלל ואתה עובר לפניו, אתה מבלבל אותו. ולפי טעם זה, גם בפסיעות ישנה הטרדה ובלבול. גם אם יעצום עיניים ויסתכל בסידור, זה יפריע לו שמישהו מתקרב אליו, לכן תישאר במקומך. סיבה שניה, משום שמפסיק בינו לבין השכינה. אל תעבור, וגם אל תפסע לפי שיטתם, כי אתה מפסיק בינו לבין השכינה. אדם שמתפלל השכינה כנגדו, ואסור לך לפסוע. ממילא, מתי יש יותר את החששות האלה, כשהוא רחוק ממנו ורק כשפוסע נכנס לתוך ד' אמותיו, או כשהוא כבר בתוך ד' אמותיו. מה יותר מבלבל? מה שיותר

הגדולה. הבאנו בשיעור שעבר את מש"כ הפרי חדש, שיש הבדל בין מי שישב כבר ועמד זה להתפלל בצדו, שאז אינו צריך לקום, לבין כשפוסע ג' פסיעות אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו, שזה אסור לדעת מרן. ואותו חכם כותב, ומדלא כתב בקצרה דשאני הכא שהוא פוסע בפועל, וכתב שהוא מתקרב ובא בגבולו וכו', מוכח להדיא דמירי שלא היה בגבולו, ועכשיו ע"י הפסיעות בא לגבולו, אבל אם מתחילה היה כבר בגבולו, לית לן בה, דלא מיקרי עובר לפני המתפלל, שהרי לפני כן היה כנגדו בתוך ד"א ועכשיו כנגדו, ומה נשתנה אז מעתה. זו ראיה אחת.

ראיה שניה הוא מביא, משיירי כנסת הגדולה בס' קכ"ג, שאומר שהמנהג עכשיו שאם מסיים התפילה ואחריו אדם אחר מתפלל, שאינו יכול לפסוע ג"פ וכו' עד שישלים האחר תפילתו. ותמה על דבריו כף החיים, שהרי מדינא הוא דאסור, מפני שעובר כנגד המתפלל, ולמה כתב זה מצד המנהג. אז אומר אותו חכם, לפי האמור לק"מ, דכיון שהוא תוך ארבע אמותיו, מעיקר הדין יכול לפסוע ואינו נראה עובר לפני המתפלל, ומצד שלש פסיעות יכול לפסוע פסיעות קטנות, וכמש"כ הרשב"א והב"ח שאין שיעור לפסיעות, ואפ"ה נהגו להמתין לעשות ג' פסיעות עקב בצד אגודל כהלכתן. דהיינו, הרי אם המקום דחוק הוא לא יוכל לפסוע ג' פסיעות, מחוסר מקום. אי אפשר הרי לעשות בביהכ"נ במידה מסוימת, לפי כמה אנשים יכולים להתפלל בה, ולבדוק לפי המרצפות של ביהכ"נ. ואמרנו שבשיעור הפסיעות יש שלש דעות. יש אומרים ששלש פסיעות זה ד' אמות, ואנחנו לא פוסקים כך. יש אומרים, וכך נפסק להלכה, שהשיעור הוא עקב בצד אגודל. ויש את דעת הרשב"א

מיושב. אני חושב שיותר טוב ליישב ע"פ רש"י מפורש, מאשר ליישב ע"פ כל מיני סברות שהם נגד האחרונים, ודברים שלא מתקבלים מצד עצמם.

אבל יש פה עוד חידוש. יש ראייה מרב סעדיה גאון למנהג שלנו. רבינו סעדיה גאון הביא בסידורו את ההלכה הזאת, בסגנון קצת מחדש. לשון רבינו סעדיה גאון בסידור דף ל"ב, **אם מישהו עובר לפני המתפלל, אין זה נוגע לו כלום, ותפילתו אינה נפסקת כמי שחושב המון העם.** אבל זאת מידה גרועה מצד העובר, וכאילו זלזל בתפילתו ע"כ. רב סעדיה גאון אומר חידוש גדול. לפי דבריו נראה, שאין איסור מן הדין לעבור לפני המתפלל, זה רק ענין של מידות, של דרך ארץ. הוא אומר זאת מידה גרועה, כאילו אתה מזלזל בתפילה שלו. משמע שהוא מפרש את מה שהגמרא אומרת אסור לעבור כנגד המתפלל, שזה לא איסור ממש. יש לפעמים לשונות אסור, שהם לא דוקא. כמו שכתוב, אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה, זה לא ממש אסור. וכן יש עוד כמה מקומות כאלה, שלשון איסור הוא לא דוקא. זה כתוב במפורש בראשונים. מאיזו שהיא סיבה, היה לו הוכחה לר' סעדיה גאון, אינני יודע מנין לו אבל אנחנו סומכים עליו, שהיתה לו איזו ראייה שזה לא איסור. והסיבה, לא מפני שמפסיק בינו לבין השכינה, ולא מפני שמבלבל אותו בתפילה, אלא מצד שמזלזל בתפילה שלו. א"כ לפי דבריו יוצא, שבפסיעות שפוסעים אחר התפילה, פשיטא שמותר. אין מה לדון על הפסיעות האלו, מאחר והן פסיעות של מצוה, ודאי שזה לא זלזול.

השלמה בענין חיוב עונש כרת

דיברנו בשיעור שעבר מה זה כרת. הבאנו שיש כרת לגוף, יש כרת לנפש,

קרוב או מה שיותר רחוק? בודאי שמה שיותר קרוב יותר מבלבל. אם כן, ק"ו שזה צריך להיות אסור. מסברא לא יכול להיות החילוק הזה. וגם מבחינת שמפסיק בינו לבין השכינה, נכון שבלאו הכי הוא מפסיק אבל לפחות שלא יגרום ליותר הפסק בינו לבין השכינה.

ואין ראייה מהפרי חדש כי הוא נקט דוגמא אחת, שאפילו באופן הזה הוא בא בגבולו. וגם משיירי כנסת הגדולה אין ראייה, דבשני המקרים אסור. והשאלה על שיירי כנסת הגדולה למה הוא אומר שמצד מנהג מחמירים, הביאור בזה הוא שבעצם מצד הדין אדם שגמר את תפילתו ומישהוא מתפלל מאחוריו, יש לו שתי אפשרויות, או לעשות פסיעות קטנות ולסמוך על דעת הרשב"א שדי בכך, או לחכות עד שהוא יגמור ואז יעשה פסיעות כמו שצריך עקב בצד אגודל. ועל זה בא שיירי כנסת הגדולה ואומר שכיון שסיים את התפילה הוא יכול לפסוע פסיעות קטנות, אבל המנהג הוא לחכות עד שייגמור כדי שיעשה פסיעות כמו שצריך עקב בצד אגודל. זה המנהג. המנהג רק מצד זה, אבל לא בגלל שדוקא באופן שכתב אותו חכם. א"כ יוצא שהמהלך הזה לא מתקבל.

מה שנשאר הוא רק התירוץ כמו שאמרנו, שנהגו כך על פי דעת רש"י. כי כל מה שמרן פסק בשו"ע, זה לשיטת ארחות חיים ורבינו יונה ועוד כמה ראשונים. אבל רש"י וסיעתו מפרשים אחרת. לפי רש"י וסיעתו מה שכתוב בגמרא זה רק לעבור לפני המתפלל, אבל לפסוע בסיום התפילה כשמישהוא מתפלל אחוריק מותר. ורב שלא פסע, אין פירושו שלא פסע שלש פסיעות, רש"י אומר לא הפסיק בינו לכותל לעבור לשבת במקומו. כך רש"י ועוד כמה ראשונים מפרשים, וע"פ זה המנהג שלנו

להיות, ולא נכרתו פעם ראשונה, נתגלגלו בעוברים ההם ויכרתו. א"כ מאיזו סיבה, או כמו שאמרנו שיש איזה זכות. או שא"א היה להעניש אותם כרת, שהיה צריך הקב"ה להשאיר אותם לאיזה סיבה. לפעמים צריך להוולד ממנו בן צדיק, ואם יכרית אתו אז לא יוולד. או שהוא צריך לעשות איזה טובה למישהוא. א"כ האדם הזה א"א להכרית אותו. **וכיון שנתחייבו לטעום טעם מיתה... מת בבטן אימו.** טעם טעם מיתה, קיבל את העונש שלו.

ומה עם ההורים? להורים יש גם איזה עוון שהם צריכים כך לסבול. תראו הקב"ה מסדר הכל. להביא את הילד הזה דוקא להורים כאלה, שהם צריכים להיענש בזה. **גם אבותם ואמותם נתחייבו באותו הצער, ונמצאו משפטי ה' אמת צדקו יחדיו.** הכל מסודר גם מבחינתו וגם מבחינת ההורים, הקב"ה לא נותן לאדם שיסבול סתם. עכשיו תשמעו עוד דברים מדהימים, **סיבת הנפל,** הרי יש נפלים שמתים מכל מיני סיבות. יש הפלות מכל מיני סיבות, לפעמים מתוך עבודות קשות, פחד, תאונה וכו', תשמעו מה אומר האר"י, **אם נתחייב מצד אכילת חלב ודם או חמץ בפסח או שאר מאכלות אסורות וכיוצא, נעשים נפלים מצד תאות אכילה.** ואם מצד עשית מלאכה בשבת, נעשים נפלים מצד מלאכה יתירה. דהיינו, לפעמים מעוברת מתאוה לאכול מאכל וכשלא מקבלת את הדבר נגרם נזק לולד והוא מת, זה בגלל שהוא היה חייב מיתה מצד שאכל חלב או אכל חמץ בפסח. ואם קרה שנפל בגלל עבודות קשות, זה כי בגלגול הקודם הוא עשה מלאכה בשבת. וגם האמא עשתה אותו דבר. **אם מחמת בעילת עריות רח"ל, נעשים נפלים מחמת בעילת הזכרים על מעוברת או שמפילה וכיוצא בזה.** יש

יש כרת לגוף ולנפש. ושאלנו איך רואים בעוונותינו הרבים, שיש אנשים שעוברים על דברים שברור שעונשם כרת, ובכל זאת הם מאריכים ימים. אמרנו ג' תירוצים על זה.

יש תירוץ רביעי. כתוב בספר הליקוטים, שהכוונה שבגלגול הבא הם יענשו בכרת. הרי דיברנו על השאלה, אם עונש כרת הוא לפני גיל חמישים לפי דעת הירושלמי, ולפי הבבלי בגמ' מועד קטן זה לפני גיל ששים, מה יהיה אם אדם עבר על חיוב כרת אחרי שהוא בן ששים, הרי אם כרת זה למות בקיצור ימים, הוא כבר עבר את גיל העונש כשהגיע לגיל ששים, ובלאו הכי כבר א"א לתת לו עונש כרת. בא רבינו האר"י זצ"ל ואומר, שבגלגול אחר הוא ייענש בגיל צעיר. כך הוא כותב על הפסוק לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, דע, שהאשה שהיא משכלת ומתים בניה בעוון הוולד שבפעם ראשונה שבא היה חייב כרת... הנפלים מתים קטנים, לפי שבגלגול הראשון התחייבו כרת או מיתה בידי שמים, או כשחטאו היו זקנים ועברו מידי כרת, אי אפשר כבר לתת להם עונש כרת, לזה מתגלגלים שנית ונכרתים בקטנותם. תשמעו דברים מדהימים, ראוי לחקור על המתים קטנים, והנפלים, כי בעוונותינו יש לפעמים שתוך כדי ההריון הם מתים, נפלים בגיל קטן. מה פשעם ומה חטאתם? עוד לא הספיקו לעשות שום עבירה. הוא אומר, זה מתמיה לבות בני אדם, **היש שמתים בבטן אמם, מתים קטנים,** מה הם עשו? איזו עבירה? **הקב"ה לא עביד דינא בלא דינא, אותן המתים בבטן אמם, הם נשמות אשר נתחייבו כרתות ומיתות בית דין, ונכרתו פעם ראשונה, נתגלגלו בעוברים ההם ויכרתו,** נראה לפענ"ד שיש פה טעות סופר, טעות דפוס. צריך

ונכרתו הנפשות העשות מקרב עמם, וכן אמרו עוד במדרש, מניחין לו נר דלוק על ראשו, וצופה בו מסוף העולם ועד סופו, בבוקר נוטלו המלאך ומוליכו לגן עדן, ומראה לו הצדיקים שהן יושבין ועטרותיהן בראשיהן, והמלאך אומר לו, תדע מי הללו שאתה רואה, הללו נוצרו כמותך בתוך מעי אמן, ויצאו בעולם ושמרו מצותיו של הקב"ה, ולכך זכו ונזדמנו לטובה זו. ואתה סופך לצאת לעולם, ואם תזכה ותשמור את התורה, תזכה לשיבתם. ואם לאו, תשב במקום אחר. לערב מוליכו לגיהנם, ומראה לו הרשעים שטורדין אותן מלאכי חבלה במקלות של אש, וקורין ווי ווי. והמלאך אומר לו, תדע, הללו שנשרפין, הם נוצרו כמותך. ויצאו לעולם ולא שמרו מצותיו של הקב"ה, ולכך נענשו ובאו לחרפה זו. ואתה סופך לצאת לעולם, הוי צדיק ואל תהי רשע, למען תחיה, וכו'. כשהגיע זמנו לצאת לאויר העולם, מיד המלאך מכה אותו, ומכבה נרו, ומוציאו בעל כרחו, ושוכח כל מה שראה, ומוציאו לאויר העולם. ועל זה התינוק בוכה תכף שיוצא לאויר העולם. ע"כ.

הרופאים אומרים שהם לא מבינים בדרך טבעית, מתי תינוק צריך להיוולד. התינוק פתאום נולד. אין הקדמות, ואין שום סיבה בטבע מתי תינוק יוולד, בחדש החמישי או בחדש העשרים. אבל לפי חז"ל זה ברור, הגיע זמנו לצאת לאויר העולם, מיד המלאך מכה אותו, מכבה נרו ומוציאו בעל כרחו. דוחף אותו ושוכח כל מה שראה, ומוציאו לאויר העולם. ועל זה התינוק בוכה תכף שיוצא לאויר העולם. מסכן, הוא קיבל מכה מהמלאך.

העולם אומר, שהסימן שיש בפה, השקע שבשפה העליונה, זה בא מהמלאך. יש

לפעמים מצב שקירבה גורמת שאחרי זה מרגישים כיווצים ובסוף התינוק נופל, זה בגלל שהיה חייב כרת מצד שעבר בגלגול קודם על איסור גילוי עריות. אם היו חייבים סקילה נופלת האם ומפלת, כמו שאת הנסקל מפילים מגבוה, ואם הם חייבים שריפה, נשרפת האם ומצטערת ומפלת וכיוצא. ומטעם זה יש מעוברות שע"י סיבה קלה מפילה, ויש אפילו יארע לה כמה מאורעות קשות ורעות, גדולה מזו, יש כאלו שרוצות בכוונה להפיל, עושות כל מיני תנועות ומשתוללות, ולא מצליחות להפיל, לא יפילו לשום סיבה. הכל משמים, הכל מתוכנן.

מדוע התינוק בוכה מיד ביציאתו לאויר העולם, ומהו השקע שבשפה העליונה

למעשה, יש שאלה אחרת. כל תינוק שבא לעולם הוא בוכה, מדוע הוא בוכה כשנולד, על מה? אדם בא לעולם, בוכה יוצא מהעולם, בוכים. למה התינוק בוכה? אם בגלל שהמלאך סטר לו, כמה זמן לפני כן הוא סטר לו? תשמעו מה אומר רבינו בחיי, יש פה קצת הרחבה. ידוע מה שהגמ' בפרק המפלת (נדה ל' ע"ב) אומרת, דרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו שתי אציליו על ב' ארכובותיו וב' עקביו על ב' עגבותיו, וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו, וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת, ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו... ואל תתמה שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיה. מביא רבינו בחיי בסוף פרשת אחרי מות, עה"פ

סוטרו על פיו בצורת משל. לא הכוונה שסוטר ממש, אלא שעושה לו כח של חסרון, דהיינו זה במליצה. אבל יכול להיות לפי הרעיון שלו שהדבר מראה על חסרון, ואם נפרש לא כפי דבריו, אז נוכל לומר שבמציאות יש לזה קיום ע"י שנעשה החסרון הזה.

טוענים כי רואים דרך האולטרא סאונד, בצילום תלת מימד שיש שקע בשפה עוד כשהתינוק בבטן בחדשים הראשונים, צריך לברר את זה. כדאי לבדוק את זה. הקב"ה יאיר את עינינו. אנחנו מגששים באפילה. {בס"ד נתבררו הדברים בשיעורי מוצש"ק פרשת תרומה ופרשת כי תשא}

השלמה ותשובה בביאור המושג "חתימת זקן"

נזכרתי, רק כדי שנצא ידי חובה, כי הרבה זמן אנחנו דוחים את התשובה לגבי עניין חתימת זקן, מה פירוש המושג חתימת זקן.

כתוב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, מלמד שיצא מהם בלי חתימת זקן, והם יצאו בחתימת זקן. מהו המושג חתימת זקן? קשה לדעת. ישנן כמה אפשרויות. יש כאלה מבינים שזה זקן קטנטן, אבל לא משמע כך, כי הרי הם בודאי היו גדולים, בודאי שכבר היו עם זקן מלא. ישנם כמה פירושים, שיכול להיות ששלשתם נכונים, או אחד מהם. חתימת זקן, פירושו זקן מלא. יוסף היה בן 17-18, היה לו כבר זקן קטן, אבל הזקן שלו עדיין לא התמלא. זה נקרא בלא חתימת זקן. מלשון השלמה, כמו חותם. כמו שיש בגמ' ביבמות, כתוב לגבי בן סורר ומורה, עד שיהיה חתימת זקן התחתון. הרמב"ם והערוך לנר כתוב שיקיף הזקן. משמע שיתמלא. חתימה - לשון השלמה ומילוי.

אומרים שזו סתם ליצנות. כתוב בגמרא בנדה שהמלאך סוטר על פיו, יש אומרים שזהו זה הסימן שבשפה העליונה. אבל לכאורה קשה, ראשית, אין את זה רק לבנים, גם לבנות יש שקע בפה, וגם לגויים יש, ומה שייך אצל גוי או אשה שכחת התורה. וכי גם הגויים שכחו את כל התורה, למה שילמדו אותם בכלל תורה. גם גויים בוכים (מסתמא). אלא צריכים להגיד, שהרי גם לגויים יש שבע מצוות בני נח, והם חייבים לקיים אותם, וגם להם יש חלק לעולם הבא. אמנם צריך לדעת, החלק שלהם הוא לא איתנו. הוא ליד, אבל לא ממש איתנו. חסידי אומות העולם שקיימו שבע מצוות בני נח, כמו שהרמב"ם כותב בהלכות מלכים, אלה שעשו את שבע מצוות בני נח מתוך שזה צווי של הקב"ה ולא משיקול הדעת, הם זוכים שגם להם יש חלק לעולם הבא. אותו דבר גם הנשים, הרי יש להם דינים ומצוות שלהם, ופשיטא שיש גם להן גן עדן וגיהנם. ממילא מובן, שכולם מקבלים את המכה הזאת.

אבל חשבתי, לשקע שיש בשפה, יש מקור במהר"ל. לא ממש מפורש, אבל אפשר כך להבין. המהר"ל כותב בדרשות דף ע"ה, המלאך סוטר על פיו, המלאך צריך לעשות אותו חסר ותאב, תינוק שנולד מיד צריך לאכול, הוא מיד רעב ומביאים לו לינק מהאם. המלאך נותן לו את החסרון הזה, שאם לא כן, לא היה יונק והיה מת... וסוטרו על פיו, למה? מי שסוטר אותו, במקום שסוטר אותו הוא חסר, כמו מי שמכה על דבר, נעשה חסרון. אם נותנים מכה על משהו, הדבר שוקע, אולי אח"כ זה יחזור אבל הסתירה מורידה. אני חושב שזה המשמעות של השקע הזה, שהוא נשאר רק בתורת סימן. ובהמשך משמע מדבריו, שהוא מפרש את מה שהמלאך

פירוש שני, חתימת מלשון סימן, היכר. האדם ניכר ע"י הזקן שלו. אחד מהסימנים להכיר אדם הוא ע"י הזקן, הוא מבדיל אותו מאנשים אחרים, כמו שעושים חותמת וזה סימן של מי זה שייך, אותו הדבר חתימת זקן. וזה גם מה שמובן בתרגום שמייחסים ליונתן בן עוזיאל, שהוא אומר "רושם" דקן. רושם יכול להתפרש בצורה של היכר. כמו שאחז"ל אומרים, יציאת צדיק מן המקום עושה רושם.

ויכול להיות שיש פה עוד רמז. הזקן יש בו חשיבות, מבחינת הרמזים שלו. שלוש עשרה תיקונים בזקן, זה חותמו של הקב"ה. ורמזו פה במלה חתימה, גם לנושא הזה. ואכמ"ל.

בעז"ה בשבוע הבא, נעשה פה בביהמ"ד סעודת סיום הזוהר הקדוש על ספר בראשית. ב"ה אנחנו כבר עומדים לסיים. וזו גם סעודה של ר"ח, ויש עוד סיבות. לכבוד זה, כדי לעודד את הלימוד, עושים

סעודה. דיברנו על עניין הקדושה, והזוהר הוא סגולה לזכך מהאדם הרבה לכלוכים. דהיינו, כשלומדים בזה"ק אפילו זמן קצר, יש לזה השפעה על הנפש, הרבה יותר מאשר לימודים אחרים. הפעולה הזאת מזככת את הנשמה, ובדור שלנו צריך לזכך את הנשמה, לזכך את האויר. ולכן חשוב שגם מי שלא הצטרף עד עכשיו ללימוד, יכול להתחיל עכשיו בספר שמות, לקבוע זמן מוגדר. אנחנו עושים זאת כל יום בשילוש, אחרי תפילת שחרית, כל יום עמוד. איך כתוב, קובץ על יד ירבה. מיום ליום, עמוד ועוד עמוד, עד שבעז"ה נסיים. לכן יישר כח לידידינו שארגנו את נושא הסעודה. בס"ד צילמו פה את סיום הזוהר. השתדלתי לנקד לפי המסורת שלנו, כדאי לכם לשמור על הדפים. לא ידעתי שיש כל כך הרבה שבועים ישממש, כמעט כל מלה צריכה תיקון. התיגעתי לנקד את זה. הסדר לפי מה שיש בלוח שנה של פעולת צדיק, שם הלימוד מחולק כל חדש בחדשו.

השיעור השבועי - משפטים

מפתח נושאים:

- ◆ בסוף השיעור, סיום הזוהר הקדוש חומש בראשית, סיום נביא יחזקאל, ומשניות כלאים
- ◆ על אף שכל קריאתנו לפי חלק הדקדוק, מדוע בשני שוואים בסוף מלה לא קוראים כדעת מהרי"ץ מאריה דאתרין
- ◆ מנהגים בענייני פורים המובאים בעץ חיים למהרי"ץ, ומדוע יש רבים שלא נוהגים כמותם, ומה הכלל בכגון זה
- ◆ מיהו מהרי"ץ, גדלותו, בקיאותו ועמקותו, ומעמיד מנהגי אבותינו
- ◆ באיזה מקום לא משנים מנהג בעקבות דברי מהרי"ץ, ובאיזה מקום מקבלים מנהג מהרי"ץ אפילו שאינו קדמון
- ◆ לא להיות כחמור נושא ספרים, ויסוד ולקח מדברי הרמב"ן בהקדמת ספר המצות
- ◆ מי ראוי ויכול לשנות או לבטל או להנהיג מנהג אחר מהמקובל
- ◆ ספרי תורה של תימנים מדוייקים אפילו יותר מספרו של בן אשר, וההסבר בזה

שוואלים ודורשים עליו, שנראה לרבים עמום, או תמוה ולא מובן.

כידוע, מהרי"ץ נחשב גאון רבני תימן ותפארתם. מצד שני, יש כאלה שואלים, למה יש דברים מסוימים שאנחנו עושים לא כפי דעת מהרי"ץ? בפרט בזמן האחרון אני שומע הרבה פעמים את השאלה, הזאת. הרי אנחנו קוראים הכל על פי חלק הדקדוק, והרבה שואלים שלפי שיטת מהרי"ץ צריך להיות, שכשיש שתי שוואים בסוף מלה, השני צריך להיות שוא נע.

בפרט שמהרי"ץ כותב את זה במפורש במגילת רות. הוא לא כתב את זה בתורה, אלא במגילת רות על הפסוק 'וטבלת פיתך בחומץ', שהשוא שבת"ו נע. הרי הכלל תמיד, שכשיש שני שוואים, השני הוא נח. זה כלל מוסכם לפי כל הדעות, אין חולק בזה. אבל יש מחלוקת בין המדקדקים, אם הכלל הזה הוא גם כששני השוואים בסוף תיבה. יש כאלה שאומרים, בסוף תיבה גם נחשב שוא נע, ודינה כמו כל שני שוואים

אנחנו נמצאים בר"ח אדר. סוף שבט תחילת אדר. בעז"ה נזכה לסיום הזוהר הקדוש ספר בראשית, בערך מאתיים שבעים דפים, כפול שני עמודים, כל יום עמוד. תארו לעצמכם, התחלנו בראש השנה שעבר, עד שבעזרת השם יהי רצון שנזכה ונעשה סיום על הכל. זה אמור להיות בחול המועד פסח שנת ה'תשע"ב. בעתו ובזמנו.

חוץ מזה בעזרת ה' נעשה סיום גם על המשניות, מסכת כלאים. וגם על הנביא, סיימנו כעת ספר יחזקאל. כל זה במסגרת של השילוש שאחרי התפילה. א"כ נצרף את הכל ונעשה כמה סיומים, על מנת לעודד שיצטרפו עוד. כך שבעז"ה, קובץ על יד ירבה.

על אף שכל קריאתנו לפי חלק הדקדוק, מדוע בשני שוואים בסוף מלה לא קוראים כדעת מהרי"ץ מאריה דאתרין זיע"א.

נתחיל את השיעור בנושא כללי, שרבים

מצויים. לדוגמא בעז"ה פורים לפנינו, יש כמה וכמה דברים שהרבה נוהגים באופן אחר ממה שכתב מהרי"ץ. וצריכים באמת להבין, ממה נפשך, מהרי"ץ הוא הרב שלנו או לא הרב שלנו, מה פתאום יש דברים שאנחנו עושים לא כמוהו.

נלך לפי סדר מהרי"ץ בפורים, ונדבר על כמה מנהגים שהוא כתב עליהם.

הזכירו את הדוגמא של הדלקת נרות ביום פורים. אבל פה מהרי"ץ לא כותב שזה מטעם מנהג, הוא אומר שזה היה מנהג הראשונים, משמע שזה התבטל בזמנו. הוא אומר כך, ומטעם זה היה נוהג מורי זקני, להדליק נרות שעוה בעת הסעודה בשחרית. אף דשרגא בטיהרא לא מהני, היה עושה מסך בחלונות כדי שיאירו הנרות. והיה זכרוננו לברכה מטי בה משם מנהג הראשונים ז"ל. מביא בשם זקנו מהרי"ץ בעל פרי צדיק, שכך הוא היה נוהג, ושכך היה מנהג הראשונים. משמע שהמנהג הזה לא היה נפוץ אצל הצבור, אבל הוא העיד שכך היה מנהג הראשונים בעבר. אגב, אנחנו גם הנהגנו כך בבית שלנו. אעפ"י שאבותינו ואבות אבותינו וכל סביבותינו לא נהגו זאת. וכמה אנשים יש להם טענות עלי, אומרים לי, למה אתה כותב בשלחן ערוך המקוצר לשים נרות בפורים, הרי לא נהגו. אמרתי להם, לא באתי לספר לכם סיפורים מה נהגתם ומה לא נהגתם, אני כותב מה צריך לנהוג. נכון, גם אנחנו לא נהגנו. אבל לא כתבתי בלשון נוהגים להדליק נרות, כתוב שטוב וראוי להדליק נרות, אף אחד לא יחלוק שזה דבר טוב וראוי. משהוא אומר לא להדליק נרות? זה משל וגוגמא למנהג שאפילו שהוא לא מקובל, זה דוקא נראה לנו מן הראוי והטוב ככה לנהוג.

נחים שהשני נע. בין באמצע תיבה ובין בסוף תיבה. ויש כאלה שאומרים, שאם זה בסוף תיבה, אז המלה צריכה להיות נפרדת, ואם תעשה את השוא השני נע, הרי שאתה מחבר את סוף המלה למלה הבאה. דהיינו, וטבל ת-פיתך.

בפרט המבוכה גדלה, מאז שנדפס תורה קדומה. היפ"ה הדגיש את זה על כל צעד ושעל. כל מקום כזה הוא פירט בפירושו את הדבר, שלדעת מהרי"ץ כך צריך להיות. ואנשים מתעוררים כל פעם ושואלים מה ההבדל? זכורני שבמבוא שבמהדורא החדשה הוא הרחיב בזה. דהיינו, מילים כמו ויבך עליו, יש הערה שלפי שיטת מהרי"ץ צריך לקרוא ויב כ-עליו, הכא"ף שבשווא נע. ויש ת-מן היין, כך צריך לקרוא לפי שיטת מהרי"ץ, הת"ו בשווא נע. משהוא כאן שמע פעם אדם שקורא כך? אני אומר דוגמאות שמצויות בקריאה, דבר ההוה בכל יום, ולא שמענו מעולם משהוא שקרא ככה. אפילו הרב שמעון צאלח זצ"ל, שהוא דור שישי למהרי"ץ, והנהיג את ביהכ"נ שלו לפי מהרי"ץ, אמר אנחנו לא קוראים ככה. אפילו שמהרי"ץ אומר כך, לא שמענו. מה שכן, אחד-שנים, כן שמעתי. ממש בודדים, שכן קראו ככה. אבל רובם ככולם, גם הצאצאים שלו, לא קראו ככה. (הרב פונה אל הצבור) תמצאו את זה בתורה קדומה ותביאו אלי. זה חשוב.

מנהגים בענייני פורים המובאים בעץ חיים למהרי"ץ, ומדוע יש רבים שלא נוהגים כמותם, ומה הכלל בכגון זה

אמרתי זאת רק כדוגמא, מפני שהיא חוזרת כל פעם. אבל זה לא רק בנושאים האלה דוקא, זה גם בנושאים נוספים של מנהגים

בכללי הקריאה במקרא, במהדורא שעם פירוש רש"י. היפ"ה כותב כך, כבר כתבתי בחיבורי לעומת המחברת דף כ"ב סק"ב, דשיטת מהרי"ץ היא שכל תיבה שבאה בטעם מוליך, ובאו בסופה שני שואים רצופים, אזי הראשון הוא נח ומתחבר עם התיבה שאחריה, שכן כתב על פסוק 'וטבלת פתך' בזה"ל 'הפ"א דגש ושוא שבת"י' דוטבלת פתך נע, כאילו קורא וטבל-תפתך וכו'. וזו גם דעת ר"י חיוג בספרו 'אותיות הנח' והרד"ק במכלול שער השוא, ומהר"ח קרח בהערותיו, ומהר"י בדיחי בשו"ת חן טוב. וזה מקרוב ראיתי עוד למהרי"ץ בזה"ל מהדו"ק כתב יד קדשו על פסוק אמרת לה, שכתב בזה"ל 'אמרת לה' הקריאה המקובלת בידינו שהשוא שבת"י מתנועע, כאילו אתה אומר 'אמר-תלידוד', כי לעולם כשיש שני שואין השני נע, וכן כתבו הרבה מהמדקדקים. ודכוותה 'ויב-כעליו' והדומים לה, יש פה קצת מבוכה, הרי לנו עדות מפורשת ממהרי"ץ ע"ה המעיד שזו הקריאה המקובלת במסורת, ושכן דעת הרבה מהמדקדקים. ושמעתי שמרי חיים צאלח ז"ל ממפתללי בית-צאלח בצנעא שהיה מלמד דרדקי שם והעמיד תלמידים הרבה, היה מלמד את תלמידיו להניע השוא כדעת מהרי"ץ. כן הוא היחיד, גם אני שמעתי, אבל עוד שמעתי שאפי' התלמידים שלו לא אומרים כמו שהוא לימד. התבטלו בעשרות אלפים. אמנם, פה קצת הלשון לא נוח, יש מבני תימן שנהגו להניח שני השואים, וכן דעת חלק מהמדקדקים. להגיד שיש מבני תימן שנהגו כך זה קצת לא מובן. זה לא יש מבני תימן, כל בני תימן נוהגים כך. 99% זה לא יש, אלא כמעט כולם. אבל את דעת רבינו מהרי"ץ ועדותו הבאתי, ונהרא נהרא ופשטיה. כך הוא מסיים.

הכלל הוא, כל מנהג שיש לו חשיבות, גם אם זה לא נהוג אבל אדם רוצה להחמיר על עצמו ולעשות בתורת הידור, וזה לא פוגע באף אחד ולא יוצר מחלוקת, אלא עושה בתוך משפחתו וכדומה, זה דבר טוב. דרך אגב, אפילו אבא מארי זצ"ל, כשעשיתי את זה בבית, הוא מאד שמח. אפילו שאמר, אנחנו לא היינו נוהגים, אבל זה דבר טוב, דבר יפה. הוא היה מרוצה מזה.

יש ענין להדליק נרות שעה דוקא. אפילו לא נרות שמן זית. נרות שעה כי זה צורה של ו'. גם במגילה זה צורה של ו'. על פי הסוד, יש ענין לעשות דוקא את הצורה הזאת. יש בזה ענין עמוק ונסתר.

גם מבחינת כבוד הסעודה ראוי להדליק, כמו שבברית מילה מדליקים נרות, או בשביל כבוד חתן שמים נרות, לא בשביל שצריך אור, מדליקים גם כשלא צריכים לאורו, כי הנרות מוסיפים כבוד.

אם נרצה לחלק, יש דברים ביהדות תימן שהם מנהגים מקובלים מדורי דורות. ויש דברים של חומרות והידורים, שמי שרוצה עושה, ומי שלא רוצה לא עושה. אבל אי אפשר להגיד שזה דבר לא טוב.

למשל, מהרי"ץ כותב באשמנו בגדנו שבוידוי, להכות על הלב. אני לא מכיר אף אחד שנהג את זה בעבר, אבל מהרי"ץ אומר להכות על הלב. יש לזה מקור במדרש משלי, האר"י אומר לעשות את זה, והרבה אחרונים אומרים לעשות את זה. אז אם יבוא משהו ויאמר, אבא שלי לא נהג, סבא שלי לא נהג, זו לא שאלה, נכון שלא חייבים ואין הלכה כזאת, אבל אי אפשר להגיד שזה לא דבר טוב. אדרבה, שהלב יתעורר.

הנה מצאו פה בתורה קדומה, זה נמצא

אותו. שיבלי הלקט וספר תניא שהוא בעצם לקוח משיבלי הלקט. כמדומני ברוב בתי הכנסת מקובל לומר גם פסוק ומרדכי יצא ביחד. אני מדבר גם על בלדי לא רק על שאמי. ואני לא מדבר על כאלה שנוהגים להוסיף עוד פסוקים אחרים. לא יודע אם שמעתם, יש בתי כנסת שנוהגים להוסיף עוד פסוקים שאומרים הצבור ביחד, למשל הפסוק כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול, לפני עשרת בני המן, ככה יש לש"צ זמן לנשום ויש לו מנוחה בנתיים, אבל עיקר הטעם מפני שזה שבח של מרדכי. יש עוד מנהגים, אצל ספרדים יש עוד פסוקים אחרים, כי אם החרש תחרישי ועוד. אני לא מדבר עליהם. מהרי"ץ אומר, ומרדכי יצא לא זכרו. זה הבדל אחד.

הבדל שני, מהרי"ץ אומר, תחילה אומרם ש"צ ואח"כ כופלין אותם הקהל. דהיינו, ש"צ מתחיל איש יהודי ואח"כ הקהל. כולם פה נוהגים כך? מי מתחיל ראשון? פה אומרים הש"צ, ואתם אומרים שהציבור מתחיל קודם. טוב, לא נעשה פה בחירות ונקבע מה הרוב ומה המיעוט, אבל יש ככה ויש ככה. מה הרוב ומה המיעוט אינני בטוח, אבל כמדומני שרובם מתחילים לא כמהרי"ץ.

עוד דבר. מהרי"ץ כותב, בברכה האחרונה שאחרי המגילה, האל הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו, אומר מהרי"ץ, ונהגו הציבור לענות **אמן על כל פרט ופרט מהברכה**. משהוא נוהג ככה? מהרי"ץ אומר, נהגו הציבור. כמו ביעלה ויבוא. מה שאומר מהרי"ץ זה ודאי אמת, הביהכ"נ כניס בית צאלח ככה נהגו. הרש"צ אמר לי, נכון, ככה נהגנו. מסתמא המשיכו

א"כ צריכים באמת להבין, הרי אנחנו קוראים הכל לפי חלק הדקדוק, אפילו המזבח מלרע, ניחוח וכו', אבל זה במסורת, כי הרבה דברים גם בלי חלק הדקדוק ככה קראנו. אבל את זה מעולם לא שמענו.

אנחנו מתקרבים לקראת פורים, נעבור אולי לעניינים של פורים כדי שנבין יותר.

תראו האמת שזה נושא ארוך. זה נושא שמקיף לא רק את חלק הדקדוק, או עץ חיים, או המנהגים של התפילות, זה בעצם נושא שנוגע לכל התורה כולה. כי יש לנו הוראות ממהרי"ץ כמעט בכל ארבעה חלקי השו"ע. אפשר לתת דוגמאות מהכל. אני לא חושב שנצליח להקיף את הכל במסגרת הזאת. חשבתי אולי אגיד פה ושם כמה נקודות. אם תרצו גם אתם, אם יש דברים שהחסרת, אשמח לשמוע, כדי שהדברים יצאו ברורים ולא נשאר במבוכה. בעז"ה שיהיה לנו קו ברור בנושא הזה, בצורה חתוכה. כיון שאנחנו תלמידים של מהרי"ץ, תלמידים ותלמידי תלמידיו, ויש כאלה שלא מבינים, או שתלך הכל כמו מהרי"ץ או שלא. לא מבינים מאיפה להתחיל.

ניקח דוגמא, משהו בענין פורים. כתב בעץ חיים קס"ד ע"א, ונהגו לומר ארבעה פסוקים של גאולה. תחילה אומרם ש"צ ממגילה כשירה שבידו ואח"כ כופלין אותם הצבור אחרי בקול רם. והם, איש יהודי היה וכו', שזהו תחלת הנס וכו'. **ופסוק ליהודים היתה אורה וכו'.** והג' פסוק ויתלו את המן וכו'. **ופסוק רביעי**, כי מרדכי היהודי משנה וכו', וכן כתבו המפרשים שצריך לכפלו וכו'. והוא כותב, ולא זכרו פסוק ומרדכי **יצא כלל**.

יש פה שני דברים. **דבר ראשון**, הפסוק ומרדכי יצא, מהרי"ץ אומר שלא מזכירים

תמיד נהגו לא לכפול. כי רבי יצחק ונה זצ"ל, שהיה לפני מהרי"ץ בעיר מעבר, כותב ג"כ לא לכפול את הפסוק האחרון, אפילו שהיתה לו נטיה למנהגים של הספרדים כמו מרן, כידוע.

אני רק רומז לכם על הכיוון, לאיפה אנחנו הולכים. דוגמאות של כמה וכמה דברים.

עוד דבר שלצערנו נשכח בזמננו. כיום זה קשה, אבל אולי כדאי להדגיש את הנושא, ונוהגים לעשות סעודת פורים העיקרית בשחר, כדרך שעשתה אסתר. היום עושים את הסעודה מאוחר. זה גם דבר שהיה, ולצערנו היום זה קצת קשה. אבל צריכים להשתדל להקדים את זה, מה שיותר מוקדם. אך ענין זה אינו נוגע לנדון דידן. א"כ איך להבין את כל הדברים הנזכרים למעלה?

מיהו מהרי"ץ, גדלותו, בקיאותו ועמקותו, ומעמיד מנהגי אבותינו

צריכים אולי להסביר בעצם מי זה מהרי"ץ. מהרי"ץ נפטר לפני 205 שנה. הוא חי יותר מתשעים שנה. ז"א התקופה שלו לפני 300 שנה, והתורה שלו זורחת בעולם בערך 250 שנה. ההוראות שלו היו מקובלות, והגיעו לכל קצוות תימן.

כידוע, בנושאים של תפילות, יש כאלה שלא קיבלו. אבל בנושאים האחרים התקבלו פסקיו בכל העניינים, כגון שחיטה, טריפות, גטין וקידושין. מהרי"ץ פסק והורה בכל חלקי התורה. מבחינת גדלותו בתורה, וכפוסק ביהדות תימן, אין משהוא בשיעור קומה כמוהו. כולם קבלו את ההוראות שלו. מי שראה פה בהקדמה לשו"ת פעולת צדיק החדש, יש פה כמה מגדולי חכמי תימן, מכל הכוונים,

את זה גם היום. ונהגו הצבור לענות אמן על כל פרט ופרט מהברכה, ואין להזחיקם, כי מנהג קדמונים הוא. וכיוצא בזה מצאנו מפורש לרבינו הא"י גאון בתשו' שאלה הובאה בספר שבלי הלקט סי' י', שיש מקומות עונין אמן אחר ש"צ בכל פרט ופרט כשאומר יעלה ויבוא ברצה, זכרנו ה' בו לטובה וכו'. והאי נמי דכוותה, ודו"ק. הוא הביא את הראיה הזאת. משמע שהיה לו קצת לא נח, מה פירוש לענות אמן הרי לא נגמרה הברכה, תענה אמן בסוף הברכה. אבל הנה ביעלה ויבוא, זכרנו בו לטובה הם עונים אמן, אפילו ששם זה לא ממש ברכה, בכל זאת הם הכניסו אמן באמצע הברכה. בעצם מהרי"ץ לא אומר לנהוג כך, הוא אומר אין להזחיקם. הוא מתנצל, אל תבטל את המנהג הזה מחשש אמן יתומה, אלא תשאיר אותו. זה עוד דבר.

נראה אם נמצא פה עוד דוגמא. יש עוד דבר שמהרי"ץ כותב לגבי הקריאה בויבוא עמלק, האם לכפול את הפסוק ויאמר כי יד על כס יה. מהרי"ץ כותב כך, ואני הצעיר ראיתי המנהג עכשיו לכפול. זה מפליא, וחפשתי בכל התכאליל, ולא מצאתי גם אחד מהם שידבר שצריך לכפול. מורה שלא היו נוהגים לכפול. וכו'. ולכן אין להשיג על המנהג הזה האחרון שהוא נגד התלמוד. אתם יודעים מה הפירוש? היום כל הבתי כנסת בלדי שאני מכיר, אף אחד לא כופל. אבל מתוך דברי מהרי"ץ מובן, שבעצם היה מנהג לכפול. הוא אומר שהמנהג הזה נתפשט מקרוב ע"פ מרן בשו"ע, ששם כתוב נהגו לכפול. מהרי"ץ מתנגד לזה, וביטל את זה. דהיינו הוראת מהרי"ץ התקבלה. אני חושב שמה שראה מהרי"ץ מדובר על העיר שלו, צנעא. לדעתי במקומות אחרים מעולם לא כפלו.

ממילא חלו שינויים במנהגי הקדמונים, לגבי מנהגי האחרונים. מבחינה זו, הרבה מחכמי תימן, היתה להם נטיה ללכת אחרי ספרים אחרים. יש מתוך תמימות ויראת שמים. וק"ו אם יש מנהגים שהם על פי הקבלה, יש משיכה גדולה לסודות התורה, וקבלו את הדברים כהלכה למשה מסיני. ולא דוקא בנושא זה, גם בכל הנושא מה שדברנו בענין מסורת המקרא, לעומת מה שכתוב בדפוס. הם חשבו שהדפוס יותר חשוב מכתבי יד. אם זה נדפס, כנראה זה יותר מדויק ונכון. אפילו את הספרים וכתבי יד שלהם, היו מתקנים לפי הדפוס. אפשר לראות בכתבי יד, תיקונים ומחיקות. היו משנים אותם. וק"ו סופרים שכותבים מחדש, הם כבר היו משתווים עם הדפוס, ולא המשיכו לפי המסורת הישנה. וגם בנוסח התפילות, חלו שינויים עצומים בתקופה ההיא.

פה מהרי"ץ בא, והעמיד את מנהגי תימן. עשה סטופ. דהיינו, יש את מנהגי הקדמונים, ויש מנהגים חדשים, והכל טוב ויפה, אבל פה צריכים לעשות בדיקה, מה כן ומה לא. יש מנהגי הקדמונים, יש נוסחאות הקדמונים, מהרי"ץ היה **אלוף הנוסחאות**. הוא היה דיקן גדול, בקי בכל תנועה וקוץ, במקרא ישר והפוך, עשה את חלק הדקדוק על כל ארבעה ועשרים, כדי להעמיד את נוסח התיגאן. תיגאן זה הנוסח הקדמון של אבותינו בתנ"ך, לא כפי ספרי הדפוסים. היום כבר אנחנו יודעים לצערנו, וכל מי שמתעסק בנושא יודע, שהמקראות גדולות הנדפס משובש. נכנסו שם הרבה טעויות. וכל דפוס נוסף עושה עוד טעויות על טעויות וכו'. והמדפיסים מדפיסים אותיות או מפסידים אותם. הנוסח הקדום של אבותינו בתיגאן, הכי מדויק בעולם. ועוד מעט תראו למה

שהראו שכולם כפופים למהרי"ץ. בשו"ת חן טוב, מי לנו גדול ממהרי"ץ. שו"ת זכרוננו אי"ש, מהרי"ץ הוא רבן של כל בני הגולה בכל ערי תימן. בענין של גטין הוא כותב, על פי תשובת מורינו הרב ר' יחיא צאלח ראוי להורות הלכה למעשה, כי רב חילו ורבן של כל בני הגולה כידוע. ומארי חיים קורח כותב עליו, נר ישראל. מהרי"ץ מאריה דאתרין. ועוד ועוד. ר' יחיא הכהן בשו"ת חיי שלום כותב עליו, יש שם איזה נושא ששנוי במחלוקת, אז הוא כותב, להשיב על דברי אביר הרועים, מי אנכי ומי ביתי. וכו', הרב מרנא ורבנא גוברא דמריה סייעיה ונחית לעומקא דדינא ומי כמוהו מורה ודאין. הגדלות של מהרי"ץ בתורה, גם בבקיאיות וגם בעמקות. בבקיאיות, כל רז לא אניס ליה, כל סתום לא עממוהו מכל ספרי הפוסקים. כל הספרים שרק היה אפשר להשיג, היה לו. שליטה מלאה. מבחינה זו, אין מישהוא שאפשר להשוות איתו. וגם בעמקות ודקות ההבנה, אין מישהו שווה לו.

זו נקודה אחת אצל מהרי"ץ שהוא מאריה דאתרין, גדול בכל חלקי התורה, בנגלה וגם בנסתר.

דבר שני שמייוחד למהרי"ץ, זה נושא ההעמדה של המנהגים. בנושא המנהגים, חלה בזמנו מחלוקת. ויכוח שבעצם לא התחיל בזמנו, אלא לפני זמנו שהחלו שינויים. יש את מנהג אבותינו הקדמון, ויש את המנהגים המאוחרים. זה מתייחס בערך מאז שנדפס השו"ע. עד אז היה את רבינו הרמב"ם, שזה לפני 800 שנה, ואח"כ מרן הבית יוסף שזה בערך לפני 400 שנה. וגם התחיל הדפוס בעולם, נהיו יותר ספרים, והיתה להם תפוצה יותר גדולה בעולם, וגם השפעה גדולה.

שיש היום, לעומת המקורות שהיו לפני מהרי"ץ, הספרים העתיקים שהיו לו שמגיעים היום לאלף שנה, שהיום כבר בכלל לא בנמצא. וכן, שאין מישהוא שישב על המדוכה כמוהו, וקבע את המנהגים כמוהו, ובגדלות בתורה כמוהו. ממילא מבחינה זו, כל מנהג אחר לעומתו, בטל. לא משנה מה אמר אבא שלי, ומה אמר סבא שלי. מה אמר המארי הזה, ומה אמר החכם הזה. כי כולם לא מגיעים לקרסוליו. ואלה שהבינו את זה, אין הכי נמי, קיבלו את הדעה שלו. ויש כאלה שלא מסכימים. אני לא אומר, שחייבים להסכים. אני רק אומר מה דעתי. אם יש כאלה שחושבים אחרת, לא עליהם אני מדבר כרגע. אני מסביר כעת רק את השיטה שלנו. וזאת מאחר שאני כעת רוצה בעיקר להסביר את הצד השלישי, למה בכל זאת יש דברים, שלא עושים כפי מהרי"ץ.

הסיבה היא, כי בדברים האלה, מהרי"ץ לא קבע דבריו כפסק. לא מדובר על מנהגי הקדמונים שהשתנו. למשל, אם מדברים על ארבעה פסוקים של גאולה, מהרי"ץ אומר ש"צ תחילה ואח"כ כופלים אותם הציבור. המנהג הזה הוא המנהג הקדמון? מהרי"ץ לא אומר שזה מנהג קדמון. איך אפשר לדעת מה נהגו מקדם, לפני 500 או לפני 800 שנה. אי אפשר לדעת. מהרי"ץ גם לא כותב שיש לו ספרים כאלה שאומרים כך. ואם נבדוק, נראה שלא יכול להיות שיש מנהג כזה. כי הרמב"ם בכלל לא מזכיר מנהג כזה שאומרים פסוקים, אז מהרמב"ם אין שום מקור. וגם הגאונים, ר' האי גאון, ר' עמרם גאון, ר' סעדיה גאון, כותבים שרק שני פסוקים אומרים. כל המנהג לומר ארבעה פסוקים כתוב באבודרהם, שזה מנהג צרפת ופרובינצא. דהיינו, כל המנהג הזה בעצם מאוחר, אין

אני אומר יותר מדויק בעולם, אף כי היום כבר יש את הכתר של בן אשר, ובעצם הכתר של בן אשר הוא מאד מדויק, ובכל זאת הנוסח של תימן עוד יותר מדויק. אני לא יודע אם אצליח להסביר את הכל, אבל אם לא אסביר, אח"כ תשאלו ואני בל"נ אפרש. זה לגבי התיגאן. ויש לנו את התכאליל, דהיינו הנוסחאות של התפילה. כמו בתנ"ך, אותו דבר בנוסחאות התפילה, חלו שינויים עצומים. בין נוסח תימן הישן, לסידורי הדפוסים. ופה מהרי"ץ בא, ועשה זיקוק וזיכוך. קבע את הגדרים. וקבע מנהגים. בד"כ המנהגים שהוא מדבר עליהם, הם מנהגים שהיו חיים וקיימים. יש כמה וכמה דברים שהוא ביטל מנהגים חדשים שכבר השתרשו ע"פ דברים אחרים, והחזיר את המנהג שהיה לפני כן. כמו הדוגמא שאמרנו קודם, כי יד על כס. הוא ראה שבבית כנסת שלו בעיר שלו עשו כך, והוא כבר כותב בלשון נהגו. ואמרתי שחושבני שבמקומות אחרים, מעולם לא נהגו כך גם בזמנו.

באיזה מקום לא משנים מנהג בעקבות דברי מהרי"ץ, ובאיזה מקום מקבלים מנהג מהרי"ץ אפילו שאינו קדמון

יוצא כך, כשאנחנו מדברים על מהרי"ץ, שהוא גאון רבני תימן, והוא מאריה דאתרין, הוא הרב שלנו ואנחנו הולכים אחריו, זה מדובר על שני הדברים האלה. מבחינת הפסק שלו. בכל דבר בתורה, שלא נוגע למנהגים. ומבחינת הנוסחאות, שאנחנו כופפים את ראשינו, נותנים את ראשינו תחת רגליו. לא משנה לי מה אמר מארי זה, ומה אמר מארי זה, או איך נהגו בביכ"נ. זו או אחרת, כי מהרי"ץ יותר גדול מכולם. הרבה יותר. כל הספרים וכל המנהגים

בשביל מה הש"צ חוזר שוב. זו שאלה. כי הרי הדין, אם קרא מיעוטה בע"פ יצא. הרי מה עושה מי שחלם או לא שם לב, או היה איזה רעש והפרעה במגילה? הוא קורא מתוך המגילה שלו, או אפילו מתוך חומש, הוא יכול לקרוא בע"פ ולהשלים. ואולי זו הסיבה שהניעה אותם לשנות את המנהג שמקובל בכל תפוצות ישראל. בכל אופן, אלה שנוהגים כך יכולים לטעון, כבר יצאתם ידי חובה, וכיון שמעיקר הדין יצאתם, א"כ יצאתם רק בדיעבד. אבל יכול להיות שהסברא הפוכה, כמו בראש השנה. הרי ידוע שיש מנהג מקומות שתוקעים בר"ה שלושים קולות בעלות השחר. מה עם הברכות? למה לא מברך? כי לא מתכוונים לצאת ידי חובה. אותו הדבר פה, הרי יודעים שהש"צ יקרא אח"כ, יודעים שעכשיו זה קריאה לשמחה, קריאה כדי לעורר את האנשים. כי הרי למה נוהגים שיגידו כל הציבור בכל רם? כדי לשמח את הלבבות. כדי לעורר אם יש מי שהוא נרדם, וכדי להוסיף שמחה. זה הטעם של המנהג. כתוב, כדי לעורר הלב, אם התנמנם אחד מהם שלא ירדם. ושהוא כבודו של מרדכי, שענין הנס על ידו. א"כ מה שאנחנו קוראים, כולם מודים שאנחנו לא יוצאים בזה ידי חובה, ממילא המנהג מיושב. ואם ריק הוא, ממנו הוא ריק. גם אם לא היינו יודעים מה הסיבה, בכל אופן ארחות חיים כך כתוב, וכן כל בו, ורב עמרם גאון בשם רב סעדיה, וספר הפרדס לרש"י, ומחזור ויטרי, והראב"ן בספר המנהיג, משלימים הציבור ואח"כ חוזר עליהם, וכו' וכו'.

שבלי הלקט אומר רק שלושה פסוקים, ויתלו, ליהודים, כי מרדכי. ר' סעדיה גאון אומר רק שני פסוקים, ליהודים, כי מרדכי. דהיינו, בכלל לא אומרים ארבעה, רק שניים או שלשה. כך ברב האי גאון,

בזה מנהג מקדמונינו, א"כ מהבחינה הזאת אין אפשרות לומר שכיון שבעיר מסוימת נוהגים כך, בעיר אחרת צריכים לנהוג כמותה. כי כל מקום לפי מנהגו. ז"א לא השתנה פה מנהג בעקבות מרן, לא השתנה מנהג בעקבות סידורים של ספרדים, אלא כנראה מאז שהתקבל המנהג, יש מקומות שנהגו כך ויש מקומות שנהגו כך. המנהג הזה הוא לא מנהג קדמון. לכן, מבחינה זו, מהרי"ץ לא אומר שום דבר. הוא בסה"כ מביא את המנהג שנהגו בעיר שלו, שככה הם נהגו. אם מהרי"ץ היה במקום אחר, שנוהגים אחרת, הוא היה אומר שנהגו אחרת. פה זה לא שייך לשיטת מהרי"ץ העיקרית, על ביטול מנהגי הקדמונים, ושינויים כמנהגי האחרונים. אותו דבר לגבי מי אומר קודם, הש"צ או הציבור.

צריכים להדגיש עוד דבר. המנהג הזה מי אומר קודם, האם הש"צ מתחיל או הקהל מתחיל, זה לא הבדל בין בלדי ושאמי. דהיינו, בעיר צנעא, גם השאמי נהגו כמו מהרי"ץ, שהש"צ אומר בהתחלה ואח"כ הציבור. רואים, שזה לא דבר שהשתנה בעקבות משהו מסויים, אלא זה מנהג העיר. ממילא אם בעיר אחרת נוהגים אחרת, גם בלדי וגם שאמי, הדבר מראה שזה לא ענין של מקור. לא זאת הנקודה.

שבלי הלקט מזכיר את המנהג הזה. בינתיים עד היום, לא זכור לי שנמצא פוסק אחד שאומר שש"צ אומר קודם. כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, אומרים שהציבור אומר קודם. אדרבה, לא מובן מאיפה התחיל המנהג הזה שהש"צ אומר קודם ואח"כ הקהל. למאי נפקא מינה? לדוגמא לקידושי אשה. כי פה בעצם יש מקום לטעון, הרי אם הקהל אמרו קודם הם כבר יצאו ידי חובה בדיעבד, א"כ

רחום" לא קיים אצלם עד היום, ובשני וחמישי התפילה כמעט כמו יום רגיל, מוציאים מיד ספר תורה. בתימן התקבל המנהג בערך לפני 350 שנה, לומר וידוי וזהו רחום. אבל אז הוא התקבל כמו אצל האשכנזים הליטאים, דהיינו שאומרים וידוי מיד אחרי שמונה עשרה, ותיקון והוא רחום, ואח"כ עשו נפילת פנים. בא מהרי"ץ וביטל את זה, ואמר שהמנהג הזה לא נכון, כי אתה מאחר את נפילת פנים שצריכה להיות לפני כן. והמנהג הזה, לפי מיטב ידיעתי, התקבל כיום אצל כל הבלדי. אבל לא מיד. בשלב ראשון זה היה בבית הכנסת שלו, והתלמידים שלו. מי שיראה יש הגהות על מהרי"ץ בכתב יד, ומזכירים שהתלמיד של מהרי"ץ ר' דוד רצאבי אומר כמוהו, ועוד כמה. אבל בסופו של דבר זה התקבל בכל בתי כנסת בלדי, וכולם נהגו כמו מהרי"ץ. אני חושב שבדור שלנו, זה התקבל אצל כולם. גם מקומות שבתמן היו בלדי ונהגו אחרת, בסופו של דבר בגלל הסידורים כבר הושפעו והדבר התקבל. וזו הוראה ופסק של מהרי"ץ, ע"פ מנהג הקדמונים. וכיוצא בזה בדברים אחרים.

עוד דוגמא שאצל כולם השתנה. כמעט כולם, לא כולם ממש. מהרי"ץ כותב לגבי סדר הבציעה, אדם שנמצא עם בני ביתו בשבת, או בכל מקום שבני הבית נמצאים ביחד, בעל הבית בוצע ונותן לאשתו כדי שלא תהיה הפרדה ביניהם, אסור שמישהו אחר יכנס באמצע ולכן קודם נותן לה, ואח"כ ליתר המסובים. מתי אוכלים? מה שבד"כ מוכר לנו, הרבה נוהגים לאכול מיד אחרי שמקבלים. דהיינו שבעל הבית אומר המוציא לחם מן הארץ, בוצע ומכניס לפה, אח"כ נותן לאשתו, ואח"כ ממשיך לכל בני הבית. ואם זו חבורה אז לכל המסובים וכו'. אבל

ורב סעדיה, ור' דוד אבודרהם, וארחות חיים, וספר האשכול, ורב עמרם גאון. והאבודרהם כותב, רוב המקומות בספרד אומרים שני פסוקים, והמנהג של ארבעה פסוקים הוא מנהג צרפת ופרובינצא. פרובינצא זה דרום צרפת, בפרובנס. בין צרפת לספרד. לכן יש להם קצת מנהגים ממוצעים. בכל אופן זה המקור של המנהג.

אם נסכם את התירוץ יוצא, שאין בדבר זה מנהג קדמון. ומהרי"ץ בסה"כ הביא את המנהג שנהגו בעירו ובביהכ"נ שלו. אם הוא היה במקום אחר, הוא עצמו גם היה נוהג כמותם. ממילא אין פה עניין של מנהגי קדמונים. [כמו עמידה בזמן אמירת מה רב טובך אחרי ההפטרה בשבת, גם ביהכ"ס אלאוסטא שהם שאמי נהגו כן. ושלא לומר ברכה לרבים בשמחת תורה נהגו גם כל השאמי בעיר צנעא]. וזו בעצם התשובה לכל השאלות מהסוג הזה ששאלנו קודם.

מאידיך, כפי שאמרנו, יש דברים שמהרי"ץ בגדלותו, בדעת תורה שלו, הבין שכך צריך לנהוג. לדוגמא, בענין של הנרות בסעודת פורים. לכן אפילו שאבותינו לא נהגו, זה מקובל עלינו. אפילו שאף אחד לא נהג כך, אבל אלו דברים טובים.

יש הרבה דברים שמהרי"ץ הנהיג, והתקבלו. כגון, עניין נפילת פנים בשני וחמישי מיד אחרי שמונה עשרה, המנהג הזה התקבל עפ"י מהרי"ץ. דהיינו, הדורות הראשונים לא נהגו לומר את התיקון והוא רחום, ולא את הוידוי. כמו שהחבאנים נוהגים עד היום. החבאנים עד היום לא נוהגים לומר, כי אצלם נשאר המנהג הישן. יש הרבה דברים אצל החבאנים שהם כמו המנהג הקדמון. לא השתנו אצלם המנהגים בהרבה דברים, "וידוי" ו"והוא

עושה שיקול דעת. ומאחר ואנחנו כבר בתוך הבית של מהרי"ץ, גם אנחנו אומרים אם היה מהרי"ץ היום, כך הוא היה אומר. אנחנו לא חולקים עליו ח"ו, אנחנו רק אומרים כמו לגבי יתר הפוסקים, שאילו היה רואה, כך היה אומר. אבל הכל לפי שיטתו עצמו, ושכך היה צריך להיות.

אגיד לכם עוד משהו לגבי חומרות. צריכים לדעת, מהרי"ץ הוא גברא רבא בנגלה ובנסתר. למה נקרא שמו, ושם סבו מהרי"ץ, בשם צאלח? צאלח זה צדיק. יש סיפור ארוך על זה (מובא בנפלאות מתורתך הפטרת מטות), אבל בקיצור הוא נולד מהול וכל לידתו וקיומו היה בדרך נס. ממילא ידעו כבר מראש, שיצמח פה אור גדול בישראל. וב"ה, מהמשפחה הזו יצאו גדולי תורה. והם היו גם מקובלים. ותמיד ידוע שמי שמתעסק בקבלה, הוא מחפש תמיד חומרות וצדקות. מי שנכנס יותר בקדושה מחמיר.

שיטתו של מהרי"ץ בכל דבר, שאם יש מנהג של חומרא שאינו מעורר מחלוקת בציבור, טוב לעשותו. כמו הכאה על הלב באשמנו בגדנו, שמהרי"ץ בעד זה. כל דבר של חומרא, גם אם קדמונינו לא נהגו. למשל, הסליחות שאומרים בתעניות, אומר מהרי"ץ נהגו לומר פיוטים אלו מהדפוס, ושפיר דמי. אפילו שקדמונינו לא נהגו, אבל הם דברים טובים שמעוררים, אומרים. אבל אם אומרים פיוט באמצע הברכה, או באמצע מוסף רוצים להגיד פיוטים, זה אסור משום הפסק. פה כבר יש בעיה הלכתית, ומהרי"ץ לא מסכים לזה. במקומות שאין חשש הפסק, אדרבה הדבר מקובל ורצוי. אבל צריך הרבה שיקול דעת. כי יש כאלה שהלכו אחרי הספרדים, ולא רק הוסיפו אלא גם גרעו. כי

לפי מהרי"ץ המנהג הוא, שבעה"ב בוצע ומשאיר לידו ולא אוכל, אח"כ נותן לכולם וכולם מחכים עד שיסיים את החלוקה, ואז הבוצע אוכל ראשון וכולם אחריו. גם המנהג הזה השתנה בעבר, מי שיראה הדבר כתוב בשתילי זיתים ע"פ האחרונים, שהבוצע אוכל בהתחלה. השתנה המנהג. ובא מהרי"ץ והחזיר לנו את המנהג הקדמון. והוא מדייק את זה גם מהרמב"ם וגם מהאר"י, שכך צריך להיות. וכותב שזה מנהג דרך ארץ, דהיינו כדי שלא יראה רעבתן, שבירך המוציא ומיד אוכל, וכן שכל אחד שמקבל מיד אוכל, לכן כולם ממתניים שיסיים את החלוקה, ומחכים שהבוצע אוכל ואז כולם אוכלים. זה דרך ארץ, גם מצדו שהוא מחכה להם, וגם הם מחכים לו ואח"כ אוכלים. גם דבר זה, אפילו שאבותינו לא נהגו כך, אבל המנהג הזה טוב ונכון.

ואנחנו גם יודעים למה המנהג השתנה. כי השתנו דברים על פי ספרי הפוסקים, ספרים אחרים שלא ידעו אותם בעבר, עד שמהרי"ץ בא, וגילה בבקיאותו שיש מקורות שהם ממנהגים אחרים. בעבר היו שראו ספר מסוים שכתוב בו כך, אמרו כנראה אם כתוב כך, זה שאבא שלי או סבא שלי לא עשה כך, כנראה זה טעות, כי בספר כתוב ככה. עד שבאו ובררו את המקור, וראו שיש מקורות אחרים, וחזרה עטרה לישנה. אין חילוק בין רב למעט, כל דבר שהשתנה ע"פ ספרים אחרים וזה לא היה המנהג, מה שמהרי"ץ אומר מקובל על כולנו. ולא משנה לנו מה עשו, כיון שאנו יודעים שבעבר היה המנהג אחרת.

יש מקומות שמהרי"ץ לא ראה. הרי יש כלל שכתוב באחרונים, אפילו על מרן הבית יוסף, אילו היה רואה היה מודה, היה

אומר וידעת היום והשבת אל לבבך וכו', אבל מסתכל בספר. מה לעשות? לפעמים צריך להתחכם כדי שזה יתקבל. אבל אין ספק שזו טעות שנכנסה בסידורים. אין זמן כעת להסביר את זה, אולי בהזדמנות, אבל זאת פשוט טעות.

מצד שני, מה נעשה שככה נכתב בסידור, וגם בסידור של מהרי"ץ כתוב כך.

לא להיות כחמור נושא ספרים, ויסוד ולקח מדברי הרמב"ן בהקדמת ספר המצות

אגלה לכם את הסוד. סוד זה מצאתי בהקדמה של הרמב"ן על ספר המצוות. הרמב"ם כתב את ספר המצוות, הביא 14 פרקים. הרמב"ם והרמב"ן היו גדולי עולם, בקיאים בכל הש"ס ישר והפוך, מי יכנס למעונות אריות, ממש כל התורה היתה פרוסה לפניו. הרמב"ם חלק על ר' שמעון קיירא בעל הלכות גדולות בחזקת היד, מי שיראה יחשוב שבעל הלכות גדולות הוא עם הארץ, הרמב"ם העמיד את בעל הלכות גדולות ממש בצורה תמוהה, כאילו אינו יודע בין ימינו לשמאלו כביכול, ח"ו. הוא לא אומר את זה, אבל ככה יוצא לפי הקושיות שהערים עליו (כגון, איך אפשר להכניס מצוות דרבנן בכלל תרי"ג מצוות שניתנו למשה בסיני). בא הרמב"ן ותירץ את כל הקושיות של הרמב"ם. הרמב"ן שהוא ענק מגדולי הראשונים, לא תירץ את הכל, אבל את רוב הקושיות של הרמב"ם על בעל הלכות ר' שמעון קיירא, הוא תירץ. אבל הרמב"ן בעדינות כותב בהקדמה כך, והיום כאשר זרחו על פני כוכבי זקוני, הראני ה' והנה לפני מאמר וספר, ניתן אמרי שפר, אגרת מקושרת מר וקדה, יקר מכל כלי חמדה,

הרי אין ספק שהרבה דברים נכנסו אלינו מסידורי הספרדים, דברים שקדמונינו לא נהגו. הדבר ברור כשמש. עת שערי רחמים להיפתח, קדמונינו לא אמרו. לכה דודי לקראת כלה, קדמונינו לא אמרו. בר יוחאי גם לא אמרו. אבל הסיבה שלא אמרו, כי פיוטים אלו בכלל לא התחברו עדיין. לא היו בכלל. ר' שלמה אלקבץ חי לפני 500 שנה, איך הרמב"ם יכתוב את הפיוט שלו אם עדין לא נולד. ממילא אין שאלה למה לא אמרו. ועכשיו באים ומכריעים, שטוב לומר זאת, לכבוד קבלת שבת הנהיגו לומר וזה מצוין. שער הרחמים חיברו ר' יהודה הלוי, הוא היה בדור של הרמב"ם, אבל הם דברים טובים שהתקבלו, וגם שאין בהם שום חשש, בעיה או חסרון.

אבל יש דברים מסויימים, שאנחנו עושים בהם איזה תיקונים. לדוגמא, בהמהולל לעולם שאומרים קודם ברוך שאמר, נפלה לצערינו טעות בכל הסידורים שלנו ב-250 שנה האחרונות. במקום הפסוק, וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלד'ים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, הביאו את הפסוק אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלד'ים אין עוד מלבדו. אבל ח"ו שלא יהיה מחלוקת. אני זוכר בתקופה הראשונה שהייתי אומר את זה, לפעמים כשהייתי אורח והזמינו אותי לומר המהולל, אני מנסה להתחמק, אבל לא מוותרים לי, מבקשים שאני יגיד, אבל אני לא יכול להגיד שקר ולהתפלל לא נכון. אז אני אומר כמו שצריך להיות, עם הפסוק וידעת היום. ואנשים שאומרים המהולל בד"כ יודעים בעל פה, ואני רואה את החזן עומד מולי ומסתכל עלי, אבל אני אומר נכון ומסתכל בסידור, והוא חושב כנראה בסידור שלפני ככה. לולא זאת הוא היה צועק לי, היה חושב שהתבלבלתי. אני

ואדע ערכם. אך כאשר לא יכילו רעיוני, אדון לפניהם בקרקע, אשפוט למראה עיני. ובהלכה ברורה, לא אשא פנים לתורה, אסור להיות חמור נושא ספרים. אם אתה מקבל הכל ואין לך הבחנה, אתה בסה"כ חמור נושא ספרים. אך אומר מה שלא נראה לי. אני שופט למראה עיני. זו הדרך וזו השיטה, והמבין יבין. האמת נר לרגלינו.

אם נחזור לנושא של שני שוואים, לפי דברינו הדבר פשוט מאד. נכון שמהרי"ץ כותב שזו הקריאה המקובלת ביותר, וכנראה שכך היה בזמנו, בעיר שלו ובבית כנסת שלו, אבל לא במקומות אחרים. כי אין שום סיבה שבתומן השתנתה הקריאה בפרט הזה, שהרי אף אחד לא עורר את הנושא וגרם לשינוי הקריאה, זה לא בא מספרדים או משהוא אחר, א"כ לא מסתבר שהקדמונים קראו כך. דברים שמהרי"ץ מעיד בשם התיגאן, אין ספק שזה מקובל, אבל בתיגאן לא כתוב אם זה שוא נח או שוא נע. אין בזה שום ראייה. ממילא כנראה מאז ומקדם, יש קראו שוא נח, ויש כאלה שלא. לא יודע אם הם מיעוט או מה שהיה, בכל אופן לא מחייב שבגלל ובמקום זה קוראים כך, משהוא אחר יקרא גם כך. ואם מהרי"ץ היה נולד בעיר אחרת, גם הוא היה קורא כמונו. ומה שהוא אומר, זה לגבי מנהג מקומו.

ואם אתם רוצים, אביא ראיות והוכחות לזה מהרבה מקומות. לדוגמא, מהרי"ץ כותב בשו"ת פעולת צדיק חלק ג' סימן רל"ב, עבר קדוש אחד במחננו, וראה בבית הכנסת שלנו שאנחנו נוהגים לומר ה' הושיעה לפני מי שבירך ומלכא דעלמא. אתם מכירים את זה? הוא אומר מפורש, כך זה בבית הכנסת שלנו. וזהו מה שכתב גם בעץ חיים. אבל רוב בתי כנסת לא

חיבור לרב הגדול מבצר ומגדול, בנין בענין, אין לו חקר ומנין, עמוק עמוק מי ימצאנו, ורחוק רחוק מי יראנו. הוא מדבר על הרמב"ם, ואפילו לא הזכיר את שמו אולי מפני כבודו, אבל הוא אומר, וגם הרב על הראשונים יתמרמר, שאגה לו כלביא, ראיות להביא, כי בעל ההלכות רב שמעון, הביט צר מעון, לא עמדו במרחב רגליו, ועננה תשכון עליו, בעינים סגורות וידיים אסורות. ספר המצות ומנה התורות, שגה בפשוטות טעה בברורות וכו'. זה הרמב"ם עשה, הראה שבעל הלכות טעה בדברים פשוטים. והוא אומר, והיה ארז בלבנון בכבוד ובגודל עצי עדן לא דמוהו, מים גדלוהו, תהומות רוממהו, כל סתום לא עממוהו. איך אפשר לעשות את ר' שמעון בעל ספר הלכות גדולות, כמי שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, ותשאני רוח ללמד עליו זכות. וליבי ערב, להודיע אל הרב, שלא בא עד התכלית, יש תשובות לשאלות שלך, ואל המופת לא קרב, ובמקום אשר חשב, לא עמד ולא ישב. א"כ הרמב"ן מסביר שדוקא בעל הלכות גדולות צודק. ותשמעו מה הוא אומר בסוף, והנני עם חפצי וחשקי להיות לראשונים תלמיד, לקיים דבריהם ולהעמיד, לעשות אותם לצוארי רביד, ועל ידי צמיד, כידוע הרמב"ן לא רק פה נהג כך. הרי בעל המאור, ר' זרחיה הלוי, הרז"ה בעל המאור, עשה השגות על הרי"ף. ובא הרמב"ן במלחמות ה' ומיישב את הרי"ף. הרמב"ן דרכו תמיד, ליישב את שיטת הראשונים. אבל הוא אומר, חפצי להיות לראשונים תלמיד. השיטה שלי, אני תלמיד של הראשונים, ואני מקיים את דבריהם. לצוארי רביד, ועל ידי צמיד, לא אהיה להם חמור נושא ספרים תמיד, שמעתם אני מקיים את דבריהם, אבל בכל זאת אינני חמור נושא ספרים. אבאר דרכם,

שבט וכו', אינם מתחילים מפסוק וידבר, אלא מפסוק אל תכריתו. אותו דבר בסוף פרשת האזינו, ככה זה בלדי צנעאני, המפטיר מתחיל מפסוק ומות בהר אשר אתה עולה וגו'. אבל זה רק בעיר צנעא. מהרי"ץ לא כתב על הנושא הזה, אבל אני יודע שגם בבית הכנסת שלו כך נהגו. דהיינו, הרי תמיד הכלל שלא משאירים שני פסוקים בפרשה, וק"ו לא אחד. אם יש שני פסוקים שנותרים, צריכים לקרוא את הכל. ולכן ברוב המקומות נוהגים לקרוא חמשה פסוקים. אבל הם סוברים שאם יש חמשה פסוקים בסוף הפרשה, לא צריכים במפטיר לקרוא את כולם, כי הדבר נאמר דוקא בעליות רגילות, אבל פה כולם יודעים שזה מפטיר. אין חשש שיגידו ששייר בפרשה שתיים, כי זה מפטיר. כולם יודעים שהמפטיר קורא את ההפטר, והוא רק חוזר שלשה פסוקים. הפוסקים דנו בזה (עי' רוקח ושו"ת הריב"ש ומג"א סי' קל"ח סק"ב ואליה רבא סק"ב, ושת"ז שם סק"א). בכל אופן ככה נהגו.

דרך אגב, שמעתי מעשה, בפסוק הזה שאמרתי קודם, היה מעשה בבית הכנסת של מהרי"ץ. מארי סעיד עוזרי, שהיה מאלאוסטא, שאמי קנאי, בא להתפלל באותה שבת מפני שהיה מוזמן להכנסת ספר תורה חדש בביהכ"נ של מהרי"ץ, אצלו נהוג להכניסו בשבת קודש, ובביהכ"נ של מהרי"ץ היה חזן כמדומני מארי דוד צאלח, עכ"פ אחד מהחזנים הבקיאים. הזמינו את מארי סעיד לקרוא מפטיר, הוא עלה לספר תורה והחזן מכסה במטפחת על פסוק וידבר ה' על משה ומראה לו מ"אל תכריתו'. מארי סעיד הרים את המטפחת כדי לקרוא מ'וידבר', וכך התחילו להתנצח על התיבה, זה מושך מפה וזה מפה. אבל החזן לא וויתר לו,

נוהגים כך, ומהרי"ץ מדגיש 'ראה בבית הכנסת שלנו שאנחנו נוהגים'. וכהנה וכהנה יש הרבה. למשל, בענין נר יום טוב, מהרי"ץ כותב לא נהגו מקדם לברך בכל העיר. דהיינו, מהרי"ץ לא יכול להעיד על כל המקומות בתימן. בשביל זה הוא צריך כל פעם לשאול איך נהגו פה ואיך נהגו שם. בד"כ מה שהוא מעיד זה על מנהג עירו צנעא. גדולי תורה היו בכל רחבי תימן, גם בכפרים, ואפשר לסמוך עליהם. בזבח תודה מביא מהרי"ץ בפירוש מנהג מקומות נוספים, וז"ל בסי' ט"ל ס"ק ח"פ, **המנהג הקדום בכאן (צנעא) מימות קדמונים וכו' וכן המנהג בכל ארצות תימן כאשר שמענו וכו' בעניין הנפילה יעו"ש**.

רק מה, באופן כללי בודאי שבעבר היה בתימן מנהג משותף לכולם, אבל לא שהיה ללא חולק, ואין פרץ ואין יוצאת. גם בדורות הראשונים, היו ויכוחים הלכתיים. למשל על חדש, אם חדש אסור בחו"ל או מותר, גם בתימן היו ויכוחים על זה, מאות על גבי מאות שנים. הרי בתימן תמיד היתה בעיה של חדש, כי החיטה לא הספיקה להשריש לפני העומר. ובסופו של דבר, מרוב הצרות והעניות הקלו בזה. כבר בזמנו התחילו להקל. מהרי"ץ בהתחלה כותב, מי שאוכל חדש הוא פסול לעדות. בסופו של דבר כותב, **מהשרידים אשר השם קורא ואני כאחד מהם שנמנעים מלאכול חדש**. דהיינו כבר בתקופתו הדבר השתנה. אבל בדורות הראשונים, כבר רואים בספרים של חכמי תימן הראשונים שהיו ויכוחים בנושא הזה.

אתן לכם עוד דוגמא. יש בתי כנסת בלדי, בעיר צנעא, שבמפטיר קוראים רק שלשה פסוקים. למשל פרשת במדבר, וידבר ה' אל משה לאמר וכו' אל תכריתו את

אני כבר גדול. ממילא, בידי גם לחלוק עליו. ויש אחד שאומר, ברוך שכינותי. רואה שהוא מכוון לסברות של גדולים, ברוך ה', פירושו שהוא בדרך הנכונה ובכיוון הנכון. העולם אומר, מי שהולך בדרך פוגש אנשים, מי שתועה בדרך פוגש חיות רעות וליסטים. מי שהולך בדרך הנכונה, בדרך המלך, והוא רואה שהוא מכוון לדברי גדולים, הוא לא צריך להתגאות. וצריך להיות עוד הרבה מעלות, כי לפעמים יש לאדם גם הרבה טעיות. ולפעמים יש אדם שראוי להוראה, וכשדבריו מתקבלים זה טוב. אבל כדי שיתקבלו דבריו, צריך הרבה סייעתא דשמיא. ואם דבריו לא התקבלו, כנראה שמשמים לא מסייעים אותו.

האמת היא, שלא הייתי רוצה לדבר על הנושא הזה, כי הוא נושא עדין ורגיש. חוששני שיש עלולים לטעות בעקבות כך, להיחלש. אבל פשוט מתוך ההכרח, משום שכנראה הדברים האלו לא ברורים, וראיתי הרבה שואלים ותמהים, לכן נגעת בזה קצת, על קצה המזלג. ברור שלשנות מנהגים, צריך הרבה עצמה וכוה, אי אפשר שכל אחד יגש בפתע פתאום וישנה, זה צריך מתון מתון, ורק אחרי התייעצות, אחרי שרואה שאכן הדברים נכונים. צריך הרבה מתינות לפני שמשנים דברים. לצערנו, כבר בעבר שינו הרבה דברים, ובסופו של דבר התברר שזה היה טעות. צריך שתהיה לו בקיאות רבה בהבנה וביגיעה. אחרי כן, אין לו לדיין אלא מה שענינו ראות. אחרי שהתייגע ומצא וזו מסקנתו, אז זה אפשרי. אבל כמובן שלא תצא מזה מחלוקת מדברים כאלה.

עוד דוגמא, ההוראה של מהרי"ץ על תספורת בימי העומר מקובלת עלינו, תרגום התוכחות גם מקובל, ואכמ"ל. אני

רק 'אל תכריתו'. לא קוראים מוידבר. וכך בדין, בפני שכן הוא מנהג המקום.

זה ויכוח בשבתות רגילות. אבל יש מנהג בהרבה מקומות, שבסוף החומשים, בראשית ויקרא ובמדבר, אפילו שזה לא קשור לפרשה, קוראים חמשה פסוקים. כנגד חמשה חומשי תורה. מהרי"ץ כנראה לא סובר את זה, אבל מה נעשה שמדרש הביאור, שהוא שלוש מאות שנה לפני מהרי"ץ, כותב את המנהג הזה בסוף ספר בראשית. מה נגיד, המקומות שנהגו כך הם הנוהגים כמנהג הקדמונים, או שנגיד, אולי גם אצל קדמונינו היו מנהגים, יש נהגו כך ויש נהגו כך. בכל אופן רואים שיש מנהגי קדמונים, ושכתובים במפורש בספרי קדמונינו, והמנהג לא כפי שהם כתבו. וכהנה וכהנה. אני מקוה שהנושא ברור.

מי ראוי ויכול לשנות או לבטל או להנהיג מנהג אחר מהמקובל

כמובן, כדי לשנות מנהג אם בכלל, ברור שאי אפשר לכל אחד. רק מי שישב על המדוכה, והתייגע בתורה שנים על גבי שנים, ובקי בספרים, כי יש כאלה שלא ראו מימיהם, לא תאג ולא תכלאל, לא ראו כלום מספרי קדמונינו. צריך אחד שעשרות שנים ישב על הנושאים האלה, ומכיר את הדברים. לא שהוא נכנס לנושא, וכבר מחווה דעה. צריך אחד שבקי בנושא והוא בר הכי, שהוא באמת גברא רבא, לא שהוא חושב שהוא גברא רבא, אלא שגם אחרים חושבים שהוא גברא רבא.

לדוגמא, לפעמים אדם לומד סוגיא ויש לו קושיא, הוא מעיין ואומר תירוץ. אח"כ הוא רואה שיש ברשב"א את הקושיא, וגם את התירוץ. יש אחד שאומר, האא, כבר נהייתי רשב"א. אם כיוונתי לדבריו, כנראה

עכשיו שינה את המהלך, עכשיו הנקודה היא אחרת, ועכשיו יש הבנה נוספת בענין. היה צריך לעמול על זה הרבה. לכן אני אומר, מי שעמל בתורת הקדמונים, ומכיר ויודע, והוא בר הכי, אז אין הכי נמי.

עוד דבר, לדוגמא בשמחת תורה, מהרי"ץ כותב המנהג שלו בעיר שלו. הרי בשמחת תורה קוראים וזאת הברכה, יש חתן תורה ויש חתן בראשית. המברך גמר לעיני כל ישראל ומברך ברכה אחרונה, אח"כ מוציאים בראשית עם ברכה. רוב המקומות בתימן לא נהגו כך, ומהרי"ץ בעצמו כותב שהמנהג השני יותר טוב. הוא מיישב את מנהג המקום שלו, אבל הוא מודה שמקומות שנהגו אחרת מנהגם יותר טוב. במקומות שהם מנוקים מחלאי המנהגים.

עוד דוגמא. הלל בליל פסח, מהרי"ץ אומר, שעד לפני שלושים וחמש שנה, לא היו נוהגים לומר הלל בליל פסח בבית הכנסת כלל. דהיינו, הרי יש את ההלל שאומרים בהגדה לכולי עלמא. אבל הלל בבית הכנסת, המנהג קדמון היה שלא היו אומרים הלל כלל, ועכשיו נהגו לומר הלל ומברכים. בא מהרי"ץ ועשה פשרה, הלל תמשיכו לומר, אבל בלי ברכה. וכל בתי הכנסת בלדי קיבלו את ההוראה שלו. אבל הוא כותב בשו"ת מפורש, מקומות שלא נהגו שלא ינהגו כך. אנחנו למשל, לא נהגנו מעולם לומר הלל בבית כנסת, מעולם לא שמעתי בבית הכנסת שלנו הלל בליל פסח. ויש עוד מקומות אחרים, בהם נשאר המנהג הקדמון. שוב פעם, מהרי"ץ דיבר על העיר שלו. ובמקומות אחרים כל מקום ומקום לפי מנהגו. אם היה לנו מנהג לומר הלל, היינו מקבלים את הפסק של מהרי"ץ לא לברך. ואם המנהג הוא בכלל

רק אומר לכם כל מיני דברים ודוגמאות שרשמתי לעצמי פה. [כגון עניין חתימת השכיבנו בא"י שומר עמו ישראל לעד, מה רב טובך קודם ההפטרה, פיוט יגדל אחרי עלינו לשבח, למנצח בנגינות סמוך אחרי ספירת העומר, חזרת פסוק אם תאבו ושמעתם וגו' ציון במשפט תפדה, וכדומה. שלשים קולות בעלות השחר בראש השנה. אבל כל נושא הוא ארוך מאד, ואין פנאי כעת. וכבר הערתי בכגון דא, בעיני יצחק על שע"ה הל' קידושין ונישואין סי' ר"י אות ת"ע ד"ה ואין לגבי קריאת הכתובה].

יש לנו את הפסוק ה' הושיעה בערבית, אחרי והוא רחום. אבותינו נהגו כולם לאמרו, אבל מהרי"ץ בעד שנשמיט את הפסוק הזה, כדי לא להכניע את הכוחות החיצוניים יותר מדאי. לא התייחסנו למה שאבותינו נהגו, וקיבלנו את ההוראה שלו. אותו דבר לגבי צדקתך, בעבר גם מהרי"ץ בעצמו בעץ חיים, אמר שצדקתך תלוי בנפילת פנים. אח"כ בשו"ת הוא חזר בו וביסס את זה, וחזר ותיקן זאת בע"ח מהדורא בתרא. מהרי"ץ עצמו היו לו תקופות שונות, הרבה חזרות עד שהתגבשה השיטה שלו עם כל הפרטים. ולמרות שבהרבה מקומות נהגו שצדקתך תלוי בנפילת פנים, אפילו בלדי, לכן אני מדגיש בשע"ה בכגון דא, בלדי אליבא דמהרי"ץ, כי יש בלדי שלא נהגו ככה לכן אני מביא בסגנון זה, אבל זו הוראה של מהרי"ץ. ומי שמכיר את התשובה הזאת של מהרי"ץ, בענין צדקתך, היא תשובה חזקה מאד. עמוקה מאד. זכורני כשבאתי ללמוד את התשובה הזאת, חזרתי על זה אולי חמש שש פעמים, עד שהבנתי מה שהוא אומר. צריך לדעת, מהרי"ץ עמקן מאד. כמו המגן אברהם, הוא מקצר. עד שהבנתי את המהלך. איך בכל פסקא,

לא לומר, לא מחייב שננהג כמו ביהכ"נ של מהרי"ץ. כי הפוך, מהרי"ץ בעצמו לא מרוצה ממנהג ביהכ"נ שלו. הוא כותב, כיון שנהגו לומר הלל מאי דהוה הוה. משמעות הדברים, וזה מפורש יותר בשו"ת, שהוא לא מעוניין, ולא רוצה שיגידו את ההלל בכלל. אבל לא היה לו כח עד כדי כך, לבטל את קריאת ההלל. לפחות הוא עשה שברכה לא תהיה. הוא הצליח לשנות. הוא כותב, הנהגתי בקהלי, ובסופו של דבר מקהלי זה התפשט לכל הקהילות אחרות. אבל יש כאלה שהמשיכו, ובכלל לא קראו את ההלל, כלל ועיקר.

ספרי תורה של תימנים מדוייקים אפילו יותר מספרו של בן אשר, וההסבר בזה

לסיום, הבטחתי להסביר, אמרתי שספרי התיגאן שלנו מדוייקים יותר מכל הספרים שיש בעולם, כולל הספר של בן אשר. הספר בן אשר מדויק ע"פ המדקדק המפורסם ר' אהרון בן אשר, שהיה בטבריה. מחכמי המוסרה. בטבריה ישבו בעלי מוסרה דורות אחרי דורות, שספרו כל אות בתורה, ובזכותם יודעים את המוסרה. כל הדיוקים שבתנ"ך, גם מבחינת חסרות ויתרות, וגם מבחינת הניקוד. ספר תורה של הרמב"ם כתוב ע"פ ספר בן אשר. הרמב"ם פרסם את זה, וכותב שהספר היה במצרים, ולפני כן היה בירושלם, ועל פיו היו כולם מגיהים. למעשה כל העולם הולך היום ע"פ שיטת הרמב"ם בפתוחות וסתומות, שזה ע"פ ספר בן אשר. אני מקצר ממש, אומר דברים קצרים. אבל החסרות ויתרות, נשאר רק בספרי תימן. להם היה את הפתוחות וסתומות מהרמב"ם בחיבור. הענין של חסרות ויתרות לא היה לאחרים. אבותינו העתיקו את הספר תורה של הרמב"ם בעצמו, ולכן השינויים של חסרות ויתרות

אצלנו יותר מדויק. היום בספר של בן אשר שהתגלה לפני 100 שנה בערך, ראו שהספרים שלנו צודקים. לו היו האשכנזים והספרדים בעבר, בעל אור תורה והמנחת שי, יודעים את מה שכתוב בספר של בן אשר, גם הם היו מכריעים כמוהו. אבל לא היה להם, והיו להם ספקות לגבי ויהיו כל ימי נח, תיעשה, ועוד, והכריעו מה שהכריעו. היום הם כבר לא יכולים לשנות. אז המסורת שלנו, לפי ספר תורה של בן אשר היא הכי מדויקת, ולו הספר היה בעבר כל הגדולים בדורות הראשונים היו מכריעים כמוהו, וכמו הרמב"ם. גם הרמ"א כותב שהעיקר כפי דעת הרמב"ם, כי היה לו את הספרים הישנים. זה הספר של בן אשר. ולכן הספרים שלנו הכי מדויקים, עם כל השינויים שיש לנו, ואנחנו מחזיקים שספרי תורה אחרים פסולים. דהיינו, אם הוציאו ספר תורה ורואים שהוא לא לפי הנוסח שלנו, אנחנו מחזירים אותו. מי שנמצא אצל ספרדים או אשכנזים, אצלם זה כשר. אבל אצלנו הספר הזה נחשב פסול. זה פסק של מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק חלק א' סימן כ"ד, שבפי הקדמונים ובניהם אחריהם, הלכה רווחת שספר תורה שנמצא בשינוי מהמסורת שלנו, הרי זה פסול וכחומש בעלמא. לכן אנחנו מתקנים אותם. לא לקרוא בספר שהוא בלי השינויים שלנו, כי זה מוחזק מפי משה מפי הגבורה. בפועל, הספר של בן אשר שהתגלה היום בעולם, הספר של ארם צובא, הוא הכי דומה לנוסח של ספרי תימן. גם בחסרות ויתרות, גם בניקוד, גם בגעיות ובכל הדברים האחרים. מי שמשווה יראה שהספרים שלנו הכי מתאימים.

בכל זאת, אחרי ככלות הכל יש עדיין הבדלים, אבל צריכים לדעת שהספרים שלנו יותר מדויקים. והסיבה היא, כי

ישעיה. ירמיה, ב"ה סיימנו יחזקאל, ועכשיו ישעיה. מי שרוצה לזכור, שיזכור את הסימן, רחש ליבי דבר טוב. רחש, ראשי תיבות ירמיה, יחזקאל, ישעיה.

נסיים גם מסכת כלאיים. רק להזכיר לכם ששעת סיום, זה שעת רצון. מי שיש לו בקשות, זה הזמן להתפלל. יש הארה מיוחדת של שמחה בזמן הזה, שהתפילות מתקבלות. מסכת כלאיים פה (צילום משניות דפוס אמסטרדם שניקדם מהרי"ץ בצעירותו) מנוקד לפי ניקוד תימני. לפעמים יש דברים שאני לא סומך על הניקוד פה. כתוב פה הגרָדִים, אנחנו קוראים הגרָדִים.

יש עוד דבר שאבותינו כולם ידעו את זה, אך הדור הזה לא יודע. לא תלבש שעטנז, דבר שהוא שְׂווע טווי נְוּז. ביקשו ממני להזכיר את זה, כי לצערינו היום לא יודעים לקרוא כך. גם במשניות של מהרי"ץ זה מנוקד כך.

יש לנו פה את סיום הזוהר הקדוש סוף פרשת ויחי, אח"כ יש את הסיום של ההשמטות, ואח"כ יש את תחילת פרשת שמות. תשמרו על הדפים האלה, כי ניקדתי פה לפי המסורת שלנו. לצערנו זוהר מנוקד כפי המסורת הנכונה שלנו, לא זכינו עדיין שיהיה לנו. כמעט בכל מלה או שתיים יש טעויות. לפחות פה יהיה לכם למזכרת.

דיברנו פעמים רבות על חשיבות לימוד הזוה"ק, ואפילו בלא להבין הוא מזכך את הנשמה. לצערינו, מצוי כיום שירי עגבים. שירים טמאים. הם מזיקים לנשמה ואפילו כשלא מבינים את השפה. זו מציאות של טומאה. 'בוא הזוה"ק וישפיע קדושה עלינו, אפילו בלא להבין. זה לעומת זה. אשר קרך בדרך, קרירות באמונה וביר"ש,

בספרו של בן אשר מצאו שלוש טעויות של חסרות ויתרות בתורה. מי שיראה בפסוק בטרם תבוא אליהן, לא תעמוד על דם רעיק, יובל היא, שלוש טעויות בתורה, שהספר של בן אשר מוטעה, דהיינו שלפי המוסרה שלו בעצמו זה לא יכול להיות, ואף אחד לא כותב כמוהו. א"כ השאלה, איך בספרי תורה שלנו, בתיגאן, אין את הטעויות של בן אשר? אם אבותינו העתיקו מהרמב"ם לפי בן אשר, איך הטעות לא עברה גם אלינו? התשובה לפי עניות דעתי, שהספר של בן אשר שיש היום, זה לא בן אשר העיקרי. דהיינו, יש עוד ספר של בן אשר, כמו מהדורא בתרא. נכון שבן אשר הגיה אותו, אבל הרמב"ם לא התכוין לבן אשר הזה, אלא לספר יותר מדויק של בן אשר, ששם אין הטעויות האלה. והספר הזה לצערנו לא קיים. עכ"פ לא ידוע היכן הוא.

קשה פה להיכנס לפרטי פרטים, אמרנו רק על קצה המזלג. מי שירצה לראות את הנושא בהרחבה, יעיין בשו"ת עולת יצחק חלק שני סי' קמ"ו בנושא מגילת אסתר, שם העניין מוסבר בהרחבה למה ספרי תימן מדויקים יותר אפילו מספר בן אשר. כי אפילו בחסרות ויתרות, הטעות לא התקבלה אצלנו, על כרחך שיש ספר עוד יותר מדויק. ממילא רק לנו יש את ההעתק הכי מדויק.

טוב, בעזרת ה', כעת נעשה סיום של נביא ספר יחזקאל. סיימנו ב"ה ספר יחזקאל. אחרי יחזקאל אנחנו לומדים ספר ישעיה. זה לא לפי הספרים הרגילים, אלא לפי מהרי"ץ בחלק הדקדוק. מהרי"ץ כתב שהסדר בתיגאן כפי סדרן בגמרא בבא בתרא דף י"ד, לא כפי סדרם בזמן. א"כ לפי הגמרא ולפי התיגאן, ירמיה יחזקאל

יבוא הזוה"ק יחמם וילהיב את הלבבות.
ונהר יוצא מעדן וגו'.

בעז"ה שנזכה לסיים, וקובץ על יד ירבה.
בשילוש של כמה דקות אחרי התפילה,
אפשר להספיק. אנחנו קוראים שלוש
משניות, פרק בנביא, תהילים מזמור אחד,
וזוהר עמוד אחד. זה לא הרבה זמן. כחצי

שעה. אמר לי אחד האברכים, אני לומד
בכולל כל היום אבל השילוש זה הפנינה
של היום. אפילו שזה לא לימוד בעמקות,
רק קוראים, בגרסא, פחות או יותר, אבל
זה נותן לי השראה לכל היום.

יהי רצון שנזכה בעז"ה להתחיל ולסיים
ספרים אחרים.

השיעור השבועי - תרומה

מפתח נושאים:

- ◆ מיחייב איניש לבסומי בפוריא – מה המקור לדין זה, ועד כמה חייב לשתות
- ◆ משנכנס אדר מרבין בשמחה – במה הדבר מתבטא, ומדוע רבינו הרמב"ם ומרן השו"ע השמיטו דין זה
- ◆ האם אפשר לחלק שיקראו את המגילה כמה שלוחי ציבור, ומה לגבי הברכות
- ◆ שכונות המרוחקות מהעיר העתיקה בירושלם, כדוגמא שכונת רמות, מתי יעשו פורים
- ◆ תירוץ לשאלה איך רואים שיש סימן מתחת לחוטמו של תינוק עוד בחדשי ההריון- היפך המדרש שמלאך סוטר

דיברנו על זה בשנה שעברה, אגיד לכם דברים שהתחדשו לנו בנושא הזה. לא ניכנס שוב לכל הנושאים שדברנו בעבר, בעז"ה אני מקווה שהדברים יכתבו ויתפרסמו, אולי נזכיר ממש בקצרה מה שדברנו ומה התחדש ונוסף לנו, או מהלכים אחרים לחזק את הדברים שכבר אמרנו.

לכל הלכה שהגמרא אומרת, מביאים אסמכתא וסייעתא, צריך להיות מקור או פסוק, או שמביאים תנאים שאומרים כך. לדוגמא, חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום, שנאמר אלד"י אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. נשים חייבות במקרא מגילה, אמר רבי יהושע בן לוי, שאף הן היו באותו הנס. מביא סברא, מביא טעם. אבל פה, במימרא של רבא לא כתוב שום מקור וגם לא שום טעם.

הבאנו בעבר, שאכן אחד מהגדולים, ספר שתי ידות מביא, שרבא בעצמו חידש את הדין הזה. דברנו שקשה לקבל את זה, כי לא מצאנו דברים כאלה. הוא אומר שזה תלוי בבחינת נשמתו עם יין, נשמת לוט, אומר דברים ע"פ הנסתר. קשה לקבל את זה, וגם מצאתי במפורש בספר אזני

מיחייב איניש לבסומי בפוריא – מה המקור לדין זה, ועד כמה חייב לשתות

הגמרא במסכת מגילה דף ז עמוד שני מביאה מימרא, אמר רבא, סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא, ימי משתה ושמחה כתיב. אדם שעשה סעודה בליל פורים, לא יצא ידי חובה, למרות שזה כבר פורים. לא מדברים על מוצאי פורים, שאז פשיטא שפורים נגמר. אבל אפילו בליל פורים, לא יצא ידי חובתו.

כמה שורות לפני כן מביאה הגמרא, מימרא אחרת שלו, אמר רבא, מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

פה צריכים להבין, לא כתוב שום טעם ומקור לזה. במימרא השניה הוא מביא פסוק ימי משתה ושמחה, ימי ולא לילה. אבל שחייב איניש לבסומי עד דלא ידע, הוא לא מביא שום מקור. וכי אפשר להגיד הלכה בלי שום מקור, בלי שום אסמכתא? והדין של רבא לא נזכר בשום מקום, לא במשנה ולא בבבלי, לא בכל החכמים שהיו לפניו, ולא בשום ספר מספרי חז"ל.

הלכה למשה מסיני, אלא תקנת מרדכי ובית דינו. מרדכי היה נביא, וודאי שיכל לקבוע דברים כאלה לדורות.

ליסוד הזה, מצאתי השנה ב"ה סייעתא, בפירוש מגילת אסתר של הרמב"ם. יש פירוש המיוחס לרמב"ם, לא בטוח שזה הרמב"ם בעצמו, אבל ודאי שזה אחד מהראשונים. גברא רבא שקשור לרמב"ם, אולי נכדו. בכל אופן רואים שהדבר פשוט אצלו. הוא כותב על הפסוק ותכתב אסתר המלכה וכו' את אגרת הפורים הזאת השנית וכו' לקים את ימי הפורים האלה בזמניהם, **מרדכי ואסתר כתבו ספר דברים רכים, דברי שלום ואמת בענין כתיבת המגילה**, ידוע שהגמרא דורשת דברי שלום ואמת כאמיתה של תורה, מה ספר תורה צריך שרטוט אף מגילת אסתר צריכה שרטוט. שהמגילה נקראת אגרת, דברים שיותר קלים מס"ת. יש כמה דינים כך וכמה דינים כך. וממשיך ואומר, **קבעו לחובת קריאתה בכל קהילות ישראל**. ואכן יום ארבעה עשר הוא חג, וכל העושה בו מלאכה לא יראה סימן ברכה. וחובה להשתכר בו, ולתקן מאכלים טובים כפי אשר תשיג יד האדם. וכל אשר יוכל לעשות צדקה, יתן וירחם על עניי ישראל, כפי ששמו אותו לחג, **מרדכי ואסתר וכל הנכבדים עליהם השלום**. אם כן הרמב"ם מזכיר גם ברישא וגם בסיפא, שזו תקנה של מרדכי ואסתר. ובכלל זה מזכיר באמצע את ענין חובת השכרות. זו הוכחה שהיה לו פשוט, שאכן לא רבה חידש את הדבר, אלא שכך היה קבוע ההלכה בכל הדורות מאז שנקבעה מגילת אסתר. זו תשובה אחת.

דבר שני, לכאורה יכלנו לתרץ את השאלה בצורה אחרת. שבעצם שתי המימרות של

יהושע, שכותב שזו תקנה של מרדכי ובית דינו, אבל השאלה מאיפה רבא ידע את זה. אם יש תקנה של מרדכי ובית דינו, מרדכי ואסתר שקבעו בזמנו את ימי הפורים, קבעו את קריאת המגילה משלוח מנות ומתנות לאביונים, וגם קבעו שחובה להשתכר, למה הדבר לא כתוב במגילה? ואיך זה שכל המשניות והברייתות, תוספתא וכל ספרי חז"ל, מכילתא ספרא וספרי, לא מזכירים כזה דין, עד שרבא שהיה אמורא בא ואמר את זה? וכי עד אז איך קיימו את זה, או שלא קיימו.

הבאנו את היסוד שאומר רבינו חננאל במסכת סוכה, שהגמ' שם מקשה על ר' שמעון בר יוחאי ממימרא של רבא וממימרא של אביי, ואומר ר"ח מה אתה מקשה על תנא מאמורא, אלא ללמדך שמה שאמרו האמוראים, הכל בידיהם קבלה מהנביאים. דהיינו, האמוראים יכולים לפלפל, להגיד קושיות ותירוצים, אבל לא לחדש דין שאין לו שום מקור. ואם אתה רואה שאמורא אומר דבר שאין לו שום מקור, פירושו שהיתה לו איזו קבלה במסורת מדור לדור שהדבר כך. לכן הגמ' מקשה על תנא מאמורא, כי ודאי שמה שהאמורא אמר זה לא מעצמו, אלא מסורת בידו.

אם כן, רבא אמר את הדין הזה, כיון שכך היתה קבלה בידו. ואם נקשה, למה עד עכשיו לא נכתבה הלכה זו, צריכים לומר שכנראה הדבר היה פשוט וברור. זה מה שדברנו בשנה שעברה באריכות, ורבינו חננאל אומר את היסוד הזה גם בגמ' חגיגה דף יב עמוד ב, שם הגמרא מדברת על ענין של שבעה רקיעים, מה כל רקיע משמש, וגם שם הוא אומר שהכל בידם הלכה למשה מסיני. פה כמובן לא שייך להגיד

אגב, יש פה עוד הרבה חידושים בספר הזה. יש דברים שממש צריכים עיון מעמיק כדי ליישב אותם. הוא כותב למשל אח"כ, **נזכרים ונעשים, נזכרים בלילה ונעשים ביום, מכאן למקרא מגילה שהוא שתי פעמים, אחד בלילה ואחד ביום.** משמע לפי זה, לא כפי מה שבדרך כלל מקובל בפוסקים שיש הבדל בין קריאת המגילה בלילה לקריאת המגילה ביום. המג"א אומר שעיקר הקריאה היא ביום, לכן האשכנזים מברכים שהחיינו גם ביום אפילו שכבר קראו בלילה, כי הקריאה העיקרית זו קריאת היום. הנודע ביהודה אומר ומביא אותו שערי תשובה, ועוד באחרונים מצוי, שקריאת המגילה ביום היא מדברי קבלה, וקריאת המגילה בלילה היא מדרבנן. ביום זו תקנת מרדכי, ובלילה חכמים הוסיפו, בדורות היותר מאוחרים, ולכן הביאו לזה פסוק אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. אבל לא מרדכי תיקן את זה. לכן יש יותר ענין לדקדק ולשים לב בקריאה של היום. אבל לפי דברי רבינו נתנאל בן ישעיה, שתי הקריאות כתובים במגילה. נזכרים בלילה ונעשים ביום מכאן למקרא מגילה שתי פעמים. יש לשתיים מקור במגילה. אבל זה דבר שצריך עיון ויש לברר עליו.

משנכנס אדר מרבין בשמחה – במה הדבר מתבטא, ומדוע רבינו הרמב"ם ומרן השו"ע השמיטו דין זה

ישנה עוד הלכה שאולי גם קשורה לין, אבל הדבר לא ברור. במשנה במסכת תענית כתוב משנכנס אב ממעטין בשמחה, והגמ' בדף כ"ט מביאה מימרא על המשנה הזאת, אמר רב, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה.

רבא הם מימרא אחת. אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, וסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו שנאמר ימי משתה ושמחה. דהיינו, הטעם שהביא רבא הולך על שתי הדינים, כשאמר 'ימי' זה ראיה לדין של יום ולא לילה, ו'משתה' הכוונה שצריכים לשתות. א"כ המקור להלכה שלו הקודמת, מיחייב איניש לבסומי בפוריא, היא מהמלה משתה.

הרי גם בימים טובים יש ענין לשתות יין, אבל לא כתוב משתה. כתוב בתורה ושמחת בחגך, והגמ' אומרת במסכת פסחים, אין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין. כמה יין צריך לשתות? כל אחד בצורה שישמח. בפורים כתוב פעמיים משתה ושמחה, דהיינו מדגישים את ענין השתיה, א"כ לומד רבא שפורים יותר מימים טובים אחרים. ואת החילוק הזה, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, זה כבר אומר רבא מסברא. דהיינו שעור השכרות עד דלא ידע, הוא דבר שהיה אצל רבא בקבלה, והוא רק נתן לזה אסמכתא מהפסוק ימי משתה ושמחה. ומה שהגמ' הכניסה באמצע את הסיפור של ר' זירא, כי זה קשור ללבסומי, אבל בעצם זו מימרא אחת.

יש בזה אולי קצת דוחק מסוים, אבל מצאתי מקור לאחד מחכמי תימן הראשונים, שנראה שכך הבין או שהיה לו מקור כזה. רבינו נתנאל בן ישעיה, מחבר של הספר נור אל צ'לאם. יש לו פירוש של מגילת אסתר, זה נדפס באגדתא דמגילה. על הפסוק ימי משתה ושמחה הוא אומר, **ימי משתה ושמחה, חייב אדם לשתות עד שלא יכיר בין ארור המן לברוך מרדכי.** משמע, שההלכה נלמדה מהפסוק הזה.

יש כאלה שמביאים כך, שאם יש לאדם אירוסין, למשל בחדש שבט הוא רוצה לעשות אירוסין, שמחה או חתונה, ידחה את זה לחדש אדר, אבל שמעתם משהוא שעושה כך הלכה למעשה? אני לא שמעתי שמישהוא יעשה כך. אדם שיש לו סיום מסכת ידחה אותו לאדר? לא ראינו ולא שמענו מרבתינו ואבותינו שעשו שום שינוי דבר מר"ח אדר עד יום פורים.

אלא צריך לומר, שאצלנו בכל אופן, אבותינו נהגו כפי שיטת הרמב"ם ומרן שלא העלו דין זה הלכה למעשה, למרות שבעל שתילי זיתים הביא את המגן אברהם הזה. למעשה בפועל המנהג מדורי דורות, שאין דבר כזה משנכנס אדר מרבין בשמחה. הרמב"ם משמיט, ולא לחינם השמיט. צריך להבין מדוע הרמב"ם השמיט, הרי זו גמרא מפורשת ואף אחד לא חולק עליה, אבל בפועל כיון שהרמב"ם ומרן השמיטו דין זה, לכן לא נהגנו זאת.

אלא מאי, יש פוסקים אשכנזים שרוצים לחשוש לדעה זו של המג"א, ולכן מחדשים כל מיני דברים. אבל גם הם יודו שלא שמעו זאת מאבותיהם ורבנותיהם, וזו רק ההבנה שלהם. וזה בסדר, הם דברים טובים.

וכדי לחזק זאת, אקרא לכם שאפילו שכתבו את זה, אם כי הדברים לא כ"כ ברורים לגמרי. בספר דרך שיחה, שאל את הגר"ח קנייבסקי שליט"א, איך מקיימים את ההלכה משנכנס אדר מרבין בשמחה. ענה לו, מי שיש לו סיום מסכתא או שמחה, יראה לעשותה בחדש אדר. אם אין לו שמחה, ישתה קצת יין בכניסת החדש. והוסיף שאביו בעל קהילות יעקב, הסטיפלר זצ"ל, נהג בכל ראש חדש לשתות מעט יין, כי הרי יש ענין בר"ח

רבינו הרמב"ם ומרן השו"ע, השמיטו הלכה זו. דהיינו, ההלכה משנכנס אב ממעטין בשמחה מובא גם ברמב"ם וגם בשו"ע, אבל המימרא משנכנס אדר מרבין בשמחה אינה מוזכרת כלל ברמב"ם או בשו"ע. מי שמביא את הדין הזה להלכה, הוא המגן אברהם, ואחריו כל האחרונים, והמקור שלהם הוא מהגמ'.
 אבל קשה למה הרמב"ם והשו"ע השמיטו את ההלכה הזאת? זו שאלה שקשה לענות עליה. ראיתי אולי עשרה תירוצים על השאלה הזאת, אבל כל התירוצים שראיתי, לענ"ד דחוקים. יש שאמרו שזו לא בדיוק הלכה, אלא רשות, עצה. קשה לקבל את זה, כי משמע בגמ' שזו ממש הלכה. ואם השוו דין זה לדין משנכנס אב, ושם אין ספק שזה חיוב, אז גם משנכנס אדר מרבין בשמחה צריך להיות חיוב.

ובעצם צריכים להבין יותר, נניח שזו כן הלכה, לפי המג"א ויתר האחרונים שפסקו זאת הלכה למעשה, צריך להבין מה פירוש משנכנס אדר מרבין בשמחה, במה צריכים לשמוח, מה צריכים לעשות כדי להרבות בשמחה? עברנו כבר שבוע מחדש אדר, קיימנו את זה או לא קיימנו? צריכים לשתות רביעית יין כל יום? או חצי רביעית? צריכים לשיר כל יום? יש כאלה שאמרו שצריכים ללמוד תורה, ופיקודי ה' ישרים משמחי לב. בסדר, אני מסכים שזה טוב וצריכים ללמוד, אבל אם חז"ל התכוונו משנכנס אדר מרבין בשמחה היינו שצריך ללמוד הרבה תורה, א"כ לכאורה, משנכנס אב ממעטין בשמחה היו צריכים ללמוד פחות, וזה לא מתקבל על הדעת. בחדש אב כתוב לא לעשות סעודת אירוסין, לפי"ז אנחנו צריכים לחפש לעשות אירוסין דוקא בחדש אדר. ואכן

יום של שמחה, בכל זאת כבר מר"ח אב צריך למעט בשמחה. משנכנס היינו מיד בתחילת היום.

בכל אופן איך לתרץ את השאלה מדוע הרמב"ם ומרן השמיטו דין זה, אמרתי לכם שראיתי בערך עשרה תירוצים, כולם קשים מאד, ממש תירוצים דחוקים. אבל נלענ"ד שהתירוצי הכי מרווח מכלם הוא כך. מובא בירושלמי במסכת מגילה חידוש, אדם שאין לו מגילה והוא צריך לצאת לדרך, יכול לקרוא את המגילה מתחילת החדש, שנאמר והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב. אם כן זמנה מתחילת החדש, עד ארבעה עשר או חמשה עשר. לאחר מכן, כתוב ולא יעבור. אבל בשעת הדחק יכול לקרוא את המגילה מר"ח אדר. מרן כותב בבית יוסף, כיון שההלכה הזאת לא מובאת בתלמוד בבלי אלא רק בירושלמי, וגם הרמב"ם השמיט אותה, משמע שהם סוברים שהבבלי חולק על הירושלמי. לכן כתב מרן בשו"ע, **יש אומרים שיכול לקרוא את המגילה מתחילת החדש**. הוא מביא בשם יש אומרים, וזו דעת הירושלמי. כמובן שרק בשעת הדחק אולי אפשר לסמוך על זה, אבל השו"ע לא סבירא ליה הכי וודאי שגם הרמב"ם לא סבירא ליה הכי.

מהיכן למדנו את הדין משנכנס אב ממעטין בשמחה, מהפסוק והשבתי כל משיחה חגה חדשה ושבתי, חדשה זה כל חדש אב, חדש ה' החדש החמישי. שבתה, זה שבוע שחל בו תשעה באב.

א"כ, מי שלומד את ההלכה הזאת וסובר שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כמו שיש הסוברים שהלכות האבילות, התספורת וכיבוס בגדים הם מתחילת החדש, לומד מהפסוק הזה. אבל אנחנו לא פוסקים

לעשותו מעט חג, ובחדש אדר הוא הוסיף קצת. הדבר לא כ"כ מסתדר לי, כי לא כתוב שבר"ח אדר מרבין בשמחה אלא משנכנס אדר, א"כ לפי"ז צריך כל יום מחדש אדר לשנות מעט יין.

ובעצם יש קצת שאלה, מה פירוש משנכנס אדר, לכאורה היה צריך לומר מר"ח אדר או משהגיע אדר, מה זה משנכנס, מה נכנס? וכן קשה גם לגבי משנכנס אב ממעטין בשמחה, מה פירוש משנכנס.

יש באחרונים, בעל פרי מגדים ואדרת אליהו שמפרשים, אם כי אדרת אליהו אומר שזו קצת הלצה אבל נראה שישנם כאלו שלקחו את הדברים כפשוטם. הרי לפעמים המולד הוא לפני ר"ח, לעתים כמה שעות לפני ר"ח יש כבר את המולד, וכיון שזה ענין של מזל, בחדש אב למזל רע ובחדש אדר למזל טוב, ממילא משנכנס אדר דהיינו כשהוא נכנס בגבולו של חדש שבט, כבר מאז תעשה עניינים של שמחה. ככה הם מסבירים את זה. אבל יש הרבה פוסקים אחרים, שלא נראה מדבריהם הענין הזה.

אולם נראה לענ"ד שההסבר הוא אחר. דהיינו, לא יכלו להגיד מר"ח אדר מרבין בשמחה או מר"ח אב ממעטין, כי המלה מר"ח לא ברורה. למשל, מרן כותב שמר"ח אלול קמים לסליחות, וכי בר"ח עצמו קמים? אלא אומרים שהכוונה אחרי ר"ח. כשאתה אומר מר"ח, לפעמים זה לא מובן אם הכוונה לר"ח עצמו או מאחרי ר"ח. לכן גם פה לא יכלו להגיד מר"ח אדר מרבין, כי לא יהיה ברור האם זה מהיום או מאחרי ר"ח, לכן אמרו לשון משנכנס, שאז מובן הכוונה שזה מר"ח. וגם לגבי משנכנס אב, למרות שזה ר"ח כבר ממעטין בשמחה. וזה חידוש יותר גדול. שאפילו שר"ח הוא

שנהוג. האם אפשר לעשות כמו בס"ת ראשון שני שלישי, כל אחד לפי התור.

נחלקו האחרונים, מגן אברהם ואליה רבה, מה לעשות אם אחד התחיל לקרות את המגילה ובאמצע רח"ל נשתתק, נאנס ולא יכול להמשיך, האם זה שיבוא אחריו צריך לחזור מהתחלה, או שיכול להמשיך ממקום שפסק. המגן אברהם אומר שיחזור מהתחלה. האליה רבה וכן רוב האחרונים סוברים שימשיך ממקום שהפסיק הראשון. ופה מדברים שהשני היה בעת שבירך הראשון את הברכות, אחרת יש לדון אם צריך לחזור על הברכות.

בכל אופן, שמעתם באיזה מקום שקוראים כמה אנשים את המגילה? יש מנהג כזה? משהוא אמר לי שראה דבר כזה אצל האשכנזים. אינני בטוח שהדבר נכון. יכול להיות שזה בשוליים, במקומות שכנראה עושים כך בדיעבד או בדלית ברירה. אבל הבעיה היא שמדברים על ציבור שלנו, על תימנים. בעדה אצלנו קוראים את המגילה המבוגרים, ואת הצעירים לא לימדו, אז אומר הקורא המבוגר, אני אלמד את הצעיר פרק אחד בשנה זו והוא יקרא ואת השני פרק אחר ויקרא עד שלאט לאט ילמדו, ולצערנו גם אנחנו נכנסו לבעיות האלה.

הלכה למעשה, לכתחילה אמרנו לא לעשות כך. אבל מאידך, אם הם לא ילמדו את הצעירים עכשיו, בסופו של דבר הם לא ידעו לקרוא. יש זקנים שעוד יודעים לקרוא, והדור הצעיר לא קורא, ואם הם לא יתרגלו מהיום, בסופו של דבר כבר לא יהיה להם מי שיקרא, כי מי שלא התרגל לקרוא בציבור כשהוא צעיר, אח"כ כשהוא כבר מבוגר הוא לא מסוגל לקרוא, יש לו אימתא דציבורא. לכן אולי אפשר לדון בדיעבד ובשעת הדחק.

ככה. אנחנו פוסקים שרק בשבוע שחל בו תשעה באב יש איזה דיני תספורת וכיבוס. לכאורה מה עם הפסוק חדשה? אלא שלא דורשים. אם כן אותו דבר לגבי חדש אדר, מי שאומר את ההלכה של משנכנס אדר מרבין בשמחה דורש את הפסוק והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, אבל כיון שאנחנו פוסקים שמי שקורא את המגילה בתחילת החדש לא יצא ידי חובתו, כיון שזו רק דעת הירושלמי אבל הבבלי אינו סובר כן, א"כ רואים שלא דורשים את הפסוק והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה. ממילא לדעת הרמב"ם, כמו שלהלכה אין לקרוא את המגילה בתחילת החדש, כך אין הלכה משנכנס אב ממעטין בשמחה, וגם לא משנכנס אדר מרבין בשמחה כי הא בהא תליא. ממילא אין דין של משנכנס אדר מרבין בשמחה, ולכן הרמב"ם השמיט את ההלכה הזאת כי לדעתו זו לא הלכה למעשה.

יש על זה עוד פלפולים גדולים, בשו"ת חת"ס ובעוד הרבה ספרים שדנו בזה. אמרתי לכם רק תמצית, ממש על קצה המזלג, פשוט כדי ליישב את הדעת. כיון שלא לחינם הרמב"ם והשו"ע השמיטו את ההלכה הזאת. הדברים הם מבוססים, ואם ריק הוא, ממנו הוא ריק.

האם אפשר לחלק שיקראו את המגילה כמה שלוחי ציבור, ומה לגבי הברכות

עוד הלכה שנשאלתי עליה, מענין מה דעתכם בעניין. יש מקומות שלא בקיאים בקריאת המגילה וצריכים שכמה אנשים יקראו את המגילה. רוצים ששנים יקראו, אחד יקרא חמשה פרקים ואחד יקרא חמשה פרקים, האם הדבר אפשרי או שצריך שאחד יקרא את המגילה כפי

הברכות. יש להם על מה לסמוך. אבל בשו"ע נפסק שזה אסור, ורוב הפוסקים סוברים שלא לעשות כן. זה רק כדי לתרץ את המקור למנהג שלהם.

אם אחד מברך ומישהוא אחר קורא, כתוב בירושלמי מפורש שזה אפשרי.

שכונות המרוחקות מהעיר העתיקה בירושלם, כדוגמא שכונת רמות, מתי יעשו פורים

יש שאלה שנוגעת למעשה, אולי לא בדיוק לציבור פה, אבל זה נוגע לחלק מבני קהילותינו, ובכלל זו שאלה מעניינת בזמננו, שנבוכים בה כבר עשרות שנים. ידוע שקריאת המגילה במוקפין היא בחמשה עשר. יש בירושלם שכונות שרחוקות מהעיר העתיקה, והשאלה מתי הם קוראים? השאלה בעיקר על שכונת רמות. רמות כידוע היא בצפון ירושלם סמוך לשכונת סנהדריה, ובשנים האחרונות יש שם מבוכה גדולה, יש קוראים בארבעה עשר ויש קוראים בחמשה עשר ונראין לא תתגודדו. לפעמים באותו בית ובאותו בנין, אלה עושים פורים ביום י"ד ואצל אלה פורים ביום ט"ו. זו שאלה חמורה. ועכשיו הציבור התימני פנה אלינו בשאלה, הרבה מן האשכנזים פוסקים שפורים בחמשה עשר, והרבה מן הספרדים אומרים בארבעה עשר, מה יעשו התימנים?

זו שאלה קשה. שאלה חמורה. אינני יודע כמה זמן יש לנו להיכנס ממש לעומק השאלה הזאת.

דנו בשאלה זו כל גדולי הפוסקים בזמננו. ובעצם השאלה אינה מתחילה מהיום, כבר מאה שנים דנים על השאלות האלה. כי

ואכן מצאתי מקור להקל קצת בזה. יש הרי במשנה מסכת מגילה, קראה אחד קראוה שנים יצאו. שם מדובר כשקראוה שנים ביחד. ובגמ' שם, במגילה אפילו עשרה קורין, מאי טעמא כיון דחביבה יהבי דעתיהו ושמעיה. אומר בספר שפת אמת, נכון שהפשט הוא שיקרא אחד או שנים ביחד, אבל יש פה שתי כוונות וגם כשקוראים שנים כל אחד חלק אחר של המגילה גם יצאו ידי חובה.

אבל בעצם אנחנו מסתבכים פה עם בעיה אחרת, כי הרי יש שלוש ברכות ראשונות לפני המגילה וברכה אחת אחריה, האל הרב את ריבנו. למה הברכה פותחת בברוך, ברוך אתה האל הרב את ריבנו הדן את דיננו, הרי זו ברכה הסמוכה לחברתה? זו קושיא של הר"ן. אומר השפת אמת לפי דברינו יש תירוץ, כי אם יקראוה שנים זה לא יהיה ברכה הסמוכה לחברתה, כי מישהוא אחד אמר את הברכות הראשונות, והשני אמר את הברכה האחרונה. ממילא לפי המהלך שלו זה מיושב. אבל מצד שני מהר"ן משמע הפוך, שאין דבר כזה שיקראו שנים כל אחד חלק אחר. לכן המסקנא שלנו שלא לעשות כן לכתחילה. אבל בדיעבד, אם קראוה שנים יצאו. וזה יכול להסביר למה קבעו להתחיל את הברכה בברוך, בגלל שיש מצבים שיקראו אותה שתי אנשים.

לגבי הפטרה יש מקומות שנוהגים להקל שיקראוה שנים. זה במקומות בדרום תימן שהכרתי אותם, ונראה לי שרק במקומות ההם. ויש לזה מקור. כתב את זה ר' יצחק ונה זצ"ל, שיש אפשרות שיקראו שנים. הם סוברים שהאבא מברך וקורא שלשה פסוקים, ואז הילד ממשיך, ואח"כ האבא קורא את הפסוקים האחרונים ומברך את

ומהעיר עצמה לא רואים אותה אבל היא סמוכה ונמצא בתוך מיל, שיעור אלפיים אמה, וגם היא נחשבת כמו הכרך. ויש נראה ולא סמוך, כגון שהיא יושבת בראש ההר. ולומדים זאת ממה שנאמר מדינה ומדינה ועיר ועיר. יש מדינה שגורת אחריה גם עיר. כי הרי ידוע, שרק מוקפת חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר, כך מובא בגמ' לכאורה ללא שום מחלוקת, וכך הרמב"ם פוסק להלכה. מה שיש מחלוקת בין הפוסקים, האם הדין של נראה הוא כמו הדין של סמוך. דהיינו, הדין של סמוך הוא ודאי עד אלפים אמה, האם גם נראה זה דווקא עד אלפיים אמה או לא. לפי מה שכתוב ברמב"ם משמע, בין בדין של סמוך ובין בדין של נראה, דווקא עד אלפיים אמה. אבל בשו"ע פסק, בכל אופן נראה ממנו שכך פוסק, כמו שיטת הראשונים האחרים, שהדין של נראה יכול להיות הרבה יותר מאלפיים אמה, אפילו כמה מילין. ממילא אם היינו הולכים לפי פסק השו"ע, יוצא ששכונת רמות בעצם יש לה דין של נראית. אמנם היא לא נראית לעיר העתיקה לכאורה, אבל בכל אופן מהשכונות החדשות של ירושלים היא בודאי נראית. לכן אם נפסוק לפי האומרים שדין נראה לא קשור לאלפיים אמה ואפילו אם יש יותר מזה צריך להיות לו דין של נראה, ממילא צריכים לקרוא בחמשה עשר. א"כ בודאי שהיא בגדר של נראה.

קשה להיכנס לכל השאלה הזאת, מדברים עליה בספרי גדולי זמנינו, בשו"ת מנחת יצחק מדבר על זה בשלושה מקומות, אחד מהגדולים הגרש"ז אורבך אמר שכיון וקיים מסביב לשכונה הזאת העירוב הכללי של ירושלים, ממילא היא נחשבת בכלל ירושלים, והוא הוכיח את זה. מאידך, הרבה חלקו עליו וטענו שלא יעזור לנו

בירושלים העתיקה, העיר שבין החומות, ברור שקוראים בחמשה עשר. זה המקום שהכי בטוח שקוראים בו בחמשה עשר, ואין בזה שום ספיקות. בכל המקומות האחרים יש ספקות, לכן הם קוראים בארבעה עשר בברכה ובחמשה עשר בלא ברכה. אפילו בב"ב יש כאלה שעושים כך בגלל שזה קשור ליפו, ויפו גם כן בספק אולי יקראו בחמשה עשר וכו' [אף שאנו לא סוברים כן וכמו שהרחבתי בס"ד בש"ע המקוצר]. אבל המקום הבטוח שקוראים בחמשה עשר זו ירושלים. עכשיו, יש את ירושלים החדשה, וכל פעם בונים ומוסיפים שכונות ועוד שכונות, ונתקיים בנו מה שנאמר עוד אבנך ונבנית, בונים ומוסיפים, ובכל פעם שנבנית שכונה חדשה בירושלים יש מבוכה, האם צריכים לקרוא בחמשה עשר או בארבעה עשר. במשך השנים השכונות התקרבו, והבתים רצופים, ובסופו של דבר יש קשר, ולכן החשיבו את הכל כעיר אחת עם ירושלים. אבל היום בשכונת רמות, ופעם היתה השאלה גם על עין כרם איפה שבת חולים הדסה, ובגבעת שאול ב' גם היתה בעיה בשנים הראשונות, אבל במשך הזמן בנו והכל נהיה רצוף א"כ כבר אין בזה שאלה. היתה גם שאלה על רמת שלמה. היום בעיקר השאלה היא על רמות. שכונת רמות היא צפונית, ויש מרחק מירושלים ושכונותיה. א"כ צריך לברר מה ההלכה לדין.

ישנה הלכה, כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. שואלת הגמ' במגילה ב ע"ב, עד כמה. ומתרכת, עד מיל. כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו. מה פירוש כל הסמוך לו, וכי יש סמוך שהוא לא נראה, אומרת הגמרא כן, יש סמוך ולא נראה ויש נראה ולא סמוך. סמוך ולא נראה, כגון שהעיר יושבת בנחל, במקום נמוך,

עיר אחרת כמובן שלא תימשך אחר העיר השניה, אם זה מושב נפרד ליד ירושלים נצטרך לדון אם נחשב נראה או סמוך, אבל פה מדברים על שכונה שהיא בתוך ירושלים. ענין העירוב של ירושלים שמקיף גם אותה, הוא רק סימן שמחשיבים אותה כחלק מהעיר, והרי לא רק לגבי עירוב אלא גם לגבי מיסים וארנוניות וכל העניינים של ירושלים הם נחשבים כתושבי ירושלים, א"כ איך אפשר לדון על השכונה הזאת כאילו היא דבר נפרד מירושלים? פה ודאי שהיא נחשבת בתוך ירושלים. א"כ מבחינה זאת ברור שאין לדון את השכונה כדבר נפרד, והעירוב הוא רק סימן. גם אם נגיד שדיני עירובין שונים מהלכות מגילה, אבל עצם זה שמכלילים אותם בתוך העירוב של ירושלים, הדבר מראה שמתחשבים בהם כמו בירושלים עצמה. זה דבר אחד.

דבר שני, רבינו חננאל שדבריו דברי קבלה כותב מפורש, שהדין של נראה זה אפילו רחוק יותר מאלפיים אמה. הוא כותב על הגמ' במגילה דף ב עמוד שני, **וכל הסמוך למדינה כמדינה היא...** וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך, ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריה. וזה שיעור המיל. ואח"כ בדף ג' עמ' ב' הוא כותב מפורש, **סמוך בזה השיעור אע"פ שלא נראה עמו כגון שיושבת בנחל. או נראה עמו כגון שיושבת בראש ההר, אע"פ שאינו סמוך כשיעור מיל, אלא יותר מזה, נדון ככרך.**

אלא מאי, ביביע אומר הביא הלכות גדולות, ופה יש קצת הפתעה אבל אולי נקדים. המשנה ברורה אומר, שהעיקר כדעת הראשונים הסוברים שנראה היינו אפילו רחוק יותר מאלפיים אמה, כפי שנראה שכן פסק מרן בשו"ע. אבל ביביע אומר

העירוב, כי דין עירוב לחוד ודין מגילה לחוד ואין הדינים קשורים אחד לשני. דהיינו, מה ששכונת רמות מוקפת בעירוב הכללי של ירושלים, לא פותר את הבעיה. והם טוענים עוד כמה טענות.

בשו"ת יביע אומר מביא את זה בחלק שביעי סימן נ"ח, ואומר שאפילו יסדרו בהם חוטי העירוב של העיר עד לאחר שכונות אלו, לא מועיל להם לחושבם כעיר ירושלים לענין קריאת המגילה. והוא טוען עוד כמה טענות, ראשית שלפי הרמב"ם ומרן לא עוזר העירוב של צורת הפתח לרשות הרבים, ובפרט שיש שם פרצות יותר מעשר אמות. חוץ מזה הוא טוען, שכונת רמות עשו עירוב לעצמם המקיף את שכונתם בלבד. דהיינו הם לא רצו לסמוך על העירוב הכללי של ירושלים כי יש בו כל מיני קולות, לכן הם עשו עירוב לשכונה בנפרד. הרי שהוציאו עצמם מכלל העירוב של העיר. ומביא עוד כמה טענות. גם במנחת יצחק טוען, הרי אם אתה מדבר על עירוב, נאמר שע"י חוטי הטלפון יכולים להגיע אפילו עד תל אביב, אם כן כל האזור הזה מירושלים עד תל אביב כולנו נקרא בחמשה עשר. ובקריינא דאגרתא טען עוד יותר ואומר, מה יהיה אם נעשה עירוב על כל ארץ ישראל, לכאורה לפי"ז נחשיב את כל ארץ ישראל בתוך ירושלים. וכי נקרא את המגילה בחמשה עשר? זו הטענה שלהם.

אני חושב לענ"ד, שצריכים להסביר פה את הנקודה. העירוב פה הוא לא סיבה, הוא רק סימן. כי בעצם צריך להבין, עניין התקנה של מרדכי ובית דינו, מדינה ומדינה ועיר ועיר, היינו שכל כרך מושך גם את הסביבה שלו. כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך, בא להגיד שאם אתה מדבר על

שאפילו אם יש יותר ממרחק מיל הוא נידון ככרך. והמעין בהלכות גדולות יראה שבהמשך הוא מביא את המאמר.

בכל אופן, נראה לפי עניות דעתי, שבשכונת רמות צריכים לקרות בחמשה עשר, ולא בארבעה עשר. בארבעה עשר הם פטורים מן הקריאה. ועיקר הסברא היא, ששכונה בתוך ירושלם לא נדונית כמו עיר שעל יד ירושלם, אלא כחלק מירושלם. היא מקושרת לירושלם בכל הדברים. גם מצד נראה, יש בכלל הטוענים שאפשר לראותה גם מהעיר העתיקה. כנראה שהם לא מחשיבים את ההרים ואת הבתים שמסתירים, אבל בעצם אפשר לראות את החומה.

[ובעצם אולי אפשר להוסיף פה עוד נקודה, שלמעשה הרי בית המקדש והר הבית היו יותר גבוהים. גם אם מהעיר העתיקה היום לא רואים את שכונת רמות, אבל זה בגלל שהיום הר הבית הוא נמוך. הרדב"ז כותב בשו"ת חלק ב' סימן תרל"ה, שמה שהוא נמוך היום זה מפני שהגויים ערו ערו עד היסוד בה, חפרו וחפרו. יש סיפור שהגויים עשו שם אשפה, כמו שכתב בספר בניהו על קידושין דף ס"ט. אבל מצד העיר, המקום של הר הבית הוא יותר גבוה. הוא מהמקומות הגבוהים ובטח שיכולים לראות. אמנם הסברא נותנת שדנים לפי המציאות של עכשיו. ולעיתים לבא בקרוב במהרה בימינו שיבנה ביהמ"ק במרום ההרים, נזכה ונחיה ונראה כיצד]

כמדומני שהיום רוב ככל הפוסקים פסקו לקרוא בט"ו, חוץ מהספרדים בחלקם.

בתשובה לשאלה מהקהל, מהיכן רואים: כיון שהעירו את הנקודה הזאת נעמוד גם עליה. יש ויכוח מה נקרא נראה, האם פירוש לעמוד על מקומות גבוהים

כותב, נכון שיש ראשונים הסוברים כך, אבל יש כמה ראשונים אחרים שסוברים אחרת, לא נכנס לכל הפרטים, בכללם הוא מציין את הר"ן [אף שהמשנ"ב ראה אותו. דרך אגב, השתילי זיתים השמיט את הפר"ח, אף שדרכו להביאו. א"כ גם הוא נוקט כהמשנ"ב]. אבל מי שיראה בר"ן, הוא בכלל לא פסק כך. הר"ן מביא שתי דעות, הוא לא החליט מי צודק, הוא רק הביא את הדעה הזאת, והב"י למד מדעה זו. ויותר מכך, הוא מביא בס' נ"ט את בעל הלכות גדולות, וכותב כך, **ואי איכא כרכא דמוקף חומה מימות יהושע בן נון ואית ליה רוסתקי דמרחקין מן ההוא כרכא עד מילא, כבני כרכא דמו וקרו בחמיסר. אבל ודאי אי מרחקין טפי מן מילא קרו בארבעה עשר**. דהיינו, אם יש רוסתקי, רחבה כמין שוק. מדייק ביביע אומר, מפה רואים שבעל הלכות גדולות סובר כמו הרמב"ם, כי הרי הוא כתב שיהיה שיעור מיל, א"כ יוצא שלגבי סמוך השיעור הוא מיל וכך גם לגבי נראה. כך הוא כותב, **משמע שפוסק כדברי הרמב"ם, שאפילו בנראה אם רחוק יותר ממיל אינו נידון ככרך וקורין בארבעה עשר**. מישוהו יכול להסביר לי מה כתוב פה? מישוהו מבין את ההוכחה? איך אפשר להבין את ההוכחה הזאת, הרי בעל הלכות גדולות מדבר על סמוך ולא על נראה, א"כ איך הוא מדייק שאותו דבר גם בנראה צריך להיות אותו דין של מיל. אתם שומעים? הדבר פשוט כואב לי.

ובהחלט יכול להיות שבעל הלכות גדולות סובר הפוך, והוא רק מפרש כמה סמוך לו על דין סמוך, שזה אלפיים אמה, על הרישא. אבל על דין נראה עמו, בהחלט יכול להיות שהוא סובר כמו כל הראשונים, הרשב"א והריטב"א והמאירי ועוד הרבה,

מהעיר העתיקה, אלא גם מהשכונות החדשות כי הכל נחשב ירושלם, בוודאי שאין בעיה.

יש עוד דבר לצרף פה, יש בכלל שאלה איך למדוד? אם המרחק הוא בחבל, או מרחק אוירי. כשאומרים נראה, לא פירושו למדוד בקרקעית, בהליכה. כף החיים אומר שאלפיים אמה הם לא לפי הליכה שלנו, כי היום שהתחדש מסילות הברזל, זה בזמנו, או היום שיש מכונות, השיעור של אלפיים אמה גדל. אם כן צריכים לשער לפי שיעור שמונה עשרה דקות. הילוך מיל הכי פחות הוא שמונה עשרה דקות. יש אומרים 22.5 דקות ויש אומרים 24 דקות. אם שיעור הילוך מיל הוא שמונה עשרה דקות, ממילא השיעור הוא לפי כמה מכונית נוסעת בשיעור הזה. לכן לפי שיטת כף החיים וגם נחל אשכול, בזמנינו השיעור גדל.

תירוץ לשאלה איך רואים שיש סימן מתחת לחוטמו של תינוק עוד בחדשי ההריון- היפך המדרש שמלאך סוטר

רציתי לדבר על נושא שדיברנו בעבר, אבל אני רואה שהזמן ממש לא מספיק, לכן אגיד לכם ממש בתמצית, אולי בפעם אחרת נדבר על זה.

דיברנו על עניין המלאך שמכה את התינוק, סוטר על פיו. היתה שאלה מעניינת, ובזכות החברים משתתפי השיעור, הנושא התלבן. דיברנו, וגם עכשיו נאמר ממש בר"ת, ואם יעזור ה' נרחיב על זה, כי יש פה דברים חדשים אבל כעת נגיד ממש על קצה המזלג. הבאנו מדרש שמביא רבינו בחיי, ובעצם היסוד הוא מהגמרא בנדה, שהמלאך מלמד את התינוק את כל התורה כולה ואח"כ סוטר על פיו

ולראות, או שצריך לראות מגובה הקרקע. הרב טיקוצינסקי בספר עיר הקודש והמקדש כותב, צריכים לראות מהשטח של הקרקע, כי אם נאמר שדין נראה הוא שאפשר לראות גם מהמגדלים, אז מה יהיה אם המגדל יחרב? אם כן נתת דברך לשיעורין. שאם יבנו בזמן מן הזמנים מגדל גבוה בתוך הכרך, הרי יתאפשר לראות דרכו את הכפר גם במרחק גדול מאד, וזה ודאי לא ניתן להיאמר שישתנה דין הנראה עמו לפי שינוי גובה מגדלי העיר וחומותיה. ולכן הוא אומר שכשמדברים על נראה, צריך לראות מהקרקע.

אבל אני פשוט לא מבין למה, מדוע שלא נבדוק מהחלונות, מהאמצע? אל תעלה על הגגות אבל לפחות מהחלונות שבקומה שניה. בית ועליה, לפחות שתי קומות. זו המדידה שצריכה להיות. למה מהקרקע? לכן אני חושב שצריך למדוד בשיעור ממוצע. לא מקרקע הרצפה ולא ממגדלים, אלא לפי בתים רגילים, לפחות בית ועליה, דהיינו שתי קומות.

בני הרב שלמה נר"ו גר ברמות. ביום חמישי הוא התקשר ואמר שהלך ובדק, התאמץ והסתובב בעיר העתיקה ואומר לא ראינו את רמות, היא לא נמצאת. וגם אם תמצי לומר שיש מקום מסוים שבו רואים, אבל ברוב המקומות לא רואים. הוא אמר אני פוחד, מה נעשה עכשיו בפורים? מתי נקרא מגילה? אמרתי לו, כל זה בגלל שהלכו למדוד מהקרקע. אני מסכים שלא למדוד מהמקומות הגבוהים, אבל מהבתים מקומה שניה, אפשר למדוד. והפוך, זו ההסתכלות הרגילה. ובאופן כזה ודאי שהיא נראית. וכל זה לפי האומרים למדוד מהעיר העתיקה, אבל לפי כף החיים שאומר שהמדידה היא בכלל לא

ושוכח כל מה שלמד. יש כאלה האומרים, שהשקע שנמצא בשפה העליונה הוא על ידי ההכאה של המלאך, בעבר שמעתי משהוא שאומר כך, ומשהוא שאומר שזה סתם דברים בטלים. מצד אחד הרי יש בספר סדר יצירת הולד, שם כתוב מפורש שהוא מכה אותו מתחת חוטמו, אבל החברים פה הביאו תמונות אולטרה-סאונד של עופרים בחדש שלישי, שכבר יש להם את השקע הזה. אח"כ הסתכלתי בספר המהפך, גם שם יש תמונה כזאת, רואים תינוק בשבועות הראשונים ויש לו את השקע. א"כ איך מתרצים את השאלה הזאת.

בסייעתא דשמיא יש לי שלשה תירוצים על השאלה, אינני יודע אם אוכל להגיד לכם את כל התירוצים, אבל אומר לכם תירוץ אחד, שיש בו דבר מוסרי, אבל יכול להיות שזה גם אמת. יש הרבה דברים שאומרים לגביהם, השתנו הטבעים. למשל כתוב בגמרא, יולדת לשבעה יולדת למקוטעין, יולדת לתשעה לא יולדת למקוטעים. דהיינו, כשתינוק נולד בחדש שביעי הוא בר קיימא, לפני כן הוא לא בר קיימא. והכלל הוא, שבשבעה, לא חייבים שבעה מלאים, יכול להיות ששה חדשים ויום אחד והוא יתקיים. אבל תשעה, צריך להיות תשעה חדשים מלאים. על זה כתוב בספרים, השתנו הטבעים, ובזמנינו זה לא כך. ולא רק בזמנינו אלא כבר כמה דורות. ועוד כמה וכמה דברים שאומרים עליהם השתנו הטבעים. למשל כתוב, שתינוק זכר נולד כשפניו כלפי למטה, ונקיבה פניה למעלה. בזמנינו זה לא כך. כתוב זאת בשו"ת טוב טעם ודעת וכן החזו"א ביורה דעה סימן ה', שבזמננו הדבר השתנה, דהיינו שהיום הדבר לא קבוע, וזה לאו דוקא שתינוק הנולד עם פנים כלפי מטה

הוא זכר, וכלפי מעלה היא נקבה. והרי זה כך מימות עולם, כבר אצל פרעה כתוב, אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא תחיון, סימן גדול נתן להן, תראו איך פניו של התינוק. וזה היה סימן מובהק, וחז"ל אומרים זאת והדבר מוזכר בכמה מקומות, אבל המציאות השתנתה. עוד דבר שהשתנה, כתוב בגמ' וברמב"ם ובשו"ע, מי שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית, היום אין דבר כזה. שאלתי מוהלים מומחים, אין היום מושג של נולד מהול. עד לפני ארבע מאות שנה זה היה. בספר פחד יצחק כותב שראה הרבה מקרים שהתינוק נולד מהול ממש, אין לו שום ערלה. היום יש חצי מהול, למחצה לשליש ולרביע. א"כ רואים שדברים השתנו. זה שהשתנתה המציאות ואין תינוק שנולד מהול אפשר להבין, כי כדי להיוולד מהול צריך להיות צדיק, צדיקים נולדו מהולים, וכנראה לצערנו ירדו הדורות. גם הדבר שזכר נולד כשפניו למטה ונקבה כשפניה למטה, גם בזה העולם השתנה. היום הרי יש שויון זכויות בעולם, בעוונותינו הרבים. התרבות התהפכה, השתגעו כל הגוים וכל אלה שנמשכים אחריהם, אם כן ממילא השתנה גם הדבר הזה, כי הדעות של העולם השתנו.

אותו הדבר גם בנושא התינוק, בדורות הראשונים המלאך היה מלמד אותו תורה כל התשעה חדשים, כל בוקר לוקח אותו לגן עדן, וכל לילה לוקח אותו לגיהנם, ומראה לו. היום בזמנינו, כנראה כבר בבטן לא רוצים ללמוד, המלאך מתחיל ללמד אותו יום יומיים, פעם אחת הראה לו גן עדן פעם אחת הראה לו גיהנם, והוא רואה שהוא לא רוצה, טראה, נותן לו מכה וגמר איתו. אם משהוא יביא לי תמונה מהדורות ההם שהשקע הוא כך,

יהיה שייך לדון בזה, אבל כיום כנראה שהטבע השתנה. זו תשובה אחת. דהיינו, אם מצאנו כמה דברים שהשתנו, גם זה יכול להיות שהשתנה.

[המשך הברור בשיעור מוצש"ק כי תשא התש"ע]

ה'ב"ה יזכנו. אנחנו לצערינו במצב לא טוב, אני לא קורא עיתונים לכן אני לא יודע. אתם יודעים מה זה עיתונים? מספרים על הגר"ח מברסק שפעם אחת היתה אסיפה של רבנים, ולא נתנו לאף אחד להיכנס. כל העיתונאים נשארו צובאים מבחוץ. אח"כ עיתונאי אחד בא לרב ואמר לו, מה דיברו, מה סוכם באסיפה? אמר לו, מאיפה אני יודע? עוד לא קראתי בעיתון. יש עיתונים מלאים שקר מתחילתם ועד סופם, לכן אני לא קורא ולא יודע, אבל כל העולם יודע מה שקורה לצערינו. אנחנו בחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, והיא שעמדה

לאבותינו שבכל דור עומדים עלינו, יש היום המן חדש, בפרס. קם, וח"ו רוצה להשמיד. כשאומרים ארור המן צריכים לכוין עליו. אבל צריך לדעת שבעצם זה לא הוא, הקב"ה רק משתמש בו, זו רצועת מרדות לישראל. כל האיומים הם רק כדי לעורר אותנו כדי שנתקן את מעשינו. יהי רצון שהקב"ה יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

בשבוע הבא ליל פורים כנראה לא יהיה שיעור. אילו היינו בשכונת רמות היה אפשר לעשות שיעור, כי כפי שדיברנו אצלם פורים הוא בט"ו.

הודעה לציבור: במוצש"ק הבא פרשת ואתה תצוה - ליל פורים, לא יתקיים שיעור. השיעור הבא יתקיים בעה"ת במוצש"ק פרשת כי תשא.

השיעור השבועי – כי תשא, פרה

מפתח נושאים:

- ◆ בביאור גדר מחמצת וחיוב כרת עליה
- ◆ יש להימנע מאכילת עוגיות יין בפסח
- ◆ מקור בזוה"ק למה שהנשים אומרות, שמי שאינה זהירה במצות לא תשלים שנתה
- ◆ אשה בשתיית יין הבדלה - ע"פ הדין וע"פ הסוד, ונפק"מ לדינא
- ◆ המשך ביאור עניין המלאך שסוטר את התינוק על פיו
- ◆ ארבע פרשיות מה טעם בקריאתן אם אינן למעשה כיום
- ◆ שכחו לקרוא פרשת פרה, האם יש לה תשלומין לשבת אחרת. גרסתינו ברמב"ם ונפק"מ בזה
- ◆ רבי בנימין הלוי בעל חמדת ימים בתוכחות מוסר לד' פרשיות
- ◆ מדוע אצלנו לא נהגו שנישואי הילדים יהיו לפי הסדר, ותוכחת מבעל חמ"י לבנים המאחרים להינשא

בביאור גדר מחמצת וחיוב כרת עליה

שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום. יש מצוה לעסוק בעניינים של החג, מהרבה סיבות. בזמן חז"ל היו דורשים בציבור בהלכות אלו, ולומדים את ההלכות. היום בד"כ זה לא כ"כ מצוי. ואפילו שדורשים דרשות בשבת הגדול, יש כאלו שדורשים רק בדברי הגדה או בדברי פלפולים. בגלל שההלכות היום כתובות בספרים, כל אדם יכול ללמוד את ההלכות מהספר, לא צריך לשמוע את זה מהרב. זה לא תורה שבע"פ, זו גם תורה שבכתב. יש הרבה פרטים. מה שכן, יש דברים שמתחדשים כפעם בפעם, דברים שלא היו בדורות שעברו ולא כתובים בספרים, או אפילו שמתחדשים מדי שנה בשנה, ואלו דברים שצריכים לברר אותם. אני חושב שגם הרב משה שליט"א יעבור בשיעור המקדים לעץ חיים בענייני פסח. שיהיה מענינא דיומא.

כידוע, יש שלשה סוגי חמץ. חמץ, שאור

ומחמצת. על חמץ יש חיוב כרת המפורש בתורה, כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל. שאור, זה הדבר המחמץ, דהיינו לא שהבצק תפח ונהיו בו הסימנים של חמץ, אלא זה דבר שמחמץ, יש שקוראים לזה חמירא. יש נוסחאות שאומרים כל חמירא וחמיעא, חמיעא זה חמץ וחמירא זה שאור. בל"ע נקרא כמירה, הלשונות קרובות אחת לשניה. יכול להיות שהוא יותר מחמץ ויכול להיות פחות. ידוע שבית שמאי אומרים במסכת ביצה שיש חילוק בשיעורים בין חמץ לשאור, שאור בכזית וחמץ בככותבת. דהיינו שהשאור יותר חמור בשיעור. אבל ההלכה כבית הלל, ואיסור חמץ ואיסור השאור אחד הוא, שיעורן שווה. ויותר מכך, יש צד לומר שהשאור יותר קל, כי הוא לא ראוי לאכילה.

יש דבר שלישי שהוא מחמצת. כל מחמצת לא תאכלו, זה הפסוק האחרון בסוף פרשת החדש שנקרא בע"ה בשבת הבאה. ויש פסוק לפני כן, כי כל אוכל מחמצת

ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל. א"כ יש שני סוגי מחמצת. בדרך כלל מחמצת זה תערובת חמץ, כמו שחז"ל אומרים שיכר המדי וכותח הבבלי, דברים שמערבבים בהם תערובת של חמץ. זו דרגא אחת. אבל יש עוד סוג של מחמצת. כי התורה מחלקת, יש מחמצת שחייבים עליה כרת, ויש מחמצת שחייבים עליה בלאו. אולי היינו אומרים שההבדל אם יש בזה כזית בכדי אכילת פרס או אין כזית בכדי אכילת פרס, בכל אופן ברמב"ם איך שהכסף משנה מפרש אותו, אפילו מחמצת שיש בה שיעור של כזית בכא"פ, אין בזה כרת אלא רק מלקות. וזה הפסוק שאומר כל מחמצת לא תאכלו. זה איסור דאורייתא ולוקה עליו שלשים ותשע מלקיות. אם הוא יאכל פחות מהשיעור הזה, אמנם זה איסור מהתורה כי אנחנו פוסקים שחצי שיעור אסור מן התורה, אבל אין על זה עונש כרת ואפילו לא מלקות, אלא מכת מרדות. יש לזה גדרים אחרים. בכל אופן זה יותר קל.

אבל יש מחמצת שכתוב בתורה שחייבים עליה כרת, והשאלה במה מדברים. יש בזה כמה וכמה פירושים בדברי חז"ל. יש פירוש שהמחמצת שכתוב שחייבים עליה כרת, זה השאור. דהיינו, לשאור יש שתי שמות, פעם קוראים לו שאור ופעם מחמצת, אבל זה אותו דבר. לא מדובר על תערובת חמץ, אלא על שאור. מחמצת זה שהיא מחמיצה אחרים, וזה גם השאור. ונכון שכבר כתוב בתורה לא יראה לך שאור, אבל העונש לא כתוב. על זה בא הפסוק כי כל אוכל מחמצת ונכרתה, לחדש, הייתי אומר אולי לא יהיה חייב על זה כרת, קמשמע לן שכן חייב. מסברא היה אפשר להגיד שעל שאור לא יהיה חייב כרת. יש הטוענים הפוך, שפשיטא שחייב כרת, כי אם על

דבר שהחמיץ לבד, השארת את הבצק ולבד הוא החמיץ התורה מחייבת כרת, ק"ו אם שמת בזה שאור שזו החמצה חזקה, ודאי שיתחייב כרת. אבל בלשון הגמרא כתוב שנתחמץ על ידי דבר אחר. לכן הם מפרשים שאין הכוונה על ידי שאור, לא שעל ידי החמירא, הבצק החמוץ מאד הזה, הוא שהחמיץ אותו. וכך תוספות מביאים בפסחים דף כ"ח עמ' ב', בשם הריב"א אחד מבעלי התוספות, פירוש מחדש. אבל כל הפוסקים, כמעט כולם, מביאים את זה הלכה למעשה. ישנה החמצה שאינה על ידי חמשת מיני דגן, אלא ע"י שמרי יין, וזה נקרא החמצה על ידי דבר אחר. כך לשון התוספות, מחמת דבר אחר, פירש ריב"א מחמת דבר אחר דלאו מינו, דע"י שאור מיקרי חמץ טפי משנתחמץ מאליו וכו' אלא כגון שנתחמץ על ידי שמרי יין, שמייבשין השמרים בתנור כאשר עושין בארץ אשכנז וכו'. אם כן יוצא לפי דבריהם שמחמצת זה דבר שמחמיץ, אבל לא מכח דבר שהוא מחמשת מיני דגן, אלא מכח החמצה של דברים אחרים. הבצק החמיץ מכח שמרים של יין, ובסופו של דבר השגת את אותה תוצאה. והדבר מובא להלכה, כל האחרונים מביאים זאת, חוץ מחוק יעקב בסימן ט"ו שמשום מה נראה שחולק על זה, אבל הוא לא הזכיר את דברי התוספות ולכן כל האחרונים משיגים עליו, ולמעשה כולם פוסקים שהחמצה שעל ידי דבר אחר, נחשב איסור כרת, ועל זה כתוב בתורה, כי כל אוכל מחמצת ונכרתה.

יש להימנע מאכילת עוגיות יין בפסח

מפה יצא כל הנידון בשנים האחרונות, על הנושא של עוגיות פפושדו. עושים אותם על ידי מי פירות, ומי פירות אינם מחמיצים. אנחנו פוסקים, שעיסה

שזה ילך בשוק, הם שמים בתוך זה חומרים כימיים שעושים התפחה. במלים אחרות, הם משיגים את ההחמצה בלי חמץ, ועל פי דברי התוספות זה ממש חיוב כרת רח"ל.

לכן צריכים לדעת, לא להיכנס לשאלה הזאת, למרות שיש כאלו שמתירים. אני חושב שהסיבה העיקרית שבעבר לא ידעו בכלל מהבעיה הזאת, כי לא ידעו מהחמרים האלה, אבל לא ניכנס לנקודה הזאת. אני חושב שלא ידעו ולא התייחסו לחומרת העניין הזה כבר עשרות שנים. בכל אופן, חוץ ממה שיש בעיות אחרות בעניינים של כשרות שם, לפי מה ששמעתי, אבל מבחינתנו הבעיה העיקרית היא זאת. בכל אופן גם אם יש צדדים להקל, שאף אחד לא יכניס עצמו לשאלה זו, כי ישראל קדושים הם ונוהגים חומרות בכל דיני הפסח, ובפרט אנחנו שמחמירים בחוזר וניעור, וכידוע שאפילו אצל הספרדים מרן פוסק שלא אומרים חוזר וניעור, אבל מי שיראה בכף החיים שבהרבה ארצות של ספרדים נהגו להחמיר בזה. האשכנזים ודאי מחמירים על חוזר וניעור, וגם הרבה ספרדים החמירו בחוזר וניעור. ולדידן ודאי, מהרי"ץ כותב בשו"ת פעולת צדיק, מי יערב ליבו לפרוץ גדרן של ראשונים שהחמירו בדבר הזה. ואם בדברים של חשש תערובת של משהו אנחנו מחמירים לאסור, ק"ו בדבר שיש בו ממש איסור ח"ו. ממש איסור כרת. זה לא לאו ולא חומרות, זו שאלה גדולה של כרת. ולכן שומר נפשו ירחק מזה.

אם נסכם את הנושא של מחמצת, יש כמה וכמה פירושים במלה מחמצת. הפירוש בפשטות זה תערובת חמץ. יש פירוש שמחמצת זה השאור. שאור בעצמו נקרא בתורה מחמצת, יש שני שמות למלה

שנלושה במי פירות אינה מחמיצה ולא רק שאין בזה כרת ולא לאו, אלא אפילו שזה מותר, כשיטת הגאונים והרמב"ם. אנחנו לא פוסקים כמו האשכנזים שסוברים שיש חשש במי פירות, זה לא חמור אבל בכל זאת זה אסור. אנחנו פוסקים שמותר, כי מי פירות אינם מחמיצים. לא משום שאבותינו נהגו כך בתימן, כי הם משום מה לא עשו מצה עשירה אף פעם. יש כאלו שדנו מה אבותינו פסקו לגבי מצה עשירה, האם מותר או אסור, אבל מצה עשירה לא עשו בפועל. לא היה. לא רק בפסח, אלא כל השנה לא עשו ולא אכלו עוגות וכל מיני דברי מתיקה, כך שזו לא ראייה שבפסח הם סברו שהדבר אסור, ממילא אי אפשר לבוא מכח מנהג. נשאר מה שכתב מרן בשלחן ערוך וגם מהרי"ץ נקט בפשיטות, שמי פירות אינם מחמיצים, וכן השתילי זיתים. כך שהלכה למעשה, נכון שמצה עשירה לא היה נהוג בתימן, אבל לא רק בפסח ומצד איסור חמץ, אלא כל ימות השנה. לפי צורת האכילה והדרכים שלהם, לא היה מקובל לאכול דברים מתוקים. והעיקר להלכה שזה מותר.

אבל בעוגיות פפושדו, וכל העוגיות החדשות האלה, גטניו, וכו' [אינני יודע אם השם עדיין קיים, אבל זה לא מחייב, כי זה השם של בעל הבית והוא קורא אותם על שמו], בכל אלו, על פי התוספות וכל האחרונים יש שאלה חמורה מאד. למרות שמצד מי פירות לבד אין בעיה כיון שעושים את זה רק עם יין, ואם יש השגחה טובה שזו עוד שאלה אחרת, אם יש השגחה שלא מעורב שם טיפת מים, צריך להיות מותר. אבל היום בייצור שלהם, שמים גם חומרים כימיים שעושים התפחה. היום השתכללו, יודעים כל מיני חכמות, וכדי להשיג תוצאה טובה, כדי

כי זו היתה העבודה שלהן. אבל בפסח היו בוחרים רק את הנשים הכי צדיקות, והכי זריזות. שיש להם בטבע גם שהם זריזות וגם שהם מקפידות. אבל יש קבלה אצלנו, אצל הנשים שלנו, שח"ו מי שלא נזהרת בחמץ בפסח, תמות עוד באותה שנה. ממילא הן ממש עסקו בחרדת קודש, היו מפחדות, ומאמינות באמונה שלימה, שאם ח"ו לא יזהרו, יהיה אסון ולא תשלים שנתה. זה היה ממש פחד. אני בעצמי עוד ראיתי את זה. אני זוכר את אמא שלי, שאמרתי לה, למה לא תעשי מצות כמו שהיית רגילה בתימן? היא נבהלה, אמרה "ברוך עמי מצרים". פחד ממש. עכשיו ברוך השם יש כבר מצות מוכנות, למה שאני אקח את האחריות על עצמי? אבל שלא יחשבו שסתם הפחידו אותן, אלא הדבר מבוסס על פי הזוהר הזה. אני חושב שמפה המקור.

אשה בשתיית יין הבדלה - ע"פ הדין וע"פ הסוד, ונפק"מ לדינא

בהבדלה הרי נשים נוהגות לא לשתות מהיין. מפחידים אותם, אומרים אשה שתשתה יקרה לה כל מיני, יצמח לה זקן, לא תוכל להוליד, כל מיני שמועות. כנראה אמרו להן כך רק כדי להפחיד אותן. אני חושב שלדברים האלו אין מקור. אבל פה יש מקור. הדבר הזה כנראה יש לו יסוד.

בתשובה לשאלה מהקהל: מותר לאשה לשתות מההבדלה. אם אתה שואל על פי הדין, מצד הדין אין איסור. על פי הקבלה, על פי הסוד, וזה גם מובא ע"י מההרי"ץ בעץ חיים, נשים נוהגות לא לשתות. יש בזה ענין עמוק ע"פ הקבלה, בגלל שחוה רצתה להיבדל מאדה"ר, נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש. בעל

שאור. ועוד פירוש למילה מחמצת, שהתחמץ על ידי דבר אחר.

יש עוד פירוש, שמחמצת זה דבר שהתחמץ מאליו.

יש עוד פירוש על פי הזוהר הקדוש, מחמצת זה מורכב משני מילים, חמץ מת. דהיינו, על פי הזוהר מחמצת זה אותו דבר כמו חמץ, רק שבמילה מחמצת כתוב את האות הראשונה והאות האחרונה שזה מת. נקרא לכם את הלשון, אותיות מחכימות, כתוב כך, סוד החמץ הוא מס"מ כנגד היצר הרע, מחמצת אותיות חמץ מת, שכל מי שאוכל חמץ בפסח ח"ו מיתה קודמתו. כך הלשון בספר אור תורה כתב יד, אבל המקור הוא בזוהר, כתוב שם, מה זה חמץ ומה זה מחמצת? חמץ זה לשון זכר, מחמצת זה לשון נקיבה. החמץ זה ס"מ, מחמצת זה המקביל לו נוקבא, לא נזכיר את השם שלה, בפרט שעכשיו לילה. רגליה יורדות מות ברישא וסופא דתיבה תשכח לה, בגין דא מאן דאכיל חמץ בפסח איהי אקדמיה לה מיתה, למינדע דמיתו בעלמא דין ועלמא דאתי, דכתיב ונכרתה הנפש ההיא. זו המילה מחמצת. בעצם זה אותו דבר כמו חמץ, רק שפה אומרים מה גורם לו את המות, זו הבת זוג של הס"מ.

מקור בזוה"ק למה שהנשים אומרות, שמי שאינה זהירה במצות לא תשלים שנתה

אתם יודעים, בדורות שעברו אצלנו, בענין של המצות עסקו בד"כ הנשים, אבל בדור שלנו זה כמעט לא מציאות, לצערנו. היום, כיון שהיראת שמים ירדה פלאים, אי אפשר למסור את זה. בדורות שעברו הנשים הם שעשו, ובעצם הרי כל השנה הם אפו, וממילא בפסח זה נמשך,

על השקע שיש בשפה העליונה האם הוא נעשה ע"י המלאך בצאת התינוק לאויר העולם, אני רואה שהביאו לי פה תמונות של עוברים במעי אימן, פה יש בחדש השישי, ופה מישהו הביא תמונות של חדש שלישי, בהם רואים שכבר בחדשים הראשונים יש את השקע הזה. רציתי להסביר את הנושא.

בשו"ת של הגאון ר' שלמה קלוגר, כותב על אודות רשע אחד שהיה מתלוצץ על דברי חז"ל. הרי חז"ל אומרים וזה כתוב בגמרא בפרק המפלת, שזכר נולד כשפניו כלפי מטה, והנקבה כשהפניה כלפי מעלה. זה כדרך תשמישו וזה כדרך תשמישו. בשמות רבה כתוב דבר אחר, הזכר כלפי מטה כי הוא מביט כלפי מטה, כלפי האדמה שמשם הוא נוצר. והנקבה נוצרה מהצלע, לכן היא מסתכלת כלפי מעלה. בכל אופן הוא כותב שרשע אחד היה מתלוצץ על דברי חז"ל, כי בימינו זה לא כך. והוא אומר עליו, ימח שמו וזכרו. כי הוא טוען שהשתנו הטבעים בהרבה דברים וגם פה השתנה. כמו שהבאנו בשיעור שעבר, למשל על מה שחז"ל אמרו יולדת לשבעה יולדת למקוטעים, יולדת לתשעה לא יולדת למקוטעים. דהיינו, אם ההריון נכנס יום אחד לחדש שביעי, הרי שהוא בר קיימא ולא חייב שיהיו שבעה חדשים מלאים, אלא אפילו יום אחד שנכנס לחדש שביעי, אם הוא נולד הוא בר קיימא. החדש השמיני בזמן חז"ל לא נחשב בר קיימא, כי לא היה אינקובטורים, ולא היתה אפשרות להחזיק את התינוק, ממילא בחדש השמיני יש לו דין מוקצה בשבת וכאבן שאין לה הופכין, ואסור ליגוע בו בשבת. כל זה בזמנם. אבל בזמננו שהוא חי, יכולים להחיותו על ידי תיבה חמה שמחזיקה אותו, הוא יכול

הבית יעקב כתב על פי סוד גדול, שלא ליתן לנשים מכוס של ההבדלה, עי"ש ועיין של"ה. לכן נהגו לא לתת להן.

אבל פה יש נפקא מינא, וברצוני להעמיד את הדברים על דיוקם. יש ענין על פי הסוד. מה שמפחידים אותם, אולי יש להם כוונה טובה, אבל צריכים לדעת שכנראה זה לא נכון, אבל יש לפעמים מצבים שאשה חייבת לעשות הבדלה, אין לה איש שיעשה לה הבדלה, ממילא אם היא תפחד לעשות, יצא שבסוף היא לא תעשה, ולא תצא ידי חובת הבדלה. לפי שיטת הרמב"ם, חיוב הבדלה לנשים, הוא מן התורה כמו אנשים. דהיינו, כמו שקידוש הוא חיוב מן התורה, לפי הרמב"ם גם הבדלה זה חיוב מן התורה, וממילא גם נשים חייבות. אם כן היא חייבת לעשות הבדלה ולשתות, ולכתחילה מלוא לוגמיו. אז לכן שלא תפחד שח"ו יקרה לה אסון, ותמנע מלעשות הבדלה ולשתות. מישהו סיפר לי על סבתא שלו שלא היתה חוששת לשתות מההבדלה, והיתה אומרת, מה פתאום, זה לא מזיק ולא שום דבר. בסופו של דבר לא רק שלא היתה עקרה, אלא אפי' הולידה תאומים. לא צריכים לפחד מזה. דהיינו, לכתחילה לא לשתות, אבל אשה שנמצאת במצב שחייבת לעשות הבדלה, אין מי שיעשה לה הבדלה, צריכה לעשות הבדלה בעצמה, ולשתות בלי שום חשש. אדרבה, שומר מצוה לא ידע דבר רע. שלא יקרה, שבגלל החששות האלה, בסוף יגידו חמירא סכנתא מאיסורא ויוותרו על ההבדלה. זה לא נכון.

**המשך ביאור עניין המלאך
שסוטר את התינוק על פיו**

בעניין מה שדיברנו בשיעורים הקודמים,

מפחדים היום. ובעצם זו הסיבה האמיתית שהאמונה התקררה. לא צריכים להכחיש את האמת. אני זוכר, פעם סיפר לי אחד הת"ח הזקנים זצ"ל, הוא סיפר לי שפעם היו אומרים בירושלם, לפני מאה שנה היו אומרים, בזכות התימנים שהם עדה קדושה, אנחנו נינצל. היו אז פחדים מהמלחמות, וכך הם אמרו. אבל הוא אומר לי, היום בעוונותינו הרבים, נכון שיש ב"ה הרבה חרדים לדבר ה', אבל האמונה שלהם לא כמו שהיה אצלנו בתימן. אז הרגישו את האמונה, חזקה ותמימה. ולצערנו זה ירד פלאים. ממילא ביארנו שיכול להיות שגם אצל התינוקות זה ירד מהבחינה הזו, יכול להיות שהמלאך מתחיל ללמד אותו כמה דפים, בבא מציעא עד דף ו', זה מה שהוא לומד, אח"כ מראה לו את גן עדן פעם אחת ואת גיהנום פעם אחת, ואומר לו מספיק לך. נתן לו את המכה ועזב אותו. זה המהלך שאמרנו. אם זה דרוש או מציאות אינני יודע, בכל אופן יכול להיות שזה נכון.

בתשובה לשאלה מהקהל: שמעתי שיש סיפור על תינוק אחד שלא היה לו את הסימן הזה, והוא התחיל לדבר ואמר את כל התורה בעל פה, עד שעשו עליו תפילות ושכח. הסיפור הזה אכן מפורסם, אבל אני רוצה לראות את זה בכתב. הסטייפלר הביא את זה בחיי עולם פרק י"ד, חיפשתי כדי לראות, הוא כתב את הסיפור אבל את ההמשך הזה הוא לא כתב. אני רוצה לראות ממישהו מוסמך, שיכתוב את ההמשך של הסיפור, אחד שאנחנו נוכל לסמוך עליו. ונכון שגם מסופר על הבן איש חי, בכל אופן אני מחפש את המקור. גם הסיפור הקודם מפורסם שהוא היה עם האדמו"ר מבעלז. ואני מכיר את הסיפור הזה מקרוב. אח של אותו ילד שידע את כל התורה, היה אצלי. הוא אמר, זה אח שלי. אמרתי לו, מה הוא

להתקיים. בזמן חז"ל כדי שהעובר יהיה בר קיימא, צריך שתלד או בחדש השביעי או בחדש התשיעי. אם ילדה לתשעה, לא יולדת למקוטעים. דהיינו, אם נכנס לחדש תשיעי, היא צריכה לילד אותו בסוף התשיעי כדי שיהיה בר קיימא, אבל אם יולד בתחילת תשיעי הוא לא בר קיימא. והריטב"א כבר כותב במקום מס' נדה דף ל"ח עמ' ב' שהמציאות השתנתה, או שחז"ל דיברו בארצות שלהם ולא בארצות שלנו. בכל אופן היום זה ידוע שהוא בר קיימא. והגר"ש קלוגר בשו"ת שלו, כתב על אותו אחד שהתלוצץ, ימח שמו וזכרו של אותו רשע. מה אתה מתלוצץ על דברי חז"ל. לכן, רציתי להסביר מה שדיברנו על ענין המלאך שסוטר על פניו.

הסברנו כבר מהלך אחד, שיכול להיות שגם בזה השתנו הטבעים. כי הבאנו את המדרש שאומר שהמלאך מלמד אותו את כל התורה כולה, והוא צופה מסוף העולם ועד סופו, בבוקר לוקח אותו לגן עדן ובלילה לוקח אותו לגיהנם, מראה ואומר לו, תראה, גם האנשים האלו היו בבטן אימם כמו שאתה עכשיו. אבל אלו שבגן עדן עשו רצון ה' בחייהם, ואלו לא עשו רצון ה' והם בגיהנם. וכך כל יום. ואמרנו מהלך, כנראה היום שלצערנו הלימוד פחת, לא לומדים הרבה, ויראת שמים פחותה, תשמעו את הילדים של היום, מי מהם מדבר על גן עדן וגיהנם לצערנו. לדבר עם ילד, להפחיד אותו שיקבל עונש, זה כמעט לא מצוי. מישוהו אמר לי, למה מדברים בת"ת ובישיבות על הכל חוץ מהקב"ה, למה לא לדבר על יראת שמים כמו שהיתה בעבר, להרגיש את האמונה בחוש כמו שהיו אבותינו. אולי מפחדים לדבר על גיהנם, שמא יפחד, או אינני יודע מה יקרה לו, אולי יסתבך. לא יודע ממה

התינוק כתוב בא מלאך וסטרן על פניו. הגרסא של מדרש הגדול, לא על פיו אלא על פניו. נותן לו סטירה על הפנים, ובכלל זה לא קשור לפה שלו. א"כ הקושיא לא מתחילה בכלל, כי הסימן הזה הוא לא מהמלאך, והמלאך בכלל סוטרן על פניו ולא על פיו. זה מהלך שני.

ולאמיתו של דבר יש עוד תירוץ פשוט. הרמב"ם בכלל לא מסכים לכך שהמלאך שבבטן אימו, הכוונה למלאך ממש. הרמב"ם אומר, זה שיגעון מי שמפרש וחושב כך. להגיד שמלאך נכנס לתוך הבטן של האמא ושם הוא מלמד אותו תורה, זה עוורון וסכלות, ודבר מזיק מאוד להבין כך, שיש לו מלאך ונר דלוק בתוך הבטן שלה. היא תשרף רח"ל. לכן הרמב"ם מפרש, וגם מהמהר"ל מפראג כך נראה, שמה שכתוב פה מלאך זה לא מלאך כפשוטו. הוא אומר שלמלה מלאך יש ארבעה פירושים. אחד הפירושים זה מלשון כח. דהיינו, שהקב"ה נתן כח ביצירה שלו, שהוא עושה כך וכך. וזה לא כפשוטו.

א"כ אמרנו שלשה מהלכים. הרמב"ם שאומר שהמלאך הזה הוא לא מלאך ממש. זה לא מציאותי, והכל רק משל ומליצה. ודרך אגב, הרמב"ם מפרש כך גם מה שכתוב אצל יהודה, ויט אליה אל הדרך, כתוב שזה המלאך הממונה על התאווה. מפרש הרמב"ם, הכוונה לכח המתעורר. לא שמלאך ממש גרם לו, אלא הקב"ה שולח את הכח הזה, וזה פעל בצורה כזאת. כך מסביר הרמב"ם. לפי זה השאלה בכלל לא מתחילה. פירוש שני, גם אם נגיד שזה מלאך ממש, אם אפשר להגיד פירוש כזה, אבל לא סוטרן אותו על הפה אלא סוטרן על הפנים, וממילא אין קשר בכלל לשקע הזה. או, שגם אם

עושה היום? אמר לי, הוא היום פקיד בנק. לא יודע איך זה, לא מבין. בכל אופן, לגבי האדמו"ר מבעלזא אני רוצה לשמוע את הסיפור ממקור מהימן. אם מישהוא ימצא את המקור בכתובים בדיוק מה עשו וכו', אם יש מקורות צריך לברר אותם.

בכל אופן זה היה מהלך אחד ליישב את הענין הזה.

יש עוד אפשרויות אחרות לתרץ, על הצד שענין החוטם לא קשור למלאך. יש גמרא במסכת מגילה שכתוב עה"פ ויאמר המלך לאסתר בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן בשאר מדינות המלך מה עשו ומה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש, חז"ל אומרים בא מלאך וסטרן על פיו. כשאחשורוש אמר את הדבר הזה, הוא התחיל שבשושן הבירה הרגו ואבד, התחיל בלשון כעס, רצה להגיד לה תראי מה עשו בשושן הבירה, פה בעיר שלנו במקום של המלכות שעוד יש שליטה, הרגו חמש מאות איש, ואת עשרת בני המן תלו. ועכשיו בשאר מדינות המלך, מי יודע כמה אלפים הרגו. רוצה לומר לה, מספיק כבר. אבל בא מלאך וסטרן על פיו, והוא הפך את הכיוון, ומה שאלתך, התחיל לדבר איתה בלשון רכה. כי הרישא והסיפא של הפסוק לא מתאימים. פה מתאים הסגנון, בא מלאך וסטרן על פיו. כי זה דיבור, וצריך שיפסיק לדבר. וכיו"ב בסנהדרין צ"ב ע"ב גבי נבוכדאנצר אלמלא בא מלאך וסטרן על פיו וכו'. אבל אצלנו, התינוק לא מדבר בבטן אימו, התינוק למד את התורה במחשבה לא בדיבור, הוא לא אומר את התורה בפה שלו, א"כ מה שיין לומר סטרן על פיו? לכן אני חושב שפה נפלה טעות. ואכן במדרש הגדול, לגבי

ידע. אמש, ר"ת אויר מים אש, והנקבה היא אויר אש מים. דהיינו זה ההבדל ביניהם ביצירה. אבל זה דברים גבוהים, עמוק עמוק מי ימצאנו. הלואי שנבין את הפשט. אבל מבחינה זו אנחנו רואים את ההבנה של הפייטן.

[המשך בירור העניין בשיעור מוצש"ק ויק"פ התש"ע]

ארבע פרשיות מה טעם בקריאתן אם אינן למעשה כיום

אנחנו קוראים את ארבע הפרשיות, שקלים זכור פרה והחדש. מצוות שקלים אין לנו היום, כי היא קיימת רק בזמן שבית המקדש קיים. אמנם היום יש מנהגים שעושים זכר למחצית השקל, אבל מקור המנהג הוא מהאשכנזים, ובסופו של דבר זה נכנס גם אצל הספרדים, והיום נכנס גם אצל התימנים. זה דבר טוב, כי היום מחזקים בזה את מוסדות התורה. טוב לעשות את זה בלי נדר, אפילו שאבותינו לא נהגו. זו לא הלכה, ברור שאין הלכה כזאת, אבל זו מצוה. אין לנו היום מצות שקלים אבל חז"ל חייבו בקריאת פרשת שקלים. גם פרה אדומה אין לנו היום. ואותו הדבר פרשת החדש. א"כ צריך להבין מה העניין לקרוא את הפרשיות האלו.

בשנה שעברה דיברנו בעניין הזה ועל ר"ת שזפ"ה, שצריכים לשזוף את זה, להתעמק בזה. לא נחזור על הדברים רק נזכיר את הכיוון, שצריך להתעמק בפרשיות אלו, לשזוף פירושו הבחנה עמוקה. בעברית של היום יש הבנה מוטעית במילה לשזוף. היום בעברית שזוף הכוונה משנה את הצבע, זו טעות של היום. גם לפי הפסוק ששזפתני השמש, הכוונה היא שהחום של

נפרש שזה ממש כפשוטו, אבל בזמננו זה השתנה. השתנו הטבעים כמו שמצינו בהרבה דברים שנשתנו הטבעים. ושאלנו, אם כן מה עם הבנות, הרי גם להן יש את הסימן הזה מתחת האף והמלאך לא מלמד אותן את כל התורה כולה, ולהבדיל גם לגויים יש את זה. אלא צריכים לומר, שגם אצלם זה שייך, כי הרי גם היא צריכה ללמוד את כל הדינים וההלכות שלה, וגם אצלן שייך גן עדן וגיהנם. גם היא צריכה לראות איפה הצדקניות נמצאות בגן עדן, והרשעות בגיהנם. ואפילו גויים, הרי גויים חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, וגם להם יש שבע מצוות בני נח, וא"כ גם להם יש מלאך שמלמד אותם.

מצאתי לזה ראייה בפיוט של אחד מחכמי תימן, אינני יודע אם אתם מכירים את זה. יש פיוט שנקרא, אלופים שאננים כלל שרי עברים, אומרים את זה בברית מילה. פעם היו אומרים את זה. יש כאלה שעד היום אומרים את זה, בע"פ אפילו. ירדו הדורות. אני זוכר שעוד אמרו את זה בע"פ. הפיוט לפי סדר א' ב'. ובאות ד', [אינני יודע את הניגון איך שהם אומרים, אבל אני אעשה ניגון שלי] **דוברים הם נמו, וחיברו בפירושם. שיצירת זכר באמש, ונקבה באשם. ועת שהם ברחם, נר דלוק על ראשם. ולומדים בתורה והוגים במדרשם. וכשיוצאים שוכחים מה שלמדו שם. זהו שנאמר ואלו המורים. שהם ברחם. מי זה הם? זכר ונקיבה. לומדים בתורה, תורה שבכתב. ומדרשם, מדרשי חז"ל. רואים פה בפשטות שזה גם לזכר וגם לנקבה. לכן אם מדברים על השקע, מובן מפה שזה גם לנקבות. ממילא אין שום שאלה.**

מה זה יצירת זכר באמש, ונקבה באשם. זה סוד בספר יצירה. החכם שחיבר את זה

נכנס בלי רשות, המלך לא רוצה להלבין את פניו לומר לו למה נכנסת בלי רשות, אז הוא אומר לו בעקיפין, ראית את הכלב הזה, הוא לא יודע שאתה חבר שלי, אם הוא היה יודע שאתה חבר שלי לא היה נושך אותך. המלך מדבר איתו כאילו שהוא מצטער על שזה קרה. זכור את אשר עשה לך עמלק, הכלב הזה שהתנפל עלינו. והקב"ה מזכיר לנו את זה, כדי שנדע שבעצם אנחנו אשמים על זה שעמלק בא. ככה בעקיפין. על ריב בני ישראל, היה ביניהם מחלוקת. ניסו את הקב"ה. מוזכר בגמ' במסכת קידושין, שהיה להם עוון של מידות ומשקלות. או עוון של חילול שבת. היו הרבה סיבות שגרמו לזה. ממילא הקריאה בזה באה להזכיר. אותו הדבר לגבי ארבע פרשיות. פרה אדומה, מה באה להגיד פרשת פרה? תבוא האם ותקנח צואת בנה, זה עון העגל. מי הביא לנו את המצווה של פרה אדומה, העגל. ממילא זה בא בעצם להזכיר, ולכן שייך גם בזמנינו. זה מהלך שני.

מהלך שלישי, שאפילו שאין לנו היום פרה אדומה, אבל עצם קריאת הפרשה, גם גורמת טהרה. פעולה בשמים ממעל. הקריאה גורמת וממשיכה טהרה על ישראל. כשקוראים שקלים, על ידי קריאת פרשת שקלים, מעוררים בשמים דברים, שפועלים את הפעולה הזאת. ממילא את התועלת שהיתה בזמנם, אנחנו לפחות עושים את זה היום ע"י הקריאה.

שכחו לקרוא פרשת פרה,

האם יש לה תשלומין לשבת אחרת.

גרסתינו ברמב"ם ונפק"מ בזה

יש נידון באחרונים, ציבור ששכחו לקרוא פרשת פרה, חשבו שהשבת הזאת היא

השמש משפיע. יש לזה ראיות, וכמדומני כבר דיברנו על זה. העיקר, שצריכים להבין את הפרשיות האלה, את העומק שלהם.

יש שלושה דרכים להבין את זה. או שהכוונה היא, שנתעמק בזה ונראה מה חסר לנו. נבין שאנחנו נמצאים במצב שאין לנו את בית המקדש, אין לנו את מצות שקלים, אין לנו את הפרה, אין לנו את קרבן פסח, ושנייחל לזה. שנצטער שאין לנו את זה. ונשאר רק ונשלמה פרים שפתינו. מדברים, אבל בפועל זה לא קיים. יש עוד פירוש, שזה בעצם בא להזכיר לנו את הסיבות. דהיינו, למשל פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, המטרה לעורר את הנפשות להילחם בו. הרי בפועל אנחנו לא יודעים מי עמלקי, אם נמצא משהוא עמלקי. אם היינו יודעים, יש מצוה מן התורה למחות אותו, אבל אנחנו לא יודעים מי זה עמלק היום. אם כן יוצא שזה רק דיבורים. אלא מאי, כשאתה קורא פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, אתה צריך לזכור מי הביא את עמלק. וילחם עם ישראל ברפידים, שִׁכְּפו יְדֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה. מה כתוב בפרשת בשלח לפני ויבא עמלק, ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל, ועל נסתם את ד' לאמר היש ד' בקרבנו אם אין, ומיד ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים. משל למה הדבר דומה אומרים חז"ל, למלך שהיה לו פרס והיו שם פירות משובחים, וכדי שלא יכנסו שם העמיד כלב נשכן שישמור, והמלך יושב בעליה, צופה ומביט מה קורה. פתאום הוא רואה את אחד השירים מנסה להיכנס לשם בלי רשות. הוא לא ידע שיש שם כלב. הכלב קפץ עליו, קרע לו את הבגדים, והוא ברח משם כל עוד נפשו בו. כשהמלך רוצה להזכיר לו, איך אתה עושה דבר כזה, תבקש רשות ותקבל, למה אתה

הפסקה ושפרשת פרה היא בשבת הבאה, האם יש תשלומין לפרשת פרה בשבת שאחריה או לא?

ידוע הרי, שאם לא קראו פרשת שקלים, מפורש ואין חולק בזה, עבר זמנו בטל קרבנו. אפילו שלפעמים יש הפסקה בין הפרשיות. הרי יש סימן, יש כללים מתי לפעמים יש שתי פרשיות של הפסקה. נגיד אם חל ר"ח אדר ביום שני, ההפסקה היא בששי, זטו ז' ט"ו. הכל מובא בראשונים ובשו"ע, זה מפורסם. יקח זמן להסביר את זה עכשיו, אבל כל אחד יכול ללמוד, לראות את זה בספר.

מובא באחרונים, כף החיים ומשנה ברורה, בעל שתילי זתים כמדומני לא מזכיר את זה כי הנושא עדיין לא נזכר בפוסקים שבזמנו, בכל אופן הם מביאים שקריאת שקלים רק בזמנה. בשבת הבאה, אין אפשרות להשלים פרשת שקלים. אותו הדבר בפרשת זכור, קריאתה רק לפני פורים, ואי אפשר להשלים את הפרשה אחרי זה. אותו דבר פרשת החדש.

לגבי פרשת פרה, כותב החיד"א בבית דוד, שאפשר להשלים. דהיינו, אם ציבור שכח ולא קרא פרשת פרה, יכול לקרוא אותה בשבת הבאה. אם היא פרשת החדש, הרי מוציאין שני ספרים, באחד פרשת השבוע ובשני פרשת החדש, עכשיו תוציא שלשה ספרים. תקרא פרשת השבוע בראשון, פרשת פרה בספר תורה שני, ופרשת החדש בשלישי. מאי שנא פרשת פרה שאפשר, וכל הפרשיות האחריות אי אפשר. אלא זה על פי הירושלמי, ורש"י ועוד הרבה ראשונים מביאים אותו, **בדין היה שתקרא פרשת פרה אחרי פרשת החדש, שהרי הפרה נעשתה אחרי הקמת המשכן, וכתוב והזה אל נכח פני אוהל**

מועד, צריך להיות אוהל מועד קיים, ממילא אי אפשר לעשות פרה אדומה לפני שהמשכן קיים. המשכן הוקם באחד לחדש, א' בניסן, ולמחרתו בב' בניסן עשו את הפרה אדומה. לכן בעצם פרה אדומה היתה צריכה להיות אחרי פרשת החדש, ולמה הקדימו? **מפני שהיא טהרתן של ישראל**. בא הבית דוד ומדייק מזה, אם כן לאמיתו של דבר היה צריך להיות קודם פרשת החדש ואח"כ פרה, אמנם אנחנו מקדימים את פרשת פרה אבל זה לא עד כדי כך שבדיעבד לא תהיה לנו אפשרות להשלים. כך הוא טוען.

פה דנים הפוסקים. ראשית, האם זה מוסכם. שער עזרה קצת פקפק בזה, אבל הוא לא ראה את דברי בית דוד בפנים. הוא מביא שאין לו את הספר בית דוד, וכותב שאינו יודע מה הטעם שלו. בשו"ת שבט הלוי להרב וואזנר, גם הוא לא ראה את הבית דוד בפנים, אבל הוא כותב טעם מעצמו מאי שנא פרה, בגלל שהמטרה של פרה כדי שיטהרו, א"כ יש עוד זמן. כמה זמן לוקח טהרת פרה אדומה, אם יש אפר פרה אדומה, שבעה ימים. והיזה ביום השלישי וביום השביעי. אם כן יש עדין זמן. לכן גם אם תקרא את פרשת פרה אחר כך, עדיין יש לה זמן. אבל פרשת שקלים זו תקנה קבועה, שלפני ר"ח אדר צריכים להשמיע. כך הוא מחלק.

אינני מבין קצת, כי לפי דבריו מה יהיה הדין אחרי פרשת החדש, דהיינו, אם לא השלימו פרשת פרה בפרשת החדש, שכחו או שלא ידעו וחשבו שאי אפשר להשלים פרה בהחדש, אם כן הרי יש לנו עוד שבת אחרת, כי יש עוד שתי שבתות עד פסח, אולי נשלים יותר מאוחר כי עדיין יש זמן, אם הטעם הוא מבחינת אפשרות הטהרה

התקנה. לכאורה יש פה צד גדול שאין תשלומין לפרשת פרה. וגם אם נניח שכן, וזה דבר לא ברור, בכל אופן תהיה לנו בעיה על הברכה. הרי הכלל הוא שברכות אינן מעכבות. למשל בשמחת תורה, יש הרי ספר תורה שקורא בו חתן תורה ויעל משה, ואח"כ קוראים בראשית. יש נוהגים שקוראים שני אנשים, ויש נוהגים שאחד קורא הכל. אלה שנוהגים שאחד קורא, למה לא מחלקים את הקריאה לשניים, א', כדי להסמיך את זה ממש. שנית, כי הרי קריאת בראשית ביום הזה הוא לא מדינא אלא ממנהג, זה לא מוזכר בתלמוד, לכן ברכה אחת תהיה לכאן ולכאן.

הרי הכלל הוא, לא יקרא אדם אחד עניין אחד בשני ספרי תורה. אני מדבר לפי שיטת מהרי"ץ, שכך הגרסא ברמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות ובהל' תפילה, רק שהכסף משנה מחק את הגרסא הזאת כי הוא הלך לפי הגרסאות האחרות של הרמב"ם. מהרי"ץ מיישב לפי הגרסא שלנו ברמב"ם. ידוע שאבותינו היה להם את הגרסא הכי מדויקת ברמב"ם, כי הכתבי יד שלנו ברמב"ם, הועתקו מכתבי יד של רבינו בעצמו, כך המסורת אצל חכמי תימן וגם הרמב"ם בעצמו מעיד על זה, שבאו מתימן ועשו שלוש העתקות. העתיקו ישר מכתב יד קדשו. לכן הגרסא שלנו ברמב"ם הכי מדויקת. היום מי שיראה בהוצאת פרנקל, הם כתבו את זה מפורש, שמכל הכתבי יד, מה שיש מאשכנז ומספרד ומכל הארצות, הכי מדויקים הם כתבי היד של התימנים. ואיך מוכיחים את זה? כי יש עדיין חלקים מכתבי יד של הרמב"ם בעצמו שעדיין נשארו בעולם, וכשמשווים אותם רואים שרק הנוסח של התימנים הכי מתאים למלים של הרמב"ם התאמה מדויקת. רק שהרמב"ם עשה מהדורא

באפר פרה אדומה. ואין פוסק שאומר דבר כזה. כי כל הנידון הוא רק אם אפשר להשלים פרה בהחדש, אבל לא להשלים בשבת שאחרי החדש. זה מה שקשה לי ע"פ דבריו.

אבל יש בפירוש על ההפטרה של אחד מחכמי תימן, הוא כותב דבר מענין. זה מובא בספר הפטריות בתורה קדומה. אני חושב שלפי דבריו אפשר לתרץ את השאלה, ויש גם נפקא מינה לדינא. הטעם שקורין פרשת פרה אדומה קודם הפסח לפי שהיה הציווי בעשייתה ושריפתה כמו הזמן הזה ביום כ"ג באדר. שמעתם? אני חושב שלפי דבריו בכלל יש תירוץ נוסף לקושיא של הירושלמי. הרי מה הירושלמי שואל, למה אנחנו קורין פרה לפני החדש, הרי בעצם צריך להיות קודם החדש ואח"כ פרה. לפי דבריו התירוץ, שהציווי היה בכ"ג באדר. דהיינו, חז"ל תיקנו את הקריאה כמו הציווי שהיה מלכתחילה, מה שנאמר למשה רבינו בפעם הראשונה בכ"ג באדר. הוא לא מתכוין כ"ג באדר דוקא, הוא עושה חשבון כ"ג באדר כדי שיהיה שבעה ימים. א"כ זה היה בכ"ג באדר, היום קראנו פרה בכ' באדר ולפעמים זה יוצא כ"ב אדר, אבל העיקר הוא שעושין את זה בערך לפי הזמן שבו היה הציווי. והוא כותב, הענין בזה שלמדו מעשה אפר פרה אדומה קודם החדש, אח"כ למד כהן גדול העבודה שבעה ימים, הם שבעת ימי המילואים, אח"כ למדו הכהנים מעשה הקרבנות, בקרבנות הנשיאים שנים עשר יום, אח"כ קרב קרבן ר"ח וכו' אח"כ קרב הפסח, בקיצור הוא עושה פה את החשבון ומסדר את הכל.

שנית, יוצא לפי דבריו, שאכן יש פה בעיה האם שייך להשלים ולקרוא לא כפי

בשני ספרים אם הם שני עניינים, ואין איסור בזה, בוודאי לפי מהרי"ץ.

בתשובה לשאלה מהקהל: לגבי הוצאת ספר שלישי, נכון שבד"כ אנחנו נוהגים שכשיש שני ספרי תורה מוציאים אחד ואח"כ את השני, לא מוציאים את שני הספרי תורה ביחד כמו שעושים קהילות אחרות, והמנהג שלנו מבוסס על פי הירושלמי שאומר מהדר חדא ומייתי חדא, כדי שיהיה ניכר כבודו. לכן אם מוציאים ביחד זה לא כ"כ ניכר, אבל כשמוציאים ס"ת שני בנפרד כבודו מורגש יותר. אבל כל זה בשבת רגילה או ביו"ט, כשצריכים להוציא שני ספרי תורה. אבל פה, אילולי שטעו לא היו חייבים להוציא שלשה ספרים, רק מאחר והציבור בבעיה, היה להם אונס שכחה או טעות ולא קראו פרשת פרה, א"כ שיוציאו את שני הספרים ביחד, כדי שלא יהיה הפסק בין הקריאות. בדיוק כמו שאנחנו עושים בשמחת תורה, שמוציאים את שני הספרים מראש.

כעת, נלענ"ד, שלא רק לפי מהרי"ץ הדין כך, אלא גם לפי שיטתם. כך משמע בשו"ת ציץ אליעזר ומדבריו כך נראה. אולי נדייק יותר, יש ספרים שכותבים לברך גם על פרה וגם על החדש. כך כתוב ביחיה דעת, כך כתוב בשם נטע גבריאל ובספר מקראי קודש, לא הצלחתי להשיג את הספר בפנים, מי שיראה לי את זה בפנים תבוא עליו ברכה, כדי שנראה אם הוא הרחיב בנושא הזה. בכל אופן הם כותבים שיקראו את שתי הפרשיות בברכות. מבעל ציץ אליעזר נראה שיקראו בלי ברכות, וכך אני חושב שצריך להיות. ראשית, כדי לא להיכנס לספק ברכה לבטלה, כי הרי אמרנו שבכלל ספק אם אפשר להשלים, והברכות לא מעכבות, א"כ למה להיכנס לשאלה של

בתרא, כמה תיקונים שעשה יותר מאוחר, אבל זה כבר נושא אחר. העיקר, אומר מהרי"ץ שהגרסא הנכונה היא, לא יקרא אדם אחד ענין אחד בשני ספרי תורה. מאי נפקא מינה, למשל בימים שמוציאים שני ספרי תורה. הרי הדין הוא שאסור לאדם אחד שיקרא גם בספר תורה הראשון וגם לעלות מפטיר לס"ת שני, שלא יאמרו שהס"ת הראשון היה פסול. יחשבו שכנראה התברר שהספר היה לא בסדר, ולכן עכשיו הוא רוצה לקרוא בספר תורה אחר. אומר מהרי"ץ כל זה שייך דוקא אם העניין אחד, הקריאה באותו נושא, אבל אם זה בעניין אחר, מותר. ובד"כ זה שתי עניינים. לכן יוצא לפי"ז, אם אדם אחד קורא ויעל משה ואח"כ קורא בראשית, מאחר והם שני עניינים, אין פה ענין של פגמו של הראשון.

נחזור לעניינינו, א"כ מה עושים ציבור שלא קראו פרשת פרה, ורוצים להשלים פרה בשבת החדש. מצד אחד, אם נאמר שיקראו בס"ת שלישי פרשת פרה בברכות, הרי לא ברור שיש תשלומין לפרה. אולי עבר יומו בטל קרבנו ואין אפשרות עכשיו להשלים את פרשת פרה. מאידך אמרנו, שיש הרבה צדדים, שאם הוא לא יתקן עכשיו בשבת החדש, אח"כ כבר לא יוכלו לתקן.

לכן, העיצה היא, שאפשר לקרוא את שתייהם אבל בברכה אחת. דהיינו, מוציאים ספר תורה שני, הוא מברך ברכה ראשונה אשר בחר בנו ומתחיל ויקחו אליך פרה אדומה, גמר לקרוא לא יברך ברכה אחרונה, אלא יקח את הספר תורה השלישי, ויתחיל לקרוא את פרשת החדש בלי ברכה ראשונה, וכשיסיים החדש יברך בסוף. וכפי שאמרנו אדם אחד יכול לקרוא

שכתוב מלחמה לה' בעמלק מדור דור, בכל דור יש את הזרע של המן. והוא כותב כך בהרבה מקומות, ה' באפו יבלעם ותאכלם אש, לכל הקמים עלינו לרעה ההוא זרעא בישא דעמלק. יש מקומות שהוא כותב זרע עמלק, ויש מקומות שכותב זרע המן. לפני כן הוא כותב כך, עדיין שורש המן קיים. כשאנחנו אומרים ארור המן, לא לחשוב שמדברים על דברים שהיו, מה שכתוב בפסוק מלחמה לה' בעמלק מדור דור, אין לך דור שאין בו מאותו זרע פסול, והקב"ה מאבדו מן העולם, וזה נמצא מפני כי השורש עדיין הוא קיים למעלה בסיטרא אחרא. דהיינו, השורש שלו קיים, וזה עובר מדור דור.

הוא כותב פה גם דבר מעניין, למה נוהגים בישראל בפורים, לחלק לילדים מתנת פורים. למה עושים דמי פורים ולא עושים דמי חנוכה? מה שיש היום דמי חנוכה, זה למדו מהאשכנזים. אצל אבותינו לא היה מתנת חנוכה. אבל ביום פורים הילדים נהגו להסתובב, אפילו ילדי העשירים, זה ידוע. הסיבה שבפורים כן נהגו הוא אומר, עיקר הנס נעשה על ידי התינוקות. כמו שכתוב במדרש, באותה צרה שעם מרדכי עשרים ושתים אלף תינוקות כנגד עשרים ושתים אותיות שבתורה לעסוק בתורה מכוסים בשקים, ידע מרדכי שאין עמלק נופל כי אם בהתחזק ישראל בעסק התורה. אם בא עמלק יש רפיון ידים בתורה, לכן מרדכי הביא עשרים ושתים אלף תינוקות מכוסים בשקים, בתפילות בתחנונים, ולימד אותם תורה, הלכות קמיצה, ואז המן בא. מנהגם של ישראל תורה הוא, שנהגו לתת להם מעות פורים ומיני מתיקה, כי עיקר השמחה תלויה בהם, כי הם היו סיבת התשועה, הנס נהיה בזכות הילדים, בתורתם בתעניתם ונאקתם.

ברכות לבטלה. שנית, לגבי שלא יאמרו שספר תורה ראשון פגום בגלל שהוא קורא בשני ספרים, אני חושב שגם לשיטת האומרים שאפילו בשני עניינים אסור, פה צריך להיות מותר, כיון שזו לא קריאה רגילה. דהיינו, כשהציבור שכח פרשת פרה ומשלים בהחדש, הדבר מתפרסם, יודעים שקרה משהו עם הציבור הזה, זו לא קריאה רגילה כמו שעושים תמיד, קרה מכשול שקורה פעם ביובל, ממילא אין את החשש שיגידו שהספר תורה פגום, כי כולם יודעים הם צריכים להשלים. זו לא תקנה כללית, אלא מפני מקרה מיוחד כזה. לכן נלענ"ד שלפי כל השיטות עדיף שיתקנו ויקראו בצורה כזאת.

רבי בנימין הלוי בעל חמדת ימים בתוכחות מוסר לד' פרשיות

אם הזכרנו את הנושא של ארבע פרשיות, כדאי לדעת מה שכותב הר"ר בנימין הלוי בספרו חמדת ימים. הוא המחבר של הספר הזה, והוא כותב כך, הנה כי ענין השקלים האלו היו תועלת עצום לאישי ישראל, ועל כן קבעו קריאתם בציבור, אשר בקריאה ההיא תרוממנה קרנות סטרא דקדושה. ואל יחשוב האיש הישראלי לאמר מאי דהוה הוה, וכבר נשתחק המן, ומה גם מקדש המעוז חרב ובטלו השקלים. כי הלא לכם לדעת, כי כל הדברים הנעשים פה למטה בעולם הגשמי, יש להם שורש למעלה וכו'. והוא מאריך פה על זה. אח"כ גם לגבי פרשת זכור הוא כותב דבר מעניין, התאזר בתפילתם על כל צרי עם ועם, שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו. והמה מההוא זרעא בישא דהמן, המתלבש בהם, ופועלים מעשה ידי המן ממש. דהיינו, כל דור יש מישהוא שקם על ישראל. זה מה

**מדוע אצלנו לא נהגו שנישואי הילדים
יהיו לפי הסדר, ותוכחת מבעל חמ"י
לבנים המאחרים להינשא**

עוד דבר אחד שראיתי בספר הזה, ובגלל ששאלו לכן אני מדבר על זה. שאלו, למה אצלנו לא נוהגים להקפיד בנישואין הילדים ללכת לפי הסדר. דהיינו, אם יש שני אחים, קטן וגדול, לא מקפידים שיתחתן הקטן לפני הגדול. אצל לבן הארמי כתוב לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה. בד"כ מקובל אצל האשכנזים שמקפידים בזה, לא מחתנים ילד עד שיתחתן זה שגדול ממנו. אני מכיר אחד שחיכה אולי חמש שנים, עד שאח שלו יתחתן. לאח שלו היו עיכובים והוא מחכה לאחיו. אבותינו לא חששו לזה. שאלו מה המקור, כל דבר רוצים לראות מקור. א"כ תשמעו מה אומר רבי בנימין הלוי בחמדת ימים, ומאנה הנחם נפשי על עוון אבות על בנים בעניין נישואיהם, ורבו הדעות מזהמות אשר ימנעו עצמם להשיא אשה וכו', ויש אשר יניחו מצוותם לפי שיש להם אחים או אחיות גדולים מהם, ולא יעשה כן במקומן להשיא האח הקטן לפני הגדול. הוא עושה את המקום שלהם כמו אצל לבן הארמי, ויש אשר רצונם לעשות חפץ ה' לישא אשה לקיים מצות בוראו, אבל חוששין שלא יאמרו עליהם וכו' לא נעים להם לדבר על הנושא הזה. תשמעו מה הוא אומר, אויה להם, אהה עליהם, ונח להם שתתהפך שלייתם על פניהם, אשר בחרו להיות מנודים לשמים, ובושו מבשר ודם רימה ותולעה, ולא נכלמו מכל אשר הם עושים, בנים משחיתים. מצדם אלף ורובה, מימינם שם הרגיעה לילית אתם, ומצאה לה מנוח כל זמן שפנויים בלא

אשה. וכבר אז"ל, דמ"ח ועד כ' ממתנים לאדם בשמים, וכיון שעבר כ' שנה ולא נשא, מכריזין עליו שהוא מנודה. והגזימו ע"ז הרבה בגמ' ואמרו שכל מי שאינו עוסק בפ"ו ממעט את הדמות וכאילו שופך דמים, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל. ומעקרי התיקונים לאות הברית הוא להשתדל לישא אשה בבחרותו וכו'. בסוף הוא אומר, והאיש החרד על דבר ה' אל יפן אל הכסף, יש בחורים מחכים עד שיהיה להם שידוך טוב, שיהיה מסודר מבחינה כספית. זו גם בעיה והוא כותב על זה תוכחה למעלה, ולא למנהג הגיהנם שבאנשי עירו, אלו שנוהגים לשאת לפי הסדר, וישתדל לישא אשה קודם שיבא לידי חטא. ואם הוא פגם ולא יכל לתקן את עצמו בעת הראוי, אם יזכהו ד' לבן ישתדל להשיאו אשה קודם שיבא לידי חטא. ובפרט בדור הזה צריך האדם להרחיק את בנו ולשמרו מכל דבר שאפשר שיבא לידי הרהור חטא קודם שישא אשה. וכו' וכו' הוא מאריך עוד בעניין הזה.

בכל אופן, זה כתוב מפורש, ולא לחשוש לדבר הזה.

בתשובה לשאלה מהקהל: כדאי לכתוב השאלה. זה בכלל לא פשוט. אני מכיר סיפור של ת"ח אחד, שהיתה לו בת בגיל עשרים ושנים, ולא התחתנה. יום אחד היא מתקשרת להורים שלה בשתיים בלילה ואומרת, אמא אני נשואה. והמבין יבין. היא ידעה, שעם מי שהיא רוצה להתחתן ההורים שלה לא יסכימו, זה לא לפי כבודם. כל הצעה שהציעו לה, הם דחו, אז היא עשתה מעשה מעצמה. התחתנה בלי ההורים. והמקום ברוך הוא ישמור ויציל עמו ונחלתו.

השיעור השבועי – ויקהל פקודי, החדש

מפתח נושאים:

- ♦ היא שעמדה – מי היא? פשט ורמז
- ♦ שבכל דור עומדים עלינו לכלותינו, גם היום
- ♦ ברכת האילנות – פרטי דינים בהלכה
- ♦ בירור בנוגע לסיפור על התינוק שנולד יודע הכל
- ♦ חשיבות ההקפדה על כשרות המאכלים בפסח
- ♦ דין חוזר וניעור בפסח – וספק ספיקא בחו"נ
- ♦ האם ניתן לסמוך על ההכשרים האשכנזים והספרדים בפסח

היא שעמדה – מי היא? פשט ורמז

נפתח במילי דאגדתא, אגדתא תרתא משמע. ר"ל דרש, ואגדתא דפסחא.

היא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילינו מידם. על מי מדברים היא שעמדה לאבותינו, לכאורה זו פיסקא סתומה. לפי הפשט, זה חוזר על הפיסקא הקודמת. יש פיסקא לפני היא שעמדה, ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו שהקב"ה מחשב את הקץ, כמו שאמר לאברהם אבינו וכו'. אם כן משמע בפשטות, היא שעמדה דהיינו ההבטחה שהקב"ה הבטיח לנו, היא עמדה לנו ועל ידה זכינו. ולא רק אז, אלא בכל הדורות. אם כי מה שדיבר הקב"ה עם אברהם אבינו היה על גלות מצרים, בכל זאת זה הולך על כל הדורות.

כך מהר"ץ מסביר. היא שעמדה, כלומר הבטחת הגאולה שהבטיח לאברהם אבינו בין הבתרים. לכאורה מה הקשר, הרי אצל אברהם אבינו מדברים על גלות מצרים? לכן הוא ממשיך, שכך דרשו רבותינו

זכרונם לברכה אימה זו בבל, חז"ל מביאים ראיות שאימה זו בבל מפסוקים בדניאל. חשכה זה מדי, החשיכה פניהם של ישראל. גדולה, זה יון. היא העומדת לנו באדום, ועל כולן הוא אומר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול שהראה לו גאולתם. ואם כן על פי זה תבין ותשכיל תיבת ולנו שזכר בעל ההגדה. אם כן, ההבטחה הזאת של הקב"ה, מאז שהבטיח לאברהם אבינו, עומדת לנו במשך כל הדורות. ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

מה ההבנה בזה, שנצא ברכוש גדול אחרי כל הגליות, כשיהיה מתוכנן העולם במלכות שדי לעתיד לבוא. לכאורה זה מובן לפי מה שכתוב בשיר השירים, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. בפשטות מבינים, בוז יבוזו לו מלשון בזיון. ילעגו עליו, יזלזלו בו. אבל התרגום שם מפרש, אם אדם יתן את כל העושר שלו בחכמת התורה וכל בזתא דיבזון מן משריתיה דגוג יהא דיליה. דהיינו, בוז יבוזו לו אינו לשון בזיון, אלא לשון ביזה, שלל. הנה יום בא לד' וחולק שללך בקרבך, כתוב בספר זכריה וקוראים זאת בהפטרה של סוכות.

מה שיש לו בראש. מי שהשכינה בראש שלו, כשאומרים לו היא, הוא מבין לבד. לא צריך הקדמות כדי שיבין שמדובר על השכינה. היא שעמדה לאבותינו ולנו וכו'.

שבכל דור עומדים עלינו לכלותינו,

גם היום

דיברנו, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו. גם בדור שלנו. כפי שאמרנו, יש הרבה קְמָנִים, בכל דור יש את ההמן שלו. וזה רמוז בפסוק מדור דור.

דרך אגב, בתימן יש מחוז שנקרא אֵיב. הם אומרים בעצמם שהם מזרע עמלק. עמלקיים. אפילו כתוב כן על שער העיר, אינני יודע אם זה קיים עד היום, אבל העידו על כך אנשים בעבר. כך תבינו איזה סיפור. יש מקום שנוהגים במגילת אסתר לקרוא בשונה מאיתנו. אנחנו קוראים מגילת אסתר עם מנגינה יפה, מנגינה שמחה. יש כאלו שקוראים במנגינה עצובה, ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה, מסיימים במנגינה של איכה. מה קרה? שמעתי מזקן אחד, שהתקינו הנהגה כזאת בגלל מעשה שהיה. המושל של אותו העיר אמר שהוא מזרע המן, מזרע עמלק, והוא לא מסכים שיקראו את מגילת אסתר בפורים. לא נתן שיקראו. היהודים כרגיל התחכמו. כמה מהם עשו עצמם מתים, הביאו ושמו אותם עם תכריכים בביהכ"נ, והשאר אמרו עכשיו אנחנו מספידים ועושים קינות, מקוננים עליהם. וכך קראו את המגילה, ולא היו יכולים להתלונן עליהם. וכך נשאר אצלם המנהג זכר לך, לקרוא את המגילה במנגינת איכה.

בדור שלנו קם המן, לא סתם המן כמו

לעתיד לבוא כל הגויים יעלו על ירושלם והם יפלו, והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני עמים רבים. גוג ומגוג הכוונה שבעים אומות מכל העולם. גוג ומגוג בגימטריא שבעים. כל אומות העולם יתאחדו ביחד, גם בני אדם וגם בני ישמעאל, לעלות על עם ישראל להילחם. ובסופו של דבר הם יפלו, ותהיה להם מכשלה גדולה. אבל כל הביזה וכל השלל, הון עצום, שאדם לא יפחד שהוא מוציא הוצאות ומבזבז הרבה כסף עבור מצוות, כי בוז יבוז לו, וחולק שלל בקרבך. השלל יהיה למי שמראש לא התקמצן ונתן לצורך מצוות, לצורך לימוד תורה. ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ממילא יוצא שההבטחה מתקיימת גם כלפינו. גם אז במצרים יצאנו ברכוש גדול, לפי משמעותו שזה ביזת הים, וגם לעתיד לבוא בעז"ה במהרה בימינו.

על דרך הרמז, היא שעמדה, מדובר על השכינה. היא היינו השכינה. לכן מהרי"ץ כותב, **כתבו המקובלים שצריך להגביה הכוס באמרו היא, וכן היה מנהג מורי זקני זלה"ה**. היא רומז לשכינה. משום שכוס כולל את הכל. לכן מברכים על הכוס בעשרה. ואכמ"ל. זה משהו שמקבל את כל השפע לתוכו. רומז לשכינה. ואם משהוא ישאל איפה מדברים על השכינה? התשובה כנראה, כמו הסיפור שמספרים על אותו צדיק, שכל הזמן היה ממתין לביאת המשיח, ופעם חיכו לאיזה אורח גדול וחשוב, מחכים ורוצים לראות אותו. פתאום אמרו, הנה הוא בא. מיד אמר, המשיח הגיע? הוא הבין שאם אומרים שמישהוא הגיע, הכוונה שהמשיח הגיע, מפני שהוא כל הזמן חושב על זה. אם אדם חושב על הקב"ה ואומרים לו הוא, הוא מבין שמדובר על הקב"ה, כי זה

איך עושים מלחמות. אלא מה? הוא הבין שעכשיו זאת לא הנקודה לעשות מלחמה, עכשיו יש לנו בעיה רוחנית.

אם חס ושלום, גם בזמנינו שיש המן מזרע עמלק בארץ פרס, שכל הסימנים מעידים כך, כנראה שהבעיה אצלנו. אנחנו צריכים לתקן את עצמינו, וזה מה שעשה מרדכי. לתקן שעמוד התורה לא יהיה חלש, שלא יתרופף, ועוד הרבה דברים לצערינו שצריכים תיקון. בפרט שעוד מעט בין הזמנים, שלא יהיה רפידים שרפו ידיהם מן התורה. לחזק את העניין הזה, וזו תהיה התשובה שלנו. כי אנשים לצערינו מדברים על צבא, חושבים שהצבא יפתור להם את הבעיה. לצערי אני שומע לפעמים אנשים יראי ה', קשה להאמין, הם אומרים הא טוב, מה יעשו? יפציצו? יש אניות מוכנות באוקיינוס שיפציצו אותם. כבר מחפשים כל מיני תכניות מה יהיה אחרי הפצצה הזאת, רחמנא ליצלן. אני נדהם לשמוע זאת מאנשים בני תורה. לא הצבא ולא כלום. זאת לא הנקודה בכלל. אני חושב האטום הזה עשה את הלבבות אטומים. אטום הלב רחמנא ליצלן. הקב"ה רק מעורר אותנו לתקן את עצמינו, וממילא אם יפול השר שלו מלמעלה, יפול גם הוא מלמטה, ונראה בעז"ה ניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

ברכת האילנות - פרטי דינים בהלכה

בהלכות פסח יש הרבה דברים חשובים לדבר עליהם, וכבר אמרתי בשיעור הקודם שאי אפשר שניכנס לכל הפרטים. ב"ה יש בספרים, אפשר לראות בשלחן ערוך המקוצר ולעבור על הדברים באופן כללי, בכל זאת רק נזכיר כמה דברים חשובים, בעז"ה.

שבכל הדורות, המן דוקא בארץ פרס. כך שבטוח שהוא מזרע עמלק.

ראיתי שהגר"א וסרמן כותב דבר מעניין. הוא שואל, מדוע בזמן המן לא קמו עם ישראל למלחמה, למה התחילו לעשות בכיות ותחנונים, צום ובכי ומספד, תתכונו למלחמה. החשמונאים נלחמו, אפילו שהיו מעטים נגד רבים. נכון שאתם מועטים, אבל גם החשמונאים היו מעטים, ד' יעזור, למה במקום להילחם מרדכי עושה תעניות? התשובה היא, שהם הבינו שזאת לא הנקודה. אם המן גוזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, הוא לא נלחם נגד הרוחניות. החשמונאים נלחמו, כי הנקודה היתה מלחמה נגד התורה של עם ישראל, נגד האמונה, לא נגד הגוף. אם נלחמים נגד הרוחניות, עם ישראל עושה הפוך, נלחמים בעד התורה ומוסרים את עצמינו. אבל פה זה הפוך. יש קונטרס שנקרא בשם אומר אני מעשי למלך, ראיתי את זה לפני שנים רבות, הייתי שמח לראות את זה שוב. מי שיש לו יעיין שם, שאין מה להילחם עם המן כי המטרה פה אינה משהו גופני אלא בגלל שטעו מבחינה רוחנית, לכן מרדכי גזר על תעניות וצום ובכי ומספד.

אני חושב שיש ראייה גדולה לדבריו, כי חז"ל אומרים שמרדכי והמן היו ראשי גייסות. על הפסוק במגילת אסתר כרצון איש ואיש, כתוב בילקוט שמעוני ורש"י מביא את זה, ובעוד מקומות, שמרדכי היה אדם חשוב עוד לפני כל הסיפור שאנו מכירים במגילה. המן ומרדכי, שניהם היו ראשי הצבא. אם כן מרדכי היה יכול להיות איש צבא מצוין, הוא מבין לעשות מלחמות, מומחה בתחבולות מלחמה. אם הוא רצה לעשות מלחמה, היה עושה. זה לא שהוא ישב בבית המדרש, ולא ידע

נקדים את הנושא של השבוע בעיקר, עניין ברכת האילנות. נזכיר לעצמינו כמה דברים חשובים בנושא הזה, כיון שיש כאלו שמברכים כבר מר"ח ניסן. יש כאלו שמחכים לחול המועד פסח כי אולי יש להם אז יותר פנאי, או שיש אפשרות אז לעשות יותר ברב עם, ולמעשה יותר מהודר לעשות ברב עם. אבותינו לא נהגו לעשות ברב עם. המנהג של ברב עם בא מהספרדים, וגם הם התחילו בכך רק בתקופות האחרונות. האשכנזים לא עשו ברב עם, וגם אצלנו לא עשו ברב עם. במקום אחד (בעיר רדאע) או שניים, ממש מקומות בודדים עשו כך בתקופה האחרונה כי למדו מספרים אחרים. ולא רק זה, ברוב המקומות, אם לא היו אילנות לא היו מברכים. זה בד"כ מה שהיה מקובל. אבל ללכת באופן מיוחד, לצאת למקום של גנות ופרדסים כמו שנהגו הספרדים, זה לא מדינא דגמרא. בלשון הגמרא כתוב היוצא ביומי ניסן, אין ענין מצד הדין ללכת לראות, אלא שאם יצאת וראית, תברך, אבל לא שיש ענין ללכת ולראות.

מאידיך, המקובלים גילו שיש בדבר הזה ענין גדול, ולכן עפ"י הקבלה התפשט אצל הספרדים בדורות האחרונים לעשות מזה פרסום גדול. לא מספיק הברכה שמוזכרת בגמרא, אמר רב יהודה מאי מברך, ברוך אתה עם שם ומלכות מלך העולם, שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות להתנאות בהם בני אדם. זה הנוסח שלנו, בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת לַהֲתַנְאוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם. להתנאות פירושו, לְהִנּוֹת את בני אדם. אנחנו לא מזכירים אילנות טובות, אולי יש פה רמז כי האדם עץ השדה. אבל בעצם יש הבדל אם אתה אומר בְּרִיּוֹת או בְּרִיּוֹת. בברוך שאמר אנחנו אומרים ברוך המרחם

על הַבְּרִיּוֹת. בנשמת כל חי אנחנו אומרים, בתחילה אומרים אלוד' כל הַבְּרִיּוֹת אדון התולדות, אח"כ אומרים וּבְרִיּוֹתֵינוּ בְּרַחֲמֵי רַבִּים. מסביר מהר"ץ את ההבדל, בְּרִיּוֹת זה בני אדם, בְּרִיּוֹת זה כולל גם בהמות וחיות וגם עצים ואילנות וכל הבריאה. בְּרִיָּה זה כולל הכל, בְּרִיּוֹת מתייחס רק לבני אדם. יש פלפולים על הנושא, אבל זו התשובה לשאלה. לכן כשאנחנו אומרים וברא בו בריות טובות להתנאות בהם בני אדם, בְּרִיּוֹת כולל גם את העצים והאילנות.

למה לא אמרו במפורש אילנות טובים. אולי רצו לרמוז פה, ובעצם זה מה שהמקובלים אומרים, שעניין ברב עם הוא בגלל שיש נשמות מגולגלות שמשוטטות בגנות ובפרדסים, וע"י הברכה הזאת יש להם תיקון. כך כתוב בספרים עפ"י הזוהר הקדוש בפרשת בלק, **הנשמות מהעולם העליון משוטטות בימי ניסן, וע"י הברכות הן זוכות לעילוי נשמותיהם ומתפללים על החיים**. ובעצם זו טובה גם להם וגם לנו. ולכן אלו שנוהגים לצאת במיוחד ולברך, הם אומרים שיש ענין לצאת דוקא מחוץ לעיר, לשדה. ולמעשה מלשון הגמרא גם משמע כך, מאן דנפיק, אלא אם כן נגיד שבד"כ בתוך העיר לא היה מצוי עצים ולכן יצאו. בכל אופן לפי דבריהם צריך גם שיהיו כמה אילנות, וצריך להיות ברב עם שהשכינה שורה, ועוד כמה עניינים, ומוסיפים תפילות מיוחדות לפני הברכה ואחרי הברכה, ולתת צדקה ומכוונים לעילוי נשמות ישראל. **ויש שמגולגלים בעשבים ובעצים, ויש נשמות שמגולגלות גם באבנים, כמו שכתוב אצל נבל הכרמלי ויהי לאבן, התגלגל באבן**. אלו דברים גבוהים. בכל אופן על פי הסוד יש בזה עניינים נפלאים.

לאכילה, בדיעבד אפשר לברך. בכל אופן, ודאי שלא מספיק שהעצים יביאו עלים ירוקים ומתחיל האילן לפרוח, אלא צריך שתהיה כבר הפריחה של הפרי. זהו השבח לקב"ה, שעשה פירות ודברים שמשמחים ונהנים מהם בני אדם. לכן קבעו לזה ברכה מיוחדת.

פירות המורכבים באיסור, לא מברכים עליהם. אבל מי שבירך, לא בירך ברכה לבטלה. אפילו אם בירך על עץ שהוא ערלה. כמובן שלכתחילה לא לברך. לכתחילה לברך על עץ שאינו מורכב, או מורכב בהרכבה מותרת, כמו למשל הרכבה של פירות הדר אחד עם השני, שזו משפחה אחת. אבל אם זו הרכבה אסורה, לא יברך. אלא א"כ זה התולדה שלה, כלומר לא העץ בעצמו. אבל אם זה העץ בעצמו שהורכב באיסור, לא לברך עליו. וכן ערלה. לגבי שמיטה יש מחלוקת, אבל בפשטות מותר.

בתשובה לשאלה מהקהל: האם לברך ברב עם עדיף מזריזים מקדימים למצוות, זה ויכוח גדול באחרונים. יש בזה מחלוקת בין הגר"א לחיד"א. זה לא רק פה אלא בכל השאלות מעין אלה. למשל בברית מילה, אם אדם עושה בבוקר מוקדם את הברית מילה הרי אין ציבור גדול, אבל יש זריזין מקדימין למצוות. יש כאלו האומרים שיחכה כדי שיהיה ברב עם. וגם בנ"ד יהיה נפקא מינה, האם יברך בר"ח ניסן אפילו שיש לו רק כמה אנשים או אפי' ביחידות, או שיחכה לחול המועד כדי שיהיה ברב עם. שיטת הגר"א היא, שזריזין מקדימין למצוות.

צריכים לדעת, הגר"א כמעט כל מעשיו היו כדינא דתלמודא, לכן הרבה מנהגים

אם כן, מי שיכול לעשות בברכת האילנות את אותם עניינים אלו, מה טוב ומה נעים. אבל מצד ההלכה מי שלא יכול, יכול לברך אפילו על עץ אחד שמביא פרי, אבל לפני שגדל הפרי. אילני דמלבלי היינו שהאילן מלבלב, שרואים את הפריחה ואחרי הפריחה מתחיל להיות פרי קטן אבל עדיין הוא אינו לאכילה. לכן לכתחילה צריך לברך בזמן הפריחה.

כל זה דווקא בחדש ניסן. כיון שיש עצים שמקדימים, כמו השקדים שפורחים כבר מחדש שבט, אם אדם בירך בטעות ברכת האילנות בחדש שבט, זו לא בדיוק טעות. יש גרסאות הסוברים שלא דוקא בימי ניסן אלא אפשר גם בחדשים אחרים. אם בירך קודם, אפילו אם לא ידע או התבלבל, לא יברך שוב בחדש ניסן. בכל אופן לכתחילה הברכה היא רק בחדש ניסן, לא לפני ולא אחרי. מי ששכח ולא בירך כל חדר ניסן ואח"כ ראה בחדש אייר, יכול לברך רק בהרהור בלב, או שיברך בלי שם ומלכות ואת השם ומלכות, הויה ואלד'ינו, יגיד בלב. אבל גם אם אמר בפה, יש לו על מי לסמוך, כי יש דעות שאומרות שאפשר לברך, ומה שכתוב בימי ניסן זה לאו דוקא. ובפרט אם זה לא בא"י. בא"י מתחיל עכשיו הקיץ לכן האילנות מתחילים ללבלב, אבל יש מקומות כמו בדרום אמריקה שזה הפוך, עכשיו מתחיל החורף. הקיץ אצלם מתחיל בתשרי. וזמן פריחת האילנות אצלם הוא בתשרי. לכן אם אדם נמצא פה ונוסע לשם, לא צריך לברך פעמיים. מברכים רק פעם אחת בשנה. וכפי שאמרנו, זה רק על פריחה, ודוקא על אילן פרי. לא אילן סרק אלא אילן שמביא פירות. י"א שאפילו שהפרח נפל והתחיל לצאת הפרי, כל זמן שהפרי עוד לא ראוי

בלא כוונה. הכל לפי העניין.

מותר לברך ברכת האילנות בשבת. מי שיצא לו לברך בשבת, אם כי עדיף לדחות את זה לחול, אבל אם הוא חושש שישכח, יכול לברך. גם בלילה, ודאי שאפשר לברך. רק מה שחשוב, שצריך לראות היטב. דהיינו, לא שמישהוא אמר לו שיש שם פריחה והוא מברך, אלא צריך שיראה בעיניו. מי שהראייה שלו חלשה, לא יברך. רק אם יתקרב ויראה טוב וברור את הפריחה. במשקפיים זה בסדר, אפילו במשקפת, העיקר שיראה. שיהיה לו ברור שהוא רואה, אז הוא יכול לברך.

אין חובה שהעץ יהיה דוקא של יהודי, הוא יכול להיות אפילו של גוי. ואפילו של אנשים שאינם שומרי ת"מ, גם אפשר לברך. הברכה היא על העץ ואינה קשורה לבעלים שלו.

נשים פטורות מהברכה הזאת, מצד כל כבודה בת מלך פנימה. לא מתאים שילכו לחפש עצים. אלא א"כ מזדמן לה, עברה וראתה עץ, וזה לא פוגע בצניעות, אדרבה שתברך. אבל ללכת באופן מיוחד, ובפרט לעשות ברב עם באסיפה של נשים, ודאי שלא.

אדם שנסע ברכב וראה פרדס בצד הכביש, וראה את הפריחה באופן ברור, יכול לברך. אבל רק תוך כדי דבור מרגע שראה, אבל אם עבר תוכ"ד מהראייה לא יברך. לא חייב לברך בשעת הראייה בדיוק, אבל צריך שיהיה תוך כדי דבור מהראייה.

בירור בנוגע לסיפור על התינוק

שנולד יודע הכל

דרך אגב נזכרתי שדיברנו על הענין של

של הגר"א הם כפי המנהג שלנו. יש ספר הגר"א וחכמי תימן, בו המחבר עשה השוואות בין כל המנהגים של הגר"א ובין כל המנהגים שלנו, וברוב הדברים יש התאמה, כי רוב הדברים הם לפי דינא דתלמודא. בהרבה דברים, הן בברכת ישיבה בסוכה כל פעם שנכנס, הן בהרבה ענינים של ליל הסדר. לדוגמא, הגר"א בירך על דבר שטיבולו במשקה, כמו שאנחנו מברכים על הטיבול הראשון של הכרפס בחרוסת. הוא נהג לברך על כל ישיבה בסוכה, למרות שאבותיו ואבות אבותיו לא נהגו. והחזון איש נהג והנהיג כך אחריו, כי בהרבה דברים החזו"א נהג כמו הגר"א. ברוך הוא וברוך שמו, לפי הגר"א אסור להגיד. הגר"א סובר שאסור לומר ברוך הוא וברוך שמו בברכות, כי זה נחשב הפסק בפועל. אנחנו לא נוהגים כמוהו לאסור את זה, אבל בפועל בדרך כלל לא נהגו לומר ברוך הוא וברוך שמו, רק יחידי סגולה. ענין ברוך הוא וברוך שמו אינו מדינא דגמרא. אבל הגר"א חידש שזה אסור. אנחנו רק אומרים שאין מקור, אבל להגיד שזה אסור זה ענין אחר. לכן מהרי"ץ הביא, ויחידי סגולה נוהגים. אנחנו עושים פשרה, כי אם נעשה זאת בתורת חובה להגיד ברוך הוא וברוך שמו באופן קבוע, כמו שיש קהילות שאומרים על כל ברכה ברוך הוא וברוך שמו – אמן, בהוב"ש – אמן, א"כ אדם כבר מתרגל לזה ונכנס לו לשגרה, ואז הוא כבר אומר את זה בלי כוונה. לכן, אם היה חובה להגיד את זה, אז אין ברירה חייבים, אבל כיון שזו לא חובה, לכן אני חושב שטוב להגיד רק בזמן שאדם מכין ברוך הוא וברוך שמו. אבל אם הוא יגיד על כל ברכה, ובכל רגע, בסוף הוא יאמר זאת בלי כוונה, בלי טעם ובלי ריח. זה בבחינת טוב מעט בכוונה מהרבה

מראשי הישיבות בארה"ב כך, זכור אני שאירע מעשה מפורסם בב"ב היה ילד קטן ממשפחת חסידי בלז שאמרו עליו שידע את כל התורה כולה על פה, ואמרו שבכל מקום בש"ס שהתחילו באיזה מימרא, הילד מסיים אותה. למשל, אם אחד היה מתחיל לפניו הכל שוחטין במסכת חולין, היה הילד אומר שחיטתן כשרה וכו', ממשיך את הגמ'. אם אתה אומר לו מסכת זבחים, כל הזבחים, הוא ממשיך שנזבחו שלא לשמן כשרים. כל הש"ס מה שאתה אומר לו הוא ממשיך את הקטע הבא כמו טי"פ. גם אצלנו ב"ה היו תלמידי חכמים כאלה, אבל ההבדל שהוא היה ילד קטן, אלו דברים שהוא לא למד ולא ידע. לא יכול להיות שהוא שמע את הדברים, כי מאיפה שמע. גם שאבא שלו למד איתו את כל הש"ס ואת כל התורה כולה במשך ההריון, זה לא יכול להיות. אלו ודאי דברים שלא הספיק לדעת אותם. בקיצור כתוב פה כך, כנראה הוא לא שכח שום דבר מכל התורה שלימד אותו המלאך במעי אמו, כמו שאמרו חז"ל מלמדין אותו כל התורה כולה במעי אמו וכו'. אולי כנראה הילד הזה שכח המלאך לסטור אותו. זה לא מתקבל על הדעת, אבל כך הוא כותב, שלחתי מכתב אל הגאון רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, שהיה גר אז בבני ברק, כתבתי שקשה לי להאמין לסיפור הזה. מה? יכול להיות שמלאך ישכח לסטור ילד מישראל? ואם אכן וזה ככה, כדאי להראות את זה לכל העולם. אם יש דבר כזה, תפרסמו את הדבר. נביא את הילד פה לאמריקה, ונראה לפרסם את זה לעין כל, ובזה תתברר אמיתת דתנו לכל העולם. יש הוכחה ברורה. ילד קטן שידע את כל התורה כולה, איפה נשמע דבר כזה? זה יהיה פלא. כל העולם יחזור בתשובה, כולם יתגיירו. השיב לי הגאון ר' יחזקאל

המלאך שסוטר על הפנים של התינוק, ובקשתי גם מי שימצא על איזה ספר מקראי קודש מדובר בעניין פרשת פרה והחדש [ראה שיעור מוצש"ק פרשת כי תשא התש"ע], ואני רואה שפה עדיין לא מצאו, אבל אני ב"ה חפשתי ומצאתי. יגעת ומצאת תאמין.

ככלל, אני מבקש מכל השומעים, אם יש הערות על השיעור, הוספות או מקורות, אפשר להגיד לי באופן אישי, או לחברים הקרובים אלינו, או דרך הרב שילה, או דרך טלפון אפשר להשאיר לי הודעה או מכתב.

דיברנו על איזה מקראי קודש מדובר, אמרו אולי מקראי קודש זה אולי אחר, אולי של הרב פראנק, בסוף מתברר שזה ספר מקראי קודש נדיר. חיברו חכם אחד בשם רבי יעקב יוטס. ואכן שם בציון בשער כ"ג או ה', בדיוק היה הנושא הזה, וב"ה הענין התברר. בכל אופן יישר כח למי שהביא לנו את הספרים.

מצאתי כתוב את הסיפור שדיברנו בעבר, על אותו תינוק שידע את כל התורה בעל פה. הסטייפלר מביא בחיי עולם חלק מהסיפור, אבל לא את כל הסיפור. הסטייפלר כותב, בארץ הקודש התפרסם בשנת תשט"ו ילד בן ארבע שנים שהיה מגיד על פה ש"ס וראשונים, דברים שלא שמעו עד כה לאזניו וכו', אבל הוא לא דיבר מה קרה אח"כ, אם האדמו"ר נתן לו סטירה במקום המלאך או לא, מי עשה את הסטירה ומה קרה איתו, את כל ההמשך הוא לא מביא. כנראה לא היה ברור לו ההמשך, לכן הוא הביא רק את הקטע הזה. אבל מצאתי בחוברת שיצאה לפני שש שנים בשם "ודברת במ" כותב אחד

ויגיד לך את כל התורה. אתה יודע איזו התפעלות זה יגרום? וגם אם בגלל שלא היה לו עמל התורה, אתה רואה... בסוף הוא נהיה פקיד בנק. אז היתה חסרה לו המעלה הזו, אבל למה להשכיח ממנו את כל התורה. אמרתי לכם, פגשתי את אחיו לפני כמה שנים ושאלתי אותו עליו, הוא אמר לי שהיום הוא אדם רגיל, פקיד פשוט בבנק, בכלל לא ת"ח. לא היה כדאי שהיה ממשיך לדעת ככה, בלי עמל. למה היה צריך להתערב במה שהקב"ה עשה? הקב"ה עשה את זה, עכשיו שיבוא מישהוא לבטל? זה מה שאני רוצה לדעת. הכל יכול להיות. הדברים שגבו ממני. יש פה משהו שאינו ברור לנו.

חשיבות ההקפדה על כשרות המאכלים בפסח

עניין הכשרות של פסח הוא דבר לא פשוט, ובשביל זה צריך הרבה לשנן. וטוב שהקדמנו מה זה בוז יבוזו לו, שלא ידאג האדם על ההוצאות לדבר מצווה. מהרי"ץ כבר כתב זאת באיגרת, שאדם לא יחוש על ההוצאות. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, בוז יבוזו לו. לא צריכים לדאוג.

כידוע, מי שנזהר מחמץ בפסח, יש הבטחה שישלים שנתו. אם הוא מקפיד על כל החומרות ועל כל ההידורים. בפרט לדין שאנחנו חוששים לחזור וניעור, שכידוע זוהי שיטת הגאונים, רב נטרונאי גאון והרי"ץ גיאת, הרמב"ם והמגיד משנה, ועוד כמה ראשונים. למרות שמפורסם שהספרדים מקילים בזה, זה לא מדויק. בדור שלנו הקילו בזה, אומרים מרן מרן. אבל מי שיראה בכף החיים ימצא שבהרבה ארצות של הספרדים בעבר, היו מחמירים בחזון וניעור. החד"א כתב את זה, ובעוד

במכתב וכך כתב, העובדא היא אמת. בתי וחתני גרים סמוך שתי דירות לאותה משפחה. בתי ראתה את הדבר וספרה לי אודותיו, וכבר חשבתי לילך בעצמי לראות את זה הפלא. אמנם חזרתי בי, נו, מה אתם יכולים לחשוב? למה הוא לא הלך לראות את זה? תשמעו דבר מעניין, הילד גר בבני ברק לא רחוק ממני. שמעתי לבת שלי ואני מאמין לבת. אבל מה עלה לי לראות בעצמי זה עצת יצר הרע. כי כל יסוד האמונה שלנו זה אבותינו ספרו לנו. איך אנחנו יודעים על מעמד הר סיני ויציאת מצרים, יש לנו מסורת מדור לדור, אולי נגיד שמא אבותינו שיקרו, חלילה. יש לנו אמונה, אבותינו אמרו אז אני מאמין. הם נאמנים. דבר שנשמע מאדם בר סמכא, די להאמין. ואם אני אעז את פני לומר שאני מסתפק ואני רוצה לראות בעצמי, יווכח שהאמונה היא לא ברורה אצלי, אני מעיז מצח נגד מסורת אבותינו וכו', עצם הרעיון ללכת לראות היה מוזר לי ולכן מנעתי את עצמי מללכת לראות. תראו איזו גדלות.

בכל אופן, ראיתי שגם ת"ח נוספים מעידים שראו את זה במו עיניהם, זהו דבר שאי אפשר להכחיש אותו. רק מה שעדיין חסר לי הוא המשך הסיפור. הם מדברים בעצם בשלב שהילד ידע, אבל מה קרה אח"כ ומה עשה האדמו"ר, זה נשאר אצלי עדיין סוד. עדין בגדר תעלומה.

מישהוא מהקהל: אני שמעתי שהוא נכנס ביחידות לאדמו"ר, ומה היה שם אף אחד לא יודע, אבל כשיצא ראו ששכח הכל. אולי השכיח אותו בשם קדוש...

הרב: אבל השאלה היא למה הוא השכיח ממנו? לגמרי הפוך. דבר כזה הרי היה הפלא ופלא. תאר לך שיבוא פה מישהוא

ל"ג, תשמעו דברים ממש מבהילים. מעשה שהיה, קנתה אשת אחד הגאונים מירושלם בשר מקצב ידוע, הכשר ביותר שבירושלם. החנות עם ההכשר הכי טוב בירושלם. קצב מפורסם. הואיל ומובטח להם לצדיקים שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם, ומונע אותם להיכשל באכילת אסור, ולהיטמא בטומאת הנפש, עשה הקב"ה עמה נס. פקח את עיניה וראתה מה שהקצב לא ראה. הקצב מבין יותר ממנה בבשר, אבל היא שמה לב בבשר משהו משונה. התעורר ליבה לעשות בירור. התברר שהבשר שמכר לה בשר של גמל. איך הגיע לקצב הזה בשר גמל? הוא החליף בשר עם קצב אחר. ואיך הגיע בשר לקצב ההוא? גם הקצב ההוא היה ירא שמים, הוא לא ידע שעשו לו החלפה. לא חשד בכלום והעביר את זה הלאה, וזה מגיע כמעט לאחד הגאונים בירושלם, רח"ל.

שוב אספר לך מעשה שהיה בירושלם, חברי ועד העיר האשכנזי, התלוננו קשות על כשרות הבשר והפקוח של השחיטה הכללית בעיר הקודש ירושלם. מדברים פה על דברים שהיו בעבר, אבל אם בתקופה ההיא היו כאלו מכשלות, ק"ו בזמננו שאפשר לעשות הרבה ערמומיות. בשנת תרפ"ז עשו שחיטה נפרדת עם השגחה חמורה ומדוקדקת ביותר. לא מצא חן בעיניהם ההכשר הקיים ועשו הכשר חדש, שיהיה הכי מהודר. לקחו משגיח ת"ח גדול ירא שמים, בן ישיבה, העמידו אותו משגיח באטליז, מסרו לו את מפתחות האטליז בידי של המשגיח, יושב מהבוקר עד הערב, לא שבא רק לביקורי פתע. המשגיח נמצא בחנות כל היום. החנות הוא פותח וסוגר אותה. לפי תומם חשבו שהבשר שמוכרים זה כשר

הרבה ארצות שלהם נהגו להחמיר. גם הפרי חדש שהיה ספרדי כותב להחמיר בחוזר וניעור.

אצל התימנים כולם נהגו להחמיר בחוזר וניעור, כולל שאמי. הנושא הזה לא קשור לבלדי ושאמי. נכון ששתילי זיתים מיקל בדבר, אבל שמעתי מהרבה ת"ח שאמי שאמרו לי שהם נוהגים להחמיר בזה. זה מה שהיה מקובל, למרות שבשתילי זיתים כתב אחרת, אבל מקובל מדורי דורות שמחמירים. יש מיעוט שנמשכו להקל אחרי מרן. מהרי"ץ כותב את הדין הזה בכמה תשובות.

אולי לפני שניכנס לנושא חוזר וניעור, אולי נאמר דבר באופן כללי, בכל הנושא של הכשרות. יש ארגוני כשרות מהודרים ואשריהם ישראל, ב"ה יש הקפדות, אבל צריכים לדעת שיש גם בזה הרבה פירצות. אם מסוגלים היום, אנשים בעלי פראקים וזקנים ארוכים, להכשיל אנשים בנבילות וטריפות ממש, לא צריך לספר אתם כבר יודעים מה עשו. יש גם סיפורים שהיו באמריקה. סיפר לי שוחט אחד, שערבי אחד בא ואמר לו, בא לכפר שלנו תראה דבר ולא תאמין למראה עיניך. תראה אדם בלבוש חרדי, קונה בשר מהחנות אצלנו. הוא נדהם. לראות דבר כזה? אבל הוא אמר, אני מפחד זה סכנת נפשות, העברתי את זה לאנשים שבתפקידים מעלי. מה נעשה, אני לא יודע. יש הרבה סיפורים שהתפרסמו לצערנו, הרבה אנשים שהכשילו את הציבור, שהמראה החיצוני שלהם מטעה. הם לא דברים בלתי מצויים.

למשל תראו, הביאו לי פה העתקה מתוך ספר בשם גבול ראשונים, מזכרת משה (ירושלם ה'תש"ק) פרק ג' דף ל"ב

חמץ. כל פינה וכל זזית יש בה חמץ. זה מדהים. אפילו במים מינרליים יש חמץ. הרי ממלאים את הבקבוקים במהירות בזרם חזק, ובכדי שלא יהיה קצף צריך לשים לזה חומר שימנע את הקצף, ואת החומר הזה עושים עם שילוב של חיטה. ממילא היום אי אפשר לדעת איפה יש חמץ. אפילו בדברים שאף אחד לא מעלה בדעתו שיכול להיות שם חמץ. ולכן אם אין פיקוח והשגחה מדוקדקת, זה מסוכן. דבר אחד שאפשר בלי הכשר, זה לנשום, ב"ה. אבל כל דבר הכי פשוט, צריך לבדוק ולא לסמוך על שום דבר.

במיוחד לדין שיש דין של חוזר וניעור, זה יותר חמור. בעבר ההכשרים הספרדיים, ודאי לא הקפידו. אני זוכר שהיה אחד הרבנים המפורסמים שאמר בריש גלי, שלפי דעת מרן אפילו המצות של ראשון כשרים. מצות של ראשון לציון, שהפועלים אחרי ארוחת צהרים הולכים לעבוד עם המצות בלי לנער את הבגדים, וזה בהשגחת הרבנות. אבל הוא אומר, טוב, זה בטל בששים. הוא צודק לפי מרן שאם התערובת נעשתה לפני פסח זה בטל בשישים וזהו.

בזמנינו, כיון שיש הרבה צינורות ומעברים, כיון שכל הדברים מאד מפותחים ומשוכללים, יש חששות של חמץ על כל צעד ושעל. אני כבר לא מדבר אם בעל הבית לא נאמן ויכול להכניס חמץ, כי ידוע שבזמן שהחנות סגורה לא יכולים לדעת מה בעל הבית עושה. זו עוד בעיה צדדית. פה צריך פיקוח של אחראי קפדן ונאמן, שלא מאמין לבעל הבית, ושיהיה ממש עם שליטה מלאה.

בלי פקפוק אפילו למהדרין, ובאמת יש לך פיקוח יותר גדול מזה? מה יכולים לעשות יותר מאשר להעמיד משגיח שיהיה באטליז כל זמן שהאטליז פתוח. ועל סמך הפיקוח המדוקדק הזה העדיפו כל היראים והשלמים בירושלם לקנות רק מהחנות הזאת. הכשר הכי טוב שיכול להיות. לדאבון לבבם התברר להם לאחר זמן רב, שהם נכשלו קשות, קנו בחנות הזאת נבילות וטריפות. הקצב הזה התאים לעצמו מפתח לחנות. בלילה, כשהמשגיח נח מעמל יומו בסיפוק רב, אחח כל היום עבדתי, וב"ה בזכותי נדאג שיאכלו בשר מהודר, ב"ה כל החרדים והיראים זוכים ומדקדקים לאכול בשר כשר, הקצב פותח את החנות מכניס לתוכו חתיכות נבילות וטריפות מוכר אותם למחרת לעיני המשגיח. המשגיח רואה והוא מוכר אותם לעיני המשגיח. הוא לא מסתיר זאת מעיניו. לא עלתה על דעתו שהקצב יעזי לעשות דבר כזה רח"ל.

דרך אגב, הבשר ישא ברכה, שנמצא תחת השגחתנו פעולת צדיק ושנמכר בחנות בירושלם, המפתח נמצא אצל אחד הרבנים, והוא נכנס לחנות גם באמצע הלילה לבדוק מה קורה בפרויז'דרים, שלא יכנס שום דבר אחר. אני מדבר על ההכשר שלנו בירושלם, מי שמכיר בחנות ברח' רבינו גרשום, וב"ה שלא יהיו מכשולים. אבל פה מציע החכם הזה לנהל דו"ח של הנכנס ויוצא מהחנות, שיהיה אפשר לבדוק לפי הכמויות שלא נכנס בשר אחר.

זה לגבי בשר. לגבי נדון דידן, חמץ בפסח גם כן. אתם יודעים, היום בכל דבר כשבודקים מוצאים חמץ. פתאום מגלים שכמעט אין שום דבר בעולם שאין בו

דין חוזר ונייעור בפסח ובספק ספיקא. והאם ניתן לסמוך על ההכשרים האשכנזים והספרדים בפסח

ובפרט אנו שחוששים לחוזר ונייעור, וכמו שאמרנו זו שיטת הגאונים והרמב"ם, ומהרי"ץ מזכיר זאת בכמה מקומות, בעיקר בחלק שני סימן קט"ז, וסימן ק"פ.

בסימן קט"ז מהרי"ץ מדבר, האם מותר להסתפק בפסח בשמן שומשמן לתת לתבשילין. בתימן היו משתמשים בשמן שנקרא שומשמן, דהיינו גֶלְגֶּלֶאן, האם יש בו חשש חמץ או לא. בתחילה מהרי"ץ מברר את הכלל ואת המשמעות של חוזר ונייעור. יש שאלה אם היתר בהיתר בטל או לא, כמו חמץ לפני פסח. הרי ברור שהאיסור משהו, מתחיל הכי הרבה מערב פסח משעה שישית, ויש כאלה שאומרים רק מהלילה. דהיינו, איסור כרת של אכילת חמץ הוא על מי שאוכל חמץ בפסח עצמו, אבל לפני כן מחצות היום, זה כבר איסור תורה אבל עדיין רק איסור לאו, השאלה האם גם אז יש את איסור משהו. לדוגמא, אם אדם עושה תבשיל בערב פסח, הרי אסור לאכול חמץ אחרי ארבע שעות וגם מצה אסור לאכול, אז הוא עושה תבשיל אורז, ופתאום מוצא בתוכו גרגיר חיטה, והוא מוציא את החיטה וזורקה, מה עם יתר התבשיל? הרי יש טעם, והטעם הזה לפני פסח בטל בששים. אבל אם ישאירו את התבשיל הזה לפסח, לפי דעת מרן מותר, ולפי דעת הרמב"ם אסור. כי נכון שעכשיו זה ערב פסח ואין עדין את איסור משהו, אבל בפסח עצמו אם תשאיר את זה יהיה אסור לאכול, כי האיסור חוזר ונייעור.

האמת היא, שלפי דעת הרמב"ם גם בערב

פסח יש איסור משהו. דהיינו, לפי שיטת הרמב"ם גם בערב פסח אם מציא גרגיר חיטה או מחמשת מיני דגן בתוך התבשיל, כבר אז יש את איסור משהו. כי הרמב"ם סובר, למה נאסר חמץ בפסח במשהו, הרי לפי הגמרא בפסחים אמר רבא חמץ בין במינו ובין שלא במינו, מפרשים הגאונים מכך שרבא לא אמר את השיעור, ש"מ שהאיסור במשהו, וזה מקובל כמעט על כל גדולי הפוסקים וכך הלכה למעשה. א"כ השיעור הוא בין במינו בין שלא במינו, ולפעמים משערים בנותן טעם ולפעמים משערים בששים, אבל בפסח אפילו באלף לא בטיל. ולא באלף בלבד, אלא אפילו בהרבה אלפים. השיעור שאומרים אפילו באלף לא בטיל, אין הכוונה שבאלף לא אבל באלפים כן, זה רק לשון גוזמא בעלמא, אלא אפילו כמה וכמה אלפים לא מתבטל. זה מבואר ברמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ט"ו שזה אפילו כמה אלפים, וכך הרדב"ז מדגיש במקום, ולאפוקי ממי שאומר אחרת. למה אנחנו מחמירים בחמץ בפסח במשהו, לפי שיטת הרמב"ם אנחנו מחמירים משום שחמץ הוא דבר שיש לו מתירים. דהיינו, הרי אין פה תערובת של כזית בכדי אכילת פרס, יש תערובת קלושה ומועטת, א"כ תשאיר את זה לאחר פסח, כי אחרי פסח זה יהיה מותר.

כמה מותר להשהות בפסח, האם מותר עד שיעור תערובת כזית בכדי אכילת פרס או שאסור אפילו בפחות מכזית בכדי אכילת פרס, יש בזה מחלוקת. בתימן בד"כ נהגו להקל, שאם יש כזית פחות מכדי אכילת פרס, מתירים. אם יש כזית בתוך התערובת אבל אין בכדי אכילת פרס, דהיינו שלש ביצים, א"כ התערובת

מועטת והתירו. רק אם יש כזית שתאכל בכדי אכילת פרס אסור.

אבל יש פוסקים שמחמירים, ולכתחילה כך ראוי להחמיר. שאם יש כזית, אפילו שזה פחות מכדי אכילת פרס ראוי להחמיר ולא להשהותו. אבל מי שמיקל כפי ההלכה, עושה כדין, העיקר שלא יהיה כזית בכדי אכילת פרס.

א"כ פה בתבשיל מותר להשהותו, וממילא זה דבר שיש לו מתירים לאחר הפסח, ולכן החמירו בזה. אבל לפי שיטת הרמב"ם, גם בערב פסח האיסור הוא במשהו. שו"ע סובר, שרק בפסח עצמו האיסור במשהו. למשל, אם בישלת תבשיל לפני פסח הטעם מתבטל, אבל אם תבשל אותו עוד פעם בפסח עצמו, א"כ עכשיו זה נתן טעם והאיסור הוא במשהו. אבל אם הוצאת את הגרגיר חיטה בערב פסח לפני פסח, א"כ נשאר פה רק הטעם, לזה השו"ע כבר לא חושש, לפי פירושים מסויימים. אבל אנחנו מחמירים גם על האופנים האלה.

בא מהרי"ץ ואומר הבדל. לא צריך לחשוש בכל דבר תערובת אולי נכנס בו חמץ, רק דבר ששכיח שיהיה בו חמץ, אפילו שאתה לא יודע אם יש בו חמץ צריך לחשוש. ממילא בשומשמין האלה, לא שכיח שיהיו בהם חיטים. אבל אם ידוע שבד"כ בשמן שומשמין יש חמץ, זה נאסר במשהו. דהיינו אפילו שלא ראית חמץ במו עיניך אבל ידוע לך שבד"כ צריך להיות שם חמץ, אסור. אבל אם לא, אין צורך לחשוש.

ממילא אומר מהרי"ץ לגבי שמן שומשמין שבמקום ובאזור בתימן שהיו מגדלים את השומשמין לא היו מגדלים גם חיטה, וגם אלו שעצרו את השמן באותו מקום, אפילו אם היו עושים זאת במקום שמצוי

חיטים, אבל הם מבררים אותם לפני כן, כי זה מקלקל להם את העצירה של השמן, ממילא זה נקרא דבר שלא שכיח שימצא בו חמץ. אלא מה, מי שמחמיר יחמיר. אבל מצד הדין זה מותר. כך הוא כותב, **והשתא נחזי אנן על מה אנו סומכין להתיר לבשל בשמן שומשמין**. כי הרי מקובל לאסור בחוזר וניעור כפי שיטת הגאונים והרמב"ם, א"כ מדוע שמן שומשמין בכ"ז מתירים. הוא אומר, והנה חתרתי וחקרתי על זה, ואמרו לי מגידי אמת שבארצותינו אלו מקום שזורעין השומשמין הוא בארץ התהאי"ם, זה איזור במערב תימן, ושם אין רגילות לזרוע כי אם שומשמין ומיני קטניות לבד. ואין זורעין חיטין ולא שעורין ולא דבר מחמשת מיני דגן, כי מאכלם הוא מיני קטניות לבד. יש מקומות בתימן, כמה מחוזות שלא אכלו מחמשת מיני דגן, המאכל שלהם היה בד"כ דורה ודוחן. גם היום יש ארצות בעולם, נדמה לי ברוסיה ובסין, שאין להם חיטה, הטבע של המקום לא מגדל חיטה. או ארצות חמות שא"א לגדל בהם חמשת מיני דגן. אז אוכלים מיני קטניות.

אבא מארי זצ"ל סיפר לי, שאנשים שהיו באים משרעב, "כסרו" בברכת המזון. פירושו שוברים. דהיינו טועים ומתבלבלים, מפני שהם לא היו רגילים לברך ברכת המזון, כי הם לא היו אוכלים כל השנה מחמשת מיני דגן, לכן הם כל הזמן היו מברכים בורא נפשות. על דורה מברכים שהכל, וברכה האחרונה בורא נפשות. כל השנה לא היה להם, ורק בפסח הם היו משיגים חמשת מיני דגן. אפילו בשבת אין להם לחם על מה לברך המוציא.

אל תחשבו שזה רק בזמננו, זה היה בכל הדורות. אם תסתכלו בשו"ת רבי אברהם

העולם אין יהודים שיש להם מסורת להגיד מה זה שיבולת שועל. כוסמין היו יודעים, אבל בתימן אני חושב שזה לא היה מצוי. שיפון גם כן לא יודעים מה זה, כתוב בספרים, ספה, תעבה, כל מיני שמות, אבל במציאות שיכירו ויגידו שזה אנחנו מכירים מדורי דורות, אין. לכן כשהיתה הבעיה של הכמון, היה בלבול, כי לא ידעו מה זה. שיבולת שועל שיש היום, אין ראייה שזוהי השיבולת שועל. גם האנשים שעוסקים בחקלאות הסתבכו, זה אומר שזה זה, וזה אומר שזה דבר אחר. למשל, הכוסמת מה שמוכרים היום בשוק, זה לא מה שחז"ל מתכוונים כוסמין. אבל זה נושא בפני עצמו.

נחזור לעניין חוזר וניעור. מהרי"ץ אומר בתשובה אחרת, שכאשר לא ברור ויש ספק, אפשר לעשות ספק ספיקא. דהיינו, הרי יש מחלוקת בדין חוזר וניעור. יש ראשונים האומרים שחמץ בפסח אינו חוזר וניעור. ניתן דוגמא כדי שנבין את המושג של חוזר וניעור. למשל, אם יש חבית של יין כשר ונשפך לתוכו יין נסך, הדין שהוא התבטל במיעוט. אבל אם במשך הזמן נתרבה המיעוט ונהיה רוב, נהיה יותר מששים, הדין שזה חוזר וניעור. אין הפירוש שהאיסור שהיה קודם כבר לא קיים, אלא האיסור חזר וניעור. או באיסור או בהיתר. דהיינו, גם אם היה הפוך והוספתי עוד היתר, אומרים שההיתר שהיה קודם מצטרף עם ההיתר שהוספתי עכשיו, כי הוא חוזר וניעור.

לגבי פסח זה חידוש שלא כ"כ מוסכם. כי בעצם אחרי שהחמץ התבטל בששים לפני פסח, ממילא הוא היה היתר קודם פסח, עכשיו כשמגיע בפסח אין בכלל איסור, אין חמץ, הוא התבטל, א"כ איך

בן הרמב"ם, הוא כתב ששאלו אותו חכמים מתימן, שאין אצלינו חמשת מיני דגן האם יכולים לברך ברכת המזון על פת העשויה ממיני קטניות. והם טענו שיש להם סברא שכן, כי הרי משה רבינו תיקן את ברכת המזון, ובמדבר אכלו מן, ומן אינו מחמשת מיני דגן ובכל זאת משה רבינו תיקן להם ברכת הזן. א"כ הם רצו להביא מזה ראייה, שכיון שזה המזון צריך לברך עליו הזן. ורבינו אברהם בן הרמב"ם אומר שזה מראה על זכות מח וחרירות. הוא שיבח אותם על הסברא הזו. אבל הוא אומר שיש הבדל. אתם זה רק התימנים, אבל שם במדבר היו כל ישראל, לכן במדבר היה אפשר להגיד ברכת המזון, אבל אם זה רק אתם, בארץ מסוימת ששם לא גודל חמשת מיני דגן, לא בשביל זה ישנו את הברכה. ויש עוד חילוקים, לא ניכנס לזה.

המקומות האלו, הם כמו שמהרי"ץ אומר פה, באותם מקומות אין מיני דגן בכלל. מגיעים לליל בדיקת חמץ, כמעט ואין מה לבדוק חמץ. אבל בכל זאת הם בדקו.

בהרבה איזורים בתימן היה חמשת מיני דגן, אבל השתמשו גם במיני קטניות. היה גם זה וגם זה. בצנעא והסביבה היה חמשת מיני דגן. בעיר שלנו בסביבה גם גידלו חיטה ושעורה. אבל היו מקומות אחרים שהיה רחוק למצוא דגן.

אל תדייקו בדברי לכל חמשת מיני דגן, כי הכי הרבה זה חיטים ושעורים. אבל שיבולת שועל כוסמין ושיפון, הם בכלל לא ידעו מה זה, כי הדבר לא היה מצוי. חיטה ושעורה זה מה שהיה מצוי. שיבולת שועל, גם היום לא יודעים מה זה בדיוק. כתוב בספרים מה זה, אבל בפועל במציאות, אין מסורת בזה. כמדומני שבכל

פירושו שהוא הולך על פי שורת הלכה אלא מחמירים, ולדבריהם אצלם זה בבחינת לא יעלה על הדעת להתיר, והם אומרים שבפועל הם מחמירים גם בלח בלח, וזה טוב, אם כי הייתי מעדיף לשמוע דברים יותר מפורטים ולהיות יותר בתוך העניינים, אבל לכל הפחות זה יהיה ספק. צריכים לדעת, המושג של בד"ץ פירושו חומרות. יש הכשרים שהולכים ע"פ הש"ע, דהיינו זה אסור וזה מותר, שחור או לבן. א"כ, אם ח"ו קורה מכשולים, ומצוי שבמפעלים יש מכשולים, ממילא נופלים הרבה דברים להיות כשרים רק בדיעבד ובשעת הדוחק, או בכלל לא רח"ל. אבל הבדצ"ם שהולכים בדרגא גבוהה, ומחמירים אפילו בדברים שמצד הדין זה מותר, לכן גם אם ח"ו קורה איזה מכשול, יוצא שנפלו קצת בהידור אבל לא שנופלים לדברים שיש בהם איסורים מצד הדין. רק ההידור או החומרא לא קיימת. בכל אופן מה שידוע בזמנינו, ההכשרים האשכנזים מחמירים גם על לח בלח. אצלם זה אפילו בבחינת לא סלקא דעתך שיתירו. אבל אני מדבר על הצד שאולי יש, אני קצת הסתפקתי בזה שאולי זה ספק, אולי קרה איזה מכשול או משהו כזה, יכולים להיות דברים כאלה. אבל, ספק חסרון ידיעה לא שמיה ספק. בכל אופן גם אם זה כן ספק, הרדב"ז ובית יוסף מתירים.

מהרי"ץ כותב בסוף, ושמעתי כי מקצת נשים חשובות אין מבשלות בשמן שומשמן כלל, זולתי להדלקה. וקדושת חומרא היא זו, כי לפי מה שהעידו אין כאן חשש. מפה משמע שיש ההבדל בין אכילה להדלקה. דהיינו לאכול דבר שיש בו חשש חוזר וניעור, איסור משהו, החמירו. אבל הדלקה, להדליק בשמן זה רק איסור

נאסור במשהו משום חוזר וניעור. אלא החידוש הוא, שעכשיו מבחינת הזמן יש איסור, וגם זמן מעורר את האיסור. אבל זו מחלוקת גדולה בראשונים. לכן אם יש ספק, מהרי"ץ מתיר. דהיינו, אם לא יודעים אם יש שם תערובת חמץ או לא, מצרפים לספק ספיקא את מחלוקת הראשונים, שגם היא ספק, ומתירין. וההיתר הזה הוא אפילו על דבר ששכיח רק שאתה לא יודע. זה גם נושא שמדברים עליו בפוסקים, ברדב"ז ומרן הבית יוסף. הם אומרים שכשיש ספק, כיון שזה מדרבנן הדבר מותר. הרדב"ז כותב כך בשו"ת חלק שיש ב' אלפים ק"כ, שבאופן שיש ספק, מאחר ואתה לא יודע אם יש או אין, מותר לפי דברי הכל ואין בזה חוזר וניעור. הבית יוסף מסתפק בזה, הוא כותב בלשון אפשר שלא אומרים בו חוזר וניעור. זה על ספק סתם, מאכל שבא לפניך ואינך יודע אם יש בו חמץ או לא.

נפקא מינה היום, לגבי ההכשרים של האשכנזים. לשמחתינו האשכנזים פה מצילים את המצב. אני מתכוין לבדצ"ם של האשכנזים, שמחמירים בחוזר וניעור. אבל אצלם הם עשו פשרה. הרי יש מחלוקת בראשונים אם יש דין חוזר וניעור או לא, באו גדולי אשכנז ועשו פשרה, בלח בלח לא חוששים, וביבש ביבש חוששים. א"כ בתערובת של חמץ יבש עם מצה יבשה, אפילו אם התבטל בששים, כיון שיש פה ממשות של חמץ לכן בפסח זה חוזר וניעור. אבל לח בלח, כיון שזה משקה, והמציאות היא שהוא מתערבב ומתבטל, לכן בזה הם לא חוששים.

אם כן נשארה לנו בעיה עם המשקאות. אבל כיון שהיום הבדצ"ם הטובים של האשכנזים מחמירים הרבה, כי בד"ץ לא

הנאה, ופה לא ברור שיש את העניין של משהו.

זו שאלה כללית שדנים בה הפוסקים, ונפק"מ לדין של סיגירות בזמנינו. ידוע שיש בהם חשש תערובת חמץ, כי למעשה מעורבות בהם אולי עשרות או מאות חומרים, וביניהם גם דברים שיש בהם חשש חמץ, לכן יש כאלו שאוסרים את הסיגירות מצד איסור הנאה, וגם איסור הנאה אפילו במשהו. כך סובר מהר"ם שיק, שגם איסור הנאה הוא במשהו. פה לפחות מהרי"ץ אומר שלגבי הדלקה, גם המחמירות באכילה הקילו בהדלקה. ובעצם לדעת מהרי"ץ אפילו באכילה זה מותר, כי לפי מה שהעידו אין כאן חשש. ואפילו את"ל דיש לחוש מספק, הנה יש בזה ספק ספיקא, ספק נתערב ספק לא נתערב, ואת"ל דנתערב, דלמא הלכה כמ"ד דאינו חוזר וניעור. וספק ספיקא טוב הוא זה. הוא אומר שזה ס"ס טוב. א"כ אפילו שאנחנו פוסקים שיש חוזר וניעור, אבל הדבר לא מונע מלצרף את הדעה החולקת לספק ספיקא. זה כלל גם בש"ע וגם ברמב"ם, כשיש ספק אפשר לצרף את דעת החולקים בדין, לספק ספיקא. יש בזה נידון גדול, אבל למעשה כך התקבל. דהיינו, אפשר לעשות ספק ספיקא נגד הרמב"ם, ואפשר לעשות ספק ספיקא נגד הש"ע, כי מרן לא גילה דעתו באופן שיש עוד ספק. אם מרן פסק איזו הלכה, ויש עוד ספק או במציאות או בדין, עושים ספק ספיקא.

מהרי"ץ בסימן ק"פ מדבר על הנושא הזה באריכות. יש שם תשובה ארוכה בנושא של חמאה, דהיינו סמנה. והוא כותב, ראיתי בני עליה נושאים ונותנים על ענין חמאה של גוים הנעשית כל ימות השנה

בכלי חמץ, וגם בעת עשייתה נותנים בה קמח חיטים וקמח תלתא (תלתן ר"ל חלבה) טחונה ברחיים דקמח, גם התלתא דבר מצוי ושכיח הוא להיות מעורב בה חיטים ושעורים כאשר עין רואה ולב שומע, שזה דבר רגיל ושכיח בהו, אם בשל ישראל החמאה קודם הפסח, הניחם בכלי מוכשר לפסח, אי שרי לאכול ממנה בפסח. גם נעשית כל ימות השנה בכלי חמץ, גם בעת עשייתה נותנים בה קמח חיטים וקמח תלתא (חלבה) טחונה, כדי לזכך אותה ולהוציא את כל הפסולת, כי הקמח מנקה אותה, האם מותר או אסור. מהרי"ץ אומר שאסור. וידוע שגם בתימן למעשה נהגו בזה איסור, חוץ מבודדים כמו שאמרתי קודם. הסמנה, זה היה אחד ההיכרים לדעת מי מיקל, מי סומך ואינו אומר חוזר וניעור, ומי מחמיר. כי סמנה זה מאכל, מעשים בכל יום. אבל רובם החמירו. אני זוכר שאבא מארי היה אומר לי, כולם ידעו שהחמאה הזו אסורה בפסח, וכך הוא מנהגינו. והוא אמר לי על משהוא מסוים שהיה מתיר, ושהוא הלך לפי המקילין בחוזר וניעור. יש כאלו שעשו לפי מה שקראו בספר.

בכלאופן, מהרי"ץ כותב מפורש שמפורסם לאסור את זה, מטעם שבגלילות אלו נהגו להחמיר מלאכלה בפסח כסברת רמב"ם ודעמיה דסברי דחוזר וניעור. ודבר זה איסורו פשוט כסברת הרמב"ם מימות ראשונים דראשונים כאשר יעידון יגידון כל העולם אנשים ונשים, שאין אוכלים חמאה הנעשית בשאר ימות השנה, זולתי אם יש קטן היונק משדי אמו שחיותו תלוי בה.

אח"כ הוא כותב, מעתה, מי יערב אל לבו לפרוץ גדרן של ראשונים ע"ה, אשר נתיסד

הדין הרי אמרנו שרק אם יש כזית בכדי אכילת פרס יש איסור השהיה. אם אין חשש כזית, לא חייב למכור. אבל היום בלאו הכי עושים מכירת חמץ ממילא אפשר למכור גם את זה.

לגבי שמן, הדבר תלוי במחלוקת. ראוי להחמיר, אבל אין בזה דברים מקובלים או מוגדרים ומוכרעים. אולי סיכה יותר חמור, כי יש מחמירין כשיטת ר"ת שסיכה כשתיה. להלכה למעשה אנחנו מתירים, אבל למה צריך להיכנס לזה? בפסח מי שמחמיר, קדוש יאמר לו. חמץ רומז ליצר הרע, לכן צריך להתרחק עד הקצה האחרון. זו סגולה טובה לכל ימות השנה.

לגבי בד"ץ של הספרדים, כל דבר בהכשר של הספרדים, אינני יכול להגיד לך דברים בדוקים, כי אין לי שליחים לראות בדיוק מה נעשה שם. אבל כיון שבפועל הם סומכים על מרן, א"כ לנו יש בעיה לסמוך עליהם, גם אם יגידו שהם מחמירים ולא סומכים על מרן, אלא אם כן יש מישהוא נאמן ביותר שאפשר לסמוך עליו. זה יכול להיות. אבל באופן כללי השיטה שלהם היא לסמוך על ביטול. לגבי ההכשרים האשכנזים, אלו שהכי מחמירים והכי קפדניים ואין עליהם שום פקפוק, אפשר להאמין שהם מחמירים על חזור וניעור. ורואים זאת גם בשטח. לגבי ההכשרים הספרדים, לדוגמא יש בעיה עם הקטניות, כי האשכנזים לא נותנים עליהם הכשר, אבל לגבי זה הבעיה יותר קלה כי בקטניות אפשר לסמוך על ההכשרים הספרדים, הבעיה בקטניות כמו בשעועית חומס וכיו"ב, לא גדולה כי אין בהם הרכבה או תערובת. הרי הם לא בקופסאות שימורים, זה לא ייצור, כל ההשגחה עליהם היא רק לבדוק שלא נארזו במקום

ע"פ כמה מרבוותא. יעמדו נא ויזכחו וכו' הוא מביא ראיות להוכיח שמקובל לאסור, מאי שנא ממלח ותבלין שנטחנו קודם פסח ונשאר בהם בעין שגונזים אותו במקום מוצנע, ואע"פ שהדבר ברור שאין לחוש לו שנתערב בו קמח סולת שהוא חמץ, ולא אפי' קמח חיטים וכו', ואפילו הכי מחמירים בהם. לחשש שמא לא נזהרו בשעת טחינה מחטה או שעורה בתוכם וכו', על צד רחוק אפילו. גם מפורסם בעם לאסור אכילת סוכר בפסח, מטעם שחוששים אולי יש בו חשש עירוב חמץ, ואע"פ שנתבטל קודם הפסח, ואע"פ שיש בו הרבה ס"ס להתיר וכו'. אח"כ הוא אומר, וכמה רע ומר מה ששמעתי שראו לקצת עמי הארץ שלוקחים חמאה מהבאה בפסח ביד גויים. אוי לעינים שכך רואות או לאזנים שכך שומעות וכו'. ובמסקנא הוא אומר, ומעתה קולר תלוי בצואר כל מי שיש בידו למחות, דאם אינו מוחה בשולחים יד נתפס עליהם. והגורם לכל זה אותם שלא הגיעו להוראה, שדורשין דרך משא ומתן בפרסום בין עמי הארץ, וגורמים להם כל זה לפרוץ גדר. משמע שהיו אנשים שקצת התחילו ללמוד וכבר אמרו שזה מותר, והיו אומרים זאת לאנשים עמי ארצות שסמכו עליהם שהם כביכול יודעי ספר, ולפי האמת הם לא היו בקיאין בהוראה. מי שבקיא בהוראה ידע שהמנהג הוא כהאוסרין, ולא חכמה למצוא באיזה ספר שמתיר. כמו שכתוב, עמי בעיצו ישאל ומקלו יגיד לו. מה יש לעשות בדבר שאיסורו פשוט, ומנהג פשוט לאסור. ומאי אית לך למימר, דגסות הרוח גורם להם שלא להתישב בתשובה נאותה כפי דרך חז"ל.

בתשובה לשאלות מהקהל: לגבי האם צריך למכור אותה במכירת חמץ, מצד

שיש בחלל קמח שמתפזר וכדומה. באורז ישנה עוד בעיה, שמשפשפים אותה עם חיטה, אבל בקטניות או דברים כאלו שאין בהם תרכובת, אפשר לסמוך עליהם. אם יש באורז חשש של שפשוף עם חיטה, זו בעיה, אבל מסתמא שעל זה הם נותנים את הדעת. ואם בכ"ז יש חשש, הכי

הרבה אפשר לשטוף את האורז. אם בכל הדברים האלו אתה יכול לשטוף כדאי לשטוף במקום, כדי שלא יגיע לאוכל אחר. אבל בגרגרים עצמם, במה שהקב"ה יצר ובני אדם לא התערבו, ממילא בהם אין חשש חמץ. והמקב"ה יסייענו על דבר כבוד שמו.

והיה מחניך קדוש

בהיות שבזמן האחרון פשה הנגע של שירי עגבים רח"ל, וכבר אחז"ל בשבת דף לג. בעוון נבלות הפה צרות וגזירות קשות מתחדשות וכו' אף השומע ושותק וכו', על כן נתכנסו רבני קהילותינו שליט"א, כמה פעמים, ודנו בעניינים הללו לתקנת הדור, ונתקבלו בס"ד ההחלטות דלקמן:

- א. כיון שמחוסר ידיעה הופצו בציבור הרבה קלטות ודיסקים וכיו"ב, המכילים שירי עגבים, והכניסו חולי-חולין לתוך קודש-קדשים, ורבים חושבים לתומם כי הם שירי קודש, ככל שירי תימן. על כן צריך כל אחד לבדוק אם נמצא ברשותו דברים פסולים כאלה ולבערם, וכ"ש שלא לשמעם.
- ב. הוחלט שתקום על-ידינו ועדת מומחים שתבדוק את השירים, ותאשר איזה מהם כשרים וראויים לפרסם. ומכאן ואילך אין לקנות ללא הכשר מוסמך ע"ג הקלטות והדיסקים.
- ג. בעוה"ר ישנם זמרים רבים המשמיעים בשמחות שירי עגבים, על כן צריך להתנות מראש כשמזמינים אותם שלא ישירו חלילה מהם, אלא אך ורק שירי-קודש מתוך הדיואן מיסוד מהר"ש שבזי זיע"א, או בייעוץ עם רב מומחה.
- ד. זמרים המופיעים במקומות מעורבים, אין להזמין ולהשמיעם אפילו לשירת קודש.
- ה. תקליטנים וזמרים שיקבלו על עצמם להימנע ולהישמר משירים כאלה, יומלצו לציבור, ויקבלו על כך מטעם הרבנים תעודה מיוחדת. וזכות הרבים תלויה בהם.
- ו. מי שנמצא במקום בו נשמעים שירים פסולים, יבקש להפסיק זאת תכף ומיד, ואם לאו יעזוב את המקום.
- ז. עוון חמור להפיץ ולמכור קלטות ודיסקים כאלה, והעובר על כך הוא בכלל מחטיאי הרבים, כמבואר בש"ע או"ח סי' ש"ז סט"ז. ויש בכך משום איסור לפני עוור לא תתן מכשול, ומסייע בידי עוברי עבירה.
- ח. מה-טוב לשמור על סדר השירה המקורית כפי שיסדו ונהגו אבותינו הקדושים, דהיינו לפתוח תחילה ב"נשיד" (אפילו רק כמה בתים) אנא, ורק אח"כ שירה, ובסיומה הלל. ודברים הללו סודם רם ונישא.
- ט. כל-שכן שצריך להימנע מ"ג'נאוי" דהיינו שירים שחיברו נשים, המכילים דברים בטלים (אף כשאין בהם עגבים) שבד"כ רוקדים אז "דעסה". ק"ו ניגונים של גוים.
- י. גם קלטות ודיסקים של תפילות, קריאות התורה וכדומה, מן הראוי שיהיו תחת פיקוח והשגחה, כיון שהופצו בציבור דברים שהכילו שגיאות, ושבשתא כיון דעל על. על כן יש למסור אותם לפני פרסומם לרב דייקן מומחה ובקי, לעמוד על משמר נכונותה ודיוקה של מסורת אבותינו ע"ה.

ביקרא דאורייתא

הצב"י יצחק בכמהר"ן רצאבי יצ"ו

נ"ב זהו הנוסח העיקרי בן עשרה סעיפים כפי שערכתיו מעיקרא, לא כפי שנתפרסם בעבר בעלון קהל יהודה ניסן ה'תשס"ח בתשעה סעיפים עם שינויים, אף שחתמתי גם אני עליו מפני השלום.

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח

פסקי מהרי"ץ ו"ח, שו"ת עולת יצחק ב"ח, ועוד

לק"י

י"ב מנחם אב ה'תש"ע ב'שכ"א

קריאת קודש למען מוסדות יד מהרי"ץ

בשבטי ישראל אודיע נאמנה, כי אינה הי"ת ברוב חסדו איש כלבבי, העומד לימיני להקל מעלי טרדות הכלל והפרט יום יום ושעה שעה, בדברים המתעוררים ומתחדשים של צרכי עמך בית ישראל המרובים, ושמו נודע בשערים הרב **שילה יגאלי נר"ו** ממבחר בני התורה שבארה"ק, ויש לו יד ושם גם בעסקי ציבור ובענייני הפרט והכלל. ומזה כשנה הוא עומד עמי בקשר קבוע, שאותותיו הנפלאים ופירותיו הטובים ניכרים וצומחים לטובה ולברכה.

הרב שילה יצ"ו הוא בנו של ידידנו המנוח הרה"ג המפורסם שלמה יגאלי זצ"ל רב עדת תימן בראשל"צ, שנודע בפעולותיו הגדולות והנצורות במס"נ למען היהדות, וחיונו בחורי ישראל ומשפחות רבות לתורה וירא"ש בדרך תורה"ק בכלל, ובשגשוג מסורת ק"ק תימן יע"א בפרט. ועתה זכינו לראות ברא כרעא דאבוה, הממשיך בדרך אביו זצ"ל, ותקויתנו בס"ד לראות שינוי של ממש לטובה במעמד קהל תימן, יסעדם המקב"ה ויקוממן.

והנה מכון פעולת צדיק הקיים משנת התשד"מ, פעל ופועל רבות בהוצאת ספרים חשובים ובארגון כנסים ועניינים נוספים, ומזה כ"ד שנה עומד תחת פיקוחם וניהולם המבורך של ידידינו הנכבדים כש"ת הרב עמנואל בשארי שליט"א, והרב ניר טיי"ר יצ"ו, המשקיעים בכך עמל רב כדי ה' הטובה עליהם, ירבו כמותם בישראל.

אולם, בשנים האחרונות שנתרחבו הפעולות וגדל העומס, נוצר ההכרח לפתוח עמותה נוספת, נפרדת, וזאת עשה ידידנו היקר הרב שילה הי"ו, שהקים את **מוסדות יד מהרי"ץ** בכשרון רב, יהי נועם ה' עליו.

ולכן הנני פונה בזאת לכל אחד ואחד להיחלץ חושים לעזרת ה' בגבורים, לתמוך בו ביד נדיבה ורחבה, להקל העומס מעל כתפיו, למען נוסף אומץ וחיל, לפעול לטובת מוסדות אלו אשר כשם כן הם, ידא אריכתא לתורת ג"ע ותפארתנו **מהרי"ץ זי"ע**, ועץ חיים היא למחזיקים בה וגו'.

כעתירת הצ' יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו

■ רח' המכללה 4 בני ברק טל. 050-4140741 ■ מען למכתבים: רח' אדמור"י שאץ 51600 בני ברק

אני הח"מ _____ הגר/ים ב _____ טל. _____ טל. נייד _____

מתאריך _____ ועד להודעה חדשה מידי חודש בחודשו ביום ה-21 לחודש.

להצלחת _____ לרפואת _____ לזיווג _____ לע"ג _____

תאריך _____

החתימת בעל החשבון

תאריך

_____ בנק

סג"ר

כתובת הסניף

מס' חשבון בבנק		סוג חשבון		קוד מסלוקה	
				בנק	
קוד המוסד		אסמכתא/מס' מזהה של הלקוח בחברה			
419161216					

(מס' זהות/ח.פ.)

(שם בעל/י החשבון כמופיע בספרי הבנק)

1. אג'ו/ו הח"מ -

כתובת _____

שלפון

יקוד

עיר

מס'

דחוב

נותן/ים לכם בזה הוראה לחייב את חשבונו/נו הנ"ל בסניפכם, בגין תרומה בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מנגנוני ע"י מוסדות יד מהר"ץ בני ברק (ע"ד) כמפורט מטה ב"פרטי ההרשאה".

2. ידוע לי/לנו כי:

א. הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ולמוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ר) שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתן ההודעה בבנק וכן, ניתנת לביטול עפ"י הוראת כל דין.

ב. אהיה/נחיה/רשאי/ם לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידי/נו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.

ג. אחיה/היה רשאי/ם לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב, אם אוכיח/נוכיח לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב ההרשאה, אם נקבעו.

3. ידוע לי/לנו כי הפרטים שצויינו בכתב ההרשאה ומילויים, הם נושאים שעלי/נו להסדיר עם המוטב.

4. ידוע לי/לנו כי סכומי החיוב עפ"י הרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תשלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.

5. הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו.

6. הבנק רשאי להוציא 1/10 מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע ל/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.

7. נא לאשר למוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ר) בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

1. סכום החיוב ומועדו, יקבעו מעת לעת ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ר) עפ"י הוראות המשלם מזמן לזמן.

☐ 2. פרטי החיוב:

פרטי ההרשאה												
1. סכום החיוב ומועדו, יקבעו מעת לעת ע"י מוסדות יד מהר"ץ בני ברק (ע"ר) עפ"י הוראות המשלם מזמן לזמן.												
2. פרטי החיוב:												
סכום לחיוב בודד			מס' חיובים		תדירות החיוב		הצמדה		מועד חיוב ראשון		מועד חיוב אחרון	
							סוג		בסיס			
					☐ חודשי ☐ דו-חודשי ☐ שנתי							

חתימת בעל/י החשבון

לכבוד

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ר)

אדמור"י שאץ 3

בני ברק 51600

לכדב חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתציגו לנו מדי פעם בפעם, ואשר מספר חשבונות/ים בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה.

ורשמו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוע, כל עוד לא התקבלה אצלנו

הוראת ביטול בכתב על ידי בעל/ החשבון, או כל עוד לא הוצא/ו בעל/ החשבון מן ההסדר. אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו. לפי כתב השיפוי שנחתם על ידיכם.

בכבוד רב,

בנק

תאריך _____

סניף _____
חתימה וחותמת הסניף

מקור טופס זה, על שני חלקיו יישלח לסניף הבנק העתק הימנו, ימסר למשלם.

